

Els malnoms d'Esporles: històries de la quotidianitat

Maribel Ripoll Perelló

Resum:

L'objectiu d'aquest article és l'anàlisi lingüística de sobrenoms mallorquins, a partir dels que l'autora ha recollit entre els avui vigents en una vila de Mallorca, Esporles. A partir d'aquesta arplega exhaustiva, se n'estudien les característiques etimològiques, fonètiques i morfològiques i s'ofereixen les dades històriques que se n'han pogut recopilar.

Abstract:

The aim of this article is to provide a linguistic analysis of some Majorcan by-names still in use today that the author has recorded from the small town of Esporles in Majorca. From this exhaustive collection, a study was made of the etymological, phonetic and morphological characteristics, and the historical data that was able to be compiled is also provided.

ÍNDEX

PRÒLEG	25
PREFACI	28
ELS LÍMITS DE LA RECERCA	30
ELS INFORMADORS	30
INTRODUCCIÓ	31
1. Què és un malnom? de l'obvietat a la concreció definidora.	31
2. L'estudi dels malnoms esporlerins.....	32
3. El nostre estudi. Estructura de l'aplec	32
ELS MALNOMS TRADICIONALS	36
APÈNDIX: UN COP D'ULL ALS SOBRENOMS DE CREACIÓ MÉS RECENT	217
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	241

PRÒLEG

Una de les especialitzacions de la lingüística més directament lligades a la quotidianitat humana és l'onomàstica, que és la disciplina que estudia els noms propis. Els noms propis estan sempre relacionats, d'una manera o una altra, amb les vivències humanes, perquè són els humans els qui adjudiquen el nom a un indret, a una persona o a un animal, sempre motivats per determinades circumstàncies que, amb el temps, poden fer-se absolutament desconegudes. Així, el nom de Palma ja està documentat en època romana i es relaciona amb la planta homònima, però res no ens assegura que, efectivament, la Palma dels romans tenguí la motivació en la planta. Per què s'havia de donar el nom d'aquesta planta a la ciutat? Potser perquè al lloc on es fundà la vila n'hi havia moltes, de palmes? Pareix més lògic que n'haguessin dit "Palmar" (llatí *Palmarium*). O potser per a commemorar la victòria sobre els indígenes (la palma era un símbol de victòria)? I si Palma no fos més que una transcripció llatina d'un nom ja existent, com sembla que ho són Selva, Sóller, Cúber, Búger, Bóquer...? (Alerta! No dic que ho sigui, només pos la qüestió...) I Esporles, d'on ve? De "sportulas", diminutiu de "sportas" 'senalles'? Fonèticament és possible, semànticament no és gens clar... El fet és que noms que poden parèixer clars no ho són ben bé del tot, i que les motivacions inicials poden quedar opaques al cap de molts de segles.

Tot això és així per als noms de lloc, però ho és també per als noms de persona. Noms actuals de persona catalans es perden enrere dins el fil de la història: "Ester" sembla venir de la deessa babilònica *Istar*; "Isabel" entrà a l'hebreu fa milers d'anys de qualque poble veí i sembla significar "Baal és la salut"; "Maria", sabem que és un nom hebreu, però no sabem què vol dir ni com es va formar; de "Gustau", només en sabem que ve d'una llengua nord-europea, però no sabem què significa ni quin origen té; en canvi, de "Francesc" sabem que no és tan antic, que significa "francès" i que el primer que el va dur (probablement com a malnom) va ser (sant) Francesc d'Assís (1182-1226), perquè parlava

molt bé el francès. De la motivació inicial dels noms i del seu significat avui no en queda res dins la consciència popular, i l'única raó per la qual aquests són transmesos de generació en generació és la tradició o el gust dels pares. Però fixem-nos que de noms se'n creen de nous, i en aquests sí que hi veiem una motivació, que amb el temps també es perdrà: Llibertat, Arena...

Els llinatges, és a dir, els noms de família, tenen una motivació i un significat molt més clars, en general, fins i tot per a la gran massa de gent no especialitzada en lingüística. És fàcil identificar tal llinatge amb un poble (Manresa, Martorell, Blanes, Reus, Valls, Alcover, Vilaplana, Solsona, Olesa, Perpinyà, Ripoll, Caimari...), amb una comarca (Vallespir, Rosselló, Segarra, Noguera...), amb una muntanya (Bellmunt, Montal(t), Montbrú, Montclar, Montserrat...), amb un riu o una riera (Algama, Anguera, Bogatell, Cinca, Llobregat, Tordera, Sió...), o amb qualsevol altre indret o planta representativa. També és fàcil veure-hi un ofici (Ferrer, Fuster, Teixidor, Argenter, Flequer/Flaquer, Carnisser, Bover, Cabrer, Escrivà, Majoral, Hortolà, Oller...) o un càrrec o una dignitat (Abat, Capellà, Monjo, Batle, Comte, Marquès...). Molts de llinatges són no més que noms de persona, alguns avui desusats (i per això potser no identificats pels parlants: Alenyà, Catany, Cerdó, Clarà, Garcia, Quart, Salvany, Solà, Vanrell, Melià, Marçà, Margarit, Morei, Ponç, Alomar, Amengual, Aulí, Bardina, Galmés...) i molts altres encara en ús (Daniel, Elies, Rafel, Andreu, Bartomeu, Esteve, Felip, Gabriel, Jaume, Joan, Lluc, Macià, Marc, Mateu, Pau, Salvador, Simó, Tomàs, Adrià, Aleix, Blai, Climent, Cosme, Domènec, Feliu, Lleonard, Llorenç, Nicolau, Sebastià, Vidal, Albert, Ferran, Jofre, Lluís, Nadal, Ramon...). Alguns cognoms (relativament pocs) han estat motivats per circumstàncies diverses: el mes de naixement (Abril, (A)gost, Gener...), el moment o el dia del naixement (Alba, Albenc, Domenge, Grandia, Acensi...), naixement retardat (Tardà, Tardiu), bons desitjos pel naixement (Benages, Bonacies, Bondies, Deulosal, Ventura...), ser el primogènit (Major, Lereu), orde del naixement (Segon, Terça, Terçol, Quart...), ser de pare desconegut (Dedeu, Deulofeu, Homdedeu...), ser fill il·legítim (Bastard, Bord...), etc. Finalment (i deixant de banda aquells llinatges arribats d'altres llengües en època en què la llengua receptora ja estava formada), una gran part dels noms de família han sorgit dels malnoms, aquests noms *postissos* posats per la comunitat als individus per a singularitzar-los respecte als altres. Són, probablement, en origen malnoms, per exemple: Cosí, Fi(II)ol, Nebot, Nét, Antich, Blanc, Bru, Cabot, Canyelles, Castany, Esquerrà, Formosa, Gambús, Gras, Magret, Mut, Novell, Poquet, Rodó, Roig, Secall, Tort, Verd, Alegre, Amorós, Bonnín, Clar, Cortès, Dolç, Faner, Moix, Putelles, Roí, Suau, Aguiló, Capó, Colom, Gall, Llebrés, Llop, Milà, Rossinyol, Singlar, Borràs, Cantarelles, Ganivet, Jou, Lluna, Parpal, Batalla, Guerra, Vinent...

I és que la malnominació és tan antiga com la societat mateixa, perquè la necessitat de singularitzar les persones ha existit sempre, i era l'únic recurs quan no hi havia registre civil que fixàs uns determinats cognoms per a les persones nounades. De fet, baldament hàgim fet les distincions anteriors en l'origen dels llinatges, podríem dir que inicialment tot eren malnoms, perquè quan en un moment determinat digueren a qualcú "en Pere (de) Manresa", indicant que venia de Manresa, ja l'estaven singularitzant amb una denominació afegida. La qüestió, doncs, és que els malnoms són part integrant i essencial de la nostra història: ens han deixat una bona part dels cognoms que actualment tenim com a normals i ens ensenyen, tots els que encara es mantenen vigents, l'esperit creatiu i enginyós del nostre poble.

El recull dels malnoms esporlàrics de Maria Isabel Ripoll és una mostra esplèndida d'aquest esperit. Hi trobam des de malnoms perfectament motivats, de creació regular i significació transparent (per exemple, tots els que fan referència a oficis o càrrecs: en Guillem de s'aigua, en Tomeu des bombo, Cal Bon Jesús, can Gomes, en Llorenç de sa roba, en Francisco des llums, es Cotxer...) fins a malnoms inexplicables, de creació estranya i significació opaca (can Xindà, sa Patxicanda, Madò Lufa...), dels quals potser mai no sabrem com han sorgit; entre uns i altres, n'hi ha de còmics (Can Catotxe, Can Xigues, Cas Besso, Na Xaparrita...) i n'hi ha de tràgics (Es Sordet), de seriosos (Madò Baixa, es Bessonets) i de plens de broma (En Barajas, en Bocasses, en Butza). Tal com és, en conjunt, la societat.

Tot i que la comunitat esporlerina manté encara una certa dinàmica tradicional i els malnoms continuen complint-hi el seu paper social (no són, per tant, a hores d'ara un simple record folklòric), el trànsit cap a la societat moderna i

cosmopolita comporta un perill real de desaparició d'aquesta creació de la història popular d'Esporles, i per això hem d'agrar a l'autora del recull la feinada que ha fet per a salvaguardar-la per a sempre.

Jaume Corbera Pou

PREFACI

Qui us parlarà dels malnoms d'Esporles no és oficialment esporlerina i no té cap malnom. És filla d'en Joan i na Isabel, que tampoc tenen malnoms. Segur que si us dic que som néta d'en Miquel «des Badaluc» i de na Maria «de ses Columnes», els esporlerins més grans esbossareu immediatament la fesomia dels meus padrins. Els ubicareu perfectament, sabreu on viuen i qui són. En canvi, per als lectors més joves, aquestes referències podran arribar a ser un autèntic misteri. En aquest cas, haurem de dir que mon pare és en Joan Ripoll, i ma mare na Isabel Perelló. No podem donar cap altra referència nominal d'ells, perquè per a la seva generació els malnoms ja no són un tret específic i identificador propi. Pertanyen a una generació que viuen en llengua catalana, però amb referents clars i interferidors de la llengua castellana. Coneixen perfectament els àlies de les generacions precedents, perquè els han sentit vius, però progressivament han substituït el sistema de malnomia per l'esment de cognoms. Aquest fet pot tenir una explicació en l'escolarització de les generacions d'entre els quarantes i els setantes del s. xx: l'escolarització es feia íntegrament en castellà i el que prevalia eren els cognoms. Per aquest motiu, no és estrany que els components d'aquestes generacions recorrin en primer terme a l'ús dels llinatges per identificar-se entre ells. En canvi, és evident que les darreres generacions d'esporlerins han creat nous sobrenoms ben vitencs, i altres formes que si bé encara funcionen com a nom de colla, amb el temps poden esdevenir autèntics malnoms.

És un fet que en el món globalitzat els trets individuals, caracteritzadors, es perden i tot s'unifica: es prioritza el cognom i, per a les institucions, el que funciona són els números identificadors. Fins no fa gaire, es podia tenir la certesa que tota la saviesa ancestral que es transmetia amb els sobrenoms es perllongava d'una o altra manera: mitjançant el pas d'una generació a l'altra, mitjançant la inscripció en els registres oficials o en les partides eclesials. D'alguna manera, en podia quedar constància. En canvi, actualment i com esdevé amb els topònims, els sobrenoms queden estratificats en el pla de l'oralitat (amb el perill de pèrdua que això suposa) i només són recollits en ocasions comptades.

Quan l'any 1999 haguérem de decidir un tema per al «Projecte de final de carrera», eufemisme per a la tesina de llicenciatura, no tenguérem gaires dubtes d'encaminar-lo cap aquestes formes de denominació que ens havien acompanyat tan familiarment des de la infantesa i que lentament s'anaven esvaint. Guiats pel mestratge del Dr. Jaume Corbera, volguérem estudiar algunes formes que de tan habituals i quotidianes ningú reconeix, que ara pertanyen al nostre present però que fan i faran part del nostre patrimoni històric.

Aquell primer projecte tenia com a objectiu l'arreglaga dels sobrenoms esporlerins que els diferents informadors ens poguessin reportar, fossin vius i plenament vigents o no. La data de tall era l'any 2000 i s'hi podien encabir tots aquells apel·latius que els informants recordassin. Eren fonts exclusivament orals. La primera feina donà com a resultat una llista d'uns dos-cents sobrenoms, estudiats morfològicament, semànticament i fonèticament. La tasca no acabà amb el lliurement de la tesina. Parlant amb algun veí o amb un familiar, sorgia un nou àlies que no teníem registrat i que calia incloure: la llista anava creixent. L'aplec recalà en les mans de Tomàs Vibot Railakari, bon trescador de documentació antiga de les contrades d'Esporles, Banyalbufar, Puigpunyent i Bunyola. Va ser amb les seves aportacions sobre les referències històriques com va prendre volada la idea de completar aquella primera llista malgarbada de sobrenoms. Com podreu comprovar amb l'aplec present, un bon grapat de malnoms actuals tenen un origen força reulat en el temps. Les múltiples referències documentals senzillament no haurien estat sense l'ajuda incondicional, i mai prou agraïda, del col·lega Vibot.

Completarem la informació dels entrevistats amb les fonts documentals i consultarem altres treballs relacionats amb Esporles i amb la malnomia illenca. I després de sis anys més de feina, aquí en teniu el resultat, un poc més complet

que el primer però també provisional, a causa de la naturalesa del tema. Aquest treball és un punt de partida parcial, completament obert i no una fita final d'arribada, que necessita d'actualitzacions constants.¹

Que ningú esperi trobar en aquest llibret xafarderies o aspectes morbosos. Hem volgut fer un estudi estrictament lingüístic. Per aquest motiu, i malgrat les dificultats que ha implicat, hem optat per no relacionar malnoms amb noms i cognoms, perquè ningú pugui sentir-se al·ludit negativament, ofès o ferit.² La malnomia és un terreny esquerp i delicat, cosa que s'aprèn des de ben petit quan algú t'amonesta si has dit cap sobrenom de connotacions poc decoroses. Hi ha persones que porten amb orgull el malnom, i no dubten de penjar una placa amb el sobrenom a la porta de ca seva. En canvi, d'altres persones se n'avergonyeixen i s'estimarien més que el seu àlies desaparegués. És per aquesta causa que només hem donat el nom de la persona quan forma una unitat única i indestruïble (i per això mateix necessari) amb el sobrenom. Així mateix, les referències de noms i cognoms es donen quan les persones implicades ja són mortes o són documentades en fonts antigues.

¹ Aquest estudi havia de sortir a la llum a la primavera de 2007, cosa que no pogué ser per un reguitzell de circumstàncies alienes a la nostra voluntat. Des d'aleshores ençà, només hem fet alguns retocs i hem incorporat les esmenes que Jaume Corbera o Joan Miralles ens han indicat. Hem inclòs els pocs malnoms arreplegats des d'aleshores a l'*addenda* final.

² Prendre aquesta opció ens ha obligat a deixar de banda algunes de les normes bàsiques que Miralles (2003: 90) recomana per a l'estudi metodològic dels sobrenoms. Això no obstant, per a la primera aproximació que es volia fer no ha suposat un greu problema de sistematicitat.

ELS LÍMITS DE LA RECERCA

Entrar en el tema de la malnomia comporta un risc: no saber on posar el punt i final. El camp és tan vast i les relacions dels malnoms amb altres branques del coneixement tan àmplies que si no es posa una fita prèvia la investigació pot fugir de les mans. Per aquest motiu, es varen establir prèviament una sèrie de requisits o pautes limitadores. En primer lloc, i com s'ha indicat més amunt, l'arregla abraçaria tots aquells àlies, vigents o no, que recordassin els informadors. Aquest aspecte ha implicat que l'àmbit geogràfic de recerca es limitàs al nucli urbà d'Esporles, sense tenir en compte els nuclis de s'Esgleietà ni de Canet. Això no obstant, cal tenir present que alguns dels apel·latius sobrepassen les fronteres naturals de la vila i es relacionen amb els pobles veïns de Banyalbufar, Puigpunyent i Estellencs.

En la selecció de malnoms hem deixat de banda tot un seguit de llinatges que, si bé a primer cop d'ull semblen malnoms funcionals per l'ús que se'n fa, són realment noms o cognoms familiars i, per tant, no poden tenir el mateix tractament que els sobrenoms en sentit estricte.³ Això no obstant, hem considerat aquelles formes que, tot i provenir de llinatges, han patit un procés de modificació, de manera que ja no són estrictament cognoms i sí poden fer part de la categoria dels àlies. No és el mateix, com es pot comprovar, «ca na Riga» que «ca n'Herreros».

S'havia de posar un altre límit en la presentació de la malnomia recopilada en les fonts documentals. Existeix un bon grapat de sobrenoms que han desaparegut però que resten compulsats en els arxius referits a Esporles. S'ha optat per deixar-los de banda per a una altra ocasió, perquè necessitarien d'un estudi aprofundit i sistemàtic que requereix molta més dedicació.

Així mateix, calia establir una pauta quant al material buidat en les fonts bibliogràfiques. El que per a altres investigadors pot ser un pou sense fons en la recerca documental, per a nosaltres no ha suposat cap avantatge. Les edicions referides a la vila, com ara la popular *Horizontes*⁴ no presenten malnoms. L'explicació és ben senzilla: un àlies pertany al pla de l'oralitat, ja ho hem dit, però sobretot, un malnom és això, un nom «dolent», no oficial, de segona instància. Per tant, no s'ha de fer estrany que en les publicacions de caràcter oficial els sobrenoms siguin deixats de banda i apareguin noms i cognoms per fer referència als habitants esporlerins.

Des de fa una quinzena d'anys s'ha produït un augment considerable dels estudis sobre malnoms d'indrets diferents de les Illes Balears, aspecte reflectit en la bibliografia consultada. Hem considerat oportú de contrastar la nostra arregla amb alguns dels reculls que des dels anys cinquantes del s. xx s'han dut a terme sobre àlies a Mallorca: gràcies a aquestes consultes hem pogut explicar alguns dels apel·latius d'origen obscur i de motivació dubtosa.

ELS INFORMADORS

Aquesta investigació no hauria estat possible sense la participació d'un bon nombre de persones, totes esporlerines, que ens ha proporcionat el gruix de la informació presentada. Ja s'ha dit: l'arregla s'ha centrat en tots aquells àlies que fossin recordats per les nostres fonts orals, la qual cosa suposava que el ventall de persones entrevistades havia de ser tan general com fos possible i abraçàs representants de gairebé la totalitat del s. xx.⁵ Volem fer palès, una vegada més, el nostre agraïment profund a totes aquelles persones que incondicionalment han col·laborat perquè aquest projecte arribàs a bon port. Ens han ajudat en aquest viatge els membres de les famílies Cabot Cabot, Cabot Ripoll, Perelló Moranta, Ripoll Calafell, Ripoll Morell i Ripoll Perelló; Maria Morell Roca, Macià Ripoll Mates i Joan Ripoll Morell han estat excel·lents informadors i millors engrescadors en la tasca empresa. I ben important ha estat l'ajuda i la informació de Magdalena Alemany, Maria Antònia Font Aulí, Catalina Ramis Cànaves, Antònia Ribes Moranta,

³ Són els casos, per exemple, de can Campos, ca n'Herreros, can Florit, can Mas Salas, can Manzano, can Vila, ses Mestres (del llinatge «Mestre», amb pronúncia tancada de les dues E), ses Travieso, n'Albis, n'Alemany, n'Aulí, en Benito, na Ventura.

⁴ Revista de la Congregació Mariana, editada entre els anys quarantes i seixantes del s. xx.

⁵ L'any 2000, quan férem el gruix de la recerca, l'informador més vell tenia noranta anys, mentre que el més jove en tenia 19.

Antònia Sampol Ensenyat i Francesca Servera Cerdà. Sense el suport i les dades oferides per Miquel Cabot, Marcel Font, Salvador Llopart, José Manuel Manrique i Arnau i Pere Trias la part dedicada als sobrenoms dels actuals joves esporlerins tampoc hauria estat possible. En aquest sentit, una col·laboradora excepcional ha estat Maria del Mar Cabot, que ha tengut el coratge (i sobretot la paciència), d'estirar el fil ariadnès de les motivacions dels àlies més recents, que incloem en forma d'apèndix.

INTRODUCCIÓ

1. Què és un malnom? de l'obvietat a la concreció definidora.

En Una de les primeres coses que cal tenir en compte a l'hora d'investir una feina dedicada als malnoms és, sens dubte, definir que s'entén per «malnom» o, altrament dit, «sobrenom», «renom», «àlies» o fins i tot «motiu».⁶ Tothom sap per experiència què és un malnom. Però, quin abast té aquest concepte?

Miralles (2003: 87) recorria a la definició del DCVB per explicar què és un malnom: «nom popular aplicat a una persona, i, per extensió, a tota una família o grup de gent més o menys nombrós, que sol tenir com a origen una referència a un lloc, a un altre nom de persona, a un ofici o càrrec, a una simple qualitat física o moral, a una anècdota de caire ironicohumorístic, etc».

Un malnom és, per tant, una manera d'identificar algú per un motiu o per un tret determinat.⁷ El sobrenom sorgeix d'un fet puntual que permet individualitzar molt més la identitat d'una persona, per damunt del nom i del cognom oficials heretats per tradició familiar. És ben constatat com en ocasions els informadors consultats coneixien perfectament el sobrenom del veí, però en desconeixien per complet el cognom.

El sistema tradicional seguit a Mallorca a l'hora de nomenar els fills provoca que els membres d'una mateixa família tinguin el mateix nom i llinatge: els fills majors rebien els noms dels padrins paterns i els fills segons eren els que tenien el nom dels padrins materns. Els altres fills rebien els noms dels oncles paterns i materns respectivament. Evidentment, la confusió entre parents d'una mateixa família que podia provocar aquest sistema era freqüent i s'havia de resoldre d'alguna manera. Amb els àlies, la diferenciació quedava garantida. Per aquest mateix motiu, en molts de documents de caràcter oficial (actes notariais, censos, documents eclesiàstics) es compulsava el malnom juntament, o no, amb el llinatge.

Tanmateix, com observen els autors de *Malnoms de Sant Joan, segles XIV-XX*, «[...] cal tenir present que la necessitat d'identificació no és l'única causa de formació de malnoms, de vegades un malnom es posa a una persona per circumstàncies que res tenen a veure amb la seva identificació. [...] El malnom no té unes característiques sistemàtiques, apareix i desapareix perquè la col·lectivitat així ho vol, sense que l'individu per si sol, o l'Administració, hi tenguí gaire a veure» (Canuto & Al. 1996: 18).

Efectivament, els malnoms sorgeixen arran dels motius més diversos i en el moment més inesperat. És la capacitat lingüística creadora de l'individu com a parlant d'una llengua allò que fa possible l'existència del sobrenom. Qualsevol àlies respon a uns trets morfològics, fonètics i semàntics determinats, propis del sistema lingüístic en el qual s'insereix i que el parlant domina. Des d'aquest punt de vista, l'individu sí que hi té quelcom a veure, en l'aparició dels malnoms: és en el pla de l'oralitat on es produeix el sorgiment d'aquesta forma de designació i d'identificació.

⁶ Per a les objeccions a aquest terme, vegeu MOREU-REY (1981: 16-23). Segons Miralles (2003: 87), l'ús de *malnom* és prou ampli i sembla que inicialment només es referia als renoms sorgits en un context o amb un significat de caràcter irònic i humorístic. En canvi, l'ús de *renom*, *sobrenom* i *àlies*, d'origen més antic, seria de caràcter més neutre.

⁷ Moreu Rey (1981: 26) definia els sobrenoms com: «signes “no arbitraris” (és a dir motivats), constitueixen un conjunt obert i manquen fortament d'estabilitat».

Un malnom pot sorgir en qualsevol moment. Pot extingir-se amb la mort de la persona que el porta –i aquí entra en joc la capacitat de la comunitat de perpetuar-lo o no– o, senzillament, pot ser substituït pel malnom del cònjuge en un matrimoni. Però també pot passar de generació en generació i, fins i tot, pot esdevenir, amb el pas del temps, un llinatge, un autèntic nom de família que es perpetua al llarg de la història. Com fa palès Francesc de B. Moll a *Els llinatges catalans*, la tendència de convertir el sobrenom en llinatge «era afavorida especialment en els noms que indicaven professions. Igualment natural era que es perpetuassin els noms indicadors de la localitat de l'habitatge o propietat, perquè els fills habitaven normalment en el mateix paratge o posseïen les mateixes propietats que havien posseït o on havien viscut els pares» (1982: 37). En aquest mateix sentit, podreu comprovar com un bon grapat de malnoms d'Esporles han esdevingut topònims –o noms de lloc– en els pobles on els esporlerins han desenvolupat activitats diverses, com conrear la terra o caçar tords. I ho avançam ara, podreu observar com el primer motiu de malnomia, que s'imposa per damunt dels altres, són els oficis i professions.

2. L'estudi dels malnoms esporlerins.

L'any 1920 Mn. Antoni M. Alcover, canonge de la Seu de Mallorca i lingüista excepcional reconegut arreu d'Europa, arribà a Esporles, en una de les seves habituals «exides filològiques», per investigar i estudiar alguns aspectes de la conjugació verbal catalana. El conegut *Bolletí de la Llengua Catalana* en dóna compte minuciosament. Dos anys més tard, concretament entre els dies dotze i quinze de febrer de 1922, l'enèrgic filòleg torna a la vila esporlerina per arreplegar algunes dades sobre diferents aspectes lèxics. Alcover feia l'observació següent en relatar l'anada a la vila: «Aquesta infanteria [els al·lots de l'escola parroquial] me diuen centenars de mals-noms que les famílies esporlerines duen, i que n'hi ha de ben interessants fonètica i lexicogràficament» (*Bolletí de la llengua catalana*. Volum XIII, pàg. 7, eixides filològiques de 1922).⁸

Han passat més de vuitanta anys des d'aquella consideració quant als malnoms esporlerins però els estudis sobre els aspectes fonètics i lexicogràfics que indicava Alcover són inexistents, si més no a nivell de treballs publicats. S'han fet algunes arreplegues que han romàs inèdites. Alguns dels estudis sobre diferents aspectes d'Esporles s'acosten, necessàriament, a la qüestió de la malnomia, però sempre indirectament i superficial. En són exemples ben interessants la tesi de llicenciatura *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia*, d'Onofre Rullan Salamanca (1984), l'aplec de *Llegendes i tradicions d'Esporles. Besllums d'antany*, de Llinàs & Martí (1996) i la llista que aporten Aulí & Garau (1998) a *La Banda de Música d'Esporles. Més de cent anys d'història*. En aquestes obres hi ha referències a sobrenoms diversos, dels quals només es fa la compulsa. Així mateix, cal destacar l'estudi inèdit de Maria Antònia Font Aulí, sobre l'evolució puntual d'alguns sobrenoms, *Els malnoms d'Esporles* (2005), a qui agraïm que, *in extremis*, ens deixàs consultar-lo.

Si en el nostre estudi s'han inclòs les referències de Llinàs & Martí (1996) sobre un o altre malnom ha estat pel fet que apareixen relacionats amb una llegenda o narració oral, la qual cosa implica que el sobrenom en qüestió ha deixat de pertànyer al món de la quotidianitat per entrar a fer part del món dels referents tradicionals. Altrament, la gran majoria dels malnoms citats en aquest treball apareixen referits a Rullan (1984). No se n'ha fet la pertinent citació bibliogràfica en cada cas, per evitar carregar excessivament el nostre text amb massa cites localitzadores, malgrat que és un treball que hem tengut ben en compte. Sí que se n'ha fet la referència pertinent quan se n'ha destacat una explicació o comentari.

3. El nostre estudi. Estructura de l'aplec

El nostre objectiu fonamental no ha estat només la simple recopilació de les formes que diferents informadors ens poguessin reportar sinó que ens han interessat els aspectes de caràcter lingüístic. S'ha volgut fer una aproximació

⁸ Malauradament no n'esmentava cap.

inicial a unes formes lèxiques sorgides en el pla de l'oralitat, fortament vinculades a la identitat del poble. I s'ha intentat, en la mesura que ha estat possible, convertir un text específicament lingüístic en informació assequible per a qualsevol lector.

Un dels principals problemes sorgits a l'hora de confeccionar el present aplec era com donar forma a tota la quantitat d'informació que s'havia de presentar. Altrament, calia trobar un punt d'equilibri per fer-lo assequible a un lector poc avesat a la terminologia filològica però que alhora contingués els aspectes imprescindibles per als investigadors de tots els camps.

Alguns dels treballs sobre malnomia s'estructuren per tipologia, és a dir, fent una classificació general que després es farceix amb els diferents apel·latius. Aquesta opció ens sembla molt poc pràctica per dos motius. Primerament, perquè sovint el recull es converteix en un conjunt de llistes de sobrenoms repetits, que apareixen sota dues o més etiquetes diferents. I, segon motiu, no és gens pràctica si tenim en compte que una bona quantitat de sobrenoms malden per classificar, en aquells casos de significat, etimologia o motivació obscura, de manera que el cartell «sense classificar» es converteix en un calaix de sastre on sembla que hi càpiga tot.

Per tant, l'opció més idònia per al present recull és la que hem establert i seguit: introduir cada malnom per ordre alfabètic, independentment de l'article o preposició que l'acompanyi. Aquesta estructura permet, d'una banda, un cert ordre expositiu, però sobretot, possibilita la ràpida localització del sobrenom, la qual cosa en facilita la consulta. Així, queda del tot justificat que hàgim introduït «en Guillem de s'Aigua» o «de s'Arboçar» en la lletra A, o «l'amo en Joan des Piano» per la lletra P.

La informació sobre cada àlies s'ha estructurat segons una fitxa elaborada prèviament, la qual havia de contemplar, necessàriament, sis camps: malnom, transcripció fonètica, tipologia, significat, etimologia i motivació. Opcionalment i complementària es podien inserir dos camps més: comentaris i/o referències històriques.

A continuació explicarem cada camp, talment com s'han desenvolupat en les fitxes de l'aplec.

Malnom: Es transcriu entre cometes (« ») el sobrenom en qüestió, precedit de l'article i / o de les preposicions subordinadores. S'ha considerat que els articles i preposicions feien part dels àlies. Mostrar-los en posició diferent a la que tenen naturalment implicava desvirtuar el malnom i crear confusió quant a la utilització corresponent. En els malnoms procedents de topònims menors hem introduït la preposició (de): «(de) Son Poquet». Si el malnom ha donat lloc al nom d'una casa, a partir de la qual també és coneguda la família, hem procedit de la següent manera: «(de) Can Borra». A continuació, el malnom entre cometes «Borra», vol dir que s'aplica a continuació del nom de fonts del portador (p. e. en Pere «Borra»).

En alguns casos s'ha inclòs la forma masculina o femenina del sobrenom i, si s'escau, les formes de plural, diminutius, augmentatius, etc. En totes aquestes ocasions calia introduir la informació morfològica que les diferents variants del malnom podien aportar. S'han tractat els malnoms com si estiguessin al mateix nivell que els cognoms, per la qual cosa se n'han grafiat amb la inicial en majúscula.

Transcriure els malnoms ortogràficament no ha estat lliure de complicacions. S'ha repetit reiteradament que els àlies pertanyen al pla de l'oralitat. Aquesta ha estat la primera vegada que alguns sobrenoms han entrat en el terreny de l'escriptura, la qual cosa significa que no hi ha precedent ortogràfic. En la majoria dels casos hem seguit la normativa catalana actual, si bé en certes ocasions com «can Beia» o «can Güies» oferim una doble solució: introduir el sobrenom segons la forma més acostada a la pronúncia (can Beia) però a continuació presentar la forma normativa (ca n'Abella). Fer-ne la transcripció estrictament normativa s'allunya força del mot reconegut popularment, mentre que presentar només l'opció primera pot provocar confusions en lectors d'altres contrades. S'han especificat amb nota a peu de pàgina totes aquelles grafies que es decantaven d'aquests criteris generals o que mostraven alguna

particularitat (per exemple «cas Besso», «en Messei»). Un problema mal de resoldre ha estat el de la grafia d'aquells casos dels quals no sabem pràcticament res: presentam l'ortografia més acostada a la pronúncia, cosa que no sempre és fàcil, especialment quan es tracta de vocals neutres (per exemple, *menua* o *manua*? *balambè*, *belembè*, *balembè* o *belambè*?).

Transcripció fonètica: Com es pronuncia cada malnom. La transcripció s'ha fet seguint els criteris de transcripció, adaptats al català,⁹ de l'Associació Fonètica Internacional (AFI). És un apartat destinat especialment als lingüistes.

Tipologia: Fer una classificació *a priori* en matèria filològica sempre porta alguns inconvenients i molts de riscos. Per aquest motiu, es va partir d'una classificació prèvia extreta dels diferents reculls sobre malnomia illenca, totalment flexible i adaptable a les necessitats classificadores que han sorgit al llarg de l'elaboració del nostre aplec. Així, hem arribat a establir disset temes o grups classificadors: 1. Origen animal o vegetal; 2. Oficis, càrrecs i similars; 3. Noms i cognoms; 4. Origen geogràfic (gentilici); 5. Característiques físiques, psicològiques, familiars i socials; 6. Delocutis; 7. Toponímia;¹⁰ 8. Eines, menges, vestiments i objectes materials; 9. Afecció personal; 10. Fet puntual; 11. Món eclesiàstic; 12. Colors; 13. Establiments comercials; 14. Parts o elements del cos; 15. Deformacions fonètiques; 16. Numerals; 17. Elements naturals; 18. No definida. Ens hem servit d'aquesta darrera etiqueta per marcar un apel·latiu que, per la manca d'informació que n'hem pogut contrastar, no és possible d'encabir-lo en cap grup, bé perquè presenta un significat incert o no conegut, bé perquè presenta dificultats en la motivació. S'han especificat aquelles ocasions en què un àlies pot pertànyer a dues o més categories diferents i s'han marcat amb interrogant aquelles classificacions possibles però de caràcter dubtós.

Significat: Què vol dir, literalment i / o metafòricament, la paraula que fa la funció de sobrenom. Les dues fonts bàsiques de consulta per a l'anàlisi semàntica han estat el *Diccionari Català-Valencià-Balear* i el *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. Per evitar presentar un text ple de citacions ferregoses i sovint innecessàries, no hem donat ni el número de pàgina ni el tom (en el cas del DCVB) de cap de les entrades. Així mateix, si no s'ha especificat cap font vol dir que el que es transcriu literalment és la definició del DCVB.

Etimologia: D'on ve la paraula, quina és l'arrel del mot en qüestió. Com es pot comprovar, de vegades ha estat difícil, sinó impossible, aclarir-ne l'origen. Fins i tot en determinats casos les fonts consultades no han ofert cap solució als problemes etimològics. Novament s'ha recorregut a les fonts sàvies i s'ha consultat, en primera instància, el DCVB. Si el *Diccionari* no presentava l'etimologia, s'ha recorregut a altres fonts, pertinentment indicades. Per indicar l'etimologia s'ha respectat la convenció lingüística de transcriure l'arrel llatina en majúscula, i, si aquesta forma és hipotètica, precedir-la d'un asterisc (*). En els casos d'etimologia grega s'ha emprat l'alfabet grec. Si l'etimologia és diferent del llatí o del grec, s'ha marcat amb cursiva, i igualment s'ha fet servir l'asterisc (*) en els casos hipotètics o suposats.

Motivació: Quin motiu ha donat lloc al malnom. En ocasions ha estat clara la motivació. En d'altres, hi hem arribat amb molta de paciència i, sobretot, amb l'ajuda constant dels informadors. En canvi, en força casos, ha estat impossible de trobar el motiu que provocà l'aparició del malnom. Aquesta situació s'ha donat especialment amb els

⁹ Aquestes normes es poden consultar a <http://www.iec.cat/>.

¹⁰ Distingim «origen geogràfic (gentilici)» i «toponímia»: el primer es refereix estrictament al gentilici («s'Andritxola», «sa Poblera»); en canvi, sota «toponímia» hi incloem els malnoms que procedeixen sovint d'un topònim menor (per exemple, «de s'Arboçar»).

apel·latius antics, documentats des de segles enrere, i en casos en què el sobrenom s'ha lexicalitzat de tal manera que hom ja no hi sap veure res més que la paraula en si.

Comentaris: Aquest camp abraça comentaris de tot tipus (morfològics, lèxics, semàntics, documentals), és a dir, observacions que aporten una millor explicació dels altres camps inclosos. S'han aplegat sota aquest camp les referències documentals diverses, si el malnom esporlerí coincideix amb altres apel·latius dels aplecs sobre malnomia illenca, existeixi o no encara ara en aquella altra vila. Generalment, hem seguit el criteri de citació textual més usual actualment: entre parèntesi, el nom de l'autor en versaleta, seguit de la data de publicació i del número de pàgina on apareix la referència.

Referències històriques:¹¹ Inclouen totes aquelles referències que s'han detectat sobre l'àlies en els fons documentals arxivístics. Cal tenir en compte que la documentació reflecteix el primer tall temporal en el qual es localitza el malnom, cosa que no vol dir que no existís amb anterioritat a aquella data. Sempre que ha estat possible s'ha especificat el nom i llinatge conjuntament amb el malnom,¹² la data i el document en què apareix i la catalogació bibliogràfica del text. Per exemple, si llegim «Miquel Ripoll "Bruno", talla general de 1764, AME 876», vol dir que aquest sobrenom es detecta a la talla¹³ general de 1764, inclòs al còdex 876 de l'Arxiu Municipal d'Esporles. Per a les referències documentals s'han fet servir les sigles següents:

AME: Arxiu Municipal d'Esporles.

AMP: Arxiu Municipal de Puigpunyent.

AMB: Arxiu Municipal de Banyalbufar.

ALG: Arxiu de la Granja.

ARM: Arxiu del Regne de Mallorca.

ARM D: Arxiu del Regne de Mallorca – Diputació.

PROT: Protocol notarial.

J: Jutjat.¹⁴

En tots els casos, hem respectat l'ortografia original del document històric, divergent naturalment de l'ortografia actual i normativa del sobrenom.

Com hem indicat, aquests dos darrers camps són opcionals, subjectes a la necessitat de transmetre la informació que s'hi reporta.

A continuació, i prèviament al gruix de l'estudi, oferim una llista alfabètica dels malnoms, mena d'índex en què només introduïm el substantiu pel qual s'ha de fer la cerca i la pàgina on se'l trobarà. Ens estalviem d'incloure en aquesta llista qualsevol altre tipus d'informació, per evitar repeticions innecessàries sobre diferents informacions que hom podrà trobar en les fitxes corresponents.

¹¹ Aquest camp, hi insistim, no s'hauria realitzat sense la bona feina de Tomàs Vibot.

¹² Aquest fet permet de demostrar com, ja en temps antic, un mateix malnom podia afectar diferents famílies o, contràriament, com ha afectat només una família al llarg de la història.

¹³ Una «talla» és, per definició, la llista d'habitants d'un poble o d'un país feta especialment a efectes tributaris. Per extensió pot voler dir «impost o tribut».

¹⁴ Per exemple, AME J 20, voldria dir que l'afer comprès en aquell text ha estat resolt davant el batle.

ELS MALNOMS TRADICIONALS

A

1. Aigua
2. Alba
3. Amet
4. Amic
5. Andritxola
6. Apatxe
7. Arboç
8. Arboçar
9. Arpellot
10. Artanenca

B

11. Badaluc
12. Baixa
13. Balambè
14. Balança
15. Bana
16. Banyut
17. Barajas
18. Barba
19. Barberisca
20. Bardí
21. Barona
22. Barreter
23. Barrina
24. Barrió
25. Beata
26. Beia (Abella)
27. Bellavista
28. Beneta / Baneta

29. Bernadeta
30. Besso
31. Bessonets, Bessonetes
32. Betons
33. Bisbe, Bisbeta
34. Blanca
35. Boc
36. Bocasses
37. Bodega
38. Boeres
39. Bolero
40. Bolso
41. Bombo
42. Bon Jesús
43. Borra
44. Borrasset
45. Borreta
46. Boscana
47. Bossa
48. Botelles
49. Botera
50. Botiga nova
51. Botones
52. Bovet
53. Brovera
54. Bruno
55. Bufalina
56. Buinet
57. Bunyolera
58. Burgaia
59. Burguet, Burgueta
60. Busquero
61. Butza

C

62. Caixons
63. Cabidès, Cabidesses
64. Cabo
65. Cabot
66. Cafè Nou
67. Calcera
68. Calesser
69. Came
70. Cameta
71. Campanet
72. Campaneta
73. Canonge
74. Cap de ferro
75. Caparró
76. Capellà
77. Capoll
78. Caragol
79. Carnisseria
80. Carreter
81. Carriles
82. Càrritx
83. Carros
84. Carta
85. Carter
86. Cartera
87. Cartonera
88. Casotes
89. Cassinera
90. Cassolina
91. Catotxe
92. Cavallito

93. Cavalls
94. Cerdona
95. Ciutadà
96. Clovella
97. Cobrador
98. Colet
99. Coll, son
100. Colla
101. Colmado
102. Colom
103. Coloma
104. Columnes
105. Comare
106. Confit
107. Conill, Conilla
108. Copes
109. Coquí
110. Coraia
111. Cordador d'olles
112. Cordobés
113. Coronella
114. Cosidora
115. Cossiòl
116. Cotxer
117. Covent
118. Cronil
119. Cubana
120. Cuinera
121. Culera / Colera
122. Cupinyete
123. Currot

D

- 124. Dardal
- 125. Deianenca
- 126. Deportiú
- 127. Diego
- 128. Duvico

E

- 129. Eivissenc
- 130. Eixut
- 131. Elenes
- 132. Elienor
- 133. Ermites
- 134. Escalera
- 135. Escolà
- 136. Escolà gros
- 137. Espardenyera
- 138. Esparteria
- 139. Estanc
- 140. Estelí
- 141. Estellencs
- 142. Eulàlia

F

- 143. Fabricó / Fabriqueta
- 144. Falaca
- 145. Feliva / Felivó
- 146. Ferrà, de Son
- 147. Ferranet / Ferranetes
- 148. Ferrera
- 149. Ferrerico
- 150. Figó

- 151. Fila
- 152. Flassada
- 153. Florest
- 154. Foc
- 155. Fondera
- 156. Forn
- 157. Forneret
- 158. Francina
- 159. Fumeral

G

- 160. Galceran, de Son
- 161. Gal·letes
- 162. Gallard vell
- 163. Gallet
- 164. Galleta
- 165. Garcés
- 166. Garrafi
- 167. Garrit
- 168. Garró
- 169. Gener
- 170. Genret
- 171. Gira
- 172. Gireta
- 173. Girones
- 174. Goixeta / Goixet
- 175. Gomes
- 176. Gorrió
- 177. Gorrions
- 178. Gotleves
- 179. Granereta
- 180. Grau
- 181. Güies (Agulles)

- 182. Guideta
- 183. Guillemona
- 184. Guixa

H

- 185. Homo
- 186. Hort
- 187. Hort des Coll

J

- 188. Jardinera
- 189. Joanet
- 190. Juanites

L

- 191. Lampino
- 192. Landa
- 193. Lita
- 194. Lufa, Lufo
- 195. Llenderí
- 196. Lleter / Lleterets
- 197. Lluent
- 198. Llums

M

- 199. Maçanet
- 200. Madona
- 201. Mador / Madora / Madores
- 202. Magre
- 203. Malferit, de Son
- 204. Manenta
- 205. Manso
- 206. Manxador

- 207. Manxí
- 208. Marcos
- 209. Mariol
- 210. Marrengo / Marrengues / Marrenguet
- 211. Marxando
- 212. Mas, de Son
- 213. Mateves
- 214. Mavano
- 215. Mavi
- 216. Meco
- 217. Mendeu
- 218. Menua
- 219. Menut
- 220. Merris
- 221. Messea, Messei
- 222. Mestra
- 223. Mete
- 224. Metge
- 225. Miquelè
- 226. Miquet, Miqueta
- 227. Moixet
- 228. Molí draper
- 229. Molineta
- 230. Moneia / Moneiet
- 231. Monjo
- 232. Moreno
- 233. Mosqueres, de ses
- 234. Motxilla
- 235. Municipal
- 236. Muntaner

N

- 237. Nena

- 238. Neo
- 239. Noguereta
- 240. Notari
- 241. Nyoca

O

- 242. Orgues

P

- 243. Palla llarga
- 244. Palloler
- 245. Pansa
- 246. Pardalero
- 247. Parxita
- 248. Pastilla
- 249. Pastoret
- 250. Patata
- 251. Patató
- 252. Patró
- 253. Patxicanda
- 254. Pedacet
- 255. Peixatera
- 256. Peixerri
- 257. Pèl
- 258. Pèl de seda
- 259. Peluquera
- 260. Pequele
- 261. Perdiu / Perdieuta
- 262. Perecó
- 263. Peretema
- 264. Perons
- 265. Perruca
- 266. Piano

- 267. Pilotes
- 268. Pino / Pinet
- 269. Pipes
- 270. Piu / Piva
- 271. Pitjon
- 272. Pla, des
- 273. Plaça, de sa
- 274. Planiol
- 275. Poblera
- 276. Pofanca
- 277. Pollera
- 278. Polo
- 279. Poneró
- 280. Pont
- 281. Poquet
- 282. Poquinso
- 283. Porteta
- 284. Porxera
- 285. Porxerina
- 286. Potecari (Apotecari)
- 287. Practicanta
- 288. Preferenta
- 289. Puceta
- 290. Puigpunyentina
- 291. Punyeta
- 292. Puput / Pupudes

Q

- 293. Quaranta
- 294. Quelena
- 295. Quelina
- 296. Quelons
- 297. Queloto

- 298. Querol
- 299. Quint, de Son
- 300. Quilla / Quillo

R

- 301. Rafal
- 302. Rafela
- 303. Ramellet
- 304. Ramellí
- 305. Ramells
- 306. Ramones
- 307. Rasca
- 308. Ratat
- 309. Rave grossa
- 310. Raveta
- 311. Rectoria
- 312. Rei
- 313. Rellotges, des
- 314. Reveller
- 315. Revellí
- 316. Riga / Rigueta
- 317. Roba
- 318. Roig
- 319. Roget
- 320. Romango
- 321. Romanones
- 322. Ros
- 323. Rossa des caramel·los
- 324. Rotes, de ses
- 325. Ruc / Ruca
- 326. Rupit

S

- 327. Sabater
- 328. Saig
- 329. Salat
- 330. Sampola
- 331. Sang
- 332. Santana
- 333. Sardiner
- 334. Sastre
- 335. Secretari
- 336. Selleter
- 337. Senalles
- 338. Senyor
- 339. Serenet
- 340. Serradora
- 341. Sexto
- 342. Sineuer
- 343. Sípia
- 344. Sobrassada
- 345. Sobremunt, de
- 346. Solera
- 347. Soll
- 348. Sollerica
- 349. Sopa
- 350. Sordet
- 351. Sova
- 352. Suro
- 353. Sutro

T

- 354. Tallades
- 355. Tana

- 356. Teia
- 357. Teléfono
- 358. Terreta
- 359. Terroles
- 360. Teta
- 361. Tetuan
- 362. Teulera
- 363. Tiana
- 364. Tianete
- 365. Tianons
- 366. Tinent
- 367. Titina
- 368. Tixedor
- 369. Toiet
- 370. Tomasseta
- 371. Torrada
- 372. Torretes
- 373. Tries, de Son
- 374. Trinxet
- 375. Tudó

V

- 376. Valentí, de Son
- 377. Vedell
- 378. Veles
- 379. Verd
- 380. Vergerí, Vergerina
- 381. Vermell
- 382. Vic, de Son
- 383. Vidalgata
- 384. Vinagre
- 385. Viudeta

X

- 386. Xana
- 387. Xaparrita
- 388. Xarpa
- 389. Xato
- 390. Xaves
- 391. Xemeneia
- 392. Xereca / Xerequeta
- 393. Xeremier
- 394. Xeroi
- 395. Xeruvia
- 396. Xigues
- 397. Xindà / Xindana
- 398. Xino
- 399. Xiròfol
- 400. Xorquet (Eixorquet)
- 401. Xorrigo
- 402. Xot

A

Malnom: «De s'Aigo», «de s'Aigua»

Transcripció fonètica: [də 'sajxo]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Aigua: líquid transparent, inodor, insípid, compost d'hidrogen i d'oxigen, de fórmula H₂O, que fon a 0°C i bull a 100°C, el qual, en un estat més o menys impur, constitueix la pluja, els mars, els llacs, els rius...

Etimologia: De l'arrel llatina AQUA.

Motivació: En Guillem «de s'Aigua» és l'encarregat del control del subministrament d'aigua de la vila. La seva tasca és la de revisar les claus de pas de les cases i de tenir esment del bon funcionament del subministrament aquífer.

Comentaris: Aquest és un cas de malnom que serveix per especificar i concretar una persona determinada, de manera que nom de la persona i malnom són dues unitats aglutinades que no poden aparèixer independentment. És per aquest motiu que es tracta d'un malnom compost, format pel nom personal i per un sintagma preposicional que, per metonímia, indica l'ofici de la persona.

Fonèticament destaca la monoftongació en -o del grup -gua. És una característica recurrent tant en posició inicial com medial, del català parlat a Mallorca.

L'àlies «de s'Aigua» existeix a Sant Llorenç (Quina 2005: 100), i és motivat pel negoci de transport d'aigua de la família que el té. La mateixa forma en singular existeix a Selva (Ramis de P. 1997: 77), motivada pel negoci de venda d'aigua.

Malnom: «De s'Alba»

Transcripció fonètica: [də 'sawβə]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. La primera claredat del sol ixent, o el moment en què la llum del sol comença a aclarir l'horitzó.

II. Túnica o capeta blanca que els capellans catòlics es posen davall el camís i la casulla per celebrar els oficis divins.

2. I. Topònim. II. Llinatge de Catalunya, País Valencià i de les Illes Balears, nom geogràfic lligur, o potser d'origen litúrgic. Moll (1982: 261) matisa el significat i especifica que és el nom «aplicat a un infant nat a la sortida del sol».

Etimologia: Del llatí ALBA, «blanca»

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Llorito des de principis del s. xviii (Ramis 1997: 71). Ramis de Plandolit (1990: 37) el documenta a Selva com a àlies procedent del llinatge.

Malnom: «(de) Ca l'Amet»

Transcripció fonètica: [ka ɫə'mət]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Segons el DCVB, *Amet* és un nom propi aràbic, usual principalment entre els esclaus moros de senyors cristians. En la toponímia mallorquina es troben mostres diverses d'aquest nom. A Bunyola, per exemple, es localitza la *rota de n'Amet* i a Sóller el *cingle de n'Amet*.

Etimologia: De l'àrab *ahmad*, nom propi d'home (BDLIC, XIV 196), citat pel DCVB. Segons Epalza, citat per Moll (1982: 302) tendria l'origen en *ahmad* (molt alabat) o *hamid* (el qui alaba).

Motivació: *Ca l'Amet* és el nom d'una petita possessió situada a la Vila Nova. La família coneguda com «de ca l'Amet» rep aquesta denominació perquè treballà en l'esmentada possessió. El pare i la mare n'eren els amos.

Comentaris: Si bé el DCVB ens informa de la procedència aràbiga d'aquest nom, som del parer que caldria tenir en compte una altra possibilitat: el fet que «amet» fos el diminutiu del mot «amo», és a dir, de la persona que no és propietària de la terra però que la treballa i s'encarrega de llogar el personal necessari per tenir-ne cura. La morfologia del mot ens en dóna la pista, en tant que, com hom pot advertir, la possessió del lloc s'indica amb l'article literari i no amb l'article personal «en», cosa que ocorre amb els topònims citats pel DCVB. La paraula «amo» s'utilitza únicament i exclusivament amb l'article literari, segurament a causa de la importància del càrrec. D'igual manera esdevindria amb la forma diminutiva d'aquest mot. Segons el DCVB, «amo» seria la masculinització de «ama», equivalent a «dida» o «criada». Seguint la mateixa font consultada, procediria de «Amma», paraula que segons L. Saineán (Zschr. r. Ph., XXX, 314) és el resultat d'un acurçament de «mamma» en el llenguatge dels infants.

Malnom: «(de) Ca s'Amic», «s'Amic»

Transcripció fonètica: [ka sə'mik][sə'mik]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: 1. Qui té amistat. S'empra, i altre temps s'emprava més, com a vocatiu afectuós. 2. Que expressa amistat. 3. Afectat, que s'agrada de quelcom. 3. Concubí.

Etimologia: Del llatí AMĪCU, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Localitzat igualment a Selva (Ramis de P. 1990: 41).

Referències històriques: Malnom documentat als *Estims* de 1685. Hi apareix Jaume Comes «Amic», propietari de Son Comes (ARM D 1252; f. 1264). Curiosament, a la contribució general de 1818, AME 1057, s'hi detecta Joan Pasqual «Samigo», grafia ben probable de «s'amigo», amb el substantiu castellà en comptes del català.

Malnom: «S'Andritxola»

Transcripció fonètica: [səndritʃɔlə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Derivat d'Andratx. Topònim. Vila situada a la part occidental de Mallorca.

Etimologia: Es tracta de la forma femenina del gentilici «andritxol», derivat per sufixació del topònim «Andratx». L'etimologia és molt incerta. Com afirmen Bordoi & Al. (2002: 6), s'han fet diferents propostes, entre les quals destaquen les referides als orígens cèltics (*Andargius*), àrabs (*indirag*) i llatins del mot. Segons aquesta mateixa font, Coromines es decantaria per la procedència llatina, que fa derivar el nom d'un plural analògic *ANTRAS amb palatalització del segment final, que permetria explicar el desplaçament accentual. Això no obstant, es fa referència a una quarta explicació, proposada per Rosselló Vaquer & Bover Pujol (1999), que relaciona la pronúncia catalana d'Andratx amb la pronúncia berber que fan els Shluh¹⁵ del nom que donen a la ciutat de Marràqueix.

Motivació: La dona coneguda amb aquest malnom provenia de la vila d'Andratx.

Comentaris: A partir del radical nominal s'ha creat el gentilici, tot afegint el sufix -ola que aporta a la base el significat de «procedència».

Amb aquest malnom s'identifica una persona, en tant que indica la característica personal de la procedència geogràfica. Aquest tret queda clarament reflectit amb la determinació de l'article, que especifica el gentilici que, com a àlies, es documenta també a Felanitx (Xamena 1995: 24) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 156).

Malnom: «S'Apatxe»

Transcripció fonètica: [sa'patʃe]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Individu d'un poble de l'Amèrica del Nord, de parla atapascana, que al final del s. xv vivia a l'àrea cultural del sud-oest (actual Arizona i Nou Mèxic) com a recol·lector. Durant els dos segles següents, aprengueren el domini del cavall i es convertiren en grans caçadors de bisons i temuts guerrers (GEC II, 284).

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Aquest sobrenom respon a l'aspecte físic de la persona coneguda amb aquesta designació. Quan era jove «s'Apatxe» s'assemblava físicament a un artista de cinema que interpretava el paper d'un «apatxe».

Comentaris: L'aspecte més destacat es refereix a la pronúncia castellana d'aquesta paraula, pronúncia que devia respondre a allò que la gent sentia en els films on apareixia el personatge del qual se'n derivà el malnom. L'article determinat concretitza la persona, en determina la unicitat.

Malnom: «(de) Ca n'Arboç»

Transcripció fonètica: [ka nər'βos]

¹⁵ Grup ètnic berber.

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Topònim i llinatge català. El significat literal d'«arboç» és «arbrust o arbre de la família de les eriàcies».

Etimologia: Segons el DCVB, l'etimologia del llinatge ha de ser la mateixa que la del substantiu procedent de l'arrel llatina ARBŮTĚU. D'aquesta manera, hom discrepa de l'opinió de Menéndez Pidal (RFE, V, 233), qui considera que es tracta d'un mot procedent de la llengua basca, a causa de les (suposades) semblances que es podrien establir amb el llinatge «Arbués» aragonès. A més de les diferències en l'evolució fonètica, Alcover explica que no és estrany que l'etimologia del llinatge i del topònim sigui la mateixa del substantiu «car són molts els noms d'arbres emprats com a nom de lloc i de llinatges». El fet que l'article aparegui en la toponímia catalana deixa palès que es tracta d'un mot pròpiament català.

Motivació: El llinatge dels propietaris primitius de la casa fou la base de la creació del malnom.

Comentaris: És un cognom que es remunta al s. xiv (Miralles 1997: 623), freqüent a Esporles i als pobles veïns.

Referències històriques: Apareix documentat Antoni Mas «Arbós» a AME 8, l'any 1742. A la talla general de 1843 es detecta Gabriel Vidal, conegut com «de can Arbós» (AME 943).

Malnom: «De s'Arboçar»

Transcripció fonètica: [də sərβo'sa]

Tipologia: Toponímia.

Significat: *S'Arboçar* és el nom d'una possessió situada en el terme de Banyalbufar, entre Son Sanutges, es Rafal i Planícia. Un «arboçar» és un camp plantat d'arboços o arboceres.

Etimologia: Derivat per sufixació format sobre la base «arboça / arboç» (<ARBŮTĚU) amb l'afegit del sufix -ar, que indica pluralitat.

Motivació: Els membres de la família coneguts amb el malnom «de s'Arboçar» hi feren d'amos durant uns anys.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 57).

Malnom: «S'Arpellot»

Transcripció fonètica: [sərpə'lot] però també [sərβə'lot], i [səspəllot].

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: La definició que en dona el DCVB és ben significativa, especialment quant a la localització dels exemples: «persona d'aspecte i d'obrar groller, sense finura ni mirament (Mall., Men.) 'Al·lota, ell pareixes un *arpellot*, de tan malvestida' (Manacor, *Esporles*¹⁶)».

Etimologia: Derivat augmentatiu d'«arpell», que vol dir «persona de moviment irreflexius o violents que mai no mira què fa». La base deriva del grec ἄρπη, «àguila marina», per via del napolità «arpella», segons Meyer Lübke (REW

¹⁶ Les cursives són nostres.

4058). En canvi, segons el DCVB ha de ser un derivat autènticament del català «arpa», referit a l'ocell carnisser semblant a un falcó.

Motivació: Segons alguns informadors, «s'Arpellot» era un home de la Vila Nova, malgarbat, que caminava malament, sense mirament. Els informadors de més edat encara coneixen i recorden l'expressió «pareixes un arpellot, així com camines».

Comentaris: Cal destacar l'ús del sufix augmentatiu -ot, afegit a la base «arpell», sufix que a més atribueix un cert matís despectiu.

Malnom: «S'Artanenca»

Transcripció fonètica: [sərtəˈnəŋkə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o propi d'Artà. Vila situada en la part oriental de l'illa de Mallorca.

Etimologia: Forma femenina del gentilici «artanenc», derivat per sufixació del topònim «Artà». L'etimologia del topònim és desconeguda per al DCVB. Segons aquesta mateixa font, el nom d'Artà ja apareix a la crònica del rei en Jaume i en el Llibre del Repartiment de Mallorca figura el districte d'*Artan* o *Yartan*.

Motivació: La dona coneguda com «s'Artanenca» provenia d'Artà, poble de Mallorca situat entre Santa Margalida, Petra, Sant Llorenç, Son Servera i Capdepera.

Comentaris: En aquest cas, el sufix que indica la procedència és «-enc», la qual cosa difereix de la forma documentada a Felanitx «artaner / artanera» (Xamena 1995: 26), a Manacor (Pastor 2004: 35) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 29). En canvi, a Llorito (Ramis 1997: 63) i a Campos (Reus 1998: 19), també es documenta el gentilici «artanenc/a».

B

Malnom: «Des Badaluc»

Transcripció fonètica: [dər βəðəˈtʃuk][dər βətəˈðuk]

Tipologia: Toponímia.

Significat: El DCVB ofereix les següents entrades d'aquest mot: 1. Badoc, el qui s'atura a mirar per excés d'admiració o curtor d'enteniment. 2. Fondal, obertura vertical de la terra. 3. Topònim: a) «en Badaluc»: lloc elevat de Fartàritx (Pollença), d'on veuen de molt lluny; b) «Es Badaluch»: carrer que hi ha a Felanitx, que surt a fora vila i fa una altureta d'on poden escampar la vista; c) «Es Badaluc»: alqueria del terme d'Esporles.

A Santa Eugènia hi ha un indret que també rep aquesta denominació.¹⁷

Etimologia: Segons Rullan (1986: 62), «Badaluc» és un topònim d'origen àrab, tot i que no hi ha acord per aclarir-ne el seu significat. L'autor cita Mascaró (1962-63) segons el qual «el vocablo *Badaluc* parece significar *precipicio* y derivarse del término *badar* 'abrir'; la terminación resulta de origen oscuro». Seguidament, apunta la possible procedència de WAT-AL-LUCH, que significaria «aigua o riu de la ribera». Xamena (1995: 28) proposa com a ètim el verb llatí BATARE, onomatopeia de l'acte d'obrir la boca quan un queda sorprès per una vista panoràmica inesperada.

Motivació: *Es Badaluc* és una possessió situada a la part alta de la Vila Vella, més concretament al «cap damunt de la vila», com és conegut popularment l'indret, al final del carrer Major. En certa manera la disposició del terreny i de la casa fa una elevació més pronunciada que la de la resta del carrer.

La família que a partir dels anys quarantes del s. xx era coneguda amb aquest malnom romangué una bona temporada en l'esmentada possessió, on els membres desenvoluparen diverses tasques. Només la mare de la família, Francesca Mates Font, en va ser la madona, perquè el pare de la família (Joan Ripoll «de ses Ermites») ja era mort quan la família s'hi establí l'any 1940 o 1941.

Comentaris: Cal remarcar la metàtesi en la pronúncia d'aquest topònim i sobrenom. Així, és freqüent sentir a dir nt sentir a dir [ər βətəðuk] en comptes de la forma correcta.

El mateix malnom es localitza, des del s. xviii, a Felanitx (Xamena 1995: 28).

Referències històriques: El malnom apareix força documentat, sobretot a partir del segle xix, sempre relacionat amb les famílies Mir i Ferrà. Els primers eren coneguts com «del Badaluc» o «des Badaluc» (AME 943, 1019 i 1057), mentre que els segons se'ls anomenava de manera absoluta «Badaluc» (AME 943 i 1057), sense la fórmula de preposició seguit d'article. Així, es documenta Joan Mir «del Badaluc» (AME 1019, f.90, any 1818 i AME 1057, contribució general de 1820). Joan Mir «des Badaluc», AME 1018, 1826-1832. Bartomeu Ferrà «Badaluc», AME 943, 1843.

¹⁷ Agraïm a Francesca Coll aquesta informació.

Malnom: «Madò Baixa»

Transcripció fonètica: [məɫðə ˈβaβə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adjectiu que especifica que no s'arriba a l'alçada ordinària o a la d'altres coses de la mateixa espècie.

Etimologia: Del llatí *BASSIUS, variant de bassus, amb el mateix significat.

Motivació: En aquesta ocasió, el malnom deriva de la característica física de la dona coneguda així, la qual era «petita», de poca alçada. En paraules textuais dels nostres informadors, «madò Baixa era de *raça* petita».

Malnom: «(de) Can Belambè», «Balambè», «Balembè» o «Belembè»

Transcripció fonètica: [kam bəɫəmˈbe][bəɫəmˈbe]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Ha estat impossible d'escatir el significat d'aquesta denominació. Tampoc hem pogut esbrinar-ne l'etimologia ni la motivació, la qual cosa ens impedeix d'establir-ne l'ortografia. L'única possibilitat que es podria plantejar i que caldria contrastar amb fonts indirectes és que es tractàs d'una deformació fonètica del llinatge «Balaguer», cognom vinculat a la família de «can Belambè».

Cal tenir en compte, això no obstant, que Miralles (1997: 632) documenta, a la Mallorca del s. xiv l'antropònim, de procedència hebrea.¹⁸ «Belambó» i «Belembó».

Malnom: «(de) Can Balança», «en Balança»

Transcripció fonètica: [kam bəˈtansə][əm bəˈtansə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Instrument que serveix per pesar, per mesurar la massa d'un cos per comparació del seu pes amb el d'un altre cos de massa coneguda; compost d'una palanca mòbil sobre un eix vertical, que al cap de cada un dels dos braços té un platet per posar a un els pesos i a l'altre la cosa que s'ha de pesar. A més del significat tècnic, s'ha de tenir present el significat metafòric que a Mallorca té l'expressió «fer sa balança», que vol dir «estar irresolut».

Etimologia: Del llatí vulgar *bilancia, variant de BILANX, amb el mateix significat.

Motivació: La família de «can Balança» eren carboners de professió. El fet que utilitzassin una balança per pesar el carbó va donar origen, per metonímia, a la creació del sobrenom.

¹⁸ Així, Abrafim, Hayim i Selamó Belambó i Selamó Belembó.

Comentaris: Segons informacions orals recollides per Tomàs Vibot, el pas dels «Balança» esporlerins per la mola de Planícia, i en concret dins els boscos de Son Valentí, motivaren l'aparició del topònim «rotle d'en Balança», situat entre el puig de sa Barca i el moletó de sa Granja.

Documentat a Manacor (Pastor 2004: 43) i a Montuïri (Miralles 1996: 22). A Ciutadella és documentat «en Xim balances» (Mascaró 1982: 20).

Malnom: «En Bana»

Transcripció fonètica: [əm 'banə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Segons Coromines (1980: I, 623) «bana» és una variant dialectal del mot «banya». «Bana» derivaria, segons aquesta font, de **Bannom*, mot d'origen cèltic (REW, 934; FEW I, 238); la forma romànica suposa una base **banna*, plural neutre, que com el francès *corne* i el gascò *corna* vénen d'un plural CORNA (en lloc de CORNUA). Segons Moll, la forma «bana» no ha existit mai en català.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Es Banyut»

Transcripció fonètica: [əɾβə'ɲut]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adj. Que té banyes. a) «El banyut»: el dimoni. b) Home al qual la seva dona és infidel. Usat com a insult en el segle XIV. Obstinat, mal de convèncer.

Etimologia: Malnom creat a partir de l'adjectiu derivat per un procés de sufixació. Derivat de «banya», que alhora prové d'un hipotètic **banna*, mot cèltic segons Coromines (Vegeu l'entrada anterior).

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Apel·latiu documentat el 1764. Apareix Francesc Ferrà «Banyut» en un registre de la talla general de la vila (AME 876). En la contribució de 1818, AME 1057, torna a aparèixer el malnom en un membre de la família Ferrà (Joan Ferrà «Banyut») però també vinculat amb un de la família Alemany (Arnau Alemany «Banyut»). És si més no curiosa la variant «de sa Banyuda» relacionada amb Arnau Alemany (AME 1057, 1818).

Malnom: «En Barajas»

Transcripció fonètica: [əm ba'ɾaxas]

Tipologia: Afecció personal.

Significat: Aquesta paraula castellana designa el conjunt de cartolines amb les quals es juga a diferents jocs d'atzar o d'habilitat. «Barajar» (en català «escapçar») vol dir desordenar les cartes separant-ne el conjunt en dues parts. Posteriorment es tornen a ajuntar, de manera que es barregin les cartes d'ambdós munts.

Etimologia: Del castellà «barajas».

Motivació: L'home conegut com «en Barajas» era afeccionat a jugar a cartes i sempre les volia «barajar», és a dir, les havia d'escapçar ell.

Comentaris: És evident que es tracta d'un malnom d'arrel completament castellana, com ho demostra no només l'etimologia sinó especialment la pronúncia, que presenta el so castellà [χ], inexistent en el sistema fonètic català.

Malnom: «(de) Can Barba», «Es Barbes»

Transcripció fonètica: [kam 'barβə], [ər'βarβəs]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Pèls que creixen en la part inferior i lateral de la cara de l'home adult i també en certs animals com les cabres. També es pot referir a la part més sortida de la mandíbula davall del llavi inferior.

Etimologia: Del llatí BARBA, amb el mateix significat primerament esmentat.

Motivació: Desconeguda. Segons Moll (1982: 63) ha de ser un malnom aplicat a una persona barbuda.

Comentaris: És un malnom documentat a Felanitx des de 1702 (Xamena 1995: 30).

Malnom: «Na Barberisca»

Transcripció fonètica: [nə βərβə'riskə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: No recollit per cap font consultada.

Etimologia: Derivat per sufixació de «barba» (vegeu l'entrada anterior).

Motivació: El pare de «na Barberisca» era barber i això motivà el malnom de la filla.

Comentaris: La morfologia d'aquest sobrenom és força destacada. A partir de la base «barba» s'ha creat, per sufixació, un mot per a designar la filla del barber. Si bé el lexema base és «barba», la primera forma derivada ha estat «barber», mot que indica l'ofici del pare. A partir d'aquest substantiu s'ha creat la forma «barberisca», amb un sufix no gens habitual en el sistema morfològic esporlerí.

Tot i que «barberisca» no sigui pròpiament el nom d'un ofici, calia incloure el present malnom en el grup dels oficis, en tant que la motivació té com a base l'ofici de «barber». Per aquest mateix motiu, grafiam la segona vocal neutra amb una -e.

Malnom: «En Bardí»

Transcripció fonètica: [əɪ̯ bərˈði]

Tipologia: No definida. Noms i cognoms?

Significat: Segons el DCVB, es tracta d'un cognom existent a Barcelona, Banyoles, Capsec, Celrà, Copons, Llanàs, Novelda, Perelló, Tortosa.

Etimologia: Derivat de l'antropònim germànic *Bardinus*, procedent de l'arrel *bardi*, que vol dir «gegant» (Moll 1982: 97).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Pere i Bernat Bardina i Bonenat Bardyna són documentats al s. xiv a Banyalbufar (Miralles 1997: 630)

Malnom: «(de) Can Barona», «Barona»

Transcripció fonètica: [kam bəˈronə][bəˈronə]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Antigament, dona d'alta posició, dona lliure. 2. Esposa del baró o hereva del títol nobiliari de baró (en el llenguatge vulgar de Mallorca, València i Alguer). 3. Llinatge existent a Llívia. 4. Topònim.

Etimologia: Segons Moll (1982: 247), procedeix del germànic *barone*, «home lliure». Nom de grau nobiliari, dignitat o càrrec civil o militar.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Sobrenom documentat a Felanitx des de 1673 (Xamena 1995: 30), a Sant Joan des de 1760 (Canuto & Al. 1996: 157) i a Llorito des de 1785 (Ramis 1997: 65). Es documenta així mateix a Campos (Reus 1998: 25) i a Selva (Ramis de P. 1990: 93). Cal destacar la forma bunyolina «Barons» (Palou 1972: 72).

Malnom: «El sen Barreter»

Transcripció fonètica: [əɪ̯ sembərəˈte]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui fa barrets. Modernament, segons el DCVB, qui fa també capells. Derivat de «barret», peça de roba o d'altra matèria que s'adapta al cap sense cobrir-lo i no té ventalla.

Etimologia: Derivat del llatí BIRRUS, «capeta amb capell». En català antic, «barret» tenia el significat de «cobricaps sense ventalla», que es conserva encara a les Balears.

Motivació: Desconeguda. Probablement, el primer portador d'aquest malnom tenia l'ofici de fer barrets.

Comentaris: El tractament de «sen » és resultat d'una haplogia de la forma arcaica «sènyer + en».

Referències històriques: L'ofici de barreter, com a forma de malnomia, és documentada en diferents ocasions. Antoni Riutort «Barreter» (AME 1018, 1826-1832) i Joan Riutort «Barreter» (contribució de 1818, AME 1057 i talla general del municipi de 1843, AME 943) en són alguns exemples.

Malnom: «En Barrina»

Transcripció fonètica: [əm bəˈrinə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Instrument que consisteix en una barra d'acer o de ferro acerat, que a prop de la punta té estries en espiral i per l'altre cap du un mànec entreuassat, i serveix per a foradar cossos durs. Barra de ferro amb tall acerat a un extrem que serveix per foradar la pedra que han de trencar amb explosius.

A Mallorca l'expressió «fer barrina» s'empria per indicar un contracte bilateral.

Etimologia: Segons el DCVB, la paraula prové del llatí VERUĬNA, «ast», «dardell», convertida en «barrina» en la pronúncia dels moros de la península ibèrica.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Es documenta la forma «ca na Barrina» a Selva (Ramis de P. 1990: 85). Antigament es detectava a Manacor (Fuster 1946: 8).

Referències històriques: Malnom documentat al primer terç del segle XIX. Joan Llabrés «Barrina», AME 1018, 1826-1832.

Malnom: «(de) Can Barrió», «Sa Barriona»

Transcripció fonètica: [kam bæriˈo][sə bæriˈonə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda

Comentaris: Segons informacions orals de Tomàs Vibot, aquest sobrenom esporlari es troba com a topònim a Banyalbufar, concretament dins ses Mosqueres. Just a la partió entre sa Granja i ses Mosqueres hi ha «es Barrions», nom que es refereix a tot un conjunt de colls de tords.

Localitzat a Felanitx des de 1707 (Xamena 1995: 31).

Referències històriques: Malnom datat antigament L'any 1728 es documenta Jaume Bosc «Barrió», ARM. D. 1121, f.222v. Joan Bosc «Barrió», talles de 1738, AME 976. Mateu Bosc «Barrió», any 1773, ame 1018, f.25. Miquel Sastre «Barrió», talla general del municipi 1843, AME 943.

Malnom: «En Beata»

Transcripció fonètica: [əm beˈatə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Feliç per la gràcia sobrenatural. Que gaudeix de la glòria del cel segons declaració de l'església. Que manifesta profunda religiositat i freqüenta molt les cerimònies religioses. Especialment: a) dona que sense pertànyer a cap ordre religiós en practica certes regles al mig del món; b) dona que manifesta religiositat excessiva, fictícia.

Etimologia: De l'ètim llatí BEĀTUS, «feliç», participi del verb BEARE, «que fa feliç».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cal advertir que l'adjectiu femení s'aplica a un home, com queda palès amb l'article personal «en».¹⁹ Es desconeix el motiu pel qual es dona aquesta atribució.

Així mateix, a Felanitx es documenta la forma «beato» des de 1707 i la forma «la Beata», referida a una dona en concret (Xamena 1995: 33). A Llorito (Ramis 1997: 67) també existeix «en Beato» i «na Beata», però no la forma «en Beata». La mateixa situació esdevé a Sant Llorenç (Quina 2005: 36) i a Manacor (Fuster 1946: 8; Pastor 2004: 26).

Referències històriques: Tot i que es tracta d'una variant, als *Estims* del 1673 apareix documentat un veí de la Vila Vella anomenat Bartomeu Ferrà «Beato» (ARM D 1121, f.30). Una variant que no es pot menystenir és la de «sa Beata», referida a Joan Ferrà (1818, AME 1057) i a Pere Ferrà (1826-1832, AME 1018).

Malnom: «(de) Can Beia», «Ca n'Abella», «Beia»

Transcripció fonètica: [kam 'bəjə]['bəjə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Insecte himenòpter de la família dels àpids, que viu en societat dins caseres naturals o artificials i fabrica la cera i la mel.

Etimologia: Del llatí APĪCŪLA, amb el mateix significat esmentat.

Motivació: L'actual explicació d'aquest malnom ve donada pel fet que la persona a qui se li atribuïa tenia moltes caseres, de les quals en tenia cura. Així, doncs, es va prendre el nom de l'insecte com a base del malnom, per un procés de metonímia.

Comentaris: A nivell lingüístic, cal observar diferents aspectes. En primer lloc, destaca com s'ha pres la forma singular en la formació de la denominació popular. D'altra banda, hom pot advertir alguns trets de caràcter fonètic com ara l'elisió o afèresi de la vocal inicial i la iodització de la palatal lateral [ʎ], conseqüència del grup C'L originat en l'evolució de l'ètim llatí APĪCŪLA (APĪCŪLA > apec'la > abella).

Llinàs & Martí recullen la glosa relacionada amb «l'ase d'en Beia» (1996: 36).

Existent a Bunyola (Palou 1972: 71), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 158), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Manacor (Fuster 1946: 9; Pastor 2004: 16). Sembla que al s. xiv, «S'Abeya» feia part de l'antroponímia illenca (Miralles 1997: 743.)

Referències històriques: Documentat des de ben antic: Cristòfol «de can Bella», AME 949, talles de guardes marítimes de 1765. Joan Palmer «Bella», AME 1018, 1773, f.34v. Es detecta Gabriel Ribes «Beia» i Miquel Comes «Beia» a AME 1018, 1826-1832.

¹⁹ Fet que altrament no és gens inusual i que queda reflectit en la toponímia, com ho demostra Rullan (1984: I, 120).

Malnom: «De Bellavista»

Transcripció fonètica: [də'βeʎəlvistə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: *Bellavista* és una finca a la qual es pot accedir des de la costa de Sant Pere o pel camí des Correu. És situada en un pujolet de la Vila Vella. Pertanyent a la família Sancho, a la façana figura un escut amb data de 1872.

Etimologia: *Bellavista* és la grafia aglutinada de la forma «bella vista», compost d'adjectiu i substantiu que designa, segons Moll (1982: 187) «un lloc elevat des del qual es veu un extens paisatge, o bé un lloc pla des d'on es domina un bell paisatge muntanyós». És un topònim similar a «Bellver», la forma antiga de «bell veure».

Compost aglutinat de l'adjectiu «bella», l'ètim del qual és el llatí *BĒLLA*, i «vista», forma femenina del participi de «veure», llatí *VĪDĒRE*.

Motivació: Els antics amos de la finca i els seus descendents eren coneguts amb aquest sobrenom. Novament la denominació de la possessió on va fer feina la família es convertí en la base de l'àlies.

Malnom: «En Beneta» o «Baneta»

Transcripció fonètica: [əm bə'nətə]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Diminutiu de «bena». 2. Nom de dona. Femení de «Benet».

Etimologia: En el suposat cas que sigui un derivat diminutiu per sufixació de «bena», provindria de l'arrel germànica **bīnda*, «faixa». Per a la segona entrada, seria la forma femenina del nom «Benet» procedent del llatí *BENEDĪCTUS* (beneït, ben anomenat), nom del sant patriarca del monacat occidental (ca. 480-ca. 547).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Quina (2005: 38) documenta aquesta forma a Sant Llorenç, fent-la derivar d'un hipotètic «Benet» o de «bena». Igualment la documenta Reus (1998: 28) a Campos, i Ramis de Plandolit (1990: 27) a Selva. Detectat antigament a Manacor (Fuster 1946: 9).

En la documentació escrita és grafiat de les dues maneres que presentam, «Baneta» i «Beneta». Cal tenir en compte, emperò, l'existència del sobrenom esporlér «bana», el diminutiu del qual, «baneta», es pronunciaria exactament com «beneta».

Comentaris: Documentat al s. xiv (Miralles 1997: 629).

Malnom: «De la Bernadeta»

Transcripció fonètica: [də tə βərnə'ðətə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: *La Bernadeta* és el nom d'un casal situat prop de les escoles velles, al carrer conegut actualment amb el mateix nom de *la Bernadeta*, a la Vila Vella.

Etimologia: Adaptació catalana del nom gascó *Bernadette*.

Motivació: El nom d'aquest indret ve donat per un fet gairebé anecdòtic, esdevingut a principis de segle xx, quan els territoris on ara hi ha la casa eren encara una gran extensió de camp de ca n'Arboç. En aquests terrenys hi havia una petita cova que semblava la gruta del miracle de Lorda, on segons la tradició la Mare de Déu s'aparegué a la pastora *Bernadeta*.²⁰ Arran d'aquesta semblança, a la cova esporlerina es realitzà una mena de capella amb les imatges que reproduïen la llegenda de l'aparició mariana. La cova estava engalanada amb plantes i tancada amb una barrera de ferro. Posteriorment, quan la finca de ca n'Arboç es fragmentà i se'n vengueren els diferents terrenys, el nou propietari de l'indret mantingué el nom de *la Bernadeta* com a designació de la casa.

Comentaris: Una característica d'aquest topònim i del conseqüent malnom és la formació amb l'article literari *la*. Seria difícil trobar cap parlant nadiu d'Esporles que digués, en aquest cas, «Sa Bernadeta». Ben probablement, el motiu que ho provoca és el caràcter religiós en l'origen del topònim, és a dir, *la Bernadeta* era un nom de motivació religiosa, com ho seria el de *la Mare de Déu*. Això no obstant, és possible que l'aparició de l'article literari no respongui exclusivament a una qüestió de respecte devocional, tot seguint la norma habitual catalana, sinó pel fet de designar un indret precís, determinat per un tret específic. És si més no destacable que a la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* (II, 98) es reculli com a única forma «na Bernadeta», amb l'article personal, ús totalment allunyat de l'habitual.

Malnom: «(de) Cas Besso»

Transcripció fonètica: [kaz 'βeso]

Tipologia: Fet puntual.

Significat: Besada, petó, mot comú de totes les llengües romàniques. Una besada és l'acte de tocar amb els llavis algú o alguna cosa cloent-los en el moment del contacte i descloent-los tot seguit, en senyal d'afecció, salutació, reverència, etc.

Etimologia: Castellanisme, «beso». Procedent de l'arrel llatina BASĬU, amb el mateix significat.

Motivació: Una de les versions que corren per la vila sobre l'aparició del malnom té l'origen a principis de s. xx. Una parella d'enamorats va concebre una criatura sense estar casats, la qual cosa era un autèntic problema en aquell temps. Perquè la gent no malparlàs, varen dir que s'havien donat un «besso», fruit del qual n'era estat l'infantó.

Comentaris: Hem optat per transcriure el malnom amb la grafia -ss, com pertocaria segons la normativa ortogràfica catalana, per reflectir la pronúncia sorda de la sibil·lant, encara que es tracti d'un castellanisme.

²⁰ Bernadeta Soubirous (Lorda, 1844 – Nevers, 1879). Religiosa gascona. Batejada amb el nom de Maria Bernarda, era la filla major d'un moliner. L'any 1858, quatre anys després que Pius IX definís el dogma de la Immaculada Concepció en la butlla *Ineffabilis*, Bernadeta rebé, a la cova de Massabielle, devuit aparicions de la Mare de Déu, que se li manifestà com la *Immaculada Concepció*. Aquestes aparicions posteriorment donaren lloc al santuari de Lorda, conegut popularment com *Lourdes*. Bernadeta entrà a les Germanes de la Caritat de Nevers l'any 1866. Fou canonitzada l'any 1933 (GEC XIII, 791).

Malnom: «Es Bessonets»; «ses Bessonetes»

Transcripció fonètica: [əβəso'nəts][sez βəso'nəts]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Nat en un part doble o múltiple.

Etimologia: Del llatí *BĪSSŌNE, «doble», segons Wartburg, citat pel DCVB. Rohlf, en canvi, prefereix un origen *bikione relacionat amb la base *biki* «bessó», *biko* «parell» i *bikum* «doble».

Motivació: El malnom fa referència al fet que eren dos germans bessons. El mateix passava amb «ses Bessonetes».

Comentaris: Cal advertir el fet que s'utilitza la forma diminutiva de la paraula, feta per sufixació del mot base. D'aquesta manera, es reflecteix un cert matís afectiu en el sobrenom.

Malnom: «na Betons», «Ses Betons»

Transcripció fonètica: [nə βe'tons][səz βe'tons]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Hipocorístic diminutiu d'Elisabet, nom propi de dona.

Etimologia: De l'hebreu *Eli-zabad* («Déu dóna») o *Elischeba* («promesa de Déu»).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Tot i que no se'n coneix la motivació, ha de tractar-se d'un diminutiu afectiu de l'hipocorístic «Bet», del nom femení «Elisabet», sorgit per una evolució similiar, com ocorre en l'onomàstica popular, amb noms com «Catalinons», «Margalidons», etc., amb un significat diminutiu–afectiu.

Val a dir que sempre s'utilitza la forma plural d'aquesta paraula, tant si és per fer referència al conjunt de les tres germanes actualment conegudes amb aquesta designació («ses Betons») com només a una d'elles en particular («na Betons»).

A Llorito és un malnom actualment desaparegut (Ramis 1997: 69).

Referències històriques: No s'ha localitzat «Betons» en les fonts textuais. Sí que es detecta, en canvi, Joan Mas «Bet» a AME 1018, 1826-1832. Podria ser que l'origen del «Betons» actual fos un derivat diminutiu per sufixació del malnom documentat, que hagués patit un procés de sufixació en passar d'una generació a la següent.

Malnom: «(de) Cal Bisbe», «sa Bisbeta»

Transcripció fonètica: [kaɫ 'birβə][sə βir'βətə]

Tipologia: Món eclesiàstic.

Significat: Encara que el mot té significats diversos, l'article determinat especifica que es refereix al prelat de l'Església, cap d'una diòcesi.

Etimologia: Del llatí EPISCŌPU, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Com a càrrec important dins la jerarquia eclesiàstica, el mot «bisbe» s'usa normalment amb l'article literari. Igualment, la forma del malnom segueix aquesta norma i es conserva l'article esmentat. És per aquest fet que, tot i desconèixer-ne la motivació, l'hem relacionat amb el càrrec eclesiàstic. A nivell fonètic hom pot observar el fenomen de rotacisme de la sibilant [z] en [r] davant la bilabial aproximant, com ocorre generalment en aquest context fonètic.

S'ha d'advertir el fet que en una mateixa família, les germanes feien el malnom de la mare, «de cal Bisbe», mentre que els germans feien el del pare, «de can Merris». «Sa Bisbeta» era la filla d'una de les germanes de «cal Bisbe».

Comentaris: Es documentat a Felanitx des de 1729 (Xamena 1995: 36) i a Montuïri (Miralles 1996: 22).

Referències històriques: Segons els nostres informadors, es tracta d'una denominació antiga, fet palès en les referències arxivístiques. Així, Jaume Palmer «Bisbe», talla general del municipi 1843, AME 943.

Malnom: «(de) Ca na Blanca»

Transcripció fonètica: [ka nə 'β̞aŋkə]

Tipologia: Colors.

Significat: De color igual o aproximat al de la neu o la llet. Que té els cabells de dit color.

Etimologia: Del germànic comú *blank*, procedent de l'arrel BLINKEN, que voldria dir «guspirejar, pegar llambregades» (DECLIC I, 823).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Felanitx des de 1586, com a sobrenom masculí (Xamena 1995: 37), a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 83), a Manacor (Pastor 2004: 47), a Sant Llorenç (Quina 2005: 40) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 16). A Selva es detecta l'àlies diminutiu «Blanquet» (Ramis de P. 1990: 83) i a Montuïri el masculí «Blanc» (Miralles 1996: 22). Aquesta mateixa forma masculina la compulsa Planas (2003: 70), relacionada amb la família Aguiló.

Malnom: «En Boc»

Transcripció fonètica: [əɪn 'bɒk]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Mascle de la cabra. Figuradament, home rústec o incapaç de tracte social.

Etimologia: Del gal·lic **bucco*, amb el mateix significat esmentat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Probablement el malnom es creà a partir del significat figurat que pot tenir aquest mot. Tanmateix, la nul·la informació sobre la motivació no ens permet explicar-ne cap particularitat.

Malnom: «En Bocasses»

Transcripció fonètica: [əm bo'kasəs]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Boca gran, derivat de boca.

Etimologia: Es tracta d'un derivat per sufixació de la paraula «boca», l'ètim de la qual és el llatí BŪCCA, que en llatí clàssic volia dir «galta», significat que fou desplaçat pel de «boca» durant el segle i aC. (DCVB, remetent a Wartburg, FEW, I, 586).

Motivació: L'home al qual se li atribuï a aquest malnom era un notari que feia embulls en els casos i negocis que duia a terme.

Comentaris: El sufix derivatiu aporta un to despectiu al significat del mot base. Val a dir que l'home no tenia la boca gran en el sentit físic, sinó que es tracta d'un significat figurat, irònic, que fa referència als negocis que realitzava.

El mateix sobrenom es detecta a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29) i el singular «Bocassa» a Montuïri (Miralles 1996: 23).

Malnom: «De sa Bodega»

Transcripció fonètica: [də sə βo'ðeɾə]

Significat: Cambra baixa o subterrània on es guarda el vi.

Etimologia: Castellanisme. Pres del castellà *bodega*, amb el mateix significat. De l'arrel grega *apothēch* (apothēca) pronunciada *apothica* en llatí vulgar, que en català ha donat la forma «botiga».

Motivació: La família coneguda amb aquest àlies regentaren durant un bon grapat d'anys «sa Bodega», on, a més de vi, s'hi venien altres begudes alcohòliques.

Comentaris: Documentat a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 159) i a Selva (Ramis de P. 1990: 77).

Malnom: «(de) Can Boeres», «Boeres»

Transcripció fonètica: [kam bo'erəs][bo'erəs]

Tipologia: No definida.

Significat: Literalment, «boera» vol dir «estable de bous». Altrament, és un llinatge localitzat en diversos punts del domini lingüístic (Moll 1982: 209).

Etimologia: Del llatí BOVARĬA o BOARĬA, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Es Bolero»

Transcripció fonètica: [əɾβoˈtero]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: 1. Dansa popular importada d'Andalusia. Es mena en compàs ternari i requereix molta de gràcia en els moviments dels balladors. 2. Home que balla dita dansa. 3. Home i dona poc formal, excessivament despreocupat.

Etimologia: Castellanisme. Derivat per sufixació, en aquella llengua, de *bola*, l'ètim últim del qual és el llatí *BŪLLA*, «cos esfèric».

Motivació: Un dels informadors recorda que «es Bolero» era una persona que ballava aquesta dansa i que a més la ballava prou bé, d'aquí que se li atribuís aquest malnom.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 78). Aquesta mateixa forma de malnomia es localitza a Banyalbufar. És utilitzada igualment amb l'article «es», fet que pot ser indicatiu de relació directa entre el malnom de les dues poblacions. En canvi, a Llorito també existeix aquest àlies, sota les formes «en Bolero» i «na Bolera» (Ramis 1997: 72). Miralles ens informa que també hi és a Montuiri.

Malnom: «Des Bolso»

Transcripció fonètica: [nə məˈɾiə ðərˈβolso]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Un «bolso» és la forma castellana equivalent a la catalana «bossa», més concretament «bossa on es porten els diners».

Etimologia: Castellanisme. Pres modernament del castellà «bolso», derivat de «bolsa» i procedent del llatí *BŪRSA*.

Motivació: «Na Maria des bolso» sempre anava per la vila amb un «bolso» penjat al braç. Segurament, devia ser una època en què de «bolsos» n'hi havia pocs, les madones encara sortien amb les senalles de llata per anar a comprar i el «bolso» era un complement extravagant, sinònim de modernor.

Comentaris: S'ha pres el nom de la persona i se l'ha especificada amb l'objecte que la caracteritza, que la denota en certa manera. Com en altres casos, s'ha creat el malnom a partir d'una base nominal a la qual se li ha afegit un complement preposicional que conté l'objecte especificat, en aquest cas un mot d'origen castellà.

A Consell també existeix aquest malnom (Guasp 2005: 48) però amb la forma de plural «dels bolsos», tot referit a la persona que en fabricava.

Malnom: «Des Bombo»

Transcripció fonètica: [dər ˈβombo]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Instrument de percussió. Tambor molt gros que toquen amb una maça i serveix per fer l'acompanyament de baix en les bandes de música.

Etimologia: Del castellà «bombo», procedent del llatí BOMBUS, «renou».

Motivació: En Tomeu «des Bombo» era l'encarregat de tocar aquest instrument a la banda de música municipal.

Comentaris: Es tracta d'un altre cas de procediment metonímic, en què allò que és característic de l'ofici de la persona és el referent a partir del qual es crea el sobrenom.

El malnom també es documenta a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 159) i, encara que actualment és desaparegut, també existia a Llorito (Ramis 1997: 72).

Malnom: «(de) Cal Bon Jesús»

Transcripció fonètica: [kaɫ bõɲ ʒə'zʊs]

Tipologia: Món eclesiàstic.

Significat: Bon Jesús: Forma tradicional equivalent a «Jesucrist». És una forma ben usual a Mallorca; normalment s'utilitza aquest compost per referir-se al «nom del Fill de Déu fet home». Figuradament, les persones extremadament amables i de comportament exemplar reben aquesta atribució.

Etimologia: Forma composta a partir de l'adjectiu «bon» i de l'antropònim «Jesús». L'adjectiu prové del llatí BONUS i el nom deriva de la forma llatina IESUS, amb desplaçament accentual a la darrera síl·laba per la tendència medieval de pronunciar agudes les paraules llatines.

Motivació: Segons Llinàs & Martí (1996: 104) «cal Bon Jesús» era la casa d'una madona que tenia llogat un pagès perquè hagués cura de l'hort. Cada any aquest home era l'encarregat de representar el «Bon Jesús» a la processó del Dijous Sant, per a la qual cosa el senyor del Canyar li pagava dues pessetes. El pagès-«Bon Jesús» vivia en aquella casa i d'aquí que fos coneguda, fins els nostres dies, amb aquesta designació.

Comentaris: Cal incloure aquest malnom en l'apartat d'oficis de caràcter religiós perquè d'alguna manera era una tasca específicament vinculada amb el món religiós que duia a terme el pagès, feina per a la qual rebia una determinada quantitat de diners. En un primer moment l'hortolà devia de ser conegut com «el Bon Jesús», i a partir d'aquí el lloc on vivia passà a rebre el mateix nom. Igualment, l'hem introduït en la nostra classificació alfabètica sota el lema «Bon Jesús» perquè l'adjectiu i el substantiu formen una unitat semàntica indestruïble.

La utilització de l'article literari respon a la morfologia pròpia d'aquesta forma lingüística. «El Bon Jesús» és un dels casos que sempre exigeixen, en el català de Mallorca, l'article literari «el», derivat del llatí ILLUM.

Aquest càrrec, si se'n permet, de fer de «bon Jesús» en les processons de la Setmana Santa era ben habitual en la nostra illa. És un fet palès en la quantitat de pobles que conserven la mateixa forma de malnomia. Totes les fonts consultades referides a sobrenoms mallorquins compulsen aquest malnom o alguna variant. Es localitza a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), Bunyola (Palou 1972: 72), a Campos (Reus 1998: 34), a Consell (Guasp 2005: 48), a Felanitx (Xamena 1995: 38), a Manacor (Pastor 2004: 26), a Montuïri (Miralles 1996: 22), a Sant Llorenç (Quina 2005: 42), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 160) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 17). A Llorito, la primera referència escrita que se'n té és de 1799, tot i que actualment ja hi és desaparegut (Ramis 1997: 72). A Selva es localitza el malnom «el Bon Jesús Jove», perquè el pare del portador d'aquest àlies feia precisament de «Bon Jesús» a les processons de la Setmana Santa (Ramis de P. 1990: 42).

Malnom: «(de) Can Borra», «Borra»

Transcripció fonètica: [kam 'borə]['borə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: 1. Conjunt de fibres curtes d'un mateix fil, que se separa de la floca en l'acte de filar o de perxar. 2. Teixit groller de fibra curta de llana, cotó, etc. 3. Residus petits de matèria tèxtil que cauen dels telers en l'acte de teixir. 4. Pilotes de pelussa mesclada amb pols que es congrien davall el llit. 5. Residus de cafè molt que queden després de colar-lo. 6. Flor pelussosa d'alguns arbres. 7. Pelussa de barba naixent. 8. Plometes petites que tenen els ocells joves. 9. Malaltia de les oliveres. 10. Xerrameca excessiva, paraules inútils. 11. Assots.

Etimologia: Del llatí BŪRRA, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Borrasset»

Transcripció fonètica: [əm borə'sət]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Diminutiu de «Borràs», nom propi d'home. Llinatge existent en totes les comarques del territori de parla catalana. «Borràs» vol dir, literalment, la part més grossa de l'estopa del cànem sense fer net.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació del llinatge «Borràs». Aquest mot prové de l'hipotètic llatí *bŭrraceŭs.

Motivació: Se'n desconeix la motivació. «En Borrasset» no era d'Esporles, sinó que originàriament provenia d'Establiments, on es creà el malnom.

Comentaris: «Borrasset» és la forma diminutiva per sufixació del llinatge «Borràs». Tot seguint la morfologia habitual en els noms i llinatges, podria ser un cas de designació del membre petit d'una família, de manera que «en Borrasset» seria equivalent a «en Borràs petit», per distingir-lo de la resta de familiars amb el mateix apel·latiu o llinatge. En el DCVB s'inclou la forma «borrassot», com a pejoratiu de «borràs» o de «borrassa».

Malnom: «En Borreta»

Transcripció fonètica: [əm bo'rətə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Vegeu l'entrada «En [Borra](#)».

Etimologia: Vegeu «En Borra».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Morfològicament, és la forma diminutiva del lexema base «borra», al qual se li ha afegit el sufix diminutiu -eta. Com a malnom, la mateixa forma diminutiva es localitza a Consell (Guasp 2005: 48).

Malnom: «(de) Can Boscana», «Boscana»

Transcripció fonètica: [kam bos'kanə][bos'kanə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: 1. Terra on hi ha molts d'arbres i poques plantes baixes, que mirant-hi per davall s'hi veu molt lluny. 2. Planta de la família de les ranunculàcies. 3. *Cabra boscana* (Mallorca): cabra d'orelles i morros grisos i la resta roja. 4. Llinatge existent a Palma i a Lluçmajor. Topònim, alqueria del terme de Vilafranca de Bonany.

Etimologia: Derivat per sufixació de «bosc». El nom de l'alqueria figura en el Repartiment de Mallorca amb la forma *Rahal aboschan*. Segons Moll (1982: 172) es tracta de la forma femenina de «boscà», és a dir, «habitant d'un bosc».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 59). És un malnom existent a Felanitx (Xamena 1995: 42) i a Campos (Reus 1998: 35). És el nom d'una possessió del terme de Lluçmajor (Mallorca). Apareix documentat com a llinatge mallorquí en el s. xiv (Miralles 1997: 642)

Malnom: «(de) Can Bossa», «Bossa»

Transcripció fonètica: [kam 'bosə]['bosə]

Tipologia: No definida.

Significat: Saquet manual de tela, de pell, de malla d'argent o d'altra matèria flexible, dins el qual es guarden coses petites, especialment diners. Bòfega, inflor que es produeix en un vestit o peça de roba, o d'altra matèria, per un defecte del cosit. Encordat o postissada que forma la solera del carro. Escrot; part de l'escrot on està contingut cada testicle.

Etimologia: Del llatí *BŪRSA*, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat antigament a Manacor (Fuster 1946: Planas (2003: 160) observa que a més dels significats esmentats, també pot referir-se al capital posseït per un individu o una comunitat.

Referències històriques: Joan Juan «Bossa», *Apeo* de 1818, AME 1019.

Malnom: «En Botelles»

Transcripció fonètica: [əm bo'teʎəs]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: 1. Bóta petita de cuiró per portar vi. 2. Recipient de vidre per tenir líquids, que té la part superior notablement més prima que la inferior. 3. Recipient de terrissa o de metall, de forma llarguera, que s'omple d'aigua calenta i serveix per escalfar el llit.

Etimologia: Del llatí *BUTTELLA, variant de BUTTICULA, amb canvi de prefix. Segons el DCVB, procediria bé del francès *bouteille* o del castellà *botella*, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cal destacar el fet que és la forma plural la utilitzada per a la designació popular. Encara que se'n desconeix la motivació, és possible que aquest plural respongui al fet que «en Botelles» tengués una vinculació directa o indirecta amb aquests objectes, que en fabricàs o n'arreglès o bé que fos afeccionat de beure, amb la qual cosa el malnom s'hauria creat per un procés de metonímia.

Referències històriques: Relacionat o no amb el malnom actual, l'any 1730 es troba documentat Jaume Mates «Botelles» (AME 1055, llistat de contribuents).

Malnom: «En Botera»; «sa Botera»

Transcripció fonètica: [əm bo'terə][sə bo'terə]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Botera: dona que té per ofici fer bots o bótes, o que és casada amb un home que té aquest ofici. 2. Botera: ganes de botar (Mall.). 3. Instrument per pescar calamars, que consisteix en una peça de plom que imita la forma d'un peix petit i que en la part inferior té una sèrie d'agulles girades cap amunt; per la part superior duu lligat un pèl de tres brases de llargària, fermat a un cordill molt llarg. L'amollen fins prop del fons de la mar i el fan anar i venir fins que el calamar el toca.

Etimologia: Derivat per sufixació de la base «bóta» (procedent del llatí tardà BUTTE). Per a l'accepció segona, és un derivat postverbal del verb «botar». En aquest cas, el sufix -era aplicat a la base verbal per crear un substantiu aporta el significat de «ganes de fer l'acció» indicada pel verb. És un sufix de connotacions col·loquials però d'una gran productivitat.

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: La forma «boter», relacionada o no amb aquesta designació, és documentada antigament: Bartomeu Mulet «Boter», any 1773, AME 1018, f.77v; Bartomeu Mulet «Boter», 1826-1832, AME 1018. Cal tenir en compte que la forma detectada en les fonts textuais podria ser el precedent de l'àlies actual.

Malnom: «De sa Botiga nova»

Transcripció fonètica: [də sə βu'tirə 'nɔvə]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Apotecaria. Magatzem. Casa o habitació on es venen moltes coses.

Etimologia: De l'arrel grega ἀποθήκη (apothēka) pronunciada *apothica* en llatí vulgar.

Motivació: «Sa botiga nova» era un establiment de queviures situat al Passeig. En el seu temps, fou una de les darreres botigues obertes a la vila, d'aquí que fos «nova», per diferenciar-la de la resta de botigues existents. La família coneguda amb aquest malnom fou l'encarregada d'obrir l'establiment. En la dècada dels norantes, el local es convertí en el conegut «bar Passeig», regentat pels fills de «sa Botiga nova».

Comentaris: Es tracta d'un malnom compost d'un substantiu i d'un adjectiu qualificador i complementador del nom. A nivell fonètic destaca el tancament de la vocal velar àtona pretònica –o en –u a causa de la –i tònica posterior. Com es pot comprovar, es tracta d'un fenomen sistemàtic de la parla d'Esporles.

A Llorito també existeix la designació popular «de sa Botiga nova» (Ramis 1997: 73), com a Campos (Reus 1998: 35) i a Selva (Ramis de P. 1990: 78).

Malnom: «En Botones»

Transcripció fonètica: [əɪm bo'tones]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Significat figurat que pels botons que duu a la roba d'uniforme, rep l'home que serveix en hotels i altres establiments per portar encàrrecs i altres comissions que li són ordenades. Es tracta d'un castellanisme: s'empra la forma pròpia d'aquella llengua per fer referència a l'ofici designat així per metonímia.

Etimologia: Derivat del germànic *botan*, d'on procedeix, per evolució semàntica, el verb «botar».

Motivació: Hom pot saber qui era «en Botones» tot consultant Llinàs & Martí (1996: 51). La història del malnom d'aquesta persona es remunta a la creació del petit teatre/cinema situat devers *sa Pansa*, organitzat per mestre Gabriel Canals i el majordom de can Campos per tal de fer la competència al cinema del poble. Per donar un cert prestigi al local, varen incloure en el seu projecte la figura d'un «botones», com en els grans teatres de Palma, que s'havia de passejar per l'establiment amb una panera plena de caramels. A partir d'aquest fet fou com el jove que s'encarregava d'aquesta tasca passà a ser conegut amb el sobrenom de «Botones».

Comentaris: Aquest malnom serveix per il·lustrar un altre cas en què s'ha pres una forma castellana com a base de la creació del malnom, sense cap tipus d'adaptació fonètica ni morfològica.

A Ciutadella també existia «en Botones», encara que no se n'especifica la motivació (Mascaró 1982: 21).

Malnom: «En Bovet»

Transcripció fonètica: [əɪm bo'vət]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Bou: 1. Animal mascle i adult de l'espècie *Bos Taurus*, pertanyent a la família dels bòvids. 2. Pal llarg, de llargada variable, segons la grossària del molí, que per un extrem va ficat dins el caparrot de l'arbre del molí de vent i en l'altre extrem té dos cercols amb ganxos amb els quals se subjecten els cabestres i les borines. 3. Travesser que subjecta els dos caps de jou, en el jou de llaurar. 4. La punta més grossa que les altres al cap de la postissada de la màquina de segar, i que va més endins el sembrat per decantar el blat. 5. Pinya petita, llarguera, encara no oberta,

que sembla una banya i que els al·lots l'empren per jugar a manera de baldufa. 6. En sentit figurat se sol usar per referir-se a persones que estan molt fortes o que estan enfadades.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «bou», procedent de l'ètim llatí BŎVE.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Diminutiu masculí de «bou». La vocal final -u ha esdevingut semivocàlica en quedar en posició intervocàlica en la formació del diminutiu per sufixació i finalment s'ha convertit en consonant fricativa labiodental [v]

Documentat, en les formes masculina i femenina, a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 85). Existent a Sant Llorenç (Quina 2005: 46) i a Manacor (Fuster 1946: 11; Pastor 2004: 16).

Referències històriques: Vibot (2004: 51) relaciona l'àlies sense flexionar amb Gabriel Comes «Bou», l'any 1833.

Malnom: «(de) Ca sa Brovera», «Brovera»

Transcripció fonètica: [sə bro'vɛrə][bro'vɛrə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Adj. derivat de «brou», que vol dir «afectat de beure brou (Mall., Men.)». En el cas present, emperò, no té aquest significat, sinó que vol dir «persona que fa brou o que ven carn per fer-ne». S'entén per «brou» el líquid en el qual s'han fet bullir diverses substàncies (carn, peix, llegums...).

Etimologia: Derivat per sufixació de la paraula base «brou», procedent de l'arrel germànica *brod-*, amb el mateix significat.

Motivació: A «ca sa Brovera» s'hi venia carn, precisament per fer brou, venia la matèria primera necessària per elaborar-ne.

Comentaris: Hem classificat aquest malnom en l'apartat dels oficis perquè, malgrat que no es refereix específicament a l'ofici que indica la morfologia de la paraula, sí que és un malnom que s'ha originat a partir de l'ocupació de la dona portadora.

Malnom: «(de) Can Bruno», «Bruno»

Transcripció fonètica: [kam 'bruno]['bruno]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials. Antroponímia?

Significat: Bru, adjectiu gris, fosc, que tira a negre; color de la pell d'un individu de raça blanca ric en pigment. Nom propi d'home. Llinatge existent a Catalunya, València i Illes Balears.

Etimologia: Del germànic *brūns*, «de color fosc». Com a antropònim prové del nom propi llatí BRŪNUS.

Motivació: Tot i que la motivació d'aquest malnom és incerta, l'informador Macià Ripoll observa la possibilitat que fos motivat pel color bru de la pell dels membres de la família. El mateix informador recorda haver sentit anomenar, en la infantesa, la referència a «sa monja bruna», malgrat que no sap el per què d'aquesta denominació.

Comentaris: El fet de desconèixer exactament la motivació no ens permet d'assegurar si es tracta d'un tret físic o d'un antropònim masculí.

És un sobrenom documentat també a Felanitx (Xamena 1995: 41) i a Llorito, relacionat a principis del s. xix, encara que actualment hi és desaparegut (Ramis 1997: 75). També es localitza a Sant Llorenç (Quina 2005: 47) però amb la forma «brun».

Referències històriques: Datat almenys a partir del segle xviii, sempre relacionat amb la família Ripoll. S'ha de remarcar que apareix sempre vinculat amb el nom de Miquel Ripoll: talla general de 1764, AME 876; talles de 1773, AME 1018, f.58. Any 1818, AME 1019, f. 217; 1820, AME 1057; 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «Na Bufalina»

Transcripció fonètica: [nə βufəˈlina]

Tipologia: No definida.

Significat: L'entrada «bufalina» no és inclosa en el DCVB però sí la forma «bufalena», amb el significat de «bufeta de l'orina» (Esterri d'Àneu). A Mallorca es documenta la paraula «bufalaina», amb el significat de «cosa insignificant, que embaluma poc».

Etimologia: Desconeguda. Segons el DCVB, «bufalí» és un poble de la comarca de l'Albaida (País Valencià), que provindria de l'antropònim àrab *abū Hālid*.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: «Bufalí» i «Bufalina» són dues formes de malnomia documentades a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 161).

Malnom: «(de) Can Buinet»

Transcripció fonètica: [kam bujˈnət]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Buina: excrement de bou; pilot de femta de bou o d'altra bèstia grossa.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació del mot «buina», procedent de l'arrel llatina *BŎVĪNA*, «excrement de bou».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Amb la derivació diminutiva es produeix un canvi de gènere en el sobrenom: si bé la base és femenina, amb el procés de sufixació passa a tenir un significat masculí. El malnom s'aplica, per tant, en forma masculina.

Malnom: «Madò Bunyolera»

Transcripció fonètica: [məˈðo βuɲoˈɫerə]

Tipologia: Origen geogràfic, gentilici.

Significat: El significat que hom pot localitzar en el DCVB difereix del significat que té el malnom. Segons la font consultada, aquest mot té com a significat immediat el de «dona que fa bunyols». També presenta un significat pejoratiu: «dona que va de carrer en carrer, xerrant i no fent feina». En canvi, «madò Bunyolera» era anomenada així perquè procedia de la vila mallorquina de Bunyola.

Etimologia: L'etimologia de Bunyola és incerta, malgrat les diferents hipòtesis que s'han plantejat. Una d'elles és la que relaciona l'etimologia d'aquest topònim amb la de Banyalbufar,²¹ tot partint de l'arrel àrab *byn*, participi del verb «construir». Això no obstant, també se l'ha relacionat amb un VINEOLA llatí (de «vinya») i amb el grec *bunion*²² i *bunos*²³ (Amengual & Al. 2002: 6). Actualment, pren força la hipòtesi presentada per Morro Marcés (2004: 341-349) de relacionar aquest topònim amb d'altres existents en llengües romàniques, que compartien el significat de *bony* com a «cim de muntanya». Aquesta hipòtesi parteix de l'observació de la disposició geogràfica de la vila, en un vessant del puig d'Es Castellet.

Motivació: Com ja s'ha observat, la base de la formació d'aquest malnom és la procedència geogràfica de la dona que el portava.

Comentaris: Aquest cas ofereix una particularitat força destacada en l'aspecte morfològic. Efectivament, és una forma que divergeix de la derivació habitual, en tant que normalment quan una persona esporlerina s'ha de referir a algú que és de Bunyola diu que és un «bunyolí» o una «bunyolina» i no «bunyoler» o «bunyolera» com en el cas present. El fet que s'empri un sufix derivacional *-era* permet de plantejar la hipòtesi que la denominació popular respongués a una designació en certa manera pejorativa. Igualment, podríem pensar que es tracta d'una derivació feta per analogia a altres casos que indiquen procedència i que presenten el sufix *-er/-era*, com són els casos de «santanyiner», «llucmajorer», «santjoaner», «felanitxer», etc. A Campos (Reus 1998: 38) es distingeix entre «bunyoler» (qui fa bunyols o en ven) i «bunyolí» (procedent de Bunyola). A Sant Llorenç (Quina 2005: 50) i a Binissalem (Pol Marcús 2001: 28) es detecta aquest malnom, amb la mateixa motivació que a Esporles. En el Capdellà existeix el malnom «Bunyolina», aplicat a una dona (Servera 1998: 29).

Malnom: «(de) Can Burgaia»

Transcripció fonètica: [kam burˈɾaɟə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Segons el DCVB, llinatge existent a Barcelona, Manlleu, Olost.

Etimologia: Segons Moll (1982: 229) és un derivat de «bruc», nom de planta.

Motivació: Desconeguda.

²¹ Segons aquesta hipòtesi, *al bahar* vol dir «devora la mar», de manera que tot el topònim s'hauria d'entendre com «construït devora la mar».

²² Planta emprada pels grecs per aromatitzar el vi i que es troba a les muntanyes d'Alfàbia.

²³ *Bunós*, tant en grec clàssic com modern vol dir «turó».

Malnom: «En Burguet», «madò Burgueta»

Transcripció fonètica: [★m bur'ʁət][mə'də bur'ʁətə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Segons el DCVB, és un topònim, referit a un llogaret del municipi de Sentrada (Pallars). També rep aquest nom un barri de la vila d'Alcover. Igualment, és un llinatge existent a Albal, Barcelona, Esparraguera, Girona, la Llacuna, València. A documents dels segles xiii i xiv es troba la forma «burget».

Etimologia: Derivat diminutiu de «burg». Del llatí tardà BURGUS i aquest del germànic *Bürgs*, «ciutat petita, vila fortificada». Això no obstant, Moll (1982: 230) el presenta com a diminutiu de «bruc».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Miralles (1997: 644) els documenta com a llinatges mallorquins al s. xiv. S'ha de remarcar l'existència de la possessió de Son Burguet (Puigpunyent). Després de ser de diferents famílies, al s. xvi passà a ser propietat d'Arnau Burguet. El cognom s'extingí en el s. xvii (Castells & Al. 2001: 52). Localitzat també a Manacor (Fuster 1946: 11; Pastor 2004: 28).

Referències històriques: Forma documentada a la contribució general de 1840, en què es detecta Joan Alemany «de Son Burguet», AME 1057.

Malnom: «Cas Busquero», «Sa Busquera», «es Busqueros»

Transcripció fonètica: [kar βus'kero][sə βus'kerə][əz βus'kero]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Sinònim de «busqueret» que significa «ocell petitó i molt eixerit, de diverses espècies de la família dels sílvids». 2. Metafòricament, infant bellugadís i graciós. 3. Membre viril.

Etimologia: Format sobre la base «busqueret», per regressió. «Busqueret» és una forma derivada del mot «busca». Segons Quina (2005: 52), citant el DCVB, l'arrel del mot és la germànica **Būsca*, que voldria dir «llenya de cremar», perquè «el dit ocell habita preferentment entre les busques o branquillons més prims dels arbusts».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Aquest malnom ha traspassat les fronteres esporlerines i s'ha fixat en la toponímia banyalbufarina. Els «Busqueros» eren una família de calciners que a més de feinejar pels boscos d'Esporles, també ho feren per Banyalbufar i Valldemossa. En concret, en el camí que puja a la mola de Planícia des de s'Arboçar hi ha una gran olla de calç anomenada «forn des Busqueros» (Vibot 1999: 98).

La forma diminutiva d'aquest sobrenom es documenta a Binissalem (Pol Marcús 2001: 30), a Felanitx (Xamena 1995: 42) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 161), on es detecta tant la forma masculina com femenina. A Llorito (Ramis 1997: 76) la forma «busqueret» com a malnom ha desaparegut, tot i que es conserva en la toponímia. A Campos es documenta aquesta forma diminutiva, «Busqueret» (Reus 1998: 39), com a Selva (Ramis de P. 1990: 71). Existeix «busquera» com a sobrenom a Sant Llorenç (Quina 2005: 52).

Malnom: «(de) Can Butza», «Butza»

Transcripció fonètica: [kam ˈbudzə][ˈbudzə]

Tipologia: Parts o elements del cos.

Significat: D'aquest mot en destaquen dues de les entrades que dona el DCVB: 1. Panxa voluminosa. 2. Ventresca, conjunt de vísceres abdominals. A més a més, «butza» també es pot referir a l'ocelló que encara no té plomes, així com a un infant menut.

Etimologia: Segons el DCVB, l'etimologia és incerta i presenta una llarga explicació sobre les diferents teories de la procedència etimològica de «butza». Segons Grier (citada al DCVB), «butza» procedeix del llatí BYRSA, «bossa». Alcover, en canvi, es decanta per un possible origen onomatopèic.

Motivació: Hom atribueix la motivació d'aquest malnom al fet que la primera persona coneguda popularment d'aquesta manera tenia una «butza» (és a dir, la panxa) molt voluminosa, prominent.

Comentaris: No deixa de ser incerta la motivació d'aquest sobrenom. Pensem que també pot referir-se a un infant petit o a un animaló, de manera que no es poden descartar altres possibles significats figurats del nom.

Existent a Bunyola (Palou 1972: 71). Apareix a la relació de malnoms dels xuetes de Planas (2003: 37). La forma diminutiva «butzeta» es documentava antigament a Manacor (Fuster 1946: 11).

C

Malnom: «En Caixons»

Transcripció fonètica: [əŋ kə'ʃons]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Caixa relativament petita per guardar alguna cosa. Moble consistent en una espècie de caixa amb diferents calaixets o departaments, on els sabaters tenien les eines i ormetjos propis de l'ofici.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de la paraula «caixa». Segons Coromines (DECLIC II, 401), és una forma germana de l'occità *caissa*, procedent del llatí CAPSA, a causa de la pronúncia -ps- com a -ks-, que es comunicà al llatí vulgar circumpirenaic per influència del substrat preromà i del català i occità fou manllevat per les altres llengües romàniques. Meyer Lübke (REW, 1658, citat pel DCVB) parteix de la base de la forma primitiva *capsa* i suposa que el francès *caisse*, el castellà *caja* i el portuguès i català *caixa* són manlleus del provençal *caisa*.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Cas Cabidès»; «Ses Cabidesses», «Cabidessa»

Transcripció fonètica: [kas kəβi'ðes][kəβi'ðesə][kəβi'ðesəs]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Es detecta Magdalena Arbona «Cabidesa», l'any 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «(de) Cas Cabo», «Cabo»

Transcripció fonètica: [kas 'kaβo][ˈkaβo]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Caporal. Individu de tropa que té el grau menys elevat de la jerarquia militar, immediatament superior al soldat ras. Qui té autoritat damunt una petita secció de gent d'armes, de policia o d'altres funcionaris similars.

Etimologia: Castellanisme, pres de «cabo», procedent del llatí CAPUT. Per evitar el castellanisme, en català modern s'ha adoptat el mot «caporal» com a sinònim.

Motivació: Desconeguda. Probablement el primer portador del sobrenom devia tenir aquest càrrec.

Comentaris: Existent a Ciutadella (Mascaró 1982: 15).

Referències històriques: Es detecta Jaume Nadal «Cabo» a AME 1018, anys 1826-1832.

Malnom: «(de) Can Cabot»

Transcripció fonètica: [kan kə'βot]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Granota jove que encara té coa i alena per brànquies. Larva de moscard que té forma llarguera, amb un cap relativament voluminós, i es cria en aigües engorgades. Insecte de la família dels libel·lúlids.

Llinatge existent en diferents indrets de parla catalana. Segons Moll (1982: 270), tant es pot referir a «cap gros de persona» com al «cap gros de roca o promontori».

Etimologia: Derivat augmentatiu per sufixació de «cap», d'arrel llatina CAPUT.

Motivació: El malnom procedeix directament del llinatge de la família el qual, ben probablement, té l'origen en la lexicalització d'un àlies.

Comentaris: Malgrat que té l'origen en un llinatge que no ha patit cap modificació, l'hem inclòs en l'aplec perquè ha afectat famílies que no el tenen per cognom, sinó que són coneguts com «de can Cabot» perquè han fet feina al cafè conegut com de «can Cabot».

Cognom medieval (Miralles 1997: 645). Documentat a Binissalem (Pol Marcús 2001: 30). A Ciutadella es detecta «es Cabot» (Mascaró 1982: 21).

Malnom: «Des Cafè Nou»

Transcripció fonètica: [dəs kə'fe 'nəw]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Nom d'un cafè de la vila. A més de la beguda,²⁴ un «cafè» és un «establiment on serveixen aquesta beguda, així com també licors, refrescos, etc.»

Etimologia: De l'italià *caffè*, procedent del turc *kahve*, l'ètim últim del qual és l'àrab clàssic *qahwah*.

El nucli nominal s'ha modificat per l'adjectiu «nou», del llatí NOVUM.

Motivació: «Es Cafè Nou» és el nom d'un cafè situat en el Passeig del poble i la família coneguda amb la present denominació el regenta. És un cas similar al de la «[Botiga nova](#)». Tot i que el rètol d'aquest establiment ha estat

²⁴ És a dir, la infusió de la llavor, torrada i mòlta, de la planta *coffea arabica*.

oficialment i durant molts d'anys «Bar Avenida», perviu la designació popular, que naturalment fa referència al fet de ser «nou» quan es va obrir, per diferenciar-lo dels ja existents. Així, a l'actual retolació del local conviuen els dos noms, *Avenida* i *es cafè nou*.

Semblantment, en el Capdellà també existeix un *Bar Nou* que ha originat el malnom «des Bar Nou» (Servera 1998: 27).

Malnom: «(de) Ca sa Calcera», «Calcera»

Transcripció fonètica: [ka sə kəɫ'serə][kəɫ'serə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Dona que fa calces. Antigament, eren peces de vestir que cobrien el peu i la cama, ajustant-se al contorn d'aquesta. Es deia quasi sempre en plural i segons les èpoques eren dues peces separades o formaven tot un cos, en el qual cas es cordaven devers la cintura.

Etimologia: Derivat per sufixació de «calça», provinent de l'arrel llatina CALCĒA.

Motivació: «Sa Calcera» era una dona que sargia i adobava calces i mitjons.

Comentaris: Àlies documentat a Manacor (Pastor 2004: 19).

Malnom: «(de) Cas Calesses»

Transcripció fonètica: [kas kəɫ'se]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Fabricant de calesses. Una calessa és un «carruatge de dues rodes, obert per davant, per a dues persones».

Etimologia: Del txec *Kolesa*, amb el mateix significat. La forma catalana segurament ve per mediació del castellà *calesa* o de l'italià *calesse*.

Motivació: Desconeguda. Segurament, el primer portador d'aquest sobrenom tenia relació amb el món de les calesses, per ventura en fabricava o en conduïa.

Malnom: «En Came»

Transcripció fonètica: [əŋ 'kame]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Can Cameta», «Cameta»

Transcripció fonètica: [kaŋ kə'mətə][kə'mətə]

Tipologia: Parts o elements del cos. Eines?

Significat: Forma diminutiva de «cama», és a dir, part del cos humà compresa entre el genoll i el peu. Els significats figurats d'aquest mot són nombrosos. Com a forma diminutiva, també pot referir-se a la barra de fusta corbada que forma part de l'arada i va unida per un cap al camatimó i per l'altre amb el dental.

Etimologia: La primera entrada té per ètim la forma llatina CAMBA, mentre que la segona és un derivat de l'arrel gàl·lica *camb-*, «curvatura».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom que també es localitza a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Bunyola (Palou 1972: 71), a Consell (Guasp 2005: 53), a Campos (Reus 1998: 45), a Manacor (Pastor 2004: 22), a Felanitx (Xamena 1995: 47), a Selva (Ramis de P. 1990: 95) i a Ciutadella (Mascaró 1982:16). Segons Moreu-Rey (1980: 60), l'àlies sorgí irònicament perquè un avantpassat tenia les cames molt llargues. Planas (2003: 117) el vincula a la família Aguiló i, seguint l'explicació anterior de Moreu-Rey, el situa a la comarca d'Inca.

Malnom: «En Campanet»

Transcripció fonètica: [əm kəmpə'nət]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Topònim de la vila de Campanet, situada a la part central de l'illa de Mallorca, entre Pollença, sa Pobla, Búger, Selva i Escorca.

Etimologia: Mossarabisme que deriva del llatí tardà *capanna* i del plural aràbic *kapanēt*, «conjunt de cabanyes» (Ordinas Garau & Al. 2000: 6).

Motivació: Desconeguda. Probablement, la persona portadora del malnom procedia de la vila de Campanet.

Comentaris: En aquest cas la procedència de la persona s'ha indicat directament amb el nom del poble d'origen i no amb el gentilic corresponent.

Reus (1998: 46) recull aquesta mateixa forma a Campos, encara que no especifica quina motivació l'originà. També el recull, sense l'ús de la preposició, Miralles (1996: 19) a Montuïri.

Referències històriques: Apareix Mateu Campomar «Campanet» a les llistes de contribució de 1818 i 1826-1832 (AME 1018 i 1057).

Malnom: «De sa Campaneta»

Transcripció fonètica: [də sə kəmpəˈnətə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: «Campaneta» és el diminutiu de «campana», i per tant té el significat de «campana petita». Pot ser una peça acampanada, de metall, que està penjada part damunt d'una llàntia per recollir el fum.

Etimologia: Derivat diminutiu de «campana», format a partir de l'adhesió del sufix diminutiu -eta a la base. La base, «campana», procedeix de l'ètim llatí CAMPĀNA.

Motivació: *Sa Campaneta* és el nom d'una possessió situada a la part nord-occidental de la vall puigpunyentina de Superna, entre es Grau, Son Fortesa, Son Balaguer, can Conilla i Son Nadal. Com en els altres casos, les persones que habiten aquesta possessió en són designades amb el nom, denominació que ja existia en el s. xvi (Castells & Al. 2001: 53).

Comentaris: Segons Rullan (1984: I, 109) la possessió rep el nom de «sa Campaneta» perquè la campana que tenia es veia des de les cases de més lluny.

Amb una motivació probablement ben diferent, a Ciutadella es constata l'existència de «na Gibet Campaneta» (Mascaró 1982: 22).

Malnom: «(de) Cas Canonge», «Canonge»

Transcripció fonètica: [kas kəˈnoŋʒə][kəˈnoŋʒə]

Tipologia: Món eclesiàstic.

Significat: Membre del capítol d'una església catedral o col·legiata.

Etimologia: Del llatí CANONĬCU, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Localitzat a Montuïri (Miralles 1996: 22).

Referències històriques: És documentat Bernat Nadal «Canonge» l'any 1773 a AME 1018, f.25.

Malnom: «Na Capdeferro»

Transcripció fonètica: [nə ˈkaddəˈfero]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Segons Moll (1982: 271) el llinatge «Capdeferro» com a unitat semàntica, vol dir «cap dur, tenaç, tossut». Cal tenir en compte que a Pego (la Marina Alta, Alacant), els «caps de ferro» eren els homes que anaven vestits de soldats romans a les processons de la Setmana Santa (DCVB).

Etimologia: Compost del substantiu «cap» (<Caput, llatí), modificat pel sintagma preposicional. L'ètim de «ferro» és el llatí FĔRRU.

Motivació: Els informadors més grans recorden que la dona coneguda amb aquest malnom era molt «caparruda», molt tossuda.

Comentaris: Documentat a Montuiri (Miralles 1996: 23). A Ciutadella es detecta la forma masculina «en Cap de ferro» (Mascaró 1982: 16).

Malnom: «Can Caparró», «Caparró», «Caparrona»

Transcripció fonètica: [kaŋ kəpə'ro][kəpə'ro][kəpə'ronə]

Tipologia: Parts o elements del cos.

Significat: Cap molt petit. Metafòricament, pot significar «talent, intel·ligència clara» o bé l'oposat, «lleuger de seny, irreflexiu».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «cap», és a dir, «part superior del cos de l'home i anterior de la majoria d'animals, en la qual s'hi localitza el cervell i els principals òrgans de la sensació». La base procedeix de l'ètim del llatí vulgar capum, variant de CAPUT.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Can Capellà», «Capellà»

Transcripció fonètica: [kaŋ kəpə'la][kəpə'la]

Significat: 1. Clergue dedicat al servei d'una capella o oratori. Clergue que té ordes majors; prevere en general. 2. Peix de la família dels pleuronèctids. Peix de la família dels gàdids.

Etimologia: Del llatí medieval cappellānus, amb el mateix significat d'1. Derivat de CAPPĒLLA, «capella».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29).

Referències històriques: Catalina Ferrà «Capellà» és present a la talla general del municipi de 1843, AME 943.

Malnom: «(de) Can Capoll»

Transcripció fonètica: [kaŋ kə'poʎ]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Poncella, la flor abans d'obrir-se; ametló o coberta protectora que elaboren les larves de certs insectes, especialment el cuc de seda, segregant un fil i distribuint-lo en totes direccions; agafall cilíndric situat al cap damunt de la baldufa, que serveix per lligar-hi el cordó per fer-la ballar. També pot referir-se a l'extremitat d'un cos llarguer o a la tija que uneix el fruit a una branca.

Etimologia: Probablement d'un mot llatí vulgar *cappŭllu, producte d'un encreuament de cappĕllu (capell) i de cucŭlu (capulla), segons Coromines (DECast I, 660), citat pel DCVB.

Motivació: Quan un jove era ben formós es deia que «hi havia un bon capoll». La motivació d'aquest malnom cal cercar-la en el fet que el primer portador era ben plantat i formós.

Malnom: «(de) Can Caragol»

Transcripció fonètica: [kaŋ kəɾə'ɾot]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Mol·lusc de la família dels helícids, de diferents espècies del gènere *Helix*, que es distingeix principalment per tenir el cos (la banya) dins d'una closca en espiral.

Etimologia: Citam literalment del DCVB: «s'ha intentat trobar llur origen en el llatí COCHLEŎLA, diminutiu de COCHLĒA, però aquesta etimologia presenta greus dificultats. També s'han proposat orígens preromans, però Coromines (DECast I, 665), creu probable que es tracti d'un mot de formació expressiva en el soroll de la closca del caragol».

Motivació: Desconeguda. Normalment es diu d'una persona lenta de moviments. Segons informacions de Joan Miralles, sembla que és el nom d'animal més freqüent en la malnomia.

Comentaris: Sobrenom també present a Consell (Guasp 2005: 56), a Sant Llorenç (Quina 2005: 64), a Manacor (Pastor 2004: 16), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 22).

Malnom: «De sa Carnisseria», «Carnissera»

Transcripció fonètica: [də sə kəɾnisə'riə][kəɾni'serə]

Tipologia: Establiments comercials. Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Lloc on es ven carn. El carnisser és la persona que ven carn, especialment de bou i de moltó.

Etimologia: Provenients d'una suposada forma llatina *CARNĪCARĪŪ, derivada de CARNE.

Motivació: El sobrenom fa referència, indistintament, a l'ofici i a l'establiment comercial que regeix la persona designada amb aquest àlies.

Malnom: «(de) Cas Carreter»

Transcripció fonètica: [kas kəɾə'te]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: La primera accepció que presenta el DCVB és la que documenta aquest mot com a adjectiu, «que li poden passar carros». A més a més es refereix a l'«home que té per ofici manar carros» i «home que té per ofici fer carros». Així mateix, pot designar un ocell i popularment un estel dels que formen la constel·lació del Carro (*Ursa Major*).

Un «carro» és un vehicle format d'una postissada horitzontal amb baranes o sense, muntada damunt dues rodes i proveïda d'un espigó o dos braços per a enganxar-hi una o més bèsties que l'estirin; servia per al transport de persones i principalment de coses feixugues.

Etimologia: Derivat per sufixació de la paraula «carreta», mot que ahora és diminutiva de «carro». L'ètim d'aquesta darrera forma és el gàl·lic-llatí CARRUS.

Motivació: A «Cas Carreter» posseïen diversos carros i tenien l'ofici de menar-los.

Comentaris: Malnom documentat a Manacor (Pastor 2004: 19).

Malnom: «Carrila», «Ses Carriles»

Transcripció fonètica: [kə'rita][səs kə'rites]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut. El DCVB ens informa que una «carrila», a la zona del Vallès (Catalunya), és l'espai de camí que va entre rodera i rodera, és a dir, aquell espai per on camina la bèstia enganxada. En aquest sentit, també pot referir-se al solc que fan enterra les rodes del carro. Així mateix, cal tenir en compte que, antigament, la feminització del mot «carril» s'usava com a sinònim de carretera.

Etimologia: Derivat de «carril» que ahora procedeix del mot «carro». (Vegeu l'entrada anterior).

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Des Càrritx»

Transcripció fonètica: [dəs 'karitʃ]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Càrritx: Planta de la família de les arundinàcies, *Ampelodesmos Tenax*. És cespitosa, de fulles molt primes i llargues, aspres i acanalades; es fa per boscs i cingles. S'empra per fer cordes, estores, vencills per lligar les garbes i també per a aliment de bestiar afamegat.

Etimologia: Mot mallorquí i menorquí, del romànic anterior a la Reconquesta, per tant, del mossàrab *gārri'ci*, forma presa normalment en l'antic parlar de les Illes pel llatí CAREX, -ĬCIS (DECLIC II, 592).

Motivació: Quan era jove, en Jaume «des Càrritx» tenia una somereta amb la qual partia diàriament, quan era el temps, a segar càrritx. Un cop segat, el transportava al poble, on el distribuïa entre la gent que li'n demanava.

Comentaris: És un altre cas de composició feta a partir del nom propi de la persona al qual se li afegeix el sintagma preposicional que indica l'objecte (en aquest cas, la planta) que treballa. De fet, la persona que feia feina amb el càrritx era coneguda com a «carritxer», forma documentada com a malnom a Manacor (Pastor 2004: 13)

Malnom: «Des Carros»

Transcripció fonètica: [dəs ˈkaros]

Significat: Vegeu «Cas Carreter».

Etimologia: Vegeu «Cas Carreter».

Motivació: La família a la qual s'atribuí aquest àlies estava vinculada als carros, en tenien i els menaven.

Malnom: «Na Carta»

Transcripció fonètica: [nə ˈkartə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Paper escrit destinat a una persona per mitjà d'una persona (o altre sistema) intermediària entre qui l'ha escrit i que l'ha de rebre.

Etimologia: Del llatí CHARTA, «paper», i aquest del grec χάρτης, «paper, paper».

Motivació: La majoria dels informadors coincideixen en afirmar que un dels avantpassats de «na Carta» era carter d'ofici.

Comentaris: Per metonímia, allò que repartia l'avantpassat de na «Carta» ha passat a ser la base de la designació popular. Cal especificar que generalment quan hom es refereix a la persona anomenada amb aquest malnom, fa servir directament l'antropònim seguit del malnom, sense cap tipus de partícula subordinadora.

Malnom: «(de) Cas Carter»

Transcripció fonètica: [kas karˈte]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Encarregat de distribuir les cartes al destinatari.

Etimologia: Derivat per sufixació de «carta», a la qual se li ha afegit el sufix -er.

Motivació: L'ofici de carter en motivà el sobrenom.

Malnom: «Sa Cartera»

Transcripció fonètica: [sə kərˈterə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Femení de «carter». Vegeu l'entrada anterior.

Etimologia: Vegeu l'entrada anterior.

Motivació: «Sa Cartera» descendia de Valldemossa. Els informadors no recorden si aquest sobrenom ja li venia de la vila de naixement o si va ser una creació pròpiament esporlerina.

Comentaris: Es localitza com a sobrenom també a Campos (Reus 1998: 52).

Malnom: «Sa Cartonera»

Transcripció fonètica: [sə karto'nerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui treballa en la fabricació o venda de cartó. «Cartó» es refereix a l'«espècie de paper gruixat i fort, fet de pasta de paper corrent endurida a la premsa o d'alguns fulls de paper adherit a un altre».

Etimologia: Derivat per sufixació i posterior flexió de «cartó». Sembla que aquest darrer mot és un derivat del llatí CHARTA, «full de paper», probablement per via del castellà *cartón* o del francès *carton*.

Motivació: L'origen d'aquest malnom es remunta a l'època de les fàbriques de cartó, que hi havia a Esporles a principis de segle xx i que donaven feina a bona part de la població. Una de les fases en el procediment d'elaboració del cartó era la d'estendre les peces en els «estenedors» situats a sa Costa. «Sa Cartonera» era una de les treballadores de la fàbrica que anava a estendre cartó en l'esmentat indret.

Comentaris: S'ha advertir, novament, l'ús de l'article definit, que especifica la persona portadora de l'àlies.

Malnom: «De ses Casotes»

Transcripció fonètica: [də səs kə'sotəs]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Segons el DCVB, casa gran i dolenta.

Etimologia: Derivat per sufixació de «casa». Del llatí CASA, «edifici habitable». En llatí clàssic significava «edifici rústec, fet de fusta o de canyissos»; en llatí vulgar s'estengué el seu significat a designar tot edifici destinat a habitació humana.

Motivació: *Ses Casotes* són unes cases de la Vila Vella, situades a la costa de sa Vileta. La família que habitava aquest indret passà a ser coneguda amb el malnom que es correspon a la designació de la casa.

Comentaris: El sufix -ota atribueix a la base un significat augmentatiu, de «casa gran», tot i que també hi afegeix un cert matís negatiu, despectiu, de «casa dolenta o en estat ruïnós».

Malnom: «Sa Cassinera»

Transcripció fonètica: [sə kəsi'nerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui té un cassino o hi despatxa. Antigament, hom entenia per *casino* una «societat d'homes que es reuneixen per jugar, beure o altres entreteniments mitjançant el pagament d'una quota fixa».

Etimologia: Femení de la forma masculina «cassiner», derivat per sufixació de «cassino». Aquest mot ha entrat en català per via castellana (*casino*). L'ètim últim és l'italià *casino*, «casa de camp».

Motivació: «Sa cassinera» era la dona que despatxava en un cafè o «cassino» de la vila, com es deia antigament.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 58). És un malnom que, sota la forma masculina «es Cassiner», es localitzava a Llorito, encara que actualment ja hi és desaparegut (Ramis 1997: 81)

Malnom: «Ca na Cassolina»

Transcripció fonètica: [ka nə kəsɔ'linə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Cassolí: olleta de metall o de terra envernissada per dedins, amb ansa i broc, que serveix per bullir líquids.

Etimologia: Derivat diminutiu de «cassola». Aquest mot és suposadament un derivat de «cassa», del llatí CATTĪA (<grec *Cyathos*), «tassa» o de l'àrab *gas'a*, «escudella gran».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Es tracta de la feminització del mot «cassolí». Cal observar, des del punt de vista fonètic, el tancament de la vocal -o en -u a causa de la situació pretònica, anterior a la -i, com ocorre normalment en el sistema fonètic esporlerí.

És documentat, en la forma masculina, a Manacor (Pastor 2004: 44).

Malnom: «Can Catotxe», «Es Catotxe»

Transcripció fonètica: [kaŋ ka'totʃe]

Tipologia: Delocutiu.

Significat: «Catotxe» és la deformació fonètica de la paraula castellana «catorze».

Etimologia: El numeral «catorze» prové de l'ètim llatí QUATTORDĒCIM.

Motivació: Tot i que pugui semblar, a primer cop d'ull, un malnom d'origen confús, la motivació d'aquesta designació no és cap misteri per a la majoria dels nostres informadors. Efectivament, el sobrenom d'aquesta coneguda família de la vila fou motivat pel fet que un dels seus membres era incapaç de pronunciar correctament en castellà el numeral «catorze», de manera que pronunciava quelcom semblant a la forma transcrita fonèticament i que quedà fixada en el sobrenom.

Comentaris: La motivació d'aquest malnom ens permet d'observar el fet que una denominació popular pot sorgir d'un fet puntual, que per a molts pot passar gairebé inadvertit. Queda palès, així, que el sobrenom neix a partir de la capacitat generadora dels parlants de la llengua, entesa no només en el pla de la comunicació sinó també de la creació. La incapacitat d'un parlant per pronunciar correctament una paraula és aprofitat per un altre parlant per crear una designació particular, identificadora i caracteritzadora del primer.

Malnom: «Es Cavallito»; «sa Cavallita»

Transcripció fonètica: [əs kava'ʎito][sə kava'ʎita]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Forma diminutiva per sufixació del castellà «caballo», amb el sufix diminutiu «-ito». Es refereix a la joguina, és a dir, al cavallet de cartó que es gronxa sobre dues potes corbades de fusta, a manera de balancí.

Etimologia: De l'ètim llatí CABALLU.

Motivació: La motivació ve donada, aquest cop, per una joguina. El cavallet de cartó que va rebre la persona coneguda amb aquest malnom quan era infant es convertí en la base de la designació popular. Cal tenir present que el cavallet de cartó, temps enrere, era una joguina gairebé extraordinària, desitjada per qualsevol infant.

Comentaris: Cal destacar novament el fet que es tracta d'un mot que es caracteritza per la morfologia —i la conseqüent pronúncia— castellana. Ho demostren els sufixos diminutius derivatius, tant per a la forma masculina com per a la femenina. Cal advertir, emperò, que en la pronúncia s'ha fet l'adaptació fonètica pertinent i es conserva el so intervocàlic fricatiu labiodental [v] per influència de la forma catalana «cavall», de manera que s'ha generat una forma híbrida: pronúncia catalana però morfologia castellana. Per aquest motiu hem optat per transcriure el malnom amb la grafia V i no B. Com en molts altres casos, s'utilitza la forma diminutiva del mot com a base del sobrenom.

Malnom: «Des Cavalls»

Transcripció fonètica: [dəs kə'vaʎs]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Animal. Quadrúpede paquiderm solípede.

Etimologia: Del llatí CABALLU, amb el mateix significat.

Motivació: L'home conegut com «des cavalls» sempre parlava d'aquests animals, fet arran del qual se li atribuï el malnom.

Malnom: «Na Cerdona»

Transcripció fonètica: [nə sər'ðonə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Per la morfologia del mot, es tracta de la feminització del llinatge «Cerdó», **Etimologia:** Segons Moll (1982: 176), es tracta d'un derivat diminutiu de *Sard*, «nadiu de Sardenya». Segons el mateix autor, però, també podria venir de *Sardone*, «nom d'un poble preromà que habitava el que actualment és el Rosselló i Catalunya septentrional».

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Es Ciutadà»

Transcripció fonètica: [ət siwtə'ðə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Habitant de la ciutat. Propi de la ciutat. La ciutat és el «nucli de població important per la seva grandària o per la seva categoria».

Etimologia: Derivat per sufixació de la base *ciutat*, provinent del llatí CĪVĪTĀTE.

Motivació: A Esporles, la ciutat per antonomàsia és Palma. El portador d'aquest malnom era originari de Palma.

Comentaris: Existeix la mateixa forma de malnomia a Bunyola (Palou 1972: 72), a Binissalem (Pol Marcús 2001: 28) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 23).

Malnom: «(de) Can Clovella»

Transcripció fonètica: [kaŋ klo'vəjə]

Tipologia: No definida.

Significat: La part exterior, més o menys dura i poc comestible, que fa d'embolcall a certes fruites. Figuradament, persona poc aguda, d'escassa vàlua moral.

Etimologia: Segons Coromines «clova, clovella, closca i clofolla semblen resultar de la influència recíproca entre tres formes fonamentals: clova, evolució fonètica del cèltic *knoua*, anou; *casca*, derivat del verb cascar, amb el significat de cruixir, esclafar, i CORFA, de l'àrab vulgar *qúrfa*, àrab *qírfa*. De *clova* en sortí el primer diminutiu "clovell" i "clovella", i també "clovoll"» (DECLIC II, 777).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat antigament a Manacor (Fuster 1946: 14)

Malnom: «Es Cobrador»

Transcripció fonètica: [əs koβrə'ðo]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Que cobra. Especialment: a) Persona que té el càrrec de cobrar els comptes o albarans d'una societat, d'una casa comercial o industrial. b) Que té dret a cobrar.

Etimologia: Derivat postverbal del verb «cobrar», amb l'adhesió del sufix -dor, que aporta el significat d'agent que realitza l'acció. «Cobrar» procediria d'una forma llatina *CŮPĚRĀRE, per regressió de RE- CŮPĚRĀRE, amb el significat de «readquirir».

Motivació: «Es Cobrador» era l'encarregat de cobrar els diferents tributs que pagaven els habitants de la vila.

Comentaris: Malnom documentat igualment a Campos (Reus 1998: 59).

Malnom: «Can Colet», «na Coleta»

Transcripció fonètica: [kaŋ ko'ʎət][nə ko' ʎətə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Erol o planter de cols tendres. Llinatge existent a diversos indrets del territori de parla catalana.

Etimologia: Es tracta del derivat diminutiu per sufixació del substantiu «col», que deriva, probablement, del llatí *caulētum, «camp de cols» (Moll 1982: 232).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La forma de plura «coletes» es documentava antigament a Manacor (Fuster 1946: 15). El femení «coleta» es localitza també a Mancor de la Vall.²⁵

Referències històriques: Joan Sastre «Colet», contribució general de 1818, AME 1057.

Malnom: «De Son Coll»

Transcripció fonètica: [də sɔŋ 'kɔʎ]

Significat: Possessió del terme de Banyalbufar, situada entre Son Bunyola, son Balagueret, Son Valentí, ses Mosqueres, Son Dameto, Son Ferrandell, Son Bujosa, can Sales i la mar. Dedicada a olivar i garroveral, durant els segles xix i xx s'especialitzaren les terres per a horticultura i les taronges que s'hi produïen es distribuïen a Esporles i Palma (GEM III, 348).

Etimologia: De significat topogràfic «muntanyola» o «pas entre muntanyes» segons Moll (1982: 189). L'arrel etimològica cal cercar-la en el llatí COLLIS.

Motivació: La família coneguda com «de Son Coll» hi féu feina durant un cert temps.

Malnom: «(de) Ca na Colla»

Transcripció fonètica: [ka nə'kɔʎə]

Tipologia: Noms i cognoms.

²⁵ Informació de Teresa Ripoll Martorell.

Significat: Es tracta de la feminització del llinatge «Coll», existent en diferents indrets dels territoris de parla catalana. Altrament, la forma «colla» també existeix amb el significat de «parella». Conjunt de dues persones o coses que estan o treballen juntes. Conjunt de persones o d'animals que fan plegats una feina determinada. Conjunt de persones aplegades deliberadament per a un fi».

Etimologia: Vegeu l'entrada anterior per al primer significat. Per a la segona entrada, cal cerca l'etimologia en el llatí CŌPŪLA.

Motivació: El llinatge s'ha convertit en la base del malnom, que ha patit la flexió femenina amb el sufix -a. Com en els posteriors casos que analitzarem de «na Riga» i de «na Sampola», es tracta de la flexió femenina del llinatge, feta, simplement, per afegit del sufix -a.

Comentaris: La mateixa forma es troba a Campos (Reus 1998: 61).

Referències històriques: «Coll» com a àlies es documenta a l'any 1826-32, AME, 1018, amb Francesc Vanrell «Coll».

Malnom: «Des Colmado»

Transcripció fonètica: [dəs koɫ'maðo]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Botiga de comestibles.

Etimologia: Castellanisme. Es tracta del participi del verb *colmar*, d'arrel llatina CUMULĀRE, «caramullar».

Motivació: La família coneguda així és propietària d'una botiga de queviures, *Es Colmado*, situat al carrer de Joan Riutort.

Malnom: «(de) Can Colom»

Transcripció fonètica: [kaŋ ko'ɫom]

Tipologia: Origen animal.

Significat: 1. Ocell de diferents gèneres de la família de les colúmbides, particularment les varietats domesticades de gènere *columba*. 2. De color blanquinós. Es diu de les ovelles i dels bous.

Etimologia: Del llatí COLŪMBU, mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: És localitzat com a sobrenom a Palma, a Banyalbufar, a Campos (Reus 1998: 60), a Montuiri (Miralles 1996: 22) i a Selva (Ramis de P. 1990: 71).

Referències històriques: És un apel·latiu que afecta diferents famílies. Es detecta Antoni Ferrà «Colom», i Joan i Julià Mates «Colom», tots tres a AME 1018, any 1826-1832.

Malnom: «Madò Coloma»

Transcripció fonètica: [məˈðo koˈloma]

Tipologia: Origen animal. Antroponímia?

Significat: Antigament, «colom», mascle o femella. Actualment designa la femella del colom. S'aplica també a les ovelles que tenen la cara blanca. És el nom de la planta *Linaria Triphylla* i del bolet *Lepiota procera*. És un nom propi de dona.

Etimologia: Del llatí COLŪMBA, amb el mateix significar primer.

Motivació: Desconeguda. Madò «Coloma» era la mare de can Colom.

Comentaris: Recollit com a àlies a Campos (Reus 1998: 61).

Referències històriques: L'any 1818, AME 1019, f.360, es documenta Pere Font «de na Coloma».

Malnom: «De ses Columnes»

Transcripció fonètica: [də səs kuˈlunnəs]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Una columna és una «peça arquitectònica, generalment de forma cilíndrica, molt més ampla que alta, que serveix de sosteniment a un sostre, arc, etc., o bé d'ornament o monument quan està aïllada».

Etimologia: Forma plural de «columna». Del llatí COLUMNA, amb el mateix significat.

Motivació: *Ses columnes* és una casa del carrer Major que tenia uns pedrissos amb columnes a l'entrada de la casa. Na Maria de «ses Columnes» és coneguda així perquè va néixer i va passar la infantesa en aquella casa.

Comentaris: Es pot observar com una construcció amb una particularitat que la diferencia de la resta de cases dóna origen a una denominació específica de l'indret i alhora de la gent que hi habita. Morfològicament es repeteix l'esquema de sintagma preposicional introduït per la preposició *de*. A nivell fonètic destaca l'assimilació regressiva de la consonant nasal [ɲ].

Malnom: «Sa Comare»

Transcripció fonètica: [sə koˈmarə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Llevadora, especialment preparada per assistir les dones durant el part. Dona veïna, o companya d'altres, i especialment dona xafardera, xerraire. Figuradament, dona alegre, llicenciosa. Altrament, padrina de fonts d'un infant, en relació al padrí o als pares d'aquest. A Lluçmajor, tenia el significat específic de «cadascuna de les dones que acompanyen la padrina en el bateig».

Etimologia: Del llatí COMMATRE, que tenia el significat «padrina de fonts d'un infant, en relació al padrí o als pares d'aquests».

Motivació: «Sa comare» era la llevadora del poble, era la veïna encarregada d'ajudar les parteres en els parts esporlerins.

Comentaris: Antigament, a gairebé totes les poblacions hi havia una comare, cosa que queda palesa en la malnomia. S'ha documentat aquest àlies a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Consell (Guasp 2005: 61), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 165), a Sant Llorenç (Quina 2005: 76), a Campos (Reus 1998: 62) i a Manacor (Pastor 2004: 19).

Malnom: «Can Confit», «Confit»

Transcripció fonètica: [kaŋ kunj'fit][kunj'fit]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Fruita o altra substància confitada. Bocí de sucre endurit, de forma esfèrica o d'altra figura i de molt poca grossària, contenint o no altres ingredients aromàtics o medicinals. Llegum que és una varietat de mongeta, de forma rodona. En sentit figurat, pot referir-se a una persona encisadora i agradable.

Etimologia: Del llatí CONFECTUM, participi passiu del verb CONFICĒRE, que voldria dir «fer enterament, compondre, elaborar». Alhora seria un derivat del verb FACERE, «fer».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Aquest malnom existeix també a Mancor de la Vall. Un home vidu d'aquella vila es casà amb una esporlerina de Can Confit, la qual cosa motivà l'establiment del malnom en aquella contrada.²⁶ El mateix àlies existeix a Sant Llorenç (Quina 2005: 78), a Campos (Reus 1998: 63), a Manacor (Pastor 2004: 24) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 23). Vinculat a la família Aguiló durant el s. xix i detectable a Artà, Campos, Manacor i Santa Maria segons Planas (2003: 85).

Malnom: «(de) Cas Conill», «na Conilla»

Transcripció fonètica: [kas ku'ni][nə ku'niə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Mamífer rosegador de la família dels lepòrids, *Lepus cuniculus*, molt semblant a la llebre però més petit, d'orelles llargues, i de color gris, negre o blanc. Es cria salvatge pel camp o en gàbies o corrals, i es molt estimat com a aliment. Conilla: 1. Femella del conill. 2. Figuradament, dona molt prolífica. Per als nombrosos significats figurats, vegeu el DCVB.

Etimologia: De l'arrel provinent del llatí CUNĪCŪLU.

Motivació: Alguns informadors observen que antigament, a «ca na Conilla» es dedicaven a la cria de conills. Tanmateix, és una explicació popular que per ventura divergeix del motiu original, ja que des d'almenys 1863 aquest àlies està documentat en fonts escrites.

²⁶ Agraïm a Teresa Ripoll Martorell aquesta informació.

Comentaris: Cal observar, des del punt de vista fonètic, la iodització de la consonant lateral palatal, absorbida per la vocal tònica. A més és remarcable el tancament de –o pretònica en –u a causa de la vocal palatal tònica.

Arreplegat per Llinàs & Martí (1996: 58). A Manacor es documenta la forma «conill» com a sobrenom (Fuster 1946: 16; Pastor 2004: 16), com passa a Montuïri (Miralles 1996: 22). A Ciutadella es localitza «En Conilla blanca» (Mascaró 1982: 13).

Referències històriques: Antoni Mates «Conill», any 1863, AME J 20 Verbals.

Malnom: «Can Copes», «Copes»

Transcripció fonètica: [kaŋ ˈkopəs][ˈkopəs]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Literalment, recipient a manera de vas amb peu, que serveix per beure-hi. El dit recipient ple de suc alcohòlic. El beure habitual, l'alcoholisme. Mesura antiga de líquids. Metafòricament, figura de joc de cartes, que imita la d'una copa.

Etimologia: Del llatí CŪPPA, amb el mateix significat.

Motivació: Alguns dels informadors pensen que aquest malnom ve motivat pel fet que la persona així denominada habità una casa en la qual abans hi havia establert un cafè, on se servien «copes».

Comentaris: A partir de la motivació explicada, el malnom s'hauria creat per metonímia, de manera que, originàriament, es designaria el lloc on abans hi havia un cafè per allò que s'hi venia o despatxava.

Malnom: «(de) Cas Coquí»

Transcripció fonètica: [kas kuˈki]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adjectiu que vol dir avar, covard, mancat de fortalesa d'esperit. Dolent, mancat d'escrúpols morals.

Etimologia: Del francès *coquin*, d'origen obscur i incert i que vol dir «mancat d'escrúpols morals».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: En tant que se'n desconeix la motivació, és difícil de determinar que el significat documentat al DCVB sigui coincident amb el significat que realment té aquest sobrenom.

Des d'un punt de vista fonètic es produeix el tancament de la –o àtona en –u a causa de la vocal –i tònica, com és habitual en la parla d'Esporles. Igualment cal destacar com l'article determinat permet la substantivació de l'adjectiu.

Malnom: «En Coraia», però també «el Coraia»

Transcripció fonètica: [əŋ koˈrajə][əŋ koˈrajə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Reus (1998:14) localitza la forma «Alcoraia» a Campos, que relaciona amb les possessions homònimes del terme de Montuiri. Probablement prové de l'àrab *al-quraya*, que vol dir «la carabasseta», diminutiu de *kar'a*, «carabassa». Segons observacions de Joan Miralles significa «alqueria».

Malnom: «Es Cordador d'olles»

Transcripció fonètica: [əs korðə'ðo 'ðoʎəs]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: «Cordador»: persona que es dedica a cordar cadires, és a dir, a revestir-les de corda; així mateix, és una persona que té per ofici lligar amb fil de ferro els trossos d'una peça de test esquarterada. Una olla és un vas de terrissa o de metall, de forma rodona, ventrut, generalment amb dues o quatre anses, que serveix per coure els aliments, per fer bullir alguna cosa, etc.

Etimologia: Derivat per sufixació de «corda», del llatí CHORDA, «budell», amb el significat de «corda d'arc o de lligar». L'ètim d'«olla» és el llatí ŌLLA.

Motivació: En aquest cas concret el nostre cordador tenia el segon ofici definit, cordava les olles amb fil de ferro per evitar que es trencassin.

Comentaris: El malnom especifica el tipus de feina que feia aquesta persona. És per aquest motiu que és format per un nucli substantiu determinat per l'article, que indica l'agent d'allò especificat pel verb, acompanyat d'un sintagma preposicional, que concreta el tipus d'objectes que cordava.

Malnom: «El Cordobés»

Transcripció fonètica: [əlkorðo'βes]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Nadiu o propi de Còrdova. Es tracta d'un gentilici.

Etimologia: Forma castellana derivada de Còrdova,²⁷ amb el sufix -es que en aquella llengua indica «procedència».

Motivació: Aquest malnom respon a l'aspecte físic de la persona designada d'aquesta manera, perquè s'assemblava físicament a un *torero* espanyol dit «el Cordobés», cosa que motivà l'origen del malnom.

Comentaris: Com que el referent que motivà aquesta designació és una paraula castellana, la pronúncia és la pròpia d'aquella llengua i no s'ha produït l'adaptació corresponent a la fonètica catalana. Sí que s'ha adaptat la pronúncia de

²⁷ Suposadament cal cercar l'ètim d'aquest topònim en el fenici *Karduba*, «ciutat rica i preciosa» (<http://www.ayuncordoba.es>).

la vocal neutra de l'article. Així mateix, l'article es manté en la forma literària, per evident influència del castellà, contràriament a l'ús tradicional que aquest article té en català.

Malnom: «(de) Ca sa Coronella», «Coronella»

Transcripció fonètica: [ka sə koro'neʎə][koro'neʎə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Esposa del coronel.²⁸ Un «coronel» és l'oficial militar de graduació immediatament inferior al general de brigada, i que té a son manar un regiment. **Etimologia:** Forma femenina de «coronel», procedent del francès *colonel*.

Motivació: Desconeguda. Probablement, la primera persona coneguda amb aquesta designació era la dona d'un coronel.

Comentaris: L'àlies «Coronell» existeix documentat a Campos (Reus 1998: 65).

Malnom: «Sa Cosidora»

Transcripció fonètica: [sə kuzi'ðora]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Persona que es dedica a cosir. S'entén per cosir «unir una cosa amb una altra, o parts d'una mateixa cosa, travessant-les repetidament amb fil o cordill mitjançant una agulla o altra instrument de punxa».

Etimologia: Derivat postverbal per sufixació del verb «cosir», procedent del llatí *CONSUĒRE*, amb el mateix significat.

Motivació: La motivació del malnom ve determinada per l'ofici de cosir i fer peces de roba que té la dona coneguda així.

Comentaris: Es tracta d'un sobrenom que indica l'ofici que duu a terme aquesta persona. És un mot format a partir de la base verbal a la qual se li ha afegit el sufix -dor, que indica, com ja s'ha vist anteriorment, agent que realitza l'acció. La flexió femenina ha estat posterior a la derivació.

Malnom: «(de) Can Cossiol»

Transcripció fonètica: [kaŋ kusi'ot]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Recipient de terra, de fusta o de zinc, més petit que el cossi. A Mallorca, el gavadal d'escurar. Recipient de test, de forma acampanada, que pot servir per a tenir la calç d'emblanquinar, per a depositar els fems que ha de recollir el femeter, etc. Test petit amb aigua, on els ollers es mullen sovint les mans per fer pujar més aviat la pasta en

²⁸ El DCVB dona l'entrada «coronell / coronel» mentre que el DIEC només es decanta per a la segona forma, quant al significat indicat.

fer les olles. Recipient de terrissa o de zinc on els sabaters tenen aigua per remullar la sola. Recipient de terrissa, de forma acampanada dins el qual s'hi posa terra i s'hi sembren plantes de jardí.

Etimologia: Derivat diminutiu de «cossi». Segons Meyer-Lübke (REW 2001) citat pel DCVB, «cossi» procediria d'una forma llatina vulgar *cōcia, variant vulgar de CŎCHLĚA, «closca de mol·lusc». Segons el DCVB, «l'evolució fonètica no acaba de ser clara, ja que el representant normal de *cocia seria "cossa"; la persistència d'una -i postònica és estranya, com també el canvi de gènere. Sembla més probable que "cossi" provingui d'una forma *cauceu, derivada de CAUCU, "vas"».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La forma «Cossiòl» és documentada antigament com a malnom de Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 166).

Malnom: «(de) Cas Cotxer»; «Es Cotxer»

Transcripció fonètica: [kas kot'se][kot'se]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui té per ofici menar un cotxe.

Etimologia: Derivat per sufixació del mot «cotxe», l'ètim del qual és l'hongarès *kocsi*, que vol dir «carruatge, vehicle».

Motivació: «Es Cotxer» tenia per ofici menar galeres.

Comentaris: L'existència d'aquesta designació es documenta a Bunyola (Palou 1972: 71), a Campos (Reus 1998: 68) i a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29).

Malnom: «(de) Can Covent»

Transcripció fonètica: [kan ko'vent]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Que cou; que produeix una sensació anàloga a la d'una cremada. Que impressiona fort, que irrita. Excessivament car, irritat vivament.

Etimologia: Creat a partir del participi de present del verb «coure», amb consonant V intervocàlica antihiatàtica.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Segons Vibot (1999: 96), a Son Bunyola (Banyalbufar) es localitza un conjunt de marjades anomenades «Can Cové», que prové d'una derivació directa d'aquest malnom. El sobrenom es localitza també a Felanitx (Xamena 1995: 64), a Campos (Reus 1998: 68) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 165).

Malnom: «En Cronil i en Polo»

Transcripció fonètica: [ən kroˈnil][əm ˈpoɫo]

Tipologia: Fet puntual. Afecció personal.

Significat: Segons els informants, *Cronil* i *Polo* eren dos artistes de cinema de principi de segle xx. No ens ha estat possible trobar una informació més concreta sobre aquests personatges.

Etimologia: Noms d'artistes de cinema. Origen desconegut.

Motivació: «En Cronil» i «en Polo» eren dos germans que tenien afecció de jugar a imitar aquests dos artistes anomenats «Cronil» i «Polo».

Comentaris: En aquesta ocasió la motivació d'un malnom ha vingut pel fet circumstancial dels jocs que duïen a terme els dos germans quan eren petits. És important remarcar el fet que amb la doble denominació es distingien perfectament els dos germans. «En Cronil» era el malnom de Jaume Moranta Morell i «en Polo» el sobrenom de Francesc Moranta Morell (Aulí&Garau 1998: 197).

Malnom: «(de) Ca sa Cubana»

Transcripció fonètica: [ka sə kuˈβanə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o propi de l'illa de Cuba.

Etimologia: Derivat per sufixació de Cuba, la més gran de les illes de les Antilles. «Cuba» és l'abreviació de l'expressió ameríndia *Cubanacan* que significa «part central».²⁹

Motivació: «Sa Cubana» era una dona originària de Cuba, va néixer allà i posteriorment es traslladà amb la família a Esporles, d'on eren nadius els pares.

Comentaris: El malnom s'ha creat a partir del gentilici, mitjançant la sufixació del lexema base.

La motivació d'aquest malnom fa referència, en certa manera, a un dels episodis més destacats de la història contemporània d'Esporles, com és el de l'emigració a Amèrica del sud, durant el període comprès entre la I Guerra Mundial i la dècada dels cinquantes del s. xx. La precària situació econòmica per la qual passaren força famílies esporlerines durant aquells anys obligà que alguns dels seus membres, si no tots, anassin a fer fortuna en terres americanes. Alguns s'establiren definitivament a la terra que els acollí i altres tornaren a la vila de naixement. La història de «Sa Cubana» és la concreció d'un d'aquest casos.

Malnom: «(de) Ca sa Cuinera»

Transcripció fonètica: [ka sə kujˈnerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

²⁹ <http://etimologias.dechile.net/?Cuba>

Significat: Persona que es dedica a cuinar.

Etimologia: Derivat per sufixació i posterior flexió de la paraula «cuina». El mot «cuinera» procedeix de l'arrel llatina *COCĪNARIU, per COQUĪNARIU, amb el mateix significat.

Motivació: L'ofici de cuinera en difrents possessions per una de les avantpassades de la família propicià la formació d'aquest àlies.

Malnom: «(de) Ca sa Culera», o «Colera»

Transcripció fonètica: [ka sə ku'lerə]

Tipologia: Origen vegetal, part del cos o eines i instruments.

Significat: «Culera: 1. Pedaç que es cus al cul de les calces, faldilles, etc. quan estan foradades. 2. Cul de les calces que vénen grans. 3. Part extrema i plana de l'arada que s'adapta a la terra. 4. Culeta de canó o fusell».

«Culer: Anques grosses. Sodomita. Drap que es posa sota el culet dels infants de pit. Coixinet que es posa sota les falces de les dones per estufar-la de darrera (Bunyola, sa Pobla). Cordell o corretja que es posa per davall de la coa dels animals de cabestre per evitar que la càrrega els corri per endavant».

Etimologia: Derivat per sufixació de «cul», procedent de l'ètim llatí CŪLU. **Motivació:** Desconeguda.

Comentaris: Alguns informadors pensaven que aquest malnom derivava de la paraula «cul» i, per tant, mostraven reticències a l'hora de parlar-ne. Aquesta hipòtesi relacionaria aquest àlies amb el de Felanitx (Xamena 1995: 66) i el «culer» de Campos (Reus 1998: 71) i de Manacor (Pastor 2004: 30).

Ara bé, la documentació històrica, si realment té relació amb aquest malnom i suposant que la grafia -o- representa efectivament el so [o], ens permet de presentar una altra hipòtesi: que provengui d'un derivat de «col» i que es refereixi a «coler» és a dir, a una «multitud de cols, o camp plantat de cols». Per a aquesta hipòtesi, Moll (1982: 137) ofereix la següent explicació: «Nom d'un poble de l'alt Empordà. Sembla derivat de "col": podria significar "lloc on es crien cols". Però també podria explicar-se com a variant del català antic "caulera", que significava "caldera", procedent del llatí CALDARIA». La manca d'informació sobre la motivació no ens permet de decantar-nos per cap de les dues possibilitats.

Referències històriques: Tomàs Sastre «sa Colera», localitzat a la talla general del municipi de 1843, AME 943.

Malnom: «Can Cupinyete», «Cupinyete»

Transcripció fonètica: [kaŋ kupi' jete] [kupi' jete]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La manca d'informació sobre aquest àlies permet plantejar només una hipòtesi: que es tracti del derivat diminutiu per sufixació del mot «copinya», és a dir «copinyeta» però mal pronunciat per algun motiu.

Malnom: «(de) Cas Currot», «Currot»

Transcripció fonètica: [kas ku'rot][ku'rot]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Persona a qui manca un braç o que per defecte no pot servir-se d'un d'aquest membres. Persona que fa ostentació de força i de valentia o bé que fa ostentació de garridesa i elegància en el vestir. Bell.

Etimologia: Derivat augmentatiu per sufixació de «curro», paraula presa del castellà. Coromines (DECLIC II, 1112) defensa que, amb el sentit de «majo, afectado en los movimientos o en el vestir», ha de ser un abreujament de *Pacurro*, *Paco*, *Paquito*, *Francisco*, nom típic dels andalusos i que degué passar del castellà al català de Mallorca.

Motivació: Possiblement, un dels avantpassats de la família era molt formós, era molt «curro».

Comentaris: A Banyalbufar aquest mateix malnom encara ara té un ús actiu. A Sant Joan es detecten les formes «en Curro», «na Curra» i les variants diminutives «es Curret» i «sa Curreta» (Canuto & Al. 1996: 168). A Ciutadella existeix «es Curro» (Mascaró 1982: 24). «Curro» també es localitza a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29) i a Campos (Reus 1998: 71). En canvi, Ramis de Plandolit (1990: 46) recull els àlies «Curra» i «Curret» a Selva: na «Curra» era una dona molt bella i «en Curret» era el seu fill.

D

Malnom: «(de) Can Dardal», «Dardal»

Transcripció fonètica: [kaɲ dər'ðat][dər'ðat]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Segons Rullan (194: I, 158) i Llinàs&Martí (1996: 104) es tracta d'una forma d'origen incert, sobre el qual s'hauria creat l'etimologia popular a causa d'un fet puntual. Can Dardal és una casa de la Vila Vella, molt propera a [Bellavista](#), on en temps passat s'hi fabricaven dards. Com que la fabricació d'aquestes armes tenia molt d'èxit començaren a fer-ne a la casa de dalt, de manera que aquesta casa fou batejada amb el nom «can Dard de Dalt», unitat semàntica que amb el temps passà a ser pronunciada «can Dardal» a causa de les diferents elisions vocàliques i consonàntiques.

Comentaris: La manca d'informació de la qual disposaven les persones entrevistades no ens han permès de corroborar aquesta motivació. Ara bé: la documentació històrica permet de comprovar que el malnom «Dardal» existia independentment de la partícula «Can», la qual cosa permet de plantejar que primer es creà el sobrenom i després passà a fer part de la toponímia menor, amb la denominació de la casa on vivien els Dardal. Aquesta documentació es remunta, almenys, al s. xviii.

Referències històriques: Malnom datat almenys des del 1773: Antoni i Joan Nadal «Dardal», AME 1018, f.5; Joan Nadal «Dardal», AME 1018, any 1826-1832.

Malnom: «Sa Deianenca»

Transcripció fonètica: [sə ðeə'nəŋkə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o procedent de Deià, topònim de la vila situada a la part nord de Mallorca, entre Sóller i Valldemossa.

Etimologia: «Deianenca» és la forma femenina de «deianenc», gentilici creat per un procés de derivació per sufixació a partir del mot base «Deià». L'etimologia d'aquest darrer mot és l'àrab *ad daia*, que significa «camp, llogaret» (Ensenyat & Al. 2003: 6).

Motivació: La dona coneguda amb aquest malnom descendia de la vila de Deià.

Malnom: «Des Deportiu»

Transcripció fonètica: [dəɾ ðəpor'tiw]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Nom d'un cafè de la vila, situat just ben davant del «Cafè Nou», a l'altra banda del Passeig.

Etimologia: Derivat del castellà *deportivo*, amb la catalanització pertinent pel que fa al sufix. *Deportivo* és un adjectiu derivat del verb *deportar*, d'ètim llatí DEPORTĀRE, «divertir-se, recerar-se».

Motivació: «Es Deportiu» és el nom d'un popular i conegut cafè de la vila. La família que regeix l'establiment és coneguda amb el nom del local.

Comentaris: Caldria observar com s'ha produït una catalanització d'aquest nom, perquè, de fet, el nom oficial de l'establiment, que figurava en la retolació antiga, és «Deportivo». Des de sempre, però, la forma que ha predominat ha estat la pròpiament catalana, que ha consistit a aplicar el sufix pròpiament català al lexema castellà.

Igualment destacable és el fet que, entre els joves esporlerins, el fill dels propietaris de l'establiment és anomenat «en Depor». Es tracta d'una designació feta per truncació, procediment que no respon a les regles morfològiques pròpiament catalanes, en tant que l'escurçament habitual i tradicional en la nostra llengua es fa per afèresi. L'apòcope, en canvi, és més habitual en castellà. Aquest nou malnom, creat a partir de l'original, posa en evidència com la generació de malnoms és un procés actiu, quotidià, fruit de les habilitats creadores dels parlants, sovint interferides per la llengua castellana.

Malnom: «En Diego», «na Diega»

Transcripció fonètica: [ən di'ɛŋo][nə ði'ɛŋə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Antropònim.

Etimologia: Variant formal del nom propi «Dídac», formada modernament, calcada damunt el llatanisme DIDACUS. *Diego* és un antropònim d'origen castellà. Sobre l'etimologia d'aquest antropònim hi ha dues tendències: la que el considera provinent del *Didachos* grec (amb el significat d'«instruït») i la que el considera una variant evolucionada de Sant Yago, estadi previ a Tiago i al posterior Diego.

Motivació: Desconeguda

Comentaris: Tot i que és un nom de procedència castellana, ha sofert un procés de catalanització en la fonètica, en tant que la vocal -e és pronunciada oberta.

Miralles (1997: 663) documenta *de Diego* com a llinatge a la Mallorca del s. xiv. El malnom també es troba a altres viles, com ara a Campos (Reus 1998: 74). L'any 1510 es localitza un «Diego» com a malnom a Sant Joan, on també es detecta la variant femenina «Diega» (Canuto & Al. 1996: 168). Planas (2003: 227) el documenta relacionat amb la família Fortesa, des del s. xvii fins al xix.

Malnom: «En Duvico»

Transcripció fonètica: [əŋ du'viko]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Nom propi d'home, equivalent a *Lluís*.

Etimologia: Hipocorístic del nom *Ludovico*. Pres de la forma llatinitzada *Ludovicus*, del nom germànic *Chlodovech*.

Motivació: El nom complet d'aquest home era *Ludovico*, nom poc habitual en l'antroponímia esporlerina, de manera que era una forma ben marcada. Així, la variant hipocorística és la que quedà com a malnom.

Comentaris: El sobrenom es creà a partir de l'hipocorístic, fet segons el procediment habitual en la morfologia catalana, a partir de l'afèresi de les primeres sil·labes del mot, encara que el nom sigui d'origen castellà. Destaca el canvi de -o en -u pretònica deguda a una dissimilació de la vocal final.

E

Malnom: «Ca s'Eivissenc», «Es Eivissencs», «Eivissenc»

Transcripció fonètica: [ka sərví'səŋk][ədʒərví'səns][sərví'səŋk]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o propi de l'illa d'Eivissa, «tercera illa en extensió de les que integren l'arxipèlag balear, i la més gran de les que constitueixen el subarxipèlag de les Pitiüses. És situada al SE de l'arxipèlag balear, a llevant de les costes de Dénia i del cap de la Nau» (Ribes 2005: 34).

Etimologia: Derivat per sufixació de «Eivissa». Del púnic YBŠM, «Illes de Bes». Per a una informació més específica sobre l'evolució lingüística del mot, veg. Ribes 2005: 35.

Motivació: «Es Eivissencs» són una família força coneguda al poble, els avantpassats de la qual procedeixen d'Eivissa. L'adjectiu que indica la procedència geogràfica es converteix en la base de la designació popular.

Comentaris: Segons informacions de Tomàs Vibot, és possible que aquesta família motivàs l'aparició del topònim del «trast des Eivissencs» dins la finca estellenquina «des Salt».

Segons Servera (1998: 29), aquest malnom és ben freqüent en el Capdellà a causa de la forta immigració eivissenca que hi va haver en aquella vila. Es documenta a Sant Joan des de 1792 (Canuto & Al. 1996: 169); existeix a Sant Llorenç (Quina 2005: 149), a Campos (Reus 1998: 79) i a Manacor (Pastor 2004: 35). També es detecta a Ciutadella (Mascaró 1982: 14).

Malnom: «S'Eixut»

Transcripció fonètica: [sə'ʃut]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Privat de l'aigua o altre líquid que ho cobria o que hi estava contingut o que deuria estar-hi. Magre, escàs de carn. Tot sol, sense res que li doni sabor o atractiu. (Vi o licor) Mancat de dolçor. Curt de paraules o d'expressió. Substantivat, es refereix al «lloc o porció de terreny sec a la vora de la mar, d'un estany o d'altre lloc aigualós; sequedat, manca de pluja i de la humitat necessària de la terra».

Etimologia: Del llatí EXSŪCTU, amb el primer significat indicat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom també documentat a Felanitx (Xamena 1995: 73), a Campos (Reus 1998: 20), Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 149).

Referències històriques: El trobam sempre relacionat amb la família Roca, des del 1730 fins el 1832: Gaspar Roca «axut», AME 1055, llistat de contribuents, any 1730; Miquel Roca «axut», talles de 1738, AME 976. Antoni Roca «Axut», talles de guardes marítimes de l'any 1765, AME 949. Antoni Roca «axut», 1773, AME 1018. Gaspar Roca «axut», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «Ses Elenes», «madò Antònia Elena»

Transcripció fonètica: [səz ə'lenəs][mə'ðɔŋ'tɔniə'lenə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Nom propi de dona.

Etimologia: Del grec ἑλενη, nom d'heroïna mitològica (GEC VIII, 382).

Motivació: Desconeguda. Algunes informadors coincideixen en observar el fet que una avantpassada de la família nomia Elena, antropònim que esdevingué malnom en la generació següent, com ocorregué l'àlies que segueix.

Existeix a Felanitx (Xamena 1995: 22).

Malnom: «Ca n'Elíenor», «Elíenor»

Transcripció fonètica: [ka nətʲen'no][ətʲen'no]

Tipologia: Noms i cognoms. Antroponíma.

Significat: Nom propi de dona.

Etimologia: De l'antropònim gèl·lic *Leonorius*, nom d'un bisbe de Bretanya del segle vi.

Motivació: La padrina d'aquesta família nomia Elíenor i l'antropònim passà com a malnom a la generació següent. Quan hom s'havia de referir a alguna dona de la casa, s'indicaven els dos antropònims, com era, per exemple, «na Margalida Elíenor».

Comentaris: En l'aspecte fonètic, destaca la duplicació de la consonant nasal alveolar [ɲ], tret no gaire habitual en la pronúncia mallorquina d'aquest nom.

És un malnom habitual en altres viles, que sovint coincideix amb l'antropònim de la primera portadora, com en el cas de Consell (Guasp 2005: 75). També es detecta antigament a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 169). Es documenta «Alienor» com a cognom del s. xiv (Miralles 1997: 620).

Malnom: «De ses Ermites»

Transcripció fonètica: [də səz ər'mitəs]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom d'una possessió d'Esportes. Rullan la defineix com una «antiga casa de conreu, d'una ja abandonada explotació dins Son Quint» (1984: I, 102).

Literalment, una ermita és una capella situada en un paratge despoblat.

Etimologia: La paraula catalana procedeix de l'arrel llatina EREMĪTA, mot que inicialment significava «ermità» (habitant d'un erm per a fer penitència) i que posteriorment passà a designar «residència on habita l'ermità». Malgrat que l'origen del topònim de «ses Ermites» és desconegut, deu respondre amb tota probabilitat a un establiment eremític d'època medieval (Hillgarth 1964 i 1991).

Motivació: La família portadora del sobrenom feia feina a la possessió de *ses Ermites*.

Malnom: «S'Escalera»

Transcripció fonètica: [səskə'lerə]

Tipologia: No definida.

Significat: Escala. També es refereix a la mula que va enganxada entre els braços o escala del carro.

Etimologia: Derivat de la paraula «escala» que té com a ètim el llatí SCALA, «conjunt d'esglaons que permet pujar o davallar d'un nivell a un altre».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: El fet que la vocal tònica es pronunciï com a E tancada fa pensar en la possibilitat que aquesta designació sigui un castellanisme. Tanmateix, la manca de qualsevol altra informació no permet de concretar-ho. És una pronúncia coincident, segons el DCVB, amb la del Pont de Suert (Catalunya).

Malnom: «(de) Ca s'Escolà», «Escolà»

Transcripció fonètica: [ka səsko'la][əsko'la]

Tipologia: Món eclesiàstic.

Significat: Antigament, deixeble o aprenent. Tradicionalment, home o al·lot que serveix en una església o monestir per ajudar a missa i altres ministeris d'altar i per guardar el temple i la sagristia.

Etimologia: Del llatí vulgar *scholānu, format a partir de schōlāre, amb un canvi de sufix.

Motivació: El padrí de «ca s'Escolà» era l'escolà major de l'església.

Comentaris: Podríem considerar aquest sobrenom com a motivat per l'ofici de la persona. Ara bé: per qüestions de coherència en la classificació cal tractar-lo com a càrrec eclesiàstic menor. L'especificitat del càrrec ve assenyalada per la utilització de l'article determinat.

És un sobrenom ben comú en la malnomia illenca. Miralles (1997: 675) el recull com a cognom del s. xiv. Com a malnom es localitza en diversos pobles, com ara a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), Bunyola (Palou 1972: 71), Consell (Guasp 2005: 64), Felanitx (Xamena 1995: 74), Selva (Ramis de P. 1990: 63), el Capdellà (Servera 1998: 40), Sant Llorenç (Quina 2005: 150), Manacor (Pastor 2004: 26), Montuïri (Miralles 1996: 21), Campos (Reus 1998:

80) i Ciutadella (Mascaró 1982: 16). A Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 169) destaca la variant «n'Escolà» i «n'Escolana», amb l'article personal en comptes del determinat.

Referències històriques: La documentació històrica ens demostra que d'«escolans» n'hi ha des de fa temps. És així que es troba Jaume Comes «Escolà», contribució general, any 1818, AME 1057, i Jaume Comes «Escolà», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «S'Escolà gros»

Transcripció fonètica: [səsko' ɫa 'ɣɾɔs]

Tipologia: Món eclesiàstic

Significat: Vegeu «Ca s'Escolà».

Etimologia: Vegeu l'entrada anterior.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom recollit per Aulí&Garau (1998: 195).

Malnom: «(de) Ca s'Espardenyera»

Transcripció fonètica: [ka səspərðə'jɛɾə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui fa o ven espardenyes. Una espardenya és una peça de calçat que té la sola de cànem o d'espart.

Etimologia: Derivat per sufixació i posterior flexió d'«espardenya», mot que procedeix de la paraula «espart», d'arrel llatina SPARTU.

Motivació: En aquesta casa es feien i s'hi venien espardenyes.

Comentaris: «S'Espardenyer» era un apel·latiu documentat a Bunyola (Palou 1972: 71).

Malnom: «De s'Esparteria»

Transcripció fonètica: [də səspərtə'ɾiə]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Ofici, obrador o botiga d'esparter.

Etimologia: Derivat per sufixació d'«espart», procedent de l'ètim llatí SPARTU, amb el mateix significat.

Motivació: «S'esparteria» era l'establiment on es venien objectes d'espart. La denominació habitual de l'establiment donà lloc a que la família que regia el negoci fos coneguda com «de s'esparteria».

Comentaris: El sufix aporta a la base el significat de «lloc on es fan i es venen productes d'espart». Relacionat amb el món de l'espart, a Campos existeix l'àlies «esparter» (Reus 1998: 81).

Malnom: «De s'Estanc»

Transcripció fonètica: [də səs'taŋ]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Establiment on es venen articles estancats com tabac, segells de correus, llumins...

Etimologia: Derivat postverbal del verb «estancar», amb la terminació modificada per influència de la paraula «estany». L'etimologia d'«estancar» és incerta. Segons alguns autors provendria d'una forma llatina *stancare, resultat d'una metàtesi de stagnare, «embassar». Segons altres, procediria d'un verb llatí *stanticare.

Motivació: Les persones portadores d'aquest malnom són les encarregades de portar l'estanc del poble, situat al carrer de Joan Riutort.

Comentaris: És destacada la palatalització de la consonant velar final per influència del mot «estany». La palatalització d'aquesta paraula és freqüent a Esporles, com ho és a Consell, on el sobrenom es documenta amb la mateixa motivació (Guasp 2005: 64). A el Capdellà també existeix aquest malnom (Servera 1998: 24), així com a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 169) i a Campos (Reus 1998: 81).

Malnom: «S'Estelí» / «S'Estelina»

Transcripció fonètica: [səstə'li] [səstə'liɲə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Sembla que es tracta d'un derivat diminutiu del mot «estel», al qual se l'hi ha aplicat els sufix diminutiu -i. El sufix aportaria a la base no només un significat diminutiu sinó també un matís de caràcter apreciatiu. També cal destacar, com en tants d'altres casos, la utilització de l'article determinat.

Altrament, cal tenir en compte que es documenta el cognom «Estela» l'any 1685,³⁰ forma que hipotèticament podria servir de base per al diminutiu «estelí».

És un malnom que ha passat de pares a fills en diverses generacions. Documentat per Llinàs & Martí (1996: 76).

³⁰ Vegeu l'entrada «Can Marcos».

Malnom: «D'Estellencs»

Transcripció fonètica: [dəstə'ʎəns]

Tipologia: Origen geogràfic.

Significat: Estellencs és un poblet del vessant nord-occidental de Tramuntana. Limita amb Andratx, Calvià, Puigpunyent i Banyalbufar.

Etimologia: És incerta. El topònim es documenta per primer cop el 1234 amb la forma *Stellenchs*. Com afirma Ordinas Marcé (2003: 6) «la teoria més acceptada és la que formulen Joan Corominas i Josep Mascaró segons la qual deriva d'un mot format a partir de l'arrel STILIA, d'origen mossàrab, que ha donat lloc a nombrosos noms de persona germànics».

Motivació: La procedència torna a ser el motiu pel qual s'atorga el malnom a la persona així coneguda.

Referències històriques: Sebastià Bestard «d'Estellencs», contribució de 1818, AME 1057. Al mateix document es fa esment a Joan Terrassa «d'Estellencs».

Malnom: «(de) Ca n'Eulàlia»

Transcripció fonètica: [ka nu'ʎari]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Nom propi de dona.

Etimologia: Nom derivat del grec $\epsilon\upsilon\lambda\alpha\lambda\iota\alpha$ i $\epsilon\upsilon\lambda\alpha\lambda\iota\alpha$, «parlar bé». Pres del llatí EULALIA. Santa Eulàlia (? – Barcelona, c. 304) patí el martiri en la persecució de Dioclecian i de Maximian. A partir de 877, el seu culte s'estengué a la resta d'Espanya i a França.

Motivació: Desconeguda. Probablement, antropònim de la primera portadora.

Comentaris: Com a mot esdrúixol acabat amb el grup -ia es produeix la caiguda de la vocal final, procediment habitual en bona part del català parlat a Mallorca. És un tret compartit amb el dialecte rossellonès. Cal destacar la fluctuació de la lateral velar, que, dialectalment, esdevé alveolar bategant. Igualment, el grup vocàlic Eu- inicial es redueix a -u pel fet que la vocal neutra es troba en una posició feble.

Localitzat a Consell (Guasp 2005: 65), a Campos (Reus 1998: 84) i a Felanitx (Xamena 1995: 77).

F

Malnom: «En Fabricó» / «sa Fabriqueta»

Transcripció fonètica: [ən fəβri'ko][sə fəβri'kətə]

Tipologia: No definida.

Significat: Acte de fabricar o construir. Edifici, construcció. Establiment on es fabrica alguna cosa.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «fàbrica», procedent de l'arrel llatina FABRĪCA. El DCVB recull «fabriqueta» com una de les formes pròpiament derivades de la paraula «fàbrica».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Per la morfologia del mot pot tractar-se d'una derivació per sufixació de «fàbrica», la qual cosa ens ho demostraria l'arrel «fabric», present tant en el forma masculina com en la femenina. El sufix –o masculí aportaria un significat diminutiu a l'arrel. El femení també diminutiu es crearia a partir de l'adhesió del sufix –eta al lexema base. Caldria observar el caràcter valoratiu, o apreciativ, que ambdós sufixos aporten a la paraula base.

Malnom: «(de) Ca na Falaca», «na Falaca», «Es Falacos»

Transcripció fonètica: [ka nə fə'lakə][nə fə'lakə][əs fə'lakos]

Tipologia: No definida.

Significat: Segons el DCVB, a Mallorca «falaca» és una tupada, l'acte de pegar fort. Concretament a Pòrtol equivalia a «renyada forta». A Eivissa tenia, també, el significat de «gran cansament de caminar o fer feina».

Etimologia: De l'àrab *falaqa*, instrument de suplici, consistent en un garrot i una corda, amb què agarroten els peus dels condemnats i en tenir-los ben estrets els hi peguen bastonades.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Ca na Feliva», «En Felivó»

Transcripció fonètica: [ka nə fə'livə][ən fəli'vo]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Felig, que gaudeix o que dóna felicitat. Llinatge existent en tot el domini lingüístic.

Etimologia: Derivat diminutiu i femení de l'antropònim *Feliu*, procedent del llatí FELĪCE, «feliç»

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La varinat «Feliva» és documentada a Campos (Reus 1998: 87).

Referències històriques: Jaume Bosc «de na Felive», any 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «De Son Ferrà»

Transcripció fonètica: [də sɔŋ fə'ra]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Son Ferrà és el nom d'una possessió d'Esporles. Situada al coll del mateix nom, domina el pas cap a Es Verger.

Etimologia: «Ferrà» és un llinatge existent arreu dels territoris de parla catalana. Procedeix de l'antropònim «Ferran», derivat del germànic *Fredenand*, llatinitzat *Ferdinandus* o *Fernandus*.

Motivació: La família de «son Ferrà» feia feina a la possessió. El pare i la mare n'eren l'amo i la madona respectivament.

Malnom: «Can Ferranet», «Ferraneta», «Ses Ferranetes»

Transcripció fonètica: [kam fə'rə'nət][fə'rə'nət][səs fə'rə'nə'təs]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Derivat diminutiu per sufixació del llinatge *Ferrà* o de l'antropònim *Ferran*.

Etimologia: Vegeu el malnom anterior.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Pot tractar-se del diminutiu creat per sufixació del llinatge «Ferrà», cognom freqüent a Esporles. Una altra possibilitat és que «Ferranet» fos el diminutiu de l'antropònim «Ferran». El fet de trobar el llinatge «Ferrà» vinculat amb aquesta designació en la documentació antiga permet de plantejar la primera hipòtesi com la més probable.

Referències històriques: Pere Ferrà «Ferranet», any 1773, AME 1018. Pere Francesc i Bartomeu Ferrà «Ferranet», 1826-1832, AME 1018. Pere Francesc Ferrà «Ferranet», contribució de 1818, AME 1057.

Malnom: «(de) Ca sa Ferrera»

Transcripció fonètica: [ka sə fə'rerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Esposa del ferrer.

Etimologia: Del llatí FĒRRARĪA, «propi del ferro».

Motivació: «Sa ferrera» era l'esposa d'un home que, d'ofici, era ferrer.

Comentaris: Caldria advertir que antigament hi havia oficis reservats únicament i exclusiva als homes. Aquest en seria un cas. No era la dona la que tenia l'ofici de ferrer sinó que prengué el malnom a partir de l'ofici del marit.

«Cas Ferrer» es localitza a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Consell (Guasp 2005: 61), a Selva (Ramis de P. 1990: 649), a Campos (Reus 1998: 87), a Montuïri (Miralles 1996: 21) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 155).

Malnom: «(de) Cas Ferrerico»

Transcripció fonètica: [kas fəɾə'riko]

Significat: Ocell de l'espècie *Parus Major*.

Etimologia: Derivat diminutiu de «ferrer». Vegeu el malnom anterior.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 58). Localitzat també a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Consell (Guasp 2005:67), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 170), a Sant Llorenç (Quina 2005: 156), a Campos (Reus 1998: 88), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Llorito (Ramis 1997: 95).

Malnom: «En Figó»

Transcripció fonètica: [ən fi'ɣo]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Figa petita i especialment verda, encara no madura ni acabada de créixer. Ampolleta en forma de figa. Castanya dels cabells d'una dona. Home petit o menyspreable per inútil.

Etimologia: Derivat diminutiu, amb valor afectiu, del mot «figa», derivat del llatí vulgar *fīca*, variant FICUS, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Existent a Sant Llorenç (Quina 2005: 156) i documentat a Manacor (Fuster 1946: 18; Pastor 2004: 13).

Malnom: «Na Fila»

Transcripció fonètica: [nə 'fiɫə]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Sèrie de persones o coses situades una al costat de l'altra, formant una línia recta. 2. Aspecte (bo o dolent) exterior d'una persona. 3. Filada. Acte de filar, és a dir, «reduir a fil una matèria tèxtil, sigui vegetal, animal o

mineral. Discórrer, deduir per la reflexió o pel càlcul. Descobrir, afinar una cosa més o menys amagada o difícil de veure».

Etimologia: Quant als dos primers casos, caldria cercar l'etimologia en la paraula «fil» mentre que el tercer cas seria un derivat de «filar». Aquest verb prové de l'arrel llatina *FĪLARE*, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Can Flassada»

Transcripció fonètica: [kam fɫə'saðə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Peça quadrangular teixida de llana o de cotó, generalment amb ratlles de diferents colors, que s'usa com a tapament de llit.

Etimologia: De l'àrab *farsat*, amb el mateix significat indicat.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Can Florest»

Transcripció fonètica: [kam fɫə'rest]

Tipologia: No definida.

Significat: Llinatge existent a Barcelona i a Sant Feliu de Guíxols.

Etimologia: Segons Moll (1982: 233) procedeix del substantiu «forest», és a dir «bosc», amb el radical modificat per analogia de «flor».

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Foc»

Transcripció fonètica: [ən 'fɔk]

Tipologia: Element natural.

Significat: Despresa de llum i calor, produïda per la combustió d'un cos (i antigament considerada com un dels quatre elements de la naturalesa).

Etimologia: Del llatí *FŌCU*, que en llenguatge clàssic significava «fogar» però que en llatí vulgar passà a significar l'element «foc» en general.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Sant Joan, també des d'època ben antiga (Canuto & Al. 1996: 102, 171).

Referències històriques: Apel·latiu antic. Miquel Llabrés «Foc» apareix al llistat de contribuents de 1730, AME 1055.

Malnom: «(de) Ca sa Fondera»

Transcripció fonètica: [ka sə fɔŋˈderə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: El qui té al seu càrrec una fonda, és a dir, qui té cura d'una casa on se serveixen menjars i es dóna allotjament.

Etimologia: Derivat per sufixació de «fonda». Aquest radical és d'etimologia àrab, procedent de l'ètim *fondaq*, «posada».

Motivació: «Sa Fondera» era l'encarregada de la fonda que anys enrere hi havia al poble.

Malnom: «Des Forn»

Transcripció fonètica: [dəs ˈforn]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Un forn és, segons el DCVB, «una casa on hi ha un forn públic per a coure pa d'encàrrec». El forn estrictament definit és un «lloc clos dins el qual es produeix calor per la combustió de llenya, carbó, etc. per a coure alguna cosa i que té una obertura (boca) per on es carrega i descarrega la cosa que es cou i entra l'aire necessari per a la combustió».

Etimologia: Segons Coromines, del llatí FŪRNUS, amb el mateix significat (DECLIC IV, 129).

Motivació: Na Bel «des Forn» era la filla petita de la família Moranta Nadal, que vivia al carrer dels Balladors. Tenien un forn, és a dir, un obrador on elaboraven pa i altres productes relacionats amb la farina de blat. El negoci que tenien a casa seva fou la base per a la creació del malnom.

Comentaris: Morfològicament, el malnom és format a partir d'una base nominal que indica el nom de la persona acompanyat d'un sintagma preposicional que el determina i n'especifica la localització.

La forma «des Forn» també s'utilitza a Consell (Guasp 2005: 69), a Felanitx (Xamena 1995: 83), a Llorito (Ramis 1997: 97), i a Campos (Reus 1998: 91).

Malnom: «Es Forneret»

Transcripció fonètica: [əs fornəˈrət]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Pertanyent o relatiu al forn; propi del forn. Home que té un forn o que hi treballa. Així mateix, pot significar «ocell molt petit, busqueret».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de la forma «forner». Procedent del llatí FURNARIU, amb el mateix significat.

Motivació: El fill petit de la família era forner d'ofici.

Comentaris: La forma diminutiva respon al fet que «es Forneret» fos el petit d'una família. Per tant, i com esdevé habitualment, el sufix aporta també un cert matís afectiu.

Documentat a Campos (Reus 1998: 92), a Selva (Ramis de P. 1990: 65) i a Manacor (Pastor 2004: 20).

Malnom: «En Francina»

Transcripció fonètica: [ən frən'sinə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Nom propi de dona.

Etimologia: Variant afectuosa del nom «Francesca», per canvi de sufix. «Francesca» és la forma femenina de l'antropònim «Francesc», del llatí FRANCĬSCUS, que volia dir «francès».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Val a dir que el nom femení a partir del qual sorgeix el malnom és aplicat a un home, com ho demostra l'article personal «en».

Documentat per Llinàs & Martí (1996: 78). És un sobrenom localitzat a Campos (Reus 1998: 93). A Selva existeix documentada la forma «ca na Francina» (Ramis de P. 1990: 30).

Malnom: «(de) Can Fumeral»

Transcripció fonètica: [kan fumnə'raɫ]

Tipologia: No definida. Hipotèticament, eines i instruments?

Significat: Conduïda per on s'eleva i surt el fum d'una cuina, forn, carbonera...

Etimologia: Del llatí *FŪMARIĀLE, amb el mateix significat indicat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: A més del significat reportat, «fumeral» també podria voler dir «gran quantitat de fum» i fins i tot podria ser una pronúncia incorrecta de la paraula «funeral».

A Ciutadella es detecta «en Tomeu des Fumeral» (Mascaró 1982: 25).

G

Malnom: «De Son Galceran »

Transcripció fonètica: [də sɔŋ ɡəlsə'ran]. També és freqüent sentir a dir [sɔŋ kəlsə'ran], amb ensordiment de la consonant velar oclusiva sonora.

Tipologia: Toponímia.

Significat: Possessió esporlerina, que fa partió amb ses Cases noves, Son Quint i Son Cabot.

Etimologia: Es tracta d'un llinatge habitual en diverses contrades de parla catalana. Prové del nom germànic *Waldaramnus*, amb la w- convertida normalment en g- i la d- en -z. En documents antics es troben les formes *Gadceran* i *Gauceran*.

Motivació: Amb aquest malnom és coneguda la família dels amos de la possessió de Son Galceran.

Comentaris: Destaca la particularitat de l'ensordiment de la consonant velar que s'observa en alguns parlants de la vila. Fins i tot una mateixa persona pot presentar una evident fluctuació en la pronúncia del mot.

Referències històriques: És possible que el nom de la possessió es fonamenti en un malnom, ja que als *Estims* de 1685 es documenta el fet que la possessió pertanyia a Joan Tries «Galceran» (ARM D 1254 f. 1264v).

Malnom: «Ses Gal·letes» o «Garletes»

Transcripció fonètica: [səz ɣə'l' tətəs]

Tipologia: No definida.

Significat: Variant de «galeta»?

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat igualment a Selva (Ramis de P. 1990: 97). La forma singular «gal·leta» es documenta a Campos (Reus 1998: 97).

Malnom: «El sen Gallard vell»

Transcripció fonètica: [əl sɛŋ ɡə'jar 'vej]

Tipologia: No definida.

Significat: Gallard: ben plantat, d'aspecte sa i vigorós. Llinatge existent en diverses contrades de parla catalana.

Etimologia: Probablement del francès *Gaillard*, «vigorós, valent», que s'ha considerat derivat del mot del llatí vulgar *GALLĒUS; l'etimologia del mot francès és incerta, probablement del celta britònic *guarlat*, «dominador, sobirà» (Coromines, DECat, IV, 301). El sintagma és modificat per l'adjectiu «vell», procedent d'un VETULUS llatí.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Vegeu «el sen Barreter» per a l'ús de la forma «sen». Documentat per Llinàs & Martí (1996: 113), relacionat amb narracions de caràcter llegendari.

Malnom: «Es Gallet»

Transcripció fonètica: [əɾ ɣə'ʎət]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Gall petit o jove. Objecte que té o imita la forma de gall. Nom de diferents animals que tenen semblança amb el gall.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «gall», que té per ètim el llatí GALLU. Cal tenir en compte que pot ser una forma col·loquial del mot «clitoris».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Existent a Manacor (Fuster 1946: 19; Pastor 2004: 16). Forma també documentada a Felanitx (Xamena 1995: 89), vinculada a diverses famílies, i a Montuïri (Miralles 1996: 22).

Malnom: «Sa Galleta»

Transcripció fonètica: [sə ɣə'ʎətə]

Tipologia: No definida.

Significat: La definició que en fa el DCVB és la de «pa sense llevat i cuit dues vegades, destinat a l'aliment dels soldats o mariners; coqueta plana, de farina, amb sucre o sal, de consistència dura». Ara bé: s'hauria de descartar la possibilitat que aquest cas fos el femení del diminutiu «gallet», cosa que es pot sospitar per la utilització de l'article definit, coincidint amb l'àlies anterior.

Etimologia: Segons la definició documentada en la font consultada, la paraula «galleta» és d'etimologia francesa, de *galette*, amb el mateix significat explicat. Es considera com a derivat d'un mot gàl·lic **gallos*, que voldria dir «pedra rodona».

Motivació: Desconeguda. Tots els informadors especifiquen que una cosa és «es Gallet» i l'altra «sa Galleta», que no tenen res a veure l'un amb l'altra i que aquesta segona designació ve del mot «galleta».

Comentaris: Destaca la utilització de l'article determinat, el qual especifica la persona així designada.

En contraposició amb l'àlies esporlérí, «En Gallet» i «na Galleta» són dos sobrenoms localitzats a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 172).

Malnom: «Sa mestressa Garcés»

Transcripció fonètica: [sə məs'trəsə ɣər'ses]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Garcés: Llinatge existent en diversos llocs, també a Mallorca.

Etimologia: De «Garceys», forma documentada en el segle xiii, derivada del radical «Garcia» (Moll 1982: 68).

Motivació: Desconeguda. Un dels informadors recorda que aquesta dona era cosidora i probablement el malnom li vengués perquè feia «garces» en els brodats. Tanmateix, no deixa de ser una explicació popular feta *a posteriori*, que no permet d'escatir el significat real d'aquest àlies.

Comentaris: Com a antropònim, Garcés és documentat per Miralles (1997: 687).

Malnom: «En Garrafi»

Transcripció fonètica: [ən ɡərə'fi]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Diminutiu de «garrafa», que és una «ampolla ampla, que sol estar revestida de vímens o d'espart per defensar-la millor contra els cops.

Etimologia: De l'àrab *garrāfa*, caduf de sína, que porta molta d'aigua.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Cas Garrit», «Garrit»

Transcripció fonètica: □[kəz ɡə'rit]□[ɡə'rit]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adjectiu que vol dir bell, agradable de veure, de sentir, de percebre; enamorat, home que festeja.

Etimologia: Segons Meyer-Lübke (REW 3687, citat al DCVB) és un mot d'etimologia àrab, procedent de *gari*, amb el mateix significat explicat. En canvi, segons Coromines «garrit» volia dir, antigament, «entremaliat, lleuger, informal, juganer, lasciu o deshonest, més sovint com a femení. Probablement, sigui el participi de l'antic verb *garrir*, del llatí GARRIRE, que significava xarlotejar, garlar, refilar» (DECat IV, 396). Sembla que en català ha d'haver entrat com a manlleu del castellà i del portuguès *garrido* (encara existent com a llinatge) per mitjà del romancer i la cançó popular.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom que, com a mínim, ha afectat tres generacions esporlerines.

Existeix també a Palma. Documentat a Bunyola (Palou 1972: 72), a Consell (Guasp 2005: 71), a Campos (Reus 1998: 100), a Manacor (Pastor 2004: 30) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 171).

Malnom: «Can Garró», «Garró»

Transcripció fonètica: [kaŋ ɡəˈro] [ɡəˈro]

Tipologia: Parts o elements del cos.

Significat: Part posterior-inferior de la cama, on s'articula aquesta amb el taló. També pot referir-se als forats o descosidures en la part baixa i posterior de la mitja o mitjó, a la brutícia o esqueixos en la part inferior del vestit o del calçat, així com a una persona bruta i grollera (Manacor).

Etimologia: Derivat diminutiu de «garra», paraula procedent del cèltic *garra*, «sofraja», és a dir, part posterior de la cama, oposada al genoll.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Existeix documentat a Campos (Reus 1998: 100). A Llorito, aquest malnom es documenta al s. xvii. Això no obstant, ja hi ha desaparegut de la malnomia actual (Ramis 1990: 101). A Ciutadella es recollí l'àlies «l'amo en Garró» (Mascaró 1982: 26).

Malnom: «(de) Can Gener»

Transcripció fonètica: [kaŋ ʒəˈne]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Nom del primer mes de l'any.

Etimologia: Del llatí JANUARIU o millor de la variant llatina vulgar genuariu, nom del mes que venia després del desembre (Moll 1982: 264).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Manacor (Fuster 1946: 20; Pastor 2004: 62). A Ciutadella es detecten «ses Generes» (Mascaró 1982: 14).

Referències històriques: Malnom documentat des del s. xviii. Joan Nadal «Janer», 1773, AME 1018.

Malnom: «Es Genret»

Transcripció fonètica: [ədʒənˈrət]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars i socials.

Significat: Derivat diminutiu per sufixació del mot «gendre», amb el significat «marit de la filla».

Etimologia: Del llatí GĚNĚRU, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Nou cas de forma diminutiva, que aporta un significat apreciatiu al sobrenom.

Referències històriques: Malnom documentat almenys des de 1773: Jaume Vic «Genret», AME 1018, f. 65.

Malnom: «Madò Gira»

Transcripció fonètica: [məˈðə ˈʒirə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Acte de girar. Girar vol dir «moure's com una roda al voltant del seu eix; moure's circularment o espiralment al voltant del seu eix. Fer donar voltes, fer rodar».

Etimologia: Derivat postverbal de «girar», procedent del llatí GYRARE, donar voltes.

Motivació: Segons els informadors, a ca «madò Gira» tenien un negoci de vi, en despatxaven. El vi era a dins bótes i tines, de les quals s'havien de girar els grifons per servir-lo. La tasca de girar-los per obrir les bótes i tancar-les fou el que motivà, segons les explicacions actuals, l'aparició d'aquest malnom.

Comentaris: Podem observar com l'acció concreta de girar els grifons motivà en un moment determinat un malnom, format a partir del derivat postverbal.

Referències històriques: Un altre cop, i probablement amb motivacions diferents, es troben documentades, des de ben antic, referències diverses, vinculades amb el llinatge Tomàs: Joan Tomàs «Gira», talles de 1738, AME 976. Mateu Tomàs i Joan Tomàs «Gira», 1773, AME 1018. Joan Tomàs «Gira», contribució de 1818, AME 1057. Gabriel Tomàs «Gira», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «Na Gireta»

Transcripció fonètica: [nə ʒiˈrətə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Igualment com en el cas anterior, indica l'acte de girar.

Etimologia: Derivat postverbal de «girar» al qual se li ha afegit el sufix diminutiu flexionat -eta.

Motivació: «Na Gireta» era l'encarrega de l'aigua de la vila, per tant, qui regulava el subministrament de l'aigua temps enrere, fins que posaren un caminer que passà a ocupar-se'n.

Malnom: «En Girones»

Transcripció fonètica: [ən ʒiˈronəs]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda. Possible plural del topònim «Girona»? Derivat postverbal de «girar»?

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Na Goixeta», «es capellà Goixet»

Transcripció fonètica: [nə ɣo'ʃətə][əs kəpə'ʎa ɣo'ʃət]

Tipologia: No definida.

Significat: El DCVB defineix «goix» com el conjunt de brins que neixen d'una mateixa tija en els cereals i llegums. Ben probablement, emperò, aquest no és el significat del malnom, sinó que es tracta de l'adjectiu diminutiu «coix», és a dir, «que camina malament».

Etimologia: Si s'accepta el primer significat, es tracta d'un derivat diminutiu per sufixació, a partir de l'arrel GUAIX, derivat del germànic *washian*, «créixer». En canvi, si l'explicació del malnom té relació amb l'adjectiu «coix» cal cercar l'etimologia en el llatí CŌXU, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Una possible explicació d'aquest mot rau en la paraula «coix», a partir de la qual se n'hauria fet el diminutiu «coixet». Si prenem com a punt de partida la denominació «es capellà goixet», forma primera d'aquest malnom, podria explicar-se l'adjectiu a partir de la sonorització de la consonant velar que en dita expressió queda en posició intervocàlica, sonorització gens estranya en aquest contorn fònic. La característica física del capellà (o d'un avantpassat) podria haver motivat la designació, en la qual el sufix -et respondria a un caràcter apreciatu.

Malnom: «(de) Can Gomes», «Gomes»

Transcripció fonètica: [kaŋ 'goməs]□['goməs]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Goma: equivalent a cautxú. Objecte per fer cautxú. El cautxú és una «goma elàstica que s'obté del suc lletós de certes plantes tropicals i que per la seva elasticitat i tenacitat té infinites aplicacions industrials.

Etimologia: Del llatí GUMMI, o millor de la forma llatina vulgar guma, amb el mateix significat.

Motivació: A «can Gomes» tenien l'«agència» de transport del poble; es dedicaven al negoci del transport i venien o adobaven «gomes» (és a dir, pneumàtics) per als (pocs) cotxes de la vila.

Comentaris: A Sant Joan existeix aquest malnom amb la variant «de ses gomes» (Canuto & Al. 1996: 174).

Malnom: «Es Gorrió»

Transcripció fonètica: [əz ɣu'rio]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Ocell de diferents espècies del gènere *Passer domesticus*. Figuradament, nom despectiu que es donava als partidaris de Ramon Llull en el temps de les lluites fortes entre lul·listes i antilul·listes, i que era motivat pel color gris de l'hàbit dels franciscans.

Etimologia: Pres del castellà *gorrión*. El nom dels ocells del gènere *Passer* en tot el domini lingüístic és generalment «pardal», però aquest mot ha pres a Mallorca i Eivissa una significació obscena, i per evitar-lo ha calgut recórrer a un sinònim pres del castellà.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí, en relació amb la llegenda del Sant Crist de sa Capelleta (1996: 119). Es detecta a Montuïri (Miralles 1996: 22).

Referències històriques: Francesc Llinàs «Gorrió», any 1820, AME 1050. Francesca Llinàs «Gorrió», 1826-1832, AME 1018. Gabriel Llinàs «Gorrió», talla general del municipi de 1843, AME 943.

Malnom: «Na Gorrións»

Transcripció fonètica: [nə ɣuri'ons]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Plural de «Gorrió». Vegeu el lema anterior.

Etimologia: Vegeu l'entrada anterior.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Can Gotleu», «Ses Gotleves», «Gotleva».

Transcripció fonètica: □[kaɪ ɡoɫ'ɛw]□[səz ɣoɫ'ɛvəs]□[ɣoɫ'ɛvə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Segons el DCVB, és un sobrenom mallorquí. Es troba documentat «can Gotleu» a Bunyola, i «son Gotleu» era, antigament, una alqueria³¹ a prop de Palma.

Etimologia: Segons Moll (1982: 110) prové del germànic *Wulthred*, que en documents catalans apareix llatinitzat *Gulteredo* i *Goltredo*.

Motivació: Desconeguda.

³¹ Actualment és una barriada més de la ciutat.

Referències històriques: Una primera referència d'aquest sobrenom és de 1843, quan es detecta Antoni Roca «Gotleu» a la talla general del municipi, AME 943.

Malnom: «Can Granereta», «Granereta»

Transcripció fonètica: [kaŋ grənə'ɾətə] □ [grənə'ɾətə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Granera petita, especialment la granera de palmes, molt curta, que serveix per emblanquinar, espolsar, etc. Una «granera» és un utensili compost d'un feix de branques primes o de palmes subjecte a l'extrem d'un mànec de fusta o de canya i que serveix per arreplegar i llevar del terra la pols, pedruscall i altra brutícia.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «granera». La base deriva del llatí GRANARĬA, amb el mateix significat; derivat de GRĀNUM, «gra», per la funció d'arreplegar i llevar els grans de l'era que tenia aquest instrument.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Un exemple més de sobrenom fet per derivació d'una base a la qual se li ha aplicat un sufix diminutiu.

Existent a Bunyola (Palou 1972: 71).

Malnom: «Madò Grau»

Transcripció fonètica: [mə'do 'ɣɾaw]

Tipologia: No definida.

Significat: Literalment, pas relativament planer, a manera d'esglaó o replà que travessa una costa abrupta. Altrament, llinatge existent en diverses contrades de parla catalana.

Etimologia: Per al significat literal, del llatí GRADU, amb el mateix significat.

Per al llinatge, contracció de l'antropònim Gerau (grafiat sovint Garau), del germànic *Gairoald*.

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Apol·lònia Martí «de na Grau», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «(de) Can Güies», «Ca n'Agulles»

Transcripció fonètica: [kaŋ 'gujəs]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Instrument de metall o d'altra matèria forta, de forma prima i molt llarguera, acabat en punta per un extrem i que serveix per cosir o per mantenir fixament unides diverses coses.

Etimologia: Del llatí ACŪCŪLA, diminutiu d'ACUS, «agulla».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cal advertir, des del punt de vista morfològic, la utilització de la forma plural. El desconeixement de la motivació i la manca d'informació sobre l'origen del sobrenom no permet d'explicar el per què d'aquest caràcter plural.

Segons Vibot, tot i que és bastant remota la possibilitat de relacionar aquest malnom amb un de semblant a Banyalbufar, cal notar com al poble veí existeix la variant «can Agulla» i el topònim comellar de can Agulla.

És un malnom que, en plural, era documentat antigament a Manacor, almenys des de 1523 (Fuster 1946: 21).

Malnom: «En Guideta»

Transcripció fonètica: [əŋ gi'ðetə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Hipocorístic arcaïtzant de *Margarida*, nom propi de dona.

Etimologia: Forma diminutiva, recollida pel DCVB, de «Guida», provinent de l'antropònim Margarida. L'arrel d'aquest mot cal cercar-la en el grec μαργαριτης, «perla».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: «Guideta» és detectat com a àlies a Montuïri (Miralles 1996: 21). Les formes «Guida» i «Guidó» es documenten en diversos pobles, com ara Felanitx (Xamena 1995: 96) i Campos (Reus 1998: 105).

Malnom: «Ca na Guillemona», «Guillemona»

Transcripció fonètica: [ka nə ɣiə'monə][ɣiə'monə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Antropònim femení.

Etimologia: Derivat diminutiu femení de «Guillemó», procedent alhora de l'antropònim «Guillem», que prové del nom personal germànic *Willahelm*.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: És un antropònim habitual, datat a Mallorca al s. xiv (Miralles: 693). La forma diminutiva d'aquest nom també és la base per a la designació que es localitza a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 175), pronunciat de la mateixa manera que a Esporles. El masculí «Guillemó» era documentat l'any 1709 a Manacor (Fuster 1946: 21).

Referències històriques: Data de 1773 Antoni Estades «Guillemó», (AME 1018, f.3). A les contribucions de 1826 i 1832 apareix novament Antoni Estades «Guillemó» (AME 1018).

Malnom: «En Guixa»

Transcripció fonètica: [əŋ 'giʃə]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Planta lleguminosa de l'espècie *Lathyrus sativus* i el llengum que fa. 2. A Mallorca també vol dir «llombríol» (cicatriu formada enmig del ventre en rompre's o tallar-se el cordó umbilical). 3. Ocell molt semblant a un ferrerico, però molt més petit. Figuradament, persona frisa, impacient, que vol fer o vol que es facin les coses molt de pressa.

Etimologia: Segons el DCVB, és «molt incerta. Cal considerar "guixa" pròxim parent o germà del castellà *guija*, provençal *gueicha* i del francès *gesse*, amb el mateix significat primer. Segons Schuchardt (Zschr. r. Ph., XXIX, 560) cal refusar l'arrel basca que Diez i Körting suposaven esser la base del mot. Segons Simonet (Glos. CLXXXIII), «guixa» seria la forma mossaràbiga del llatí VICIA, "veça", amb la conversió de v en g, encara que sembla difícil adaptar aquesta explicació a les formes provençal i francesa».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 75).

Referències històriques: El primer esment documental és de 1773: Antoni «Guixa», AME 1018. Posteriorment, Gabriel Marimon «Guixa», 1826-1832, AME 1018. Jaume Tomàs «Guixa», 1843, AME 943. El mateix any i també en el mateix document es detecta Gabriel Tomàs «Guixa».

H

Malnom: «Mestre Joan Homo»

Transcripció fonètica: [ˈmɛstrə ʒuˈan ˈomo]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Home: Individu mascle i adult de l'espècie humana, per oposició a «dona» i a «nin». Pot referir-se a l'individu arribat a la maduresa, de posició independent; individu de l'espècie humana considerat com a posseïdor de tal o tal altra qualitat, condició, professió, etc. Per antonomàsia, persona seriosa, formal, que obra segons la raó i la moral. També pot referir-se a l'individu de classe social humil (per oposició a «senyor»). Individu considerat com a dependent d'un altre.

Etimologia: Del llatí HOMO, amb el significat d'«animal racional».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: En aquest cas, el malnom s'ha format amb l'atribució d'un substantiu que d'alguna manera qualifica el nom al qual s'ha afegit. Cal destacar el fet que és un àlies que afecta només una persona concreta (de la qual se n'indica el nom), no un col·lectiu familiar. Així, a ca mestre Joan «Homo» eren quatre germans i cap dels quatre no era conegut amb el mateix malnom.

Morfològicament cal destacar que la forma «homo», amb -o final, és derivada del nominatiu llatí HOMO, mentre que la forma estàndard amb -e final respon a una dissimilació en l'evolució etimològica.

Documentat per Llinàs & Martí (1996: 102). Localitzat en documentació arxivística l'any 1627 a Manacor (Fuster 1946: 21).

Malnom: «De s'Hort»

Transcripció fonètica: [də ˈsɔrt]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Antic rafal del terme d'Esporles. Tenia cases, conreu de cereals i un hort de dues quarterades (GEM VII, 33).

Hort: Tros de terra no gaire extens, on es conreen verdures, llegums i arbres fruiters. A València i a les Illes Balears s'entén que l'hort és de terra regable, sigui amb sínia, amb font o per altre procediment. A Mallorca, mesura superficial equivalent a 25 destres quadrats, és a dir, la 1/16 part d'una quarterada.

Etimologia: Del llatí HÖRTU, amb el mateix significat.

Motivació: La família denominada d'aquesta manera feia feina en aquesta possessió, del qual en tenien cura.

Comentaris: Localitzat a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 175), a Selva (Ramis de P. 1990: 18) i a Campos (Reus 1998: 107).

Referències històriques: Són diversos els esporlerins que han portat i porten aquest malnom. L'any 1685 es documenta Bartomeu Tries «de l'Hort» (ARM D 1254, f.1264). A la contribució de 1818 consta Joan Capllonc «de s'Hort» (AME 1057) i l'any 1826 es localitza Joan Tries «de l'Hort» (AME 1018).

Malnom: «De s'Hort des Coll»

Transcripció fonètica: [də s^hr ðəs 'k^hɫ]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom de la finca que fa partió amb Son Mas.

Etimologia: Forma composta dels substantius «hort» (vegeu «de s'Hort») i «coll» (vegeu «de Son Coll»).

Motivació: La família coneguda amb aquesta designació va fer feina en aquesta possessió durant uns anys, n'era estadana.

J

Malnom: «Ca sa Jardinera».

Transcripció fonètica: [ka sə ʒərði'nerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui es dedica al conreu del jardí o jardins. Un jardí es una «extensió de terreny, generalment closa, on es conren principalment flors i plantes ornamentals».

Etimologia: Derivat per sufixació de «jardí», procedent del francès *jardin*.

Motivació: «Sa Jardinera» era l'esposa d'un home que es dedicava a arreglar els jardins de diverses possessions.

Comentaris: Existent a Bunyola (Palou 1972: 71).

Malnom: «(de) Can Joanet»

Transcripció fonètica: [kan ʒuə'nət]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Diminutiu per sufixació de «Joan», antropònim.

Etimologia: Diminutiu per sufixació de «Joan», pres del nom bíblic *Johannes*. **Motivació:** Desconeguda.

Comentaris: En la creació del malnom s'ha pres la forma diminutiva que, com s'ha pogut observar en molts altres casos, aporta al radical base un cert significat apreciatu.

Es documenta a Montuïri (Miralles 1996: 21) i a Campos (Reus 1998: 117).

Referències històriques: L'antropònim «Joan», sense derivar, es detecta a AME 1018, anys 1826-1832 amb Pere Miquel Marimon «Joan».

Malnom: «Ses Juanites»

Transcripció fonètica: [səz ʃua'nitəs]

Significat: Antropònim femení, derivat de la forma «Joan».

Etimologia: Tot i que aparentment pot semblar el diminutiu de l'antropònim «Joana», es tracta d'un castellanisme. D'una banda, no apareix el sufix diminutiu català corresponent -eta sinó que es recorre al sufix -ita, propi de la

llengua castellana. D'altra banda, el so [x] no existeix en llengua catalana, és un so propi del castellà. El resultat és calcat a l'antropònim castellà «Juanita».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: A Manacor es detecta el malnom «Juanilles» (Pastor 2004: 56) i a Montuïri el masculí «Juanillo» (Miralles 1996: 21).

L

Malnom: «En Lampino»

Transcripció fonètica: [ən ʎəmˈpino]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: En castellà, *Lampião* vol dir «home que no té barba, que té molt poc pèl o cabell». Manca per confirmar si hi ha cap relació entre aquest adjectiu i l'àlies.

Malnom: «La Landa»

Transcripció fonètica: [ʎa ˈʎanda]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Nom d'un *torero* espanyol.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: «La Landa» és el nom d'un altre *torero* castellà —vegeu «El Cordobés»— amb qui la persona així designada tenia una certa semblança física. Cal advertir que en la creació del malnom hi influí, també, l'admiració que l'espòrlerí sentia per aquell *torero*.

Comentaris: Els referents culturals forans també tenen un paper destacat en la creació de malnoms. El món dels bous en aquest cas concret, serveix com a base per a la denominació popular d'un membre de la comunitat.

Malnom: «Madò Lufa», «en Lufo»

Transcripció fonètica: [məˈðo ˈʎufa] [ən ˈʎufo]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Llenderí», «Mestre Llenderí»

Transcripció fonètica: [ən ʎəndə'ri] [mɛstrə ʎəndə'ri]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: «Llendera» és una cordellina de canem, especialment es refereix a la cordellina d'unes corretjades. Figuradament, pot voler dir —especialment a Mallorca— acte de tupar o corregir severament: «aquest al·lot ha de menester llendera».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «llendera». Segons Coromines es tracta d'un mot que només es diu en les varietats catalanes de Mallorca i Eivissa. L'origen del mot és incert «probablement emparentat amb el francès *lanière*, «corretja de cuïro», el francès antic *lasniere* i altres formes romàniques, procedents del germànic NĀSTILA (amb el significat de «veta, corretja»). Sembla que ha de tractar-se d'un mot procedent del gòtic, tramès des d'aquesta llengua a gran part del sector romànic, en una part del qual va canviar a *LASTIN- per influència del romànic «laç» (<LAQUEUS) i els seus derivats. Segons aquestes observacions, Coromines conclou que «és possible que el baleàric "llendera" [sic]³² surti d'un *la(s)dneira (probablement mossàrab) provinent d'una base *LASTINARIA, que, des del romànic o gòtic hauria estat tramesa per una part a les nostres illes (on el nexa *dn* transposaria en *llendera*) i altra part a França» (DECat V, 65).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Moreu Rey (1981: 58) recull les formes «Llanderer» i «Llanderí» a Santa Maria. Especifica que el segon malnom es referia al fill del primer i que es dedicaven a vendre cordill i llendera.

Com a forma no derivada («Llendera») aquest àlies és documentat a Felanitx (Xamena 1995: 109) i a Manacor (Pastor 2005: 62).

Malnom: «(de) Cas Lleter», «Es Lleterets», «Lleter»

Transcripció fonètica: [kaʎ ʎə'te] [əʎ ʎə'tə'rəts] [ʎə'te]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Relatiu o pertanyent a la llet. Venedor de llet.

Etimologia: Del llatí LACTARIU, amb el mateix significat.

Motivació: En Gaspar «Lleter» tenia una lleteria; era l'encarregat de repartir i de vendre la llet i altres productes lactis pel poble, productes que anava a cercar cada dia a Palma.

Comentaris: Quan eren menuts, els dos fills del lleter eren coneguts com «es Lleterets». Aquest fet reflecteix com els malnoms perviuen, es transmeten o desapareixen segons la voluntat dels parlants. Ni la lleteria ni la botiga de queviures d'en Gaspar «Lleter» ja no existeixen, però en canvi perduren els sobrenoms.

³² Tant el DCVB com el DIEC donen la forma «llendera», mentre que Coromines la dóna amb –a– «llendera». Nosaltres ens hem decantat per la grafia normativa que recull el DIEC.

Com ocorre sovint, els fills són coneguts amb el nom o el malnom del pare o de la mare però amb la forma diminutiva.

«Lleter» és un malnom freqüent en altres indrets. Es localitza a Felanitx (Xamena 1995: 109), a Llorito (Ramis 1997: 107), a Sant Llorenç (Quina 2005: 189) i a Sant Joan (Moreu-Rey 1980: 58). Documentat antigament a Manacor (Fuster 1946: 22).

Malnom: «En Lluent»

Transcripció fonètica: [əŋ lu'ɛnt]

Significat: Adjectiu que vol dir «que llueix», que sembla lluminós o que té reflexos lluminosos. Figuradament, fer-se notar com correspon al seu mèrit, bondat.

Etimologia: Del llatí LŪCĒNTE, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom documentat a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Felanitx (Xamena 1995: 61), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 178), a Llorito (Ramis 1997: 109), a Sant Llorenç (Quina 2005: 192), a Campos (Reus 1998: 122) i a Manacor (Fuster 1946: 22; Pastor 2004: 32). La forma femenina «Lluenta» es detecta a Ciutadella (Mascaró 1982: 27).

Malnom: «Des Llums»

Transcripció fonètica: [dəʎ'ɫums]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Llum: Forma d'energia que per la seva acció sobre els ulls ens fa veure els cossos. Instrument destinat a fer claror.

Etimologia: Del llatí LŪMĪNE, amb el primer significat esmentat.

Motivació: En Francisco «des Llums» era electricista. Per tant, feia feina amb «llums».

Comentaris: Com esdevé amb en Guillem «[de s'Aigua](#)», el malnom es crea per metonímia: s'indica l'ofici de la persona tot partint de l'element principal que caracteritza la tasca que duu a terme, en aquest cas els «llums». Com en els altres casos, nom i malnom formen una unitat semàntica inseparable, per mitjà del complement preposicional.

M

Malnom: «(de) Can Maçanet»

Transcripció fonètica: [kam məsə'nət]

Significat: Noms i cognoms.

Etimologia: Topònim i cognom existent a diversos punts de la geografia de parla catalana. Igualment és el nom de diverses poblacions catalanes (Moll 1982: 143).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 58). Existeix com a sobrenom a Campos (Reus 1998: 132) i a Palma existeix el carrer de can Maçanet.

Malnom: «En Madona», «Ca na Madona»

Transcripció fonètica: [ən mə'dona][ka nə mə'dona]

Significat: Tractament equivalent a «senyora», que s'aplicava a dones d'alta categoria, a reines, a santes i fins i tot a la Mare de Déu; l'esposa de l'amo d'una possessió; Dona que té el domini d'una cosa. «Sa Madona»: deu d'oros en el joc del truc. Joc infantil que consisteix a encalçar-se (Manacor).

Etimologia: Grafia aglutinada del possessiu «ma» (equivalent a «la meva»), provinent del llatí MĒA i del substantiu «dona», l'ètim del qual és el llatí DOMĬNA.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Campos (Reus 1998: 123). Referit a un home, «en Joan Madona», també es documenta a Ciutadella (Mascaró 1982: 27)

Malnom: «Can Mador», «Mador», «Madora» «Ses Madores»

Transcripció fonètica: [kam mə'do][mə'do][mə'dor][səz mə'dorəs]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Hipocorístic de l'antropònim «Amador», que literalment significa «que ama o que és digne de ser amat».

Etimologia: Del llatí AMATŌRE, «que ama».

Motivació: Un avantpassat de la família nomia «Amador».

Comentaris: El nom propi de l'avantpassat es convertí en la base de creació del sobrenom. L'hipocorístic s'ha fet, com és habitual en la morfologia catalana, per afèresi de la vocal inicial.

Documentat per Llinàs & Martí (1996: 74). És un sobrenom localitzat a Selva (Ramis de P. 1990: 97), i a Sant Joan des de 1698, juntament amb la variant femenina (Canuto & Al. 1996: 178). A Deià, un carrer porta el nom de «ca na Madora».

Malnom: «(de) Can Magre»

Transcripció fonètica: [kam'maɣrə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adjectiu. Que té poca carn o teixit adipós. Pot referir-se a la carn sense greix, al fet que algú o alguna cosa sigui de poca consistència, prim, insuficient. En algun context pot interpretar-se com a cosa dolenta, xereca.

Etimologia: Del llatí MACRU, amb el significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: S'ha pres l'adjectiu «magre» com a malnom, la qual cosa pot fer pensar que era una característica d'un o de tots els membres de la família o de l'escassetesa de mitjans de què disposaven. Tanmateix, Moll (1982: 274) l'engloba dins el gruix de llinatges catalans. Com a àlies es detecta a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 178), a Manacor (Pastor 2004: 32) i a Campos (Reus 1998: 125).

Malnom: «De Son Malferit»

Transcripció fonètica: [də sɒm malfə'rit]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom d'una possessió del terme d'Esporles, situada entre Son Llabrés, Sarrià, Son Mas, es Coll, Son Ferrà, sa Casa Nova i el pouet de Son Ferrà. A la biga de la tafona consta la data 1750 (Albertí & Al. 2003: 46). «Malferit» és un llinatge propi de les Balears.

Etimologia: Forma aglutinada, composta dels adjectius «mal» (<MALUS) i «ferit» (participi de ferir <FERĪRE), que conjuntament té el significat de «nafrat greument, mortalment».

Motivació: Els amos de la possessió, on feren feina una bona partida anys, passaren a rebre aquesta designació popular.

Malnom: «(de) Can Manenta»

Transcripció fonètica: [kam mənɛntə]

Tipologia: No definida.

Significat: Segons el DCVB, Son Manenta és el nom d'una possessió del terme d'Establiments. D'altra banda, «manent» és un adjectiu que antigament significava «aturat, que no es mou d'allà on és» o bé «posseïdor de béns immobles». Xamena (1995: 116) considera que també pot tractar-se de la feminització del llinatge Manent (Moll 1982: 255), que en català medieval significava «domiciliat, posseïdor de béns seents».

Etimologia: Del llatí MANENTE, «aturat», «posseïdor de béns».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Arran de la morfologia que presenta i arran del fet que sigui un adjectiu antic, és possible que aquest malnom hagi sorgit a partir del llinatge *Manent*. D'aquesta manera, «Manenta» seria la feminització del llinatge bé del pare de la primera portadora o bé del marit.

Son Manenta és un topònim localitzat a Manacor i a Establiments. Com a malnom es troba documentat a Felanitx el 1685 (Xamena 1995: 116), i també a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 179), i a Manacor (Pastor 2004: 57).

Malnom: «(de) Can Manso»

Transcripció fonètica: [kam 'manso]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Dòcil i no agressiu.

Etimologia: Segons el DCVB la forma majoritària és «manso» arreu del domini català i només en el dialecte occidental s'emptra la forma «mans». La primera forma amb -o és antiquíssima i prové de l'ètim llatí MANSU, amb el mateix significat. Moll (1982: 283) el documenta com a llinatge amb la forma «mansó» i indica la possibilitat que en comptes de derivar de l'ètim MANSU procedís del nom llatí AMANTIUS o també de *Mancius*, nom d'un sant portuguès.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom existent a Banyalbufar.

Malnom: «En Manxador»

Transcripció fonètica: [əm mən̪d̪ə'ðo]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Que manxa. Mosso de ferrer encarregat de manxar a la fornal. El qui manxa per donar vent a l'orgue.

Etimologia: Derivat per sufixació de «manxa», del llatí MANTĪCA, que vol dir «saquet». La manxa és un instrument per fer vent o donar aire.

Motivació: L'home així conegut era l'encarregat de manxar l'orgue de l'església, qui manxava per fer aire perquè l'orgue pogués sonar.

Comentaris: Novament l'objecte o instrument fonamental d'una tasca es converteix en la base del malnom. El sufix -dor aporta el significat d'agent que realitza l'acció indicada per la base verbal.

Documentat per Llinàs & Martí (1996: 57). Existent a Felanitx (Xamena 1995: 117).

Malnom: «Can Manxí», «Manxí», «Manxina»

Transcripció fonètica: [kam mənˈʃi][mənˈʃi][mənˈʃinə]

Tipologia: No definida. Hipotèticament, eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Vegeu el significat de l'entrada anterior.

Etimologia: Desconeguda. Hipotèticament, del llatí MANTĪCA, «saquet».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Semblantment al cas de «s'Estelí», aquesta forma podria ser analògicament una derivació diminutiva de «manxa», amb el sufix diminutiu -i, que donaria com a resultat una forma masculina. Del diminutiu, i també per analogia amb altres casos, se'n crearia la variant femenina. Cal tenir present que la variant també diminutiva «manxó» és recollida pel DCVB com a derivat existent d'aquest mot, la qual cosa indica que a l'hora de fer-ne derivats, l'aparició d'un o altre sufix depèn, en certa mesura, de la percepció i de l'habilitat lingüística del parlant mateix.

No es localitza cap «manxí» en altres viles. En canvi, com a malnom, la forma «Manxa» es documenta a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 114).

Referències històriques: Encara que l'àlies actual no es detecta en els fons arxivístics consultats, sí que restà documentat en Jaume «de sa Manxa» a les talles de les guardes marítimes de 1765, AME 949.

Malnom: «(de) Can Marcos», «Marcos»

Transcripció fonètica: [kam ˈmarkos][ˈmarkos]

Tipologia: No definida.

Significat: Hipotèticament, plural de la paraula «marc», és a dir, motllura, bastiment. En el mateix pla hipotètic, antropònim?

Etimologia: Desconeguda. Si s'admet el significat esmentat, procedeix del germànic *mark. En cas de referir-se a l'antropònim castellà, l'arrel seria el nom personal llatí MARCUS.

Motivació: La informació que tenim sobre aquest malnom no ens permet d'esbrinar amb exactitud el motiu que l'originà. Inicialment, sabem que a «can Marcos» hi tenien una fusteria. Hom observava que el malnom devia venir del fet que, en dit establiment, s'hi fessin motlures i vases, és a dir, «marcos». Ara bé: Maria Morell ens reportà que el malnom és molt anterior a l'existència de la fusteria. Durant el període republicà, concretament l'any 1931, Joan Font «Marcos» formava, juntament amb Bartomeu Sastre «Patata» i Tomàs Seguí «Ramellí», la majoria municipal; ens informà que el malnom d'aquest polític li venia de son pare.

Comentaris: El fet de no tenir cap altra informació més precisa no permet de determinar fins a quin punt aquesta forma és catalana, amb el sufix -os plural, o bé si es tracta d'un mot d'influència castellana. Així mateix, Rullan (1984: I, 153) planteja la hipòtesi que es tracti d'un castellanisme, és a dir, que es refereixi a l'antropònim *Marcos*, «Marc» en català.

Referències històriques: Encara que no guardin realment cap relació amb aquest àlies, cal tenir present algunes referències documentals. L'any 1574, apareix Pere *Marcó*³³ «de la Granja», a AME 1024, Contribució de l'aigua de la Canal. Marcó n'és el llinatge, que pot ser perfectament el diminutiu de «Marc». Més destacada és encara la referència de l'any 1673, quan es detecta Joan Estela «Marc» (ARM D 1121, f. 30). Posteriorment (1685) es localitza Pere Joan Estela «Marc», parent segur de l'anterior, a ARM D 1254, f. 1268v. Aquesta darrera forma podria ser un antecedent del malnom actual.

Malnom: «En Mariol»

Transcripció fonètica: [əm məri'ɔt]

Tipologia: No definida. Hipotèticament, eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: A l'Empordà, vol dir «home o noi aveciat, llemeç, que no menja ni admet coses sinó molt triades o segons de qui». Altrament pot voler dir «brusa». Val a dir que és un cognom existent a Barcelona i a Manresa.

Etimologia: Derivat de «Maria», amb el significat d'«efeminat».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: A Esporles són habituals les formes «mariol·lo» i «mariol» per fer referència una brusa o una samarreta. Sense saber-ne la motivació, no és possible aportar cap més clàrícia sobre aquest àlies.

Malnom: «Can Marrengo», «Marrenga», «ses Marrengues» i «na Marrengüeta»

Transcripció fonètica: [kam mə'reŋgo][mə'reŋgə][səz mə'reŋgəz]

[nə mə'reŋ'gətə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Malnom documentat en el s. xix: Vicenç «Marrengo», contribució general de 1818, AME 1057.

Malnom: «Es Marxando»

Transcripció fonètica: [ər məɾ'ʝando]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

³³ La cursiva és nostra.

Significat: Venedor ambulant; A Ciutadella, saig o nunci de l'Ajuntament; A Mallorca, també té el significat de polissó, home que no és de fiar, mal intencionat.

Etimologia: Forma arcaitzant. Derivat per sufixació de «marxant», amb la terminació modificada per influència dels noms pejoratiu acabats en -ando. «Marxant» prové del francès *marchand*, «mercader».

Motivació: Es «Marxando» anava de casa en casa per vendre roba, era venedor ambulant.

Comentaris: Documentat a Bunyola (Palou 1972: 71), a Campos (Reus 1998: 131) i a Montuïri (Miralles 1996: 21). És un sobrenom que des de 1673 es detecta com a àlies de diverses famílies de Felanitx (Xamena 1995: 119); A Manacor és documentat l'any 1741 (Fuster 1946: 24). Durant el s. xx s'atribuí aquest malnom al batle de Campanet Francesc Aguiló (Planas 2003: 41). La forma femenina «marxanda» es localitza a Ciutadella (Mascaró 1982: 27).

Malnom: «De Son Mas»

Transcripció fonètica: [də sɒm 'mas]

Significat: Antiga possessió d'Esporles, situada al sud de la Vila Nova, entre Son Cabot i es Coll. Segons Albertí & Al. (2003: 44) és documentada des de l'any 1588.

Etimologia: Del llatí MANSU, amb el significat de «casa de camp on habiten els conradors d'una finca rústica i també aquesta mateixa finca». El llinatge *Mas*, estès arreu del domini de parla catalana, prové d'aquest mateix ètim.

Motivació: La família coneguda amb aquest àlies era l'encarregada de tenir cura de la finca, n'eren els amos.

Malnom: «Des Matadero»

Transcripció fonètica: [dəz mətə'ðero]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Escorxador. Edifici o corral on els carnisers maten i escorxen els animals destinats al cosum de la població.

Etimologia: Castellanisme. Derivat postverbal per sufixació de «matar».

Motivació: La família «des Matadero» foren els posaders del lloc durant un bon grapat d'anys.

Comentaris: Abans que s'hi instal·làs la piscina municipal a principis de la dècada dels vuitantes del s. xx, «es matadero» era l'edifici on s'escorxaven els animals que es consumien al poble.

Localitzat a Ciutadella (Mascaró 1982: 27).

Malnom: «Ses Mateues»

Transcripció fonètica: [sər mə'tevəs]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Mateu: nom propi d'home i llinatge. Mateua és l'antropònim femení.

Etimologia: Pres del nom bíblic *Matthaeum*, apòstol i evangelista. «Mateua» n'és el femení. Cal destacar el fet que en quedar la semivocal final en posició intervocàlica a causa de la flexió de gènere amb la vocal -a, esdevé un so velar labiodental consonàntic.

Motivació: L'antropònim d'un dels avantpassats d'aquestes germanes era «Mateu». El nom de l'avantpassat, com esdevingué amb «ses Elenes», passà a les generacions següents com a àlies.

Comentaris: És constatable el fet que les dones tinguin com a malnom el nom o llinatge del pare, del padrí o del marit, tot fent-ne la forma femenina per flexió.

Referències històriques: Aquest malnom, tot i que segurament amb una motivació diferent, es documenta l'any 1673, quan trobam Joan Tomàs «Mateu», ARM. D. 1121, f.37.

Malnom: «Can Mavano», «can Mevano», «Mevano / Mavano»

Transcripció fonètica: [kam mə'vano][mə'vano]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La manca absoluta d'informació sobre la motivació no permet de concretar-ne la grafia del mot, que bé pot ser com la que presentam en primer lloc o bé pot ser «mevano». Encara que no és un criteri gens objectiu, ens hem decantat per la primera possibilitat perquè és la forma que tradicionalment s'ha fet servir per a la retolació escrita de la botiga regentada per aquesta família.

Malnom: «Can Mavi», «Mavi»

Transcripció fonètica: [kam 'mavi]['mavi]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Origen desconegut. Probablement sigui una evolució de la forma arcaica «ma àvia», amb pèrdua de la vocal final. De ser així, la forma «àvia» ve directament del llatí *AVĬA*, amb el significat de «mare del pare o de la mare».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Existeix a Consell (Guasp 2005: 81). Documentat almenys des de 1705 a Manacor (Fuster 1946: 24).

Referències històriques: Documentat des de fa temps; Bartomeu «Mavi», ALG 1761; Antoni Moranta «Mavi», 1826-1832, AME 1018. Bartomeu Moranta «Mavi» i Antoni Moranta «Mavi», contribució general de 1818, AME 1057.

Malnom: «(de) Can Meco», «Meco»

Transcripció fonètica: [kam 'meko][m'eko]

Tipologia: No definida.

Significat: Són diversos. A Mallorca, pot voler dir «animal que no té coa». També pot tractar-se d'un pronom indefinit negatiu, equivalent a «ningú», «cap persona», «res»: «no callar per Meco» vol dir «no callar per res»; «no perdonar Meco» era una manera de no perdonar ningú. En barceloní, segons el DCVB, és equivalent de «beneïtot» i al Maestrat significa «vedell desmamat».

Etimologia: Segons Coromines (DECLIC V, 548), és una forma derivada de *mec*, mot de creació onomatopeica; en alguns casos, s'hi podria observar la contaminació amb la forma llatina MOECHUS, que volia dir «adúlter, home femeller o efeminat».

Motivació: Desconeguda. Un dels informadors observà la possibilitat que un dels avantpassats a qui se li atribuï aquest malnom fos manco, que li faltàs una mà.

Comentaris: La possible etimologia tendria relació amb el primer significat, figurat en aquest cas.

Aquest àlies es localitza a Sant Llorenç (Quina 2005: 204) i a Manacor (Fuster 1946: 25; Pastor 2004: 57). Miralles (1996: 22) recull la forma «Mec» a Montuïri. Planas (2003: 399) el presenta vinculat a la família Pomar, durant el s. xviii, i n'apunta un valor realment despectiu.

Referències històriques: L'antiguitat d'aquest sobrenom resta del tot certificada amb les següents referències documentals, que es remunten al s. xviii: Gabriel Llabrés «Meco» (f.8v) i Jaume Llabrés «Meco», (f.10v), any 1773, AME 1018. Joan Llabrés «Meco», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «Can Mendeu», «Mendeu»

Transcripció fonètica: [kam məŋ'dew][məŋ'dew]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: S'ha creat l'explicació popular de dir que en «Mendeu» *en manava deu*, és a dir, seria un mot creat a partir de l'aglutinació dels components de la frase «(jo) en *men deu*». Què menava? Ningú ens ho ha sabut dir. És una explicació que, tanmateix, no permet d'escatir res sobre aquest sobrenom. Ramis (1997: 111) documenta la forma «en Mandau» i «na Mandava» a Llorito, com a malnom encara existent. Especifica que és documentat a principis del s. xix (1818), com a malnom de Magdalena Jordà «Mandau». L' autor desconeix la motivació i el significat d'aquesta designació i anota les següents possibilitats: «Origen desconegut. Tal vegada té l'origen en la flexió del verb "mandar" o bé relació amb la veu *mandem* (Mandeu) que recull Coromines (OC, V) com a arabisme originat a partir de "mandäb", lamentacions, ploralles».

A Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 181), a Manacor (Pastor 2004: 57) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 206) és localitza la forma «mendai» i el femení «mendaia»,³⁴ que a primer cop d'ull i sense cap comprovació, podrien tenir relació morfològica amb els àlies d'Esporles i de Llorito.

Malnom: «Can Menua», «Menua»

Transcripció fonètica: [kam mə'nuə][mə'nuə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut. Possible forma aglutinada de «mà nua», forma composta lexicalitzada i amb neutralització de [a] en [ə].

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Com en la resta de casos d'explicació impossible, i arran de l'hipotètic origen, aquest àlies podria representar-se gràficament com «manua». Hem optat per la transcripció «menua» perquè és així com Planas el transcriu (2003: 38) a la relació de malnoms xuets de Mallorca.

Malnom: «Can menut», «Menut»

Transcripció fonètica: [kam mə'nut][mə'nut]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: De poc volum. De poca importància. En plural, monedes petites, de poc valor.

Etimologia: Del llatí MĪNŪTU, petit.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: També com a sobrenom es documenta a Felanitx (Xamena 1995: 123), a Llorito (Ramis 1997: 115), a Sant Llorenç (Quina 2005: 207), a Manacor (pastor 2004: 30), a Montuiri (Miralles 1996: 22) i a Campos (Reus 1998: 132).

És un dels apel·latius que afectà la família Pinya durant el s. xvii (Planas 2003: 376).

Referències històriques: Als *Estims* de 1685 apareix Bartomeu Ferrà «Menut», propietari d'una casa i d'un oliver (ARM D 1254, f.1265). L'any 1738 és documentat Bartomeu Sastre «Menut» (AME 976).

Malnom: «Can Merris», «Merris»

Transcripció fonètica: [kam 'mɛris][mɛ'ris]

³⁴ Formes que ja recull el DCVB. Fuster (1946: 25) la detecta documentada a Manacor l'any 1835.

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Aquest és un dels malnoms que dins d'una mateixa família només Aquest és un dels malnoms que en una mateixa família només n'afectava una part. Els germans eren «Merris», mentre que les germanes eren conegudes amb el sobrenom de la mare, «de cal Bisbe».

Joan Miralles, en una conversa, ens comentà que també l'havia recopilat a Algaida.

Malnom: «Madò Maria Messea», «En Messei»

Transcripció fonètica: [mə'ðo mə'riə mə'seə][əm mə'sej]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: «En Messei» era fill de «madò Messea», la qual cosa implica la masculinització del primer sobrenom.

Malnom: «Sa Mestra»

Transcripció fonètica: [sə 'mɛstrə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: El qui ensenya art, ciència, ofici, o té el títol per a ensenyar-ne. Aquell de qui hom és deixeble, de qui es pren norma o ensenyament. Aquell qui d'una ciència en sap prou per a ensenyar-ne, per esser pres com a model.

Etimologia: Femení de «mestre», provinent del llatí MAGĬSTRU, amb el mateix significat.

Motivació: Margalidà Salvà era coneguda popularment pel càrrec de mestra d'escola que exercí durant un bon grapat d'anys. La importància de l'ofici que tenia originà la designació amb la qual era coneguda.

Malnom: «Can Mete», «Mete»

Transcripció fonètica: [kam 'mete] ['mete]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Les possibles explicacions d'aquest àlies són ben limitades, a causa del desconeixement de l'etimologia. Podria tractar-se de l'imperatiu castellà del verb *meter* (< MITTĒRE, enviar, amollar), atenent-nos a la pronúncia, o fins hi tot es podria referir a una deformació de la pronúncia de l'hipocorístic català «Meta», de l'antropònim «Magdalena».

Així mateix, com passa amb el malnom «Tianete», la forma «Mete» podria ser l'hipocorístic de Jaume > Jaumet > Met, amb sufix -e per influència castellana. Val a dir que a Son Bunyola es localitza la *costa d'en Met*, hipocorístic que es refereix a l'antropònim esmentat (Vibot 1999: 102).

Malnom documentat per Llinàs & Martí (1996: 79).

Malnom: «(de) Cas Metge»

Transcripció fonètica: [kaz 'medʒə]

Tipologia: Professions.

Significat: El qui practica l'art de guarir o té el títol legal per exercir-la.

Etimologia: Del llatí MEDĪCU, amb el mateix significat.

Motivació: La professió d'un avantpassat en motivà el sobrenom.

Malnom: «Can Miquelè», «Miquelè»

Transcripció fonètica: [kam mikə'ɛ][mikə'ɛ]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Nom propi d'home.

Etimologia: Derivat de «Miquel», del llatí bíblic *Michael*, provinent de l'hebreu *Mikâ'êl*, «qui com Déu?».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Aquesta forma no figura entre les que el DCVB recull com a derivades de l'antropònim.

Referències històriques: Llorenç Bosc «Miquelè», 1826-1832, AME 1018. Miquel Bosc «Micalè» 1843, AME 943.

Malnom: «En Miquelet», «sa Miqueleta»

Transcripció fonètica: [əm mikə'ɛt] [sə mikə'ɛtə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Derivat diminutiu per sufixació del nom «Miquel». Vegeu l'entrada anterior.

Etimologia: Vegeu el lema anterior.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: S'ha de destacar la utilització de l'article determinat i no personal en el cas de «sa Miqueleta», ús per al qual no se'n coneix cap explicació.

Com a malnom, «Miquelet» és recollit per Miralles (1996: 21) a Montuïri i «Miqueleta» és aplegat per Palou (1972: 71) com a malnom bunyolí.

Referències històriques: A les talles de 1738, AME 976, es detecta Miquel Martí «Miquelet». Uns anys després, el 1773, és esmentat Miquel Terrassa «Miquelet», AME 1018, f.74.

Malnom: «Es Moixet»

Transcripció fonètica: [əz mo'ʃət]

Significat: Literalment, moix petit o simpàtic. Ocell carnisser, varietat de falcó. També existeix com a llinatge en diverses poblacions catalanes.

Etimologia: Segons Coromines (DECLIC V, 723), mot de creació expressiva, com «mix», «marruixa», etc.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat antigament a Manacor (Fuster 1946: 26). Existeix a Ciutadella (Mascaró 1982: 18). Planas (2003: 42) menciona «en Moixet» en la llista de malnoms xuetes mallorquins, documentat el 1847.

Malnom: «Des Molí draper»

Transcripció fonètica: [dəz mu'li ðrə'pe]i també [dəz mu'li ðə'pre]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Molí destinat a batre i aparellar convenientment els draps. Estava situat entre sa Granja i la costa de St. Pere.

Etimologia: Adjectiu derivat de «drap» (roba o teixit de qualsevol mena), del llatí DRAPPUM. Per a «molí», del llatí MOLĪNU, amb el significat «Màquina de moldre, especialment de moldre gra i, per extensió, altres matèries; l'edifici on la dita màquina està instal·lada».

Motivació: El malnom fou creat pel fet que la persona coneguda amb aquesta designació era l'encarregada del molí, hi vivia.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 94).

Referències històriques: Les fonts textuais documenten Sebastià «del Molí Draper», ALG, l'any 1761.

Malnom: «Na Molineta»

Transcripció fonètica: [nə muɫiˈnətə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Vegeu «[Molí draper](#)». Tot i que en aquest cas particular es tracta d'un diminutiu de l'arrel «molí», cal fer esment a l'entrada que sobre el mot «molineta» presenta el DCVB: «màquina semblant a un trull de moldre oliva, que serveix per a moldre paperot, cartó o pedaços i fer-ne pasta de paper (Esporles)». És a dir, com especifica la font consultada, a Esporles el mot «molineta» té un significat concret que no té en els altres indrets de parla catalana.

Etimologia: Forma diminutiva per sufixació i posteriorment flexionada de «molí», procedent del llatí MOLĬNU.

Motivació: A «ca na Molineta» tenien un molí i molt probablement el malnom li vengué donat per aquest fet.

Comentaris: A Sant Llorenç existeix com a àlies la forma «molinet» (Quina 2005: 212), també referida per Palou (1972: 71) a Bunyola.

Referències històriques: La forma masculina «molinet» es documenta vinculat a la família Camps des de 1773: Bartomeu Camps «Molinet», 1773, AME 1018, f.30. Tomàs, Gabriel, Bartomeu i Josep Camps «Molinet», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «En Moneia» / «De sa Moneia» / «Can Moneieta»

Transcripció fonètica: [ən moˈneə] [də sə moˈneə] [kam moneˈətə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Mona, simi del gènere *Cercopithecus*. Metafòricament, gatera, borratxera. Irritació forta. A Bunyola serveix per a designar el gatzoll petit amb el mànec molt llarg que empenyen els exsecalladors.

Etimologia: Segons el DCVB, és probable que es tracti d'un mot procedent de l'àrab o del persa *maimon*. Segons Coromines (DECLIC V, 770) l'etimologia del mot és totalment incerta. Per a la forma pròpia de Mallorca fa la proposta següent, molt vacil·lada segons ell mateix: «En forma paral·lela a l'àrab *Maimun*, "del Iemen" com a nom d'animal, es vagi formar també en àrab un adjectiu femení **maimūniya* i aquesta vagi quedar mutilat com "moneia", passant pels mateixos avatars de *maimun*, "mona"».

Motivació: A principis de segle xx, en Jaume de «sa Moneia» va anar a Amèrica a provar fortuna, com feren tants d'altres esporlerins. Quan tornà a Esporles, a més de diners també va portar-hi una moneia, un animal exòtic que féu molta de gràcia als habitants de la vila. El fet fou tan destacat que aviat el viatger passà a ser designat amb el nom de l'animal nouvingut. Posteriorment s'adoptà la forma derivada diminutiva per fer referència a la casa de la persona en qüestió.

Comentaris: És destacable el fet que es troben dues formes d'un mateix malnom. La primera, que podríem considerar com a lexema base, serveix per a la identificació de la persona que protagonitzà els esdeveniments que motivaren l'àlies. La segona forma és diminutiva de la primera i designa la família, en general, del primer personatge esmentat.

És un malnom que, amb altres significats, afecta, segons Planas (2003: 322), a la família Martí durant el segles xvii i xviii.

Malnom: «(de) Cas Monjo», «Monjo»

Transcripció fonètica: [kaz 'mɔŋʒo][mɔŋʒo]

Tipologia: Món eclesiàstic.

Significat: Religiós de certs ordes monacals.

Etimologia: Del llatí vulgar MONĬCU, variant de MONĀCHUS, amb el significat inicial d'«home solitari».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Montuïri (Miralles 1996: 21).

Referències històriques: Jeroni Mir «Monjo», 1742, AME 56, crides de la Universitat.

Malnom: «(de) Can Moreno», «Moreno»

Transcripció fonètica: [kam mo'reno][mo'reno]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Bru, més fosc del color normal. De pell fosca.

Etimologia: Segons Coromines (DECLIC V, 795) és un mot dels més antics i importants dels que presenten el sufix –ENUS: «aquest sufix pot ser preromà, però davant l'aplicació sorprenent d'una terminació preromana a una arrel romanç, i davant els testimonis mossàrabs dels segles xi i xiii seria lícit sospitar que el derivat *MAURINUS (documentat almenys com a antropònim) canvià a *maureno* i *moreno* per la mateixa pronunciació arabitzada registrada a BARRENA. Això mateix podria explicar la primerenca desaparició del català arcaic *more*».

Motivació: Probablement, la persona a qui s'atribuí aquest sobrenom era de pell bruna, era «morena».

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 79).

Existent a Palma i a ses Salines. Documentat a Bunyola (Palou 1972: 71), a Selva (Ramis de P. 1990: 83), a Sant Llorenç (Quina 2005: 215), a Montuïri (Miralles 1996: 22) a Manacor (Pastor 2004: 47) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 28).

Referències històriques: Bartomeu Llabrés «Moreno» és documentat a la relació de contribuents de 1818 (AME 1057).

Malnom: «De ses Mosqueres»

Transcripció fonètica: [də sɛz mos'kerəs]

Tipologia: Toponímia.

Significat: «Ses Mosqueres» és el nom d'una possessió banyalbufarina, situada prop del camí des Correu, entre Son Valentí (lligada tradicionalment a aquesta propietat), Mirant de Mar i sa Granja.

Segons Moll (1982: 225) el substantiu «mosquera» es refereix al lloc ombrívol on el bestiar passa les hores de més sol per defensar-se de les mosques.

Etimologia: Forma plural de «mosquera». L'etimologia és incerta. Segons el DCVB probablement prové del llatí MUSCARIA «molsosa», derivat de MUSCU, «molsa». Per a Moll (1982: 225) és dubtós que sigui un derivat del substantiu «mosca».

Motivació: Els amos de la possessió, que feren uns anys de feina a Ses Mosqueres, passaren a ser malnomenats amb el nom de la possessió.

Referències històriques: A la documentació arxivística no es detecta la forma «de ses Mosqueres» però sí la fórmula absoluta «mosqueres», entre els segles xvii i xix. Sebastià i Jaume Ferrà «Mosqueres», any 1728, ARM D 1121, 221v i 230v. Pere Ferrà «Mosqueres», llistat de contribuents de 1730, AME 1055. Jaume Ferrà «Mosqueres», 1773, AME 1018, f.25. Sebastià Mas «Mosqueres», 1773, AME 1018, f.25v. Joan Ferrà «Mosqueres», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «(de) Can Motxilla», «Motxilla»

Transcripció fonètica: [kam mut'ʃiʎə][mut'ʃiʎə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Motxilla: sac de tela, de cuir, etc., generalment de forma quadrada, que es porta penjat amb corretges que passen per damunt de les espatlles i que serveix per portar queviures a les persones que viatgen o fan excursions a peu. Sarró on els pastors porten llur menjar i els objectes d'ús personal.

Etimologia: Probablement del castellà *mochila*, amb el mateix significat. L'origen del mot castellà, segons el *Diccionario Vox* citat pel DCVB remet al llatí MŪTĪLA, «truncada, incompleta». Tanmateix, cal tenir en compte els problemes d'accentuació que suposaria aquesta etimologia presa al peu de la lletra, perquè segons l'arrel llatina l'accent recauria en la primera síl·laba i no en la segona, com ocorre. Segons el DCVB, sembla més probable que «sigui una aplicació metafòrica, i amb feminització, del castellà *mochil*, "muchacho mensajero o recadero a los labradores"». Aquesta darrera paraula té per ètim el basc *motxil*, diminutiu de *motil*, «al·lot».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: «Can Mutxilla» és el nom d'un popular cafè de la Vila Vella. Això no obstant, hem considerat que calia classificar-lo, en primera instància, sota la categoria d'«eines, menges, etc.» perquè si bé en desconexem la motivació, el malnom originari pot tenir relació amb allò que s'anomena «motxilla», per la qual cosa l'hem grafiat amb o i no amb u.

Malnom: «Sa Municipal»

Transcripció fonètica: [sə munisi'palə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Municipal: adj. «del municipi», pertanyent o relatiu al municipi. Val a dir que en aquest cas es refereix al «guàrdia municipal», és a dir, a l'agent encarregat de l'ordre públic del municipi.

Etimologia: Pres del llatí MUNICIPĀLE, «propi del municipi».

Motivació: «Sa Municipal» era la dona del guàrdia municipal del poble, de l'encarregat de la vigilància i de la seguretat de la vila.

Comentaris: Es tracta, novament, d'una forma femenina flexionada a partir de l'ofici de l'home. El càrrec que té el marit es fa extensiu a l'esposa i es feminitza segons les regles flexives pròpies del català.

Malnom: «(de) Can Muntaner»

Transcripció fonètica: [kam muɲtə'ne]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Llinatge existent a diverses poblacions catalanes.

Etimologia: Procedent del substantiu antic «muntaner», derivat del llatí vulgar *montanariu, «guardià de muntanyes o de garrigues» (Moll 1982: 256), format per derivació de MONTĀNUS, «muntanyenc».

Motivació: Uns llogaters que passaren alguns anys en aquesta casa situada a la Vila Vella eren «Muntaner» de cognom. Dita casa passà a ser nomenada amb el llinatge dels nous estadans. L'hem inclòs com a malnom perquè posteriorment aquest cognom es féu extensiu als diferents habitants de la casa, de llinatge diferent.

N

Malnom: «Sa Nena»

Transcripció fonètica: [sə 'nenə]

Tipologia: Delocutiu.

Significat: Variant: «nin, nina». «Nen» i «nena» s'utilitza per a designar un «al·lot petit». Ara bé, segons el DCVB, «l'extensió de l'edat en què les persones són anomenades *nens* i *nenes* és molt variable, com ocorre amb les altres denominacions referents a l'edat molt juvenil; en general, el nen es considera de menys anys d'edat que el noi; això no obstant, en el llenguatge familiar i acaronador és freqüent donar al mot "nen" una extensió major que la normal, aplicant-lo a individus ja entrats en la pubertat i fins i tot a vertaders adults».

Etimologia: Del radical onomatopèic infantil *nan-* o *nin-*, que es troba en nombroses formacions destinades a designar persones o coses infantils.

Motivació: La mare de «sa Nena» provenia de Barcelona. Així, a la filla li deia «nena», pronunciat segons la fonètica pròpia del català central, en comptes de «nina», variant habitual en el català parlat a Mallorca. El fet que fos una variant diferent a l'emprada habitualment originà que allò que era la designació afectiva de la mare a la filla es convertís en el malnom de la segona.

Comentaris: Un altre cop, amb l'article es manifesta la unitat de la persona portadora del sobrenom. És una forma que, d'aquesta manera, s'ha integrat totalment a la variant dialectal mallorquina.

A Consell existeix, en canvi, el malnom «la Nena» (Guasp 2005: 85). La motivació d'aquella designació és exactament la mateixa que l'esperlerina, molt més marcada per l'ús de l'article literari.

Malnom: «Can Neo»

Transcripció fonètica: [kan 'neɔ]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Forma prefixada del mot grec *νεος*, «nou», que entra en la formació de neologismes indicant la qualitat de nou d'alguna cosa. 2. Forma abreviada de «neocatòlic»,³⁵ que s'usava en to despectiu en la segona meitat del s. XIX.

Etimologia: Vegeu l'apartat anterior.

³⁵ «Neocatòlic: Que segueix o sosté idees noves com a incorporables al catolicisme. Es deia especialment en el s. XIX, dels catòlics que acceptaren el dogma de la infal·libilitat pontifícia i els aplicaven aquell nom els qui, dient-se "vells catòlics", no volien acceptar el dit dogma» (DCVB).

Motivació: Aquest és un malnom la motivació del qual és certament complicada. En primer lloc, es documenta des de temps enrere, concretament des de 1685: la motivació n'és obscura.

La pervivència del sobrenom fins als nostres dies pot tenir una doble explicació: d'una banda, pot haver continuat perfectament la transmissió familiar del «neo» del s. xvii o, de l'altra, pot haver-se recuperat aquesta forma amb l'aplicació de nous significats.

Una de les explicacions que més s'ha argumentat per a aquest àlies és la que el fa derivar de la paraula «neocatòlic» (DCVB, Miralles 1996: 27). Tanmateix, aquesta explicació arriba a ser molt forçada, si tenim en compte que aquest àlies es detecta en la documentació escrita almenys des del s. xvii. D'una banda, Son Neo era, segons la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* (XI, 355), un antic rafal del terme d'Esporles, que l'any 1680 pertanyia a Miquel Amengual «Neo», de la família del qual en prengué el nom. Així mateix, al terme de Palma, també hi havia la possessió de Son Neo, que el 1660 pertanyia a Joan Munar «Neio» però que, en canvi, el 1681 era d'Antoni Sastre i ja es documentava com «son Neo», tot deformant el nom primitiu.

En aquest mateix sentit, Magdalena Prohens, en un estudi inèdit sobre els sobrenoms del Pont d'Inca, indica que en el *Llibre de defuncions de Marratxí, 1634-1716* el malnom «Neo» existeix almenys des de 1678 i localitza el femení «Nea» l'any 1712. L'autora anota la possibilitat que la forma «neo» sigui un escurçament de «neocristià», apel·latiu atorgat als jueus conversos.

No s'ha de menystenir l'explicació popular que argumenten alguns informadors. Segons sembla, l'origen del «neo» actual rau, ni més ni pus, en l'àlies «monea». Una part de la família no acceptava ésser coneguda amb aquella designació «monea», a partir de la qual feren, per escurçament, la forma femenina «nea» (de «monea») i la posterior masculinització «neo».

Comentaris: És documentat a Consell (Guasp 2005: 85), a Montuiri (Miralles 1996: 27) i a Campos (Reus 1998: 148), encara que en cap dels casos se n'esmenta la motivació.

Referències històriques: Com s'ha dit, el sobrenom es troba datat almenys des de 1685. És així que es detecta Miquel Amengual «Neo» (*Estims, Establiments Vells*, ARM D 1254. f. 1269).

Malnom: «Na Noguereta»

Transcripció fonètica: [nə noʝə'ɾetə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Forma femenina derivada de «noguer»: arbre de la família de les juglàncides, espècie *Juglans regia*.

Etimologia: Derivat femení diminutiu per sufixació de «noguer» o «noguera». Del llatí *nucaria, «noguer». Derivat de NŮCE, «nou», nom del fruit del dit arbre.

Motivació: «Na Noguereta» era la filla dels amos de la possessió de Son Noguera, possessió situada a la vall puigpunyentina de Superna, entre la barrera d'en Marcó, sa Campaneta i Son Vic.

Malnom: «(de) Cas Notari»

Transcripció fonètica: [də kaz no'tari]

Tipologia: Professions.

Significat: Funcionari públic autoritzat per a donar fe, conforme a les lleis, dels contractes i altres actes extrajudicials

Etimologia: Pres del llatí NOTARIUS, «escrivent».

Motivació: Un altre cop cal cercar la motivació d'aquest malnom en la professió d'un dels avantpassats.

Malnom: «De sa Nyoca». «de s'Anyoca»

Transcripció fonètica: [də ka sə 'ɲokə]

Tipologia: No definida.

Significat: Segons el DCVB, la forma «nyoca» en femení vol dir «barreja d'avellanes, pinyons, panses, ametlles i confits, que es tira o es dona als bateigs (Vic)». En canvi, la mateixa forma però utilitzada en masculí vol dir «home menyspreable en llenguatge d'argot». Joan Miralles ens fa l'observació que podria provenir d'«anyoc», amb el significat de «boldró de fruits apilotats o del mateix brot (Vic, Mall.). [...] "He trobat un anyoc d'esclata-sangs" (Mancor, Esporles)» (DCVB). De ser així, caldria considerar la grafia «de s'Anyoca».

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: *Sa Nyoca* era un antic cafè del poble. Antigament hi havia un molí d'escorça (Rullan 1984; I, 161).

Segons informacions de Tomàs Vibot, és malnom viu a Banyalbufar en la forma masculina «Nyoc». També s'ha fixat en la toponímia banyalbufarina: «puig de Can Nyoc». La mateixa forma de «Can Nyoc» es troba a Ciutadella (Mascaró 1982: 29).

O

Malnom: «En Xesc dels Orgues»

Transcripció fonètica: [əŋ ʃəd dəd'zɔɾɣəs]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials. Instrument musical.

Significat: Orgue: Instrument de vent que consta d'un gran nombre de tubs que sonen insuflant-hi aire mitjançant unes manxes; es toca per un o més teclats.

Etimologia: Del llatí ORGĀNUM (procedent del grec *οργανον*), instrument. Antigament era freqüent usar el mot en plural.

Motivació: En Xesc «dels Orgues» era un home cec que tocava l'orgue de l'església.

Comentaris: És destacable el fet que s'utilitza el nom de l'instrument en plural, ús habitual en temps passat. Com en tants d'altres casos, la creació del malnom es fa a partir de l'antropònim amb l'adhesió del sintagma preposicional que defineix l'eina o instrument que caracteritza l'ofici de la persona designada.

En singular «de l'orgue» es localitza a Ciutadella (Mascaró 1982: 29).

P

Malnom: «Can Palla llarga», «Palla llarga»

Transcripció fonètica: [kam paʎə 'ʎarɾə] [paʎə 'ʎarɾə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Tija de cereals o de llegums, seca i separada del gra; conjunt de les tiges de cereals o de llegums, emprades per a diferents usos, com alimentació del bestiar, farciment de coixins, fabricació de capells, etc. Metafòricament, són diversos els significats d'aquesta paraula: 1. Cosa inútil, sobrerera. 2. Trosset de palla o d'herba. És un mot habitual en el refranyer popular i en expressions fetes.

Etimologia: Malnom compost pel substantiu singular «palla», modificat per l'adjectiu «llarga». Del substantiu llatí PALĒA i de l'adjectiu també llatí LARGU.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Cas Palloler»

Transcripció fonètica: [kas paʎo'ʎe]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Derivat de «pallol». Qui transporta o ven palla. Encarregat del pallol o dipòsit de cereals. El pallol era, antigament, l'edifici destinat a guardar-hi el blat i altres grans per al consum de la població. També es referia al jaç de palla que es feia a la vorera de l'era i damunt del qual es formava un munt de blat batut i ja ererat perquè s'asselellàs i estàs en bones condicions de conservació.

Etimologia: Derivat de «pallol», alhora derivat de «palla», procedent de l'ètim llatí PALĒA.

Motivació: «Es Palloler» era un home que transportava la palla segada en carros.

Comentaris: Documentat a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 186).

Malnom: «Na Pansa», «de sa Pansa»

Transcripció fonètica: [nə 'pansə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Gra de raïm assecat al sol, de vegades després de ser escaldat amb lleixiu, altres vegades sense haver estat escaldat. Conjunt de grans de raïm assecats al sol. Metafòricament, pot voler dir «persona senzilla i curta de gambals».

Etimologia: Del llatí PANSA amb el mateix significat.

Motivació: Na «Pansa» rep el sobrenom a partir del nom del carrer on va néixer, el conegut carrer de «sa Pansa». Cal advertir el fet que «sa Pansa», com passa amb «es Balladors», són topònims que no necessiten de ser especificats mitjançant la fórmula «carrer de», sinó que són coneguts genèricament, com ho són la Vila Nova o la Vila Vella.

Durant les primeres dècades del s. xx, *sa Pansa* era un cafè i teatre, on es feia vi de pansa, la qual cosa en motivà el nom (Rullan 1984: I, 144). En canvi, segons Llinàs & Martí (1996: 51) el nom del carrer de *sa Pansa* respon al fet anecdòtic que esdevingué en el local, quan algú en comptes de demanar un tassó de malvasia va demanar, per equivocació, un tassó de pansa, cosa que féu tanta de gràcia que donà lloc a *sa Pansa*.

Comentaris: A Felanitx es documenta aquest malnom el 1801 (Xamena 1995: 139). Es localitza a Bunyola (Palou 1972: 71), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 122), a Campos (Reus 1998: 157), i a Manacor (Fuster 1946: 28; Pastor 2004: 25). Planas esmenta l'existència d'aquest sobrenom a Felanitx durant el s. xix, vinculat a la família Valls (2003: 514).

Referències històriques: El 1696 apareix documentat Miquel «Pansa» (Establiments Vells, ARM D 712, f. 81v).

Malnom: «Es Pardalero»

Transcripció fonètica: [əs pərðə'lero]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Forma masculina de «pardalera», que literalment vol dir «gàbia gran d'ocells». Si bé no és recollit pel DCVB, «pardalera» pot tenir el significat figurat, almenys a Esporles, de persona pardala, vol dir, de persona beneitota. Una forma relacionada amb el malnom podria ser «pardalel·lo», diminutiva de «pardal» i recollida pel DCVB. Segons aquesta font, «el mot "pardal" és usadíssim [a Mallorca] però considerat molt grosser, tant per a designar persones molt astutes i egoistes (anomenades també *pardals assolejats*) com persones grosseres o curtes d'enteniment».

Etimologia: Derivat per sufixació del mot «pardal», procedent del llatí PARDALUS (πάρδαλος), amb el significat d'«ocell de color grisenc».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La variant femenina però referida a un home («En Xim sa Pardalera») es detecta a Ciutadella (Mascaró 1982: 29).

Malnom: «Ca na Parxita»; «en Parxito»

Transcripció fonètica: [ka nə pər'ʃitə] [ən pər'ʃito]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Ha estat impossible d'escatir alguna clàrícia sobre el significat i la motivació d'aquest mot, que d'un primer cop d'ull pot semblar una forma diminutiva del mot «perxa», amb desplaçament accentual. Val a dir que encara ara se sent la dita «li ve de baix com na Parxita» per expressar que algú té un tret o un costum que li ve de temps enrere o per herència familiar.

Malnom: «Can Pastilla»

Transcripció fonètica: [kam pəs'tiʎə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Una pastilla és una «peça petita de pasta, generalment de matèria medicinal o aromàtica, de forma rectangular o rodona».

Etimologia: Castellanisme. Diminutiu de «pasta», del llatí PASTA, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Sobrenom existent a Palma, que ha donat lloc al topònim del barri palmès de can Pastilla. També existeix «Pastilla» com a malnom a Ciutadella (Mascaró 1982: 30).

Malnom: «Es Pastoret»

Transcripció fonètica: [əs pəsto'rət]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: 1. Pastor, sobretot si és noi o jove. Qui mena bestiar a pasturar. 2. Prelat; persona encarregada de dirigir espiritualment un conjunt de persones o una comunitat. 3. Joc que es fa amb ametles, posant-les en una filera, dretes i davant d'elles una ametla tota sola que es diu *es pastor* i que, si un jugador la fa caure, fa que siguin d'aquell totes les ametles del joc. 4. Nom propi i llinatge existent a diferents indrets de parla catalana.

Etimologia: Del llatí clàssic PASTŌRE, amb el mateix significat.

Motivació: «Es pastoret» era, com el indica el sobrenom, pastor d'ofici.

Comentaris: Sense derivar, l'àlies es documenta a Sant Llorenç (Quina 2005: 234), a Campos (Reus 1998: 159), a Manacor (Pastor 2004: 21) i a Montuiri (Miralles 1996: 21).

Malnom: «Can Patata», «Patata»

Transcripció fonètica: [kam pə'tatə] [pə'tatə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Tubèrcul de planta *Solarum tuberosum*, molt usat en l'alimentació, condimentat de diferents maneres.

Etimologia: Encreuament dels mots *papa* i *batata*, provinents del quítxua.³⁶

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: En tant que se'n desconeix la motivació no es pot passar per alt el significat figurat que «patata» té a Esporles, com a manera de fer esment a una persona amb poca gràcia, sense gaire traça. No es descarta, per tant, que originàriament aquest sobrenom tengués un significat despectiu.

Àlies localitzat a Consell (Guasp 2005: 88). És un altre dels malnoms que afecten els xuetes mallorquins (Planas 2003: 42).

Malnom: «Na Patató»

Transcripció fonètica: [nə pətə'to]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Patata o conjunt de patates que no arriben a créixer gaire.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «patata». Vegeu l'entrada anterior.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Cas Patró», «Patró»

Transcripció fonètica: [kas pə'tro] [pə'tro]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Home distingit i d'autoritat respecte d'aquells que es posaven sota la seva protecció, anomenats clients. Propietari, amo d'un establiment industrial o comercial, respecte dels seus obrers, dependents o subordinats. El qui comanda una barca de pesca o vaixell de cabotatge.

Etimologia: Del llatí PATRŌNU, amb el significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Existent a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29) i a Montuïri (Miralles 1996: 21). Documentat antigament a Manacor (Fuster 1946: 28).

Referències històriques: Antoni Marimon «Patró», 1818, AME 1057. Antoni «Patró», 1820, AME 1057.

³⁶ Llengua ameríndia sud-americana parlada pels quítxua. Relatiu o pertanyent a aquesta llengua.

Malnom: «Sa Patxicanda» o «petxicanda»

Transcripció fonètica: [sə pətʃi'kandə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Madò Pedacet»

Transcripció fonètica: [mə'do pəðə'sət]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Pedaç: tros de roba o de pell cosit a una peça de la mateixa o semblant matèria, sobretot d'indumentària, que serveix per tapar un forat o un esqueix. Figuradament, cosa que serveix de remei provisional a una malura o deficiència, sense corregir-la completament. En plural, i figuradament, borrallons grossos de neu. **Etimologia:** Derivat diminutiu per sufixació del mot «pedaç», del llatí vulgar PITACIŪ, d'arrel grega πῖτάκιον, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Encara que es desconeixi la motivació, el fet de ser un malnom diminutiu posa en relleu el significat valoratiu que el sufix aporta a la base. Documentat per Llinàs & Martí (1996: 41). Vibot (2004: 53) detecta en el s. xix Gabriel Vidal «Pedasset», a Banyalbufar.

Malnom: «Sa Peixatera»

Transcripció fonètica: [sə pəʃə'terə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui ven peix. Que li agrada de menjar peix. Figuradament, dona enraonera i malparlada.

Etimologia: Derivat per sufixació i posterior flexió de «peix», provinent de l'arrel llatina PISCE.

Motivació: A «ca sa Peixatera» tenen per ofici vendre peix, tenen una peixateria.

Comentaris: Amb l'article determinat s'indicava que, antigament, era l'única persona de la vila que tenia per ofici vendre peix. Aquesta mateixa forma de malnomia es detecta a Consell (Guasp 2005: 89).

Malnom: «Can Peixerri», «Peixerri»

Transcripció fonètica: [kam pəʃə'ri][pəʃə'ri]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Peix: animal vertebrat aquàtic, de respiració branquial i temperatura variable, amb les extremitats, reduïdes a aletes, el cos generalment cobert d'escates i acabat en una aleta ampla vertical o coa, en llur majoria ovípars.

Etimologia: Derivat diminutiu de «peix». Vegeu «ca sa Peixatera».

Motivació: A «can Peixerri» eren pescadors, es dedicaven a pescar.

Comentaris: En aquest cas allò que caracteritza l'ofici de la família es converteix en la base a partir de la qual es crea el malnom. El fet que s'empri una forma diminutiva fa pensar en la possibilitat que el sobrenom fos motivat més concretament per un fet puntual de pescar peix petit o per algun fet anecdòtic. És un altre exemple que demostra el valor apreciatiu de l'ús dels diminutius en el sistema de la malnomia.

Malnom: «Can Pèl»

Transcripció fonètica: [kam 'pət]

Tipologia: Parts o elements del cos.

Significat: Cadascun dels filaments prims de matèria còrnia que neixen a la pell de la major part dels mamífers. Conjunt de dits filaments que cobreixen el cos o una part del cos d'un animal. Figuradament, quantitat mínima, insignificant.

Etimologia: De l'arrel llatina PĪLU, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Na Pèl de seda»

Transcripció fonètica: [nə'pəɫdə'səðə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Malnom compost, de significat totalment metafòric.

Etimologia: Format pel sintagma nominal «pèl» (vegeu malnom anterior) i pel preposicional «de seda». Provenent del llatí SĒTA, significa «filament natural fi, fort, llustrós, amb què fabriquen llurs capolls diferents larves d'insecte, esp. el *Bombyx mori*».

Motivació: Desconeguda. Hom apunta la possibilitat que aquesta dona tengués el cabell molt fi i lluent, de textura semblant a la de la seda.

Malnom: «Sa Peluquera»

Transcripció fonètica: [sə pəɫu'kerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Persona que té per ofici pentinar, tallar els cabells, fer o vendre perruques, etc.

Etimologia: Castellanisme. Derivat per sufixació del castellà *peluca*, procedent del francès *perruque*, amb encreuament amb el mot *pelo*.

Motivació: «Sa Peluquera» té una perruqueria a la Vila Nova.

Comentaris: Com en tants d'altres casos d'oficis recents, s'ha pres la forma castellana, adaptada a la fonètica catalana. Antigament, hi havia pentinadores i hom anava a ca sa pentinadora, mentre que les «perruques» i les «perruqueries» foren una innovació dels anys seixantes del s. xx. Aquest fet queda palès amb la malnomia de Ciutadella, on es troba «sa Pentinadora» (Mascaró 1982: 15).

Malnom: «Can Pequele», «na Pequele»

Transcripció fonètica: [kam pe'kele] [nə pe'kele]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconeguda.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Perdiu», «en Perdieuta»

Transcripció fonètica: [əm pər'diʊ] [əm pər'diʊ'ətə]

Tipologia: No definida.

Significat: Ocell de la família de les gal·linàcies, de diferents espècies del gènere *Perdix*. Figuradament, membre viril.

Etimologia: Del llatí PERDĪCE, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Miralles (1996: 22) a Montuïri.

Malnom: «Can Perecó», «Perecó»

Transcripció fonètica: [kam perə'ko][perə'ko]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Antropònim derivat de *Pere*.

Etimologia: Derivat diminutiu de «Pere», base procedent de l'arrel llatina PĒTRUS.

Motivació: A can «Perecó», tots els homes de la família (és a dir, padrí, pare, fill i alguns néts) nomien «Pere».

Referències històriques: Pere Ribes «Perecó», anys 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «Na Peretema»

Transcripció fonètica: [nə pere'temə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Can Perons», «Perons»

Transcripció fonètica: [kam pe'rons][pe'rons]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Hipocorístic arcaïtzant de l'antropònim *Pere*.

Etimologia: Vegeu «can Perecó».

Motivació: Desconeguda. Tanmateix, les referències històriques permeten de determinar-ne el significat, i consegüentment, la motivació: «Perons» era la forma diminutiva de l'antropònim del portador. Alguns dels informadors donaven l'explicació, com a suposada etimologia, que en «Perons» sempre trobava *emperons* a tot o repetia constantment la paraula «però».

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 57). Localitzat a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 189) i a Montuiri (Miralles 1996: 21); en singular es detecta a Selva (Ramis de P. 1990: 35).

Referències històriques: Pere Marimon «Perons», contribució general de 1818, AME 1057.

Malnom: «En Perruca»

Transcripció fonètica: [ən pə'rukə]

Significat: Cabellera postissa.

Etimologia: Probablement del francès *perruque* o de l'italià *perruca*, l'origen del qual no acaba de ser clar (cf. REW 6508 i Coromines DECast, III, 723, citats pel DCVB).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cal tenir en compte que a més del significat reportat al DCVB la perruca també és aquella part del cabell que pega damunt del front. És un significat que no es pot menystenir.

Relacionat per Planas (2003: 151) com a malnom de la família Cortès.

Malnom: « l'amo en Joan des piano, »

Transcripció fonètica: [ˈlamon ʒuˈan dəs piˈano]

Significat: Piano: Instrument musical de teclat i de percussió. Es compon de cordes metàl·liques de diferent llargària i diàmetre, que, ordenades dins una caixa harmònica i colpejades pels martellets maniobrats pel teclat, produeixen sons clars i vibrants.

Etimologia: De l'italià *piano*, amb el mateix significat.

Motivació: Com en Xesc «dels Orgues», l'amo en Joan «des Piano» era pianista, tocava aquest instrument.

Comentaris: Antropònim novament modificat pel complement preposicional, referit a l'instrument que caracteritza l'ofici o afecció de la persona designada.

Pastor (2004: 62) documenta «Piano» com a malnom manacorí, tot i que no n'especifica la motivació.

Malnom: «Can Pilotes», «Pilotes»

Transcripció fonètica: [kam piˈlɔtəs][piˈlɔtəs]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Bolla de matèria poc dura, dotada d'elasticitat, que serveix per jugar llançant-la a la terra o a la paret, fent-la saltar, pegant-li amb la mà o amb un instrument adequat. Bolla, objecte de forma esfèrica en general. Aplec de coses que formen una massa més o menys compacta i rodona: a) manyoc de fils sobrrers d'un ordit, que el teixidor cabdella perquè no s'emboliquin amb els altres; b) massa de carn, farina, pa rallat, ou batut i altres aliments de forma esfèrica o rodona.

Etimologia: Derivat del llatí *PĪLA*, amb el mateix significat exposat en primer lloc.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: S'observa la utilització de la forma plural d'aquest mot, la qual cosa pot fer referència a la menja de «pilotes» de carn, peix, etc. Tanmateix, el fet de no conèixer el motiu que originà el malnom impedeix de fer un comentari molt més precís i, per tant, no es pot concretar si es tracta d'un malnom amb un significat literal o metafòric.

Malnom: «En Pino», «del Pino» «En Pinet»

Transcripció fonètica: [ən piˈno][dəl piˈno][ən piˈnət]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Topònim. «El Pino» és un lloc poblat per molts de pins, és un pinar.

Etimologia: La primera denominació s'ha pres a partir del mot castellà *pino*, mot que dóna nom a un xalet del coll d'en Portell. El segon cas és el diminutiu derivat de la forma catalana «pi», a partir de la qual se n'ha fet el diminutiu afegint el sufix -et a l'arrel. La paraula «pi» prové de l'arrel llatina PĪNU. La -n etimològica es conserva en les formes derivades de la paraula.

Motivació: «En Pinet» és conegut així pel fet que vivia en una zona coneguda com «el Pino», en un pinar del coll d'en Portell. És un dels pocs topònims de la vila que presenta un nom en castellà. Com ja indicava Rullan (1984: I, 167), és un topònim que ha arrelat perfectament en la toponímia urbana.

Comentaris: Existeixen dues variants d'un mateix malnom. Una és la forma originària, presa directament de la toponímia; l'altra és la variant catalanitzada mitjançant la derivació del mot, en forma diminutiva, que li atribueix un cert matís apreciatu.

El diminutiu «Pinet» existeix a Bunyola (Palou 1972: 71). Planas (2003: 323) documenta aquest àlies vinculat a la família Martí.

Malnom: «Ca les Pipes», «sa mestressa Pipes»

Transcripció fonètica: ['ka ləs 'pipəs][sə məs'trəsə 'pipəs]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Llavors de la planta del gira-sol. Deixam de banda la resta de significats que té el mot «pipa», en tant que en aquesta ocasió la motivació aclareix perfectament a quin significat es refereix el malnom. Val a dir que ni el DCVB ni el DIEC recullen aquest significat entre les definicions del mot i que el *Diccionario de la lengua española* de la Reial Acadèmia Espanyola no la introdueix fins a la 23ena edició.

Etimologia: No reportada per cap de les fonts consultades.

Motivació: El padrí de «ca les Pipes» va anar a Barcelona i d'allà va dur un saquet de pipes comestibles per als amics. El fet fou tan extraordinari que des d'aleshores passà a ser conegut amb aquest malnom. El motiu i el procés de denominació és força semblant al que es pot observar en el cas d'«en Moneia».

Comentaris: L'aspecte més destacat d'aquesta denominació, des d'un punt de vista lingüístic, és el fet que apareix sempre amb l'article literari i no salat. Aquest fet pot respondre a dues possibles causes: d'una banda, podria ser pel lloc de procedència de les pipes, de manera que s'empràs l'article propi del català central. El segon motiu podria fer referència al fet que les pipes comestibles eren quelcom extraordinari a principis de segle xx. La transcendència de l'esdeveniment podria haver provocat que s'utilitzàs l'article literari, que habitualment és emprat a Mallorca per fer esment a entitats o actes d'un cert relleu.

Quina (2005: 246) constata el sobrenom «Pipes» a Sant Llorenç, sense explicar-ne la motivació.

Malnom: «En Pitjon», «na Pitjona»

Transcripció fonètica: [ən pid'ʒon][nə pid'ʒonə]

Tipologia: No definida

Significat: Desconegut.

Etimologia: Del castellà *pichón*?

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Can Piu», «en Piu» «na Piva»

Transcripció fonètica: [kam 'piw][əm 'piw][nə 'pivə]

Tipologia: No definida.

Significat: Petita peça sortint que serveix per encaixar en un buit, moure un ressort o fer de suport a un cos giratori. Peça de metall o de fusta que passa per dins una anella o altre encaix per tancar o subjectar una porta, una tapadora, etc. Onomatopeia del crit que fan els pollets o ocells petits. Metafòricament, membre viril.

Etimologia: Desconeguda. Informa, el DCVB, que sembla evident la relació d'aquest mot amb el francès *pivot*, amb el mateix significat del primer reportat, tot i que se'n desconeix l'origen del mot francès.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Detectat a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 190), i a Campos (Reus 1998: 169).

Malnom: «Des Pla»

Transcripció fonètica: [dəs 'pla]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Porció de terreny que no presenta elevacions ni depressions considerables.

Etimologia: Del llatí PLANU.

Motivació: En Toni «des Pla» vivia a la placeta coneguda popularment com «des Pla», a la Vila Vella.

Malnom: «De sa Plaça»

Transcripció fonètica: [də sə 'plasə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Espai de certa amplària, sense edificar, a l'interior d'una població.

Etimologia: Del llatí vulgar *plattĕa, variant del clàssic PLATĕA.

Motivació: Els membres d'aquesta família vivien en una casa situada a «sa plaça». «Sa plaça», per antonomàsia, és la plaça anomenada actualment «Plaça d'Espanya», situada just davant l'església i on hi ha la casa de la vila.

Comentaris: Forma present a Consell (Guasp 2005: 93), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 190), i a Campos (Reus 1998: 169)

Malnom: «(de) Can Planiol», «Planiol»

Transcripció fonètica: [pləni'ɔt] però també [pruni'ɔt]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: No hem trobat documentat en cap font consultada el significat que a Esporles té el mot «planiol»: a més de ser un insecte coleòpter de l'espècie *Coccinella septempunctata*, significa, també, un home cercador d'aigua.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Un dels avantpassats de «can Planiol» era cercador d'aigua. L'ofici passà a ser la base de la denominació popular.

Comentaris: Desconeixem d'on pot procedir el significat que hem reportat. El que ens han deixat clar els nostres informadors és que fou aquest ofici el que donà lloc al malnom. Això no obstant, cal tenir en compte que és un malnom ja detectat a la primera meitat del s. xix.

Quina (2005: 250) recull aquest mateix malnom a Sant Llorenç. Segons l'autor, en aquella vila l'àlies és motivat pel llinatge de la família, que és realment «Planiol», llinatge existent en diferents punts de parla catalana. Així mateix, explica aquest mot com a derivat per sufixació de «plana».

Referències històriques: Es documenta Bartomeu Sastre «Planiol» a la Talla General del Municipi de l'any 1843, AME 943. L'any 1856, a AME J 20 Verbals, s'esmenta Joana Maria Sastre «Planiola».

Malnom: «(de) Ca sa Poblera»

Transcripció fonètica: [ka sə pob'bl̪erə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o propi de sa Pobla, poble del nord-est de Mallorca.

Etimologia: Forma femenina de «pobler», gentilici que designa la persona provinent de la vila de sa Pobla. Derivat per sufixació de «Pobla», nucli de població fundat en virtut d'una carta de poblament que concedia certs privilegis. Aquest topònim sembla, segons el DCVB, un derivat postverbal de «poblar» i és ben freqüent en la toponímia catalana. Com explica el DCVB, el topònim apareix documentat l'any 1315 com la Pobla de Huyalfas o de Vialfas. *Huialfas* denominava una antiga alqueria, i derivava de l'àrab *Huyar-al Fas*, que volia dir «prat d'aigua».

L'opinió de Meyer-Lübke (Kat. 43) que el nom mallorquí de sa Pobla provingui d'una forma llatina PŌPŪLA, «pollancreda» (és a dir, conjunt de pollanques o polls) no acaba de ser convincent segons el DCVB.

Motivació: «Sa Poblera» és una dona procedent de la vila de sa Pobla, on va néixer.

Comentaris: La procedència geogràfica, diferent d'Esporles, es converteix en motiu de designació, de determinació i de caracterització d'una persona. En aquest cas és el sufix -er/-era el que aporta el significat de «procedència». De la mateixa manera es constata l'ús d'aquest malnom a Consell (Guasp 2005: 93), a Sant Llorenç (Quina 2005: 251), a

Manacor (Pastor 2004: 36) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 190), a Selva (Ramis de P. 1990: 22), i a Campos (Reus 1998: 170).

Malnom: «Ca na Pofanca», «Pofanc»

Transcripció fonètica: [ka nə po'faŋkə][po'faŋk]

Tipologia: No definida.

Significat: El significat que aquest mot té a Esporles és desconegut. Segons el DCVB, la forma «pofang» és el malnom d'una família de Manacor, contracció de «poa-fang», forma sincopada de «posa fang».

Etimologia: De la forma verbal conjugada «posa» (posar, del llatí PAUSARE) i del substantiu «fang», mescla pastosa de terra i aigua, derivada del gòtic *fani*, amb una forma immediata **fanga* o **fangu*.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: L'única cosa que ens han aportat els informadors és que es tracta d'un malnom força antic, sorgit probablement a finals de segle XIX, la qual cosa és evident si es tenen en compte les referències històriques.

El fet de trobar documentada una forma morfològicament semblant permet de pensar en la hipòtesi que el significat del malnom localitzat a Esporles tenguí relació amb el documentat a Manacor i que, tal volta, hi hagi una influència o connexió entre ambdós àlies. «Pofang» és classificat com a malnom ironicohumorístic per Miralles (1996: 22), que el recull a Montuïri. A Llorito actualment és desaparegut, però s'hi localitzava antigament, concretament des de 1733 (Ramis 1997: 132).

Referències històriques: Bartomeu Bestard «Pofanc», anys 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «(de) Ca sa Pollera»

Transcripció fonètica: [ka sə po'ʎerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Persona que cria polls. Comerciant d'aviram.

Etimologia: Derivat per sufixació de «poll». La base procedeix de l'arrel llatina PŬLLU. Es refereix a un ocell petit, nat de poc temps i, especialment, el petit de la gallina.

Motivació: Antigament, a «ca sa Pollera» hi venien polls (de gallina) i pollastres.

Comentaris: L'ofici de vendre pollastres és la base per a la creació del malnom. Com pot observar-se en altres casos, la derivació per sufixació és el procediment morfològic habitual. Aquest mateix malnom, tant amb l'article salat com amb el personal «na» es troba documentat a Llorito (Ramis 1997: 133). La forma masculina «poller» és el sobrenom documentat a Manacor (Pastor 2004: 21).

Malnom: «En Polo», veg. supr. «En Cronil i en Polo»

Malnom: «Cas Ponero», «na Ponera»

Transcripció fonètica: [kas po'nero][nə po'nerə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut. El DCVB documenta la forma «poner» com a pròpia del Pla d'Urgell. Es tracta d'un adjectiu, el significat del qual és «poruc».

Etimologia: L'etimologia de l'adjectiu documentat derivaria de «por», amb substitució de -r per -n a causa de la pronúncia zero de la bategant final, que ha fet que es consideràs el mot com de la mateixa terminació que «bo», «tro», que presenten en els derivats la consonant -n subjacent. Es tractaria, segons aquesta explicació, d'un cas d'analogia.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Des Pont»

Transcripció fonètica: [dəs 'pɔŋt]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Un pont és una construcció feta sobre una depressió o un obstacle per donar pas d'una vora a l'altra. Segons el DCVB és un nom freqüent en la toponímia.

Etimologia: Del llatí PŎNTE, amb el mateix significat.

Motivació: La família «des Pont» tenien una botiga de queviures a la placeta des Brollador, que feia cap de cantó amb el carrer dels Balladors. La placeta, popularment i per extensió, també és coneguda amb el nom de «es Pont», perquè és a la plaça on acaba el pont dels Balladors.

Comentaris: Es pot observar com el fet que la botiga està situada en un lloc determinat provocà que les persones que la regentaven passassin a ser conegudes amb el nom de l'emplaçament de la casa i la botiga. Posteriorment la botiga de queviures es convertí en casa de manescals.

A Sant Llorenç (Quina 2005: 254) es detecta l'àlies «Can Pont», tot i que és motivat pel llinatge d'un dels avantpassats de la família portadora. A Campos també es detecta el sobrenom «Can Pont», encara que no se n'especifica la motivació (Reus 1998: 173).

Malnom: «De Son Poquet»

Transcripció fonètica: [də sɔm po'kət]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom d'una possessió del terme d'Esporles situada entre Son Malferit, Son Ferrà, el coll de s'Heura i Son Mas (GEM XIII, 316).

Adjectiu diminutiu de «poc»: a) en petit nombre o quantitat; b) antigament, de poca grossària, més aviat petit; c) curt d'enteniment i mancat de serietat (Mallorca). Llinatge existent en diverses poblacions de parla catalana.

Etimologia: Derivat per sufixació de l'adjectiu «poc», provinent de l'arrel llatina PAUCU.

Motivació: La família de «son Poquet» eren els amos de la possessió coneguda amb aquest nom.

Comentaris: El malnom «de Son Poquet» està format a partir d'un altre malnom, perquè «Poquet» era el sobrenom d'una de les branques de la família Ferrà d'Esporles.

La forma adjectiva «poquet» també és la base del sobrenom localitzat a Felanitx (Xamena 1995: 152)

Referències històriques: No es detecta la forma «de Son Poquet» però sí d'una manera nombrosa el sobrenom «Poquet», que dona nom a la possessió de referència. Albertí & Rosselló (1996) documenten Bartomeu Ferrà «Poquet» l'any 1555. Reapareix el 1574, en una contribució a l'aigua pública (AME 1024). L'any 1685 apareix als *Estims* Joan Ferrà «Poquet», propietari de Son Ferrà (ARM D 1254 f. 1264).

Malnom: «(de) Can Poquinso», «Poquinso»

Transcripció fonètica: [kam pu'kinso][pu'kinso]

Tipologia: No definida.

Significat: Derivat de «poc»: en petit nombre, en petita quantitat.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «poc», d'arrel llatina PAUCU, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Si bé el DCVB no recull aquesta forma en els derivats de «poc», sembla evident la relació del malnom «poquinso» amb els diminutius «poquiui», «poquico» i «poquingo».

Referències històriques: Miquel Sastre «Poquinso», AME 1019, f.104, any 1818 i AME 1057, any 1820. Apol·lònia Sastre «Poquinsa», esmentada a AME 1018, 1826-1832.

Malnom: «En Porteta»

Transcripció fonètica: [ən por'tətə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Obertura feta expressament a la paret o mur d'una construcció perquè serveixi de pas per a entrar-hi i sortir-ne. Peça o peces de fusta o d'altra matèria sòlida, que, adaptades a una obertura practicada en un mur o paret serveixen per deixar lliure o impedir el pas per aquella obertura.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «porta», provinent de l'arrel llatina PŎRTA.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Novament s'utilitza una forma diminutiva per a la denominació popular, cosa que implica un cert matís afectiu.

Malnom: «Sa Porxera»

Transcripció fonètica: [sə por'ʃerə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Una «porxera» era una collidora d'oliva que durant l'època de la recol·lecció dormia al sostre o porxo de la possessió. El porxo és «l'espai obert, limitat lateralment per columnes i adossat per l'altre costat a un mur o una façana; habitació o conjunt d'habitacions que formen el pis més alt d'una casa, sota la teulada, destinat a guardar-hi eines, collita o objectes de poc ús».

Etimologia: Derivat per sufixació i posterior flexió femenina de «porxo», procedent de l'arrel llatina PŎRTICŬ.

Motivació: «Ses porxeres» eren dones llogades a les possessions per dur a terme tasques de recol·lecció, especialment d'oliva. Solien provenir d'altres contrades de Mallorca, generalment del Pla. Com que no podien perdre temps fent camí amunt i avall, romanien a la possessió durant tota la temporada. És així que dormien als porxos, llocs coberts situats devora la casa dels amos, d'on en prové la denominació. «Sa Porxera» era una d'aquestes dones arribades a la vila per a la recol·lecció d'oliva, la qual es casà amb un jove esporlerí. A Deià o Fornalutx, les recollidores que anaven a altres bandes a fer feines puntuals de recol·lecció eren conegudes popularment com «ses gallufes».³⁷

Referències històriques: Segurament amb una motivació totalment diferent de l'esmentada, però relacionat etimològicament amb l'apel·latiu present, és destacable la referència a Miquel «Porxer», a les Talles de guardes marítimes de l'any 1765, AME 949.

Malnom: «Na Porxerina»

Transcripció fonètica: [nə porʃə'rinə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Vegeu «[Sa Porxera](#)».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «porxera».

Motivació: «Na Porxerina» era la filla de «sa Porxera».

Comentaris: Cal observar com entre «sa Porxera» i el derivat «na Porxerina» s'estableixen un seguit de diferències morfològiques evidents. En primer lloc destaca la utilització de l'article determinat en el primer cas i en el segon l'ús de l'article personal. El segon aspecte a comentar es refereix al sufix diminutiu «-ina», sufix que aporta un significat afectiu molt més marcat que no l'habitual «-eta». Com es pot comprovar, és un sufix ben habitual en la morfologia esporlerina.

³⁷ *Arxiu audiovisual dels dialectes catalans de les illes Balears.*

Malnom: «Es Potecari», «S'Apotecari»

Transcripció fonètica: [əs potə'kari]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Professor de farmàcia que prepara i ven els medicaments.

Etimologia: Pres del llatí APOTHĒCARIUS, amb el mateix significat.

Motivació: «Es Potecari» fou l'encarregat, durant tota una partida d'anys, de l'apotecaria de la vila.

Comentaris: L'afèresi de la voca inicial a nivell dialectal té com a conseqüència evident la utilització de la forma plena de l'article masculí.

L'ofici ha servit per crear el mateix malnom en altres indrets, com a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Consell (Guasp 2005: 96), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 156), a Sant Llorenç (Quina 2005: 28), a Selva (Ramis de P. 1990: 67), a Montuiri (Miralles 1996: 21), a Campos (Reus 1998: 16) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 15).

Malnom: «Sa Practicanta»

Transcripció fonètica: [sə prətti'kantə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Adjectiu i substantiu. Qui practica. Persona que exerceix pràcticament una professió sota les indicacions d'un tècnic superior. Especialment es refereix a aquell que té el títol legal per a exercir la cirurgia menor o per preparar i despatxar medicaments.

Etimologia: «Practicant» prové de «pràctica», derivat de l'arrel llatina PRACTĪCA, «ciència aplicada».

Motivació: «Sa Practicanta» és l'esposa del practicant del poble.

Comentaris: Com en casos anteriors, és l'ofici del marit el que serveix de motiu de creació d'un malnom per a la muller. Com en tantes d'altres ocasions, l'article determinat especifica que només hi ha una «practicanta» a la vila, la determina.

Malnom: «Sa Preferenta»

Transcripció fonètica: [sə prəfə'rentə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials. Oficis i càrrecs?

Significat: Que gaudeix de preferència. Segons Reus (1998: 175), el «Preferent» era el primer entre els carabiners i «sa Preferenta» era la seva esposa.

Etimologia: Pres del llatí PRAEFERĒTE, «que prefereix».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cal advertir la substantivació de l'adjectiu mitjançant l'article determinat. A Campos aquest malnom es documenta en el s. xix (Reus 1998: 175).

Malnom: «En Puceta»

Transcripció fonètica: [əm pu'sətə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Puça: Insecte afanípter de la família dels púlicids, principalment de l'espècie *Pulex irritans*. El diminutiu «puceta» pot ser la deformació eufèmica de «punyeta» i, irònicament, pot designar una persona de poca alçada.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «puça», mot procedent de l'arrel llatina PŪLICE.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La mateixa forma diminutiva usada com a malnom es documenta a Manacor (Pastor 2004: 17) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 18). La forma sense derivar «Puça» es localitza com a àlies a Bunyola (Palou 1972: 71) i a Campos (Reus 1998: 175).

Referències històriques: La forma «Puça» ja era utilitzada com a sobrenom segles enrere. Al llistat de contribuents de 1730, AME 1055, es troba Gaspar Garcies «Puça».

Malnom: «Sa Puigpunyentina»

Transcripció fonètica: [sə purpunəŋ'tinə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o procedent de Puigpunyent, vila de Mallorca que limita amb Esporles, Calvià, Estellencs, Banyalbufar i Palma.

Etimologia: Forma femenina de «puigpunyentí», derivat per sufixació de «Puigpunyent». El nom de la vila procedeix del llatí vulgar pōdīu pūŋēnte, evolucionat en «puig punyent», és a dir, «muntanya punxeguda» (CAstells 2001: 6)

Motivació: «Sa Puigpunyentina» era nadiua del poble veí d'Esporles, Puigpunyent.

Comentaris: Com ocorre amb altres adjectius que indiquen procedència geogràfica, el sufix que apareix en aquesta ocasió és la forma -i/-ina, semblantment a les formes «bunyolí», «esporlerí», «manacorí».

Referències històriques: En la documentació arxivística consultada no es detecta el gentilici del qual tractam. Curiosament, sí que s'ha localitzat la procedència indicada com «de Puigpunyent»: Joan Bordoí «de Puigpunyent» existeix a la contribució de 1818, AME 1057.

Malnom: «En Punyeta»

Transcripció fonètica: [əm pu'ɲətə]

Tipologia: Delocutiu.

Significat: Segons el DCVB, és un mot pertanyent al «llenguatge indecorós». És una paraula que apareix lligada a diverses expressions populars: «fer-se la punyeta», «fer la punyeta», «anar a fer punyetes». La definició que en fa la font consultada és la següent: «nom genèric que en llenguatge grosser es dóna a tota cosa que molesta o que no té utilitat».

Etimologia: Derivat per sufixació de «puny», de l'arrel llatina PŪGNU.

Motivació: «En Punyeta» era un home que a tota hora deia «punyeta», cada dues paraules que pronunciava havia de dir aquesta expressió. L'emprava tant que hom el batià amb el mot que feia servir en tot moment.

Comentaris: Aquest malnom ens demostra que qualsevol fet característic d'una persona serveix per a la creació d'un sobrenom. La designació popular reflecteix, en aquest cas, un costum lingüístic de la persona designada.

Malnom: «Cas Puput», «Ses Pupudes», «na Pupuda»

Transcripció fonètica: [kas pu'put] [səs pu'puðəs] [na pu'puðə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Puput: Ocell de la família de les upúpides, espècie *Upupa epos*. Es caracteritza per tenir ales negres creuades de ratlles blanques-groguenques, coa negra amb ratlles blanques, un bell floc de plomes erèctils al cap i bec llarg, prim i un poc corbat; és molt pudent. Altrament, aquest mot té un seguit de significats figurats, derivats d'aquest primer. Així, pot referir-se a un floc de cabells que sobresurt entre el conjunt de la cabellera, especialment el bolic de cabells que les fadrines es deixaven fent-lo sobresortir damunt la resta de la cabellera: «dur es puputs alts» tenia per significat «anar molt pentinat i endiumenjat».³⁸ Manat de cabells que el cavall té entre les dues orelles. Irònicament, també pot referir-se a una persona que fa mala olor, que té peresa intensa o desgana per fer res.

Etimologia: De l'arrel llatina UPUPA, modificat per analogia del radical **put-** (PUTERE, pudir, pudor) a causa de la mala olor que fa aquest ocell. Així i tot, en l'origen del mot sembla haver-hi una imitació del piular de l'ocell.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Actualment, «ses Pupudes» són les germanes que mantenen el malnom de la família. Quan són anomenades conjuntament s'utilitza l'article determinat, mentre que quan hom s'ha de referir a una d'elles en particular o bé s'avantposa l'antropònim o bé s'especifica l'àlies amb la forma de l'article personal: «na Pupuda».

És un malnom existent també a Binissalem (Pol Marcús 2001: 30), a Bunyola (Palou 1972: 71), a Consell (Guasp 2005: 96), a Sant Llorenç (Quina 2005: 254), a Manacor (Pastor 2004: 17), actualment desaparegut a Llorito i viu encara a Sineu (Ramis 1997: 137). Detectat a Ciutadella (Mascaró 1982: 18) sota les formes «es Puput» i «ses Pupudes».

³⁸ No és estrany que «pupuda», com a adjectiu femení, i referit especialment a una gallina, vulgui significar que té un floc de plomes en comptes de cresta.

Q

Malnom: «Can Quaranta»

Transcripció fonètica: [kaŋ ko'raŋtə]

Tipologia: Numerals.

Significat: Numeral. Quatre vegades deu, trenta-nou més un. A Mallorca i Menorca, exclamació, eufemisme de paraules indecoroses, usada entre gent escrupolosa que vol parlar honestament.

Etimologia: Del llatí QUADRAGINTA, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Ca na Quelena»

Transcripció fonètica: [ka nə kə'ʎenə] o també [kə'ʎenə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Diminutiu hipocorístic de «Miquela».

Etimologia: Si efectivament es tracta d'un derivat de l'antropònim «Miquela», caldria cercar l'ètim en l'hebreu *Mikâ'êl* (Vegeu «Can Miquelè»).

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: El fet de tenir documentat el malnom «Miquelè» permet de plantejar la hipòtesi que «Quelena» sigui un derivat hipocorístic del femení d'aquell sobrenom (Miquelè > Miquelena > Quelena). La pronúncia compartida en ambdós casos de [ɛ] del derivat permet d'establir aquesta connexió entre ambdós malnoms.

Malnom: «Can Quelí», «Ca na Quelina»

Transcripció fonètica: [ka nə kə'ʎinə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Vegeu l'entrada anterior.

Etimologia: Forma hipocorística femenina del diminutiu «Miquelí».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: A Sant Joan es localitzen les formes «Quelina» i «Quelí» (Canuto & Al. 1996: 192). Ens indica Joan Miralles que «Quelí» també existeix a Petra.

Referències històriques: AME 1018, 1773, f. 54: Miquel Verger «Calí».

Malnom: «En Quelons»

Transcripció fonètica: [əŋ kə'ʎons]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Diminutiu hipocorístic de «Miquel».

Etimologia: Hipocorístic del diminutiu «Miquelons», procedent de l'antropònim «Miquel» (Vegeu «can Miquelè»).

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Malnom documentat antigament. Pere i Miquel Comes «Calons»,³⁹ any 1728, ARM D 1121, 241v i 248v. Gabriel Comes «Calons», 1773, AME 1018. Gabriel Comes «Calons», AME 1018, 1826-1832.

Malnom: «Can Queloto», «Queloto»

Transcripció fonètica: [kan kə'ʎoto]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Derivat hipocorístic arcaïtzant de «Miquel» (Vegeu «can Miquelè»).

Etimologia: Procedent, probablement, de «Miquelot», derivat pejoratiu de «Miquel».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Montuïri (Miralles 1996: 21).

Referències històriques: Joan Bordoy «Caloto» a AME 1019, f. 125, any 1818; AME 1057, anys 1818 i 1820; AME 1018, anys 1826-1832.

Malnom: «Can Querol» o «Carol», «Querola / Carola», «es Querols / Carols»

Transcripció fonètica: [kan kə'rɔɫ] [kə'rɔɫə] [əs kə'rɔɫs]

Tipologia: No definida.

Significat: Forma antiga, diminutiva de *quer*, «pedra, roca petita».

³⁹ No és estrany que la grafia dels documents antics difereixi de la que presentam. La representació gràfica amb A / E de la vocal neutra en posició atòna és totalment fluctuant en aquells textos.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «quer», el qual prové de l'arrel per-romana *cariolu, diminutiu de *cariu, «penya».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Topònim de diversos indrets de la Cerdanya i del Penedès, a més d'una muntanya del Maestrat i d'un torrent que desemboca a Sitges (Moll 1982: 151). Existeix com a cognom arreu del domini de parla catalana.

Documentat com a àlies a Bunyola (Palou 1972: 72) i a Campos (Reus 1998: 51). Planas (2003: 74) el detecta vinculat a la família Aguiló durant el s. xix.

Referències històriques: Joan Mir «de na Carola» és esmentat a la contribució general 1818, AME 1057. Pere Josep Arbona «Carol» ho és a AME 1018, 1826-1832.

Malnom: «De Son Quint»

Transcripció fonètica: [də sɔŋ 'kint]

Significat: Nom de la possessió ubicada entre Son Galceran i Miralles. Històricament, va pertànyer a la família Quint, de la qual en prengué el nom. Segons Albertí & Al. (2003: 49) Isabel Quint la rebé en fideïcomís al s. xvi.

Etimologia: Del llatí QUĪNTU, cinquè. És un cognom català, existent sobretot a Mallorca.

Motivació: Els amos d'aquesta possessió passaren a ser coneguts amb el nom del lloc on feien feina.

Malnom: «Na Quilla»; «en Quillo»

Transcripció fonètica: [nə 'kiʎə] [ən 'kiʎo]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

R

Malnom: «Des Rafal»

Transcripció fonètica: [dərrə'fat]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Segons el DCVB, casa de camp amb tros de terra no gaire gran. És un mot arcaic que es conserva fossilitzat en la toponímia valenciana i baleàrica.

Etimologia: De l'àrab *rahl*, «casa de camp», «hostal».

Motivació: Les famílies conegudes com «des Rafal» eren habitants d'aquesta possessió situada entre sa Vila Nova, ca l'Amet, Son Tries i Son Ferrà. El malnom ha passat als diferents habitants de la possessió, tant si tenen vincles familiars amb els anteriors com si en són nous estadants.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 58). El topònim *Rafal* i el consegüent malnom són ben comuns en altres viles, com és el cas de Consell (Guasp 2005: 97), Manacor (Pastor 2004: 53) o Montuïri (Miralles 1996: 20).

Referències històriques: Es tracta d'un dels malnoms més nombrosament documentats. La primera referència és als *Estims* de 1673, quan es localitza Sebastià Trias «del Rafal» (ARM D 1121, f.42v). L'any 1685 apareix novament documentat Sebastià Tries «del Rafal» (ARM D 1254, f. 1264v). Al segle següent (1728 i 1730) es fa esment a Sebastià Tries «del Rafal», propietari d'un tros d'olivar a la coma d'en Pieres (ARM D 1121, f.231v i Llista de Contribuents, AME 1055); a les Actes del Consell de 1740 es documenta Sebastià Tries «del Rafal» (AME 8) i dos anys més tard, en el mateix document apareix Macià Ferrà «del Rafal»; finalment, durant el primer terç del segle XIX hi hagué a Esporles un propietari de terres i cases anomenat Sebastià Tries «del Rafal» (AME 1018, anys 1826-1832).

Malnom: «(de) Ca na Rafela»

Transcripció fonètica: [ka nə rə'felə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Antropònim femení, procedent de *Rafel*.

Etimologia: Del nom bíblic RAPHAEL, de l'hebreu *Raha-El*, «medicina de Déu».

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Can Ramellet», «Es Ramellet»,

Transcripció fonètica: [kan rəmə'ʎət][əz rəmə'ʎət]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Ramell: Branca fullada. Conjunt de flors o de fullatge reunits per a servir d'ornamentació. Flor. Conjunt de fruits units pels perïols en una branca o tija comuna. Conjunt de coses homogènies i unides a manera d'un ram de fruita o de flors. Planta *Helicrysum Stoechas*. Conjunt de les sis antenes del molí de vent amb tot llur ormeig de cordes.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «ramell», procedent de l'arrel llatina *RAMĚLLU, diminutiu de RAMU, «ram».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Es tracta d'una designació existent a Consell (Guasp 2005: 97). A Selva es detecta el malnom «En Ramellets» (Ramis de P. 1990: 58).

Malnom: «Can Ramellí», «Ramellí»

Transcripció fonètica: [kan rəmə'ʎi][rəmə'ʎi]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Derivat de «ramell». Vegeu «Can Ramellet». El DCVB aporta la informació següent a l'entrada *ramellí*: «Malnom d'una família d'Esporles (Mall.)».

Etimologia: Vegeu «Can Ramellet»

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Ben probablement, aquest degué ser un dels malnoms que Mn. Alcover recollí en una de les seves eixides filològiques a Esporles. Es tracta d'un sobrenom existent, almenys, des de final del s. xix. Com es pot comprovar, és un nou cas de malnom creat per sufixació, amb el diminutiu afectiu -i.

Referències històriques: El primer cop que es documenta aquest sobrenom és relacionat amb Mateu Bosc «Ramellí», l'any 1833 (Vibot 2004: 50).

Malnom: «Des Ramells»

Transcripció fonètica: [dər rə'meʎs]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Vegeu «Can Ramellet».

Etimologia: Plural de la paraula «ramell». Vegeu «Can Ramellet».

Motivació: Desconeguda. Per ventura, el primer portador d'aquest àlies feia o venia «ramells».

Comentaris: La forma singular «es Ramell» es troba a Ciutadella (Mascaró 1982: 18).

Malnom: «Ses Ramones»

Transcripció fonètica: [sər rə'monəs]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Femení de l'antropònim «Ramon». A més d'un nom personal és també un llinatge existent en diferents punts de parla catalana.

Etimologia: Procedent de l'ètim germànic *Raginmund*.

Motivació: «Ses Ramones» eren unes germanes el padrí de les quals nomia Ramon.

Comentaris: En aquest cas és el nom d'un dels padrins que dona lloc a la creació del malnom.

És un llinatge que es remunta a l'edat mitjana (Miralles 1997: 735). Com a àlies, «Ramona» es localitza a Llorito (Ramis 1997: 141), mentre que la forma «Ramon» es localitza a Sant Llorenç (Quina 2005: 264), motivat pel llinatge de la família que el porta.

Referències històriques: Segurament amb una diferent motivació, el malnom «Ramon» es documenta des de temps enrere. L'any 1730 es detecta Antoni Abraham «Ramon» al llistat de contribuents, AME 1055.

Malnom: «Can Rasca»

Transcripció fonètica: [kan 'raskə]

Tipologia: No definida.

Significat: Eina consistent en una peça de fusta quadrangular, guarnida per dalt amb una ansa o agafador i per baix amb fulles de ferro dentades, que els picapedrers empenen per allisar els mitjans o pedres de construcció. A més a més, el DCVB especifica que es tracta d'un malnom mallorquí.

Etimologia: Derivat postverbal de «rascar», «gratar», sobretot per fer desprendre d'un cos alguna cosa. El verb és una derivació del llatí vulgar **rasicare*.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom que és documentat així mateix a Felanitx (Xamena 1995: 163).

Malnom: «Es Ratat»

Transcripció fonètica: [ərɾə'tat]

Significat: Marcat amb clotets com a senyal de verola o pigota.

Etimologia: Participi passat de «ratar», rosegar quelcom les rates i per extensió altres animals que destrueixen les coses rosegant, com corcs, arnes, etc. És un derivat de «rata».

Motivació: Les marques de la pigota que patí el portador donaren origen al malnom.

Comentaris: Documentat a Llorito (Ramis 1997: 142), a Campos (Reus 1998: 183) i a Manacor (Pastor 2004: 33), amb el mateix significat. A Selva es detecta la forma diminutiva «Rataret» (Ramis de P. 1990: 99).

Malnom: «Madò Rave grossa»

Transcripció fonètica: [məˈðo ˈravə ˈɣrɔsə]

Significat: Planta crucífera de l'espècie *Raphanus sativus*, d'arrel carnosa cònica comestible (anomenada també rave), fulles inferiors lanceolades, flors blanques o violades, siliques inflades i esponjoses. Té el significat figurat de «cosa de baixa qualitat, que desplau».

Etimologia: «Rave», del llatí RAPHĀNU, amb el mateix significat primer. L'adjectiu prové del llatí GRÖSSU.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: El malnom «rave», sense cap mena d'especificació, es localitza a Felanitx ja el 1685 (Xamena 1995: 164) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 266).

Sobrenom documentat per Llinàs & Martí (1996: 42), relacionat amb fets llegendaris.

Malnom: «En Raveta»

Transcripció fonètica: [ən rəˈvətə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Vegeu l'entrada anterior.

Etimologia: Possible derivat diminutiu analògic de «rave», procedent d'un RAPHANU llatí.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «De sa Rectoria»

Transcripció fonètica: [də sə rəttuˈɾiə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Casa on viu i despatxa el rector d'una església o parròquia. Territori que està sota la jurisdicció d'un rector.

Etimologia: Derivat de «rector», pres del llatí RECTŌRE, «que regeix».

Motivació: En Vicenç «de sa rectoria» i la seva família foren, durant un cert temps, servents del rector de la vila i per tant habitaven la rectoria.

Comentaris: Hem considerat «sa Rectoria» com un substantiu propi de la toponímia urbana, perquè és un lloc destacat en la vila, tant per l'extensió que té com pel fet que és el lloc d'habitatge d'un dels càrrecs destacats en la societat espolerina. Comunica directament amb el temple parroquial i està ubicada en el carrer homònim «de sa Rectoria».

La mateixa forma de malnomia es localitza a Campos (Reus 1998: 184).

Malnom: «(de) Can Rei»

Transcripció fonètica: [kan 'rej]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: 1. Príncep sobirà d'una nació, generalment amb càrrec vitalici, sigui per elecció, sigui per herència. 2. Nom afectuós que s'aplica a infants o a persones estimades.

Etimologia: Derivat de l'arrel llatina RĒGE.

Motivació: La versió que alguns informadors ens han pogut oferir és bastant minuciosa. L'aparició del sobrenom actual es remunta al segle XIX, quan un avantpassat dels «reis» d'ara era un infant. Cada setmana anava a fer una visita a la seva padrina jove, que vivia a sa Granja. Cada cop que la padrina veia el fillol li deia afectuosament: «tu seràs rei, de tan serafí com ets». Els amics del menut aviat començaren a fer broma d'allò que deia la padrina de fonts. Així, les criatures començaren a dir-li «rei», de manera que, amb el temps, s'acomplí la «predicció» de la padrina jove.

Comentaris: Aquesta designació és ben freqüent en altres viles mallorquines, en les quals també es localitza com a llinatge (Moll 1982: 249). Existeix a Palma, i el trobam documentat des d'antic (1702) a Felanitx (Xamena 1995: 165), a Campos (Reus 1998: 184), a Manacor des de 1741 (Fuster 1946: 32) i a Sant Joan des de 1704 (Canuto & Al. 1996: 193). A Llorito també és documenta històricament, concretament des de 1694 (Ramis 1997: 143). Vinculat també a Bunyola (Palou 1972: 72), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 32). Afectà diverses famílies xuetes mallorquines (Planas 2003: 42).

Referències històriques: Vinculat a la família Llaneres, i probablement amb una motivació diferent, es documenta almenys des de l'any 1730: Joan Llaneres «Rei», llistat de contribuents, AME 1055. L'any 1773, Miquel Llaneres «Rei» (AME 1018, f.41v); L'any 1818 apareix en els fons textuais Joan Morei «Rei» (AME 1019, f.134) i Bartomeu Morei «Rei» en els anys 1818 i 1820, AME 1057.

El 1831 Miquel Llaneres «Rei» tenia arrendada sa Granja. (ARM Prot. O 399, f.25v). Finalment, es detecta Miquel Llaneras «Rei», 1826-1832, a AME 1018.

Malnom: «Des Rellotges»

Transcripció fonètica: [dərrə'ʎəðʒəs]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Instrument destinat a comptar el temps i assenyalar l'hora que és.

Etimologia: Del llatí HOROLOGĬUM, amb el mateix significat.

Motivació: L'amo en Pep «des Rellotges» adobava aquests objectes.

Comentaris: Referit al món dels rellotges, a Campos existeix el sobrenom «rellotger» (Reus 1998: 185)

Malnom: «En Reveller»

Transcripció fonètica: [ən rəvəˈʎe]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Revell: Adj. molt vell. Ullastre petit, especialment el que havent crescut poc i no havent-hi tengut esment, té la rama molt atapeïda i les fulles petites, dures i aspres. Arbre o arbust (sobretot mata o alzina) que ha crescut poc i té la rama molt espessa. En el terme de Calvià existeix el puig des Revell.

Etimologia: Derivat per sufixació de «revell». Moreu-Rey documenta aquesta forma a Mallorca amb el significat de «rebel» (1981: 111)

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 78).

La forma «Revell» com a malnom es documenta a Felanitx des de 1586, vinculat a diverses famílies (Xamena 1995: 166), i a Sant Joan des de 1726 (Canuto & Al. 1996: 194). A Llorito es documenta des de 1694. Actualment hi ha desaparegut com a sobrenom però s'hi conserva en la toponímia (Ramis 1997: 144). Existeix a Manacor (Pastor 2004: 14), documentat almenys des de 1705 (Fuster 1946: 31). «Revells» és una forma que, com ens informa Joan Miralles, també ha existit a Montuïri.

Malnom: «Can Revellí», «Revellí»

Transcripció fonètica: [kan rəvəˈʎi][rəvəˈʎi]

Tipologia: No definida.

Significat: Obra de fortificació separada de la principal per a defensa de baluards, murades; llinatge existent a Calonge, Palafrugell, ect.

Etimologia: Es tracta del diminutiu per sufixació del mot «revell». L'arrel primitiva sembla venir del llatí REBELLIS, «rebel» (Moll 1982: 285). Segons aquest autor, «[...] La forma *Rebellis* figura com a nom d'un home "hispanus" passat per la Septimània, en un document de l'any 812. Altres formes documentades són *Revelló* (881), *Revellus* (938), *Revelle* (1020)».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom que novament apareix en forma diminutiva, amb el sufix -i, la qual cosa li atribueix un matís apreciatu.

Malnom: «Na Riga», «na Rigueta»

Transcripció fonètica: [nə ˈriɾə][nə riˈɾətə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Forma femenina de «Rigo», llinatge català.

Etimologia: Segons Moll (1982: 315) és un cognom mallorquí procedent del nom personal italià *Arrigo* o *Rigo*, «Enric».

Motivació: «Na Riga» era *Rigo* de llinatge. El seu germà era popularment conegut com «en Rigo». Deia que si el germà era «Rigo», ella, com a dona, bé havia de ser na «Riga», fent la feminització corresponent del llinatge.

Comentaris: Es tracta d'un cas que es dóna amb relativa freqüència, i que ens remet als costums antroponímics de l'edat mitjana. Consisteix en la feminització del cognom propi, com ocorre també amb «na Sampola». El fet que el llinatge *Rigo* acabi amb vocal fa que a l'hora de feminitzar-lo es substitueixi la -o per -a, com si de fet la vocal fos un sufix flexiu i no part de l'arrel.

Es documenta a Llorito com a malnom des de 1813 (Ramis 1997: 145). A Sant Llorenç, el llinatge també dóna lloc al malnom «can Rigo» (Quina 2005: 272).

Referències històriques: L'apel·latiu *Rigo* és documentat amb Miquel Comes «Rigo», AME 1018, anys 1826-1832.

Malnom: «De sa Roba»

Transcripció fonètica: [də sə 'rɔβə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qualsevol tela o drap; matèria teixida de fibres vegetals o animals. Conjunt de peces destinades a cobrir el cos d'algú. Especialment: a) peça principal del vestit; la peça més visible o gran que una persona porta.

Etimologia: Derivat postverbal del germànic **rauba*, procedent del verb **raubon*, que volia dir «saquejar, robar, robar amb violència».

Motivació: A can Llorenç «de sa Roba» tenen una botiga on es venen peces de roba, teles, fils, etc.

Comentaris: Paral·lelament a altres casos vists, allò que es ven o que caracteritza un ofici esdevé motiu de creació del malnom, concretat amb l'article determinat i subordinat al nom propi per mitjà d'un complement preposicional.

A Sant Joan existeix, relacionat amb el món de la roba, el sobrenom «Robes» (Canuto & Al. 1996: 195).

Malnom: «(de) Can Roig»

Transcripció fonètica: [kan 'rotʃ]

Tipologia: Colors.

Significat: Adj. Vermell, amb tendència a groc o a color d'argila. Figuradament, pertanyent a un partit d'esquerres, d'oposició a la monarquia o d'orientació marxista. Llinatge existent en diverses poblacions catalanes.

Etimologia: Del llatí RŪBĒŪ, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda. Alguns informadors pensen en la possibilitat que el malnom procedís del fet que la família de «can Roig» es dedicava a moldre escorça d'arbres, la qual tenia un color roig, vermellós.

Comentaris: El malnom «Roig» es documenta, segons informacions de Tomàs Vibot, a Banyalbufar des del segle xiv, fins i tot desplaçat en la toponímia: *torrent d'en Roig*. Com a malnom, la forma es troba a Bunyola (Palou 1972: 71), a Felanitx (Xamena 1995: 167), a Selva (Ramis de P. 1990: 83), a Sant Llorenç (Quina 2005: 273), a Campos (Reus 1998: 189), a Manacor (Fuster 1946: 32; Pastor 2004: 47), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Sant Joan (Canuto & Al.

1996: 129). A Llorito es documenta com a àlies des del s. xvi (Ramis 1997: 146). A Ciutadella, s'hi detecta «Es Roig» (Mascaró 1982: 16). Relacionant-lo amb la família Fuster, Planas (2003: 292) observa que aquest adjectiu ha estat usat probablement per fer referència al color del cabell, i especifica que fou pres per alguns conversos obligats en el s. xiv.

Referències històriques: És un dels malnoms més antics de l'aplec. Apareix documentat per primer cop el 1685: Joan Vic «Roig» (ARM D 1254, f.1263). En la llista de contribuents de 1730 és esmentat Antoni Mir «Roig» (AME 1055). Entre els anys 1826 i 1832, habitava a Esporles Francesc Vila «Roig» (AME 1018). Com es pot comprovar, la designació afecta més d'una família.

Malnom: «En Roget»

Transcripció fonètica: [ən rod'ʒət]

Significat: Vegeu «can Roig».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «roig». Vegeu «can Roig».

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Can Romango»

Transcripció fonètica: [kan ro'maŋgo]

Tipologia: No definida.

Significat: L'única informació que aporta el DCVB és que a la Conca de Barberà «romango» vol dir «vivesa de moviments d'una dona orgullosa i vanitosa». Tanmateix, podria tractar-se d'un derivat postverbal d'«arromangar», que vol dir «girar per amunt la part inferior d'una màniga o d'un vestit, replegant-la damunt d'ella mateixa. Descobrir part del cos replegant cap amunt la part inferior del vestit, que la cobreix. Reflexivament, resoldre's a fer molta feina o obrar amb energia».

Etimologia: Derivat del llatí MANĬCA. És dubtós si és pres del castellà *arremangar* o si és una formació paral·lela a la del mot castellà.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Romanones»

Transcripció fonètica: [ən roma'nones]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: *Romanones* és un llinatge d'origen castellà. És el nom d'un polític i advocat espanyol.

Etimologia: Poble de Castella la Manxa, de la província de Guadalajara. Sembla que l'origen del topònim és incert, encara que no deixa de ser evident la relació d'aquest mot amb el singular *romano*.

Motivació: La forta semblança física de l'esporel·lí «Romanones» amb el comte homònim motivà que popularment s'originàs aquesta designació.

Comentaris: El comte de Romanones, títol de don Álvaro de Figueroa i Torres (Madrid, 1863-1950), era un advocat i polític espanyol, diputat per Guadalajara i batle de Madrid l'any 1894. Fou una de les figures més representatives del partit liberal, ministre en diverses ocasions i president de les Corts.

Com en altres ocasions, la semblança física d'una persona de la vila amb un personatge destacat de la cultura espanyola esdevé motiu de creació d'un malnom. Com que el referent pertany a la cultura castellana i, per tant, a una llengua diferent, el malnom es pronuncia de la mateixa manera que es fa en la llengua d'origen, sense cap tipus d'adaptació a la fonètica catalana.

Malnom: «(de) Can Ros», «(de) ca na Rossa», «na Rossa»

Transcripció fonètica: [kan 'ros][ka nə 'rosə][nə 'rosə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adj. Pèl o cabell de color entre el castany clar i el groc d'or. Persona o animal que té rossos els cabells, els pèls o les plomes.

Etimologia: Procedent de l'arrel llatina RŬSSU.

Motivació: L'explicació més lògica dels informadors és que a l'actual «can Ros» tots els membres de la família tenen els cabells rossos, gairebé de color carabassa. Tanmateix, l'apel·latiu és prou antic com perquè tengués altres motivacions, coincidents o no amb l'actual.

Comentaris: Existent també a Bunyola (Palou 1972: 71), a Consell (Guasp 2005: 100), a Sant Llorenç (Quina 2005: 275), a Montuïri (Miralles 1996: 22), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 195) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 16). Documentat a Manacor (Fuster 1946: 32).

Referències històriques: El sobrenom és documentat a partir del s. xviii, concretament al llistat de contribuents de 1730, AME 1055, on apareix citat Antoni Bernat «Ros».

Malnom: «Sa Rossa des caramel·los»

Transcripció fonètica: [sə 'rosə ðəs kərə'mel·los]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Significat totalment metafòric, que es desprèn naturalment de la motivació del malnom.

Etimologia: «Rossa»: vegeu «can Ros». Sobre el mot «caramel·lo», vol dir «pasta de sucre clarificat i que en refredar adquireix certa consistència». És un mot procedent del castellà *caramelo*, pres del portuguès, l'ètim últim del qual és el llatí *calamŭlus, derivat de CALĀMUS, «canya, palet».

Motivació: «Sa Rossa des caramel·los» era la filla d'un home que els dissabtes capvespre passejava pel poble venent llepolies i caramels amb un carretó anomenat «la Xispeta».

Comentaris: A diferència de la major part de les designacions que s'han arreglat, aquest cas presenta una morfologia més complexa. En primer lloc, l'adjectiu substantivat es refereix a un tret físic de l'al·lota. La segona part del malnom, introduïda per un sintagma preposicional, fa referència per metonímia a allò que era venut pel pare de la «Rossa», es refereix a l'objecte que, en certa manera, caracteritzava l'ofici del pare.

Malnom: «De ses Rotes»

Transcripció fonètica: [də sər'rotəs]

Tipologia: Toponímia.

Significat: *Ses Rotes* és una possessió del terme d'Esporles, situada entre ses Quarterades, Miralles, ses Planes i sa Cimentera de Canet.

Una rota és un «tros de terra que era garriga en un temps i que ha estat sembrada (Mallorca)». També és un «tros de terra que un conrador cultiva dins un predi d'altre durant alguns anys, generalment pagant al propietari una porció convinguda del que hi cull. Sol ser terra prima o allunyada de les cases de possessió, i no podent-la conrar directament el propietari, la dóna a conrar a un altre a canvi d'algun benefici o del simple avantatge de tenir la terra roturada sense despeses».

Etimologia: Del llatí RŪPTA (TĒRRA), literalment «terra rompuda».

Motivació: Els germans de «ses Rotes» són fills dels majorals de dita possessió, on treballaren una bona partida d'anys.

Comentaris: De rotes a Esporles n'hi ha a balquena. Ara bé, la possessió, el nom de la qual segurament fa referència al conjunt de rotes que hi devia haver en aquella contrada, és concretada per mitjà de l'article determinat.

És un malnom força comú, que es detecta a Sant Joan amb la forma «de les Rotes» (Canuto & Al. 1996: 195).

Malnom: «En Ruc» / «na Ruca»

Transcripció fonètica: [ən 'ruk]; [nə 'rukə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Ase o somera jove, des que neix fins que assoleix el creixement complet. Ase adult. Figuradament, persona rude d'enteniment.

Etimologia: Probablement, formació onomatopeica sobre el crit típic de l'ase.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Can Rupit»

Transcripció fonètica: [kan ru'pit]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Ocell de la família dels túrdids, de l'espècie *Erythacus rubecula*, molt petit, de color vermellós pel coll i pel pit i de color gris fosc per damunt. És insectívor i emigrant. Figuradament, es diu d'una persona petita i magre, escarransida.

Etimologia: Pres del llatí RŮBIPĚCTUS, «pit vermell»

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Forma documentada a Felanitx des de 1702 (Xamena 1995: 170). Detectada també a Montuïri (Miralles 1996: 22).

S

Malnom: «(de) Cas Sabater»

Transcripció fonètica: [katsəβə'te]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Home que fa o ven sabates (calçat que no cobreix fins més amunt del turmell i que té la sola de cuir).

Etimologia: Del turc *zabata*, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda. Probablement, perquè un avantpassat de la família tenia aquest ofici.

Comentaris: Existent a Montuïri (Miralles 1996: 22).

Comentaris: Reportat per Aulí&Garau (1998: 195). Documentat a Llorito (Ramis 1997: 149).

Malnom: «(de) Cas Saig»

Transcripció fonètica: [kat'satʃ]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Funcionari encarregat de fer les citacions i les crides i altres manifestacions de l'autoritat municipal.

Etimologia: Del llatí medieval *sagō*, amb el mateix significat esmentat.

Motivació: «Saig» era l'ofici de l'avantpassat que donà lloc al malnom de la família. Fins els anys seixantes del s. xx, el saig passejava pels carrers de la vila amb un tambor i anunciava tota la informació procedent de la casa de la vila. Solia situar-se en els caps de cantó dels carrers i començava la crida dient «per ordre del Senyor Batle se fa a saber...»

Comentaris: Com a càrrec municipal i exclusiu d'una persona en concret, apareix l'article determinat en la formació del malnom. Era una professió habitual en èpoques passades i que motivà força apel·latius, la qual cosa resta palesa en el fet que en altres viles també existeixi aquesta desingació, com per exemple a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 196), a Manacor (Pastor 20004: 21), a Montuïri (Miralles 1996: 22), a Selva (Ramis de P. 1990: 68) o a Campos (Reus 1998: 196).

Malnom: «Can Salat», «Na Salada»

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Transcripció fonètica: [kan sə'lat] [nə sə'ladə]

Significat: Impregnat de sal (clorur de sodi); que conté sal: que té gust de sal, sobretot si en té massa. Figuradament, que té gràcia o agudesia. També pot referir-se a una cosa cara, de preu massa alt.

Etimologia: Adjectiu derivat per sufixació del substantiu «sal», de l'arrel llatina SALE.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Selva (Ramis de P. 1990: 90) i a Montuiri (Miralles 1996: 22). Afectà, segons Planas (2003: 405), la família dels Pomar.

Malnom: «Na Sampola»

Transcripció fonètica: [nə səm'pɔlə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Derivat femení de «Sampol», llinatge estès arreu del domini de la llengua catalana. És documentat per Miralles (1997: 750) al s. xiv.

Etimologia: Grafia aglutinada de «sant Pol», és a dir «sant Pau» (del llatí SANTI PAULU).

Motivació: «Na Sampola» era «Sampol» de cognom. Igualment com «na Riga», el llinatge propi de la dona es convertí en la base de la designació popular.

Comentaris: Detectat morfològicament igual a Ciutadella (Mascaró 1982: 32).

Malnom: «(de) Can Sang», «Sang»

Transcripció fonètica: [kan 'saŋk]['saŋk]

Tipologia: Parts o elements del cos.

Significat: Líquid que circula pel sistema vascular principal dels animals; és vermell en els vertebrats i a fora del cos es pren, a causa de la formació dels qualls de fibrina insoluble. Figuradament, lligam de parentiu entre els descendents d'un mateix avantpassat.

Etimologia: Del llatí SANGUĬNE, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Actualment, «can Sang» és el nom d'un carrer del centre històric de Palma, que dóna compte de l'existència antiga d'aquest àlies.

Referències històriques: El malnom es documenta des de ben antic, ja que almenys se'n té constància des de 1773: Sebastià Moranta «Sanch» f.18 AME 1018, any 1773; Sebastià Moranta «Sanch» 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «En Santana»

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials. Afecció personal.

Transcripció fonètica: [ən sanˈtana]

Significat: Cognom. Manuel Martínez Santana (1938) és un destacat tennista espanyol, conegut popularment pel segon cognom.

Etimologia: Llinatge castellà, format per l'aglutinació de «santa Ana».

Motivació: Quan era jove, en «Santana» era afeccionat a jugar a tennis. Era alt i tenia una certa semblança amb l'esportista espanyol. A més, era el temps en què Manolo Santana tenia fama i popularitat. L'afecció tennística del jove de la vila es convertí en motiu de creació del malnom.

Comentaris: Com en tantes d'altres ocasions, un referent cultural és la base de l'origen d'un apel·latiu. Talment com en els altres casos d'origen similar, la pronúncia del malnom s'adequa a les normes fonètiques de la llengua castellana, de la qual es pren el nom.

Malnom: «Es Sardiner»

Transcripció fonètica: [ət sərðiˈne]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Procedent de Son Sardina: topònim, barriada del terme municipal de Palma.

Etimologia: El substantiu *Sardina* prové de l'arrel llatina SARDĪNA, referit al peix de diverses espècies del gènere *Clupea*, sobretot la *Clupea sardina*, molt comestible.

Motivació: La persona designada amb aquest àlies prové de la barriada palmesana de Son Sardina.

Malnom: «(de) Cas Sastre»

Transcripció fonètica: [kat ˈsastrə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Qui té per ofici fer vestits, especialment d'home.

Etimologia: De l'arrel llatina SARTOR, amb el mateix significat.

Motivació: «Es Sastre» tenia per ofici, precisament, la confecció de vestits. El malnom, per tant, prové de l'ofici que aquest home tenia. «Es Sastre» era germà d'en «Romanones», d'en Jaume de «s'Alba» i de mestre Joan «Homo», la qual cosa deixa palès que, en una mateixa família, hi podia haver tants de sobrenoms com membres hi hagués.

Comentaris: L'article determinat, que especifica l'ofici, fa palès que aquest àlies no té un origen antroponímic. Cal tenir present que *Sastre* és un cognom habitual a Esporles.

Detectat a sa Indioteria (Palma) i documentat per Miralles (1996: 22) a Montuiri.

Malnom: «(de) Cas Secretari»

Transcripció fonètica: [kat səkrə'tari]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: El qui és encarregat d'estendre les actes, de donar fe dels acords, custodiar els documents, escriure la correspondència d'una corporació, oficina, assemblea, etc. El qui està al servei d'una persona per a redactar-li la correspondència, transcriure per a ella cartes i altres documents oficials, fer d'intermediari seu amb els visitants, etc.

Etimologia: Pres del llatí SECRETARIUM, que en llatí clàssic significava «lloc secret» i que en llatí tardà prengué el significat que encara té actualment.

Motivació: L'home que era conegut amb aquest malnom va ser el secretari de la casa de la vila durant una partida d'anys.

Comentaris: Existent a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29) i a Montuïri (Miralles 1996: 22).

Malnom: «(de) Cas Selleter»

Transcripció fonètica: [kat səʎə'te]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Baster. El qui fa selles i altres guariments de cuir per a les bèsties. Una «sella» és el «seient de cuir, de forma especialment adaptada a l'esquena del cavall, amb la superfície lleugerament còncaua perquè hi pugui seure més còmodament el qui cavalca».

Etimologia: Derivat per sufixació de «sella», provinent del llatí SĚLLA.

Motivació: L'ofici del «selleter» era cosir selles per a les bèsties de càrrega.

Comentari: Sobrenom detectat a sa Indioteria (Palma); Documentat a Campos (Reus 1998: 201), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 197), vila en la qual es constata, també, la forma femenina «sa Selletera».

Malnom: «En Senalles»

Transcripció fonètica: [ən sə'najəs]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Una «senalla» és un recipient fet de palma o d'espart, més ample de boca que de baix, gairebé tan alt com ample de boca, que serveix per contenir i transportar fems, terra, comestibles, etc. També és un llinatge existent a Barcelona.

Etimologia: És incerta. Probablement, segons el DCVB, provengui del llatí CENACŪLUM, «graner», d'on s'hauria desplegat el significat de «recipient per tenir o per transportar gra». Segons Coromines (DECast. I, 758), cal relacionar l'origen d'aquest mot amb el castellà *cenacho* i l'àrab hispànic SAMAC, que signifiquen el mateix i només se'n diferencien per la terminació i no essent d'origen àrab han de venir del mossàrab. Així mateix, sembla que el mot català s'ha de relacionar amb la forma del francès antic i dialectal *senail* (graner, pallissa), provinent del llatí

CENACŪLUM, i encara que el significat és distint, probablement CENACŪLA com a «receptacles per guardar gra», va passar a la península ibèrica per a designar el que es coneix com a «senalla».

Motivació: «En Senalles» era un home que procedia de Sóller, on tenia una botiga de senalles. Quan arribà a Esporles continuà confeccionant aquest objecte per a la gent coneguda i per a qui li'n demanava.

Comentaris: És remarcable el fet que s'utilitza la forma plural del substantiu que identifica l'ofici de la persona en qüestió. Com en tants altres casos, l'objecte confeccionat esdevé l'origen del malnom, remarcant amb l'article personal «en».

A Sant Joan existeix el malnom «en Senalla» i «na Senalla», documentats antigament (Canuto & Al. 1996: 197). La forma singular també és la que serveix de base al sobrenom localitzat a Llorito (Ramis 1997: 153), a Campos (Reus 1998: 202), a Manacor (Pastor 2004: 45) i a Sant Llorenç (Quina 2005: 285).

Malnom: «En Senyor»

Transcripció fonètica: [ən səˈɲo]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: El qui té autoritat sobre un territori, sobre persones o coses. El qui té la propietat o l'ús lliure d'una cosa. El qui té riquesa o consideració social superior a la dels seus obrers o menestrals. Adj. digne de ser d'alta posició social. Tractament de cortesia que s'aplicava a persones d'autoritat o d'alta posició social; actualment s'ha generalitzat aplicant-se a tota persona amb qui no es té intimitat, confiança o gaire coneixença.

Etimologia: Del llatí SĒNIŌRE, amb el significat de «vell, persona d'autoritat».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentada la forma femenina «senyora» a Bunyola (Palou 1972: 72).

Referències històriques: Jordi Font «Senyor», 1826-1832, AME 1018.

Malnom: «En Serenet»

Transcripció fonètica: [ən səɾəˈnət]

Tipologia: No definida.

Significat: Segons el DCVB, és equivalent a «serení», és a dir, «serena fresca». Una possibilitat és que realment aquest malnom sigui un derivat diminutiu per sufixació de «sereno», és a dir, del «funcionari encarregat de fer ronda de nit pels carrers en servei de vigilància, de prestar auxili als veïns. Empleat encarregat de vetllar de nit dins una fàbrica, hotel o altre establiment de comerç o d'indústria».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «serena», provinent de l'arrel llatina SERENA (probablement perquè aquesta humitat es produeix en les nits clares). Si certament es tracta del derivat de «sereno», aquest mot és pres del castellà, l'origen del qual cal cercar-lo en el crit *sereno!* que acostumaven a fer aquests funcionaris per indicar que feia temps serè.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: A Sant Joan es detecta «en Serena» (Canuto & Al. 1996: 197). En canvi, a Ciutadella hom localitza «es Serenet» (Mascaró 1982: 33), que reforça la hipòtesi del derivat diminutiu.

Malnom: «De sa Serradora»

Transcripció fonètica: [də sə səɾəˈðora]

Tipologia: Establiments comercials. Toponímia.

Significat: Obrador on serren; sobretot, obrador on funciona una serra moguda per força hidràulica.

Etimologia: Derivat postverbal per sufixació del verb «serrar», procedent del llatí SĔRRĀRE. Aquest verb significa «tallar amb un instrument mogut alternativament endavant i endarrere, generalment armat de dents».

Motivació: «Sa serradora» era un antic obrador situat a la Vila Vella, en el qual s'arreglaven els troncs que els llenyataires tallaven al bosc. S'hi feien taulons, serradís i tots aquells productes obtinguts dels troncs dels arbres. La família que n'era propietària i que tenia cura d'aquest taller era coneguda amb el malnom «de sa serradora».

Comentaris: Actualment, la serradora no està en funcionament. Ara bé: la importància que dit taller va tenir temps enrere ha provocat que el lloc on estava situat sigui conegut amb el nom de «sa serradora». Si originàriament era un establiment concret, ara seria més bé un nom propi de la toponímia urbana.

Morfològicament, cal fer esment a la flexió feta a partir del derivat sufixat, en tant que la forma -dora no indica «agent femení que realitza l'acció», com podria ser en el cas de «serrador» sinó que aporta a la base el significat de «lloc on es serra».

Malnom: «(de) Cas Sexto»

Transcripció fonètica: [katˈsɛsto]

Tipologia: Afecció personal.

Significat: Per entendre el significat d'aquesta paraula, cal partir de l'observació que es tracta de la forma masculina de «sexta». La «sexta» és la nota musical que en l'escala natural ocupa el sisè lloc; és l'interval d'una nota a la sisena ascendent o descendent en l'escala musical.

Etimologia: La forma «sexta» és la forma masculina de la paraula «sexta», derivada de l'arrel llatina SEXTA.

Motivació: «Es Sexto» era afeccionat a tocar la guitarra. Quan tocava per als veïns del carreró on vivia sempre tocava en la nota «sexta». Per aquest motiu passà a ser conegut com «es Sexto». Una anècdota musical, per tant, és el motiu del malnom. Arribà a ser tan popular que el carreró on vivia és conegut popularment com el carreró de «cas Sexto».

Comentaris: Destaca el tancament de la vocal [e] en la masculinització de la paraula base, com en castellà.

Malnom: «Cas Sineuer»

Transcripció fonètica: [kat sinəˈve]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Nadiu o propi de Sineu, poble de l'interior de Mallorca.

Etimologia: Derivat per sufixació del topònim «Sineu». L'etimologia n'és incerta. És molt possible que representi el *Sinium* o *Cinium* que Plini cita entre les poques poblacions que hi havia a Mallorca en el seu temps. En el *Llibre del Repartiment* del rei Jaume I (s. xiii) apareix escrit «Sixneu», nom que sembla ser una deformació aràbiga o mossaràbiga de l'antic topònim.

Motivació: La família de «cas Sineuer» provenia de la vila de Sineu.

Comentaris: Destaca el fet de tancament de la -u semivocàlica de l'arrel en consonant fricativa labiodental [v] en la paraula derivada, en quedar en posició intervocàlica.

Malnom habitual en altres viles, com ara a Binissalem (Pol Marcús 2001: 28), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 198), a Manacor (Pastor 2004: 36) o a Llorito (Ramis 1997: 154)

Malnom: «Ca na Sípia», «Sípia», «ses Sípies»

Transcripció fonètica: [ka nə 'sipi]['sipi][sət 'sipis]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Mol·lusc cefalòpode de l'espècie *Sepia officinalis*, amb deu tentacles, cos ovalat aplanat amb una aleta que s'estén a cada banda del sac i closca oval interior composta de laminetes calcinoses unides per columnetes perpendiculars. Closca calcària del dit mol·lusc. Matèria colorant preparada amb la tinta que segrega la sípia. El color de la dita matèria, de cert tot terrós.

Etimologia: Del llatí SĒPIA, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: L'única cosa que hem pogut escatir és que aquest malnom es remunta a dues generacions enrere de l'actual, de manera que són, com a mínim, tres generacions d'espellerins que han estat conegudes amb aquest sobrenom. Fonèticament cal destacar l'apòcope de la vocal final, habitual, llevat d'algunes excepcions, en el parlar mallorquí.

Malnom: «Can Sobrassada», «Sobrassada»

Transcripció fonètica: [kan soβrə'saðə][soβrə'saðə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Farciment de carn de porc crua, capolada i pastada amb pebre vermell, pebre coent i sal, i embotida dins un tros de budell gruixut; és un producte típic de les Balears i que s'ha estès al continent, sobretot al País Valencià.

Etimologia: La informació que dóna el DCVB és la següent: «de l'italià *soprassata*, nom d'un farciment de carn de porc. La procedència italiana del producte es veu en el text de 1403 on el rei Martí demana sobrassada al majordom del rei de Sicília i anomena aqueix farciment entre les viandes que es preparaven en aquell país. S'havien donat altres

explicacions de l'origen de "sobrassada" i fins i tot se l'havia considerat castellà.⁴⁰ En realitat l'origen és italià i el castellà ha pres el mot català, com és natural essent les Balears la terra que ha servit de porta d'entrada del producte dins la península Ibèrica».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom existent a Consell (Guasp 2005: 103), a Santa Maria (Moreu-Rey 1980: 60) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 198). «Es Sobrassada» és l'àlies que es troba a Ciutadella (Mascaró 1982: 33).

Malnom: «De Sobremunt»

Transcripció fonètica: [də soβrə'munt]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Antiga possessió del terme d'Esporles que confrontava amb el Verger dels Catlar, Son Noguera, Son Arboç, Son Pou i Son Roca. El 1661 pertanyia a Bartomeu Arboç. El 1685 era dividida en dues possessions, amb el mateix nom. L'any 1725 una d'elles pertanyia a Jaume Arboç. El 1863 era propietat d'Antoni Ferragut. Actualment està situada entre can Manenta, ca na Lluïsa, can Fava i es Verger (GEM XVI, 319).

Etimologia: Mot compost de la preposició «sobre» i el substantiu «munt», que vendria a significar literalment «per damunt del munt» (elevació), d'un pujol, a causa de la disposició geogràfica de la possessió.

Motivació: La família així coneguda són els estadans de dita possessió, els encarregats de tenir-ne cura.

Referències històriques: La família Arboç ha estat històricament la propietària d'aquestes terres de la Fita del Ram. El 1673 apareix Jaume Arbós (propietari) i Pere Arbós «de Sobremunt» (ARM D 1121, f. 43v). L'any 1826 és citat a AME 1018 Bartomeu Mir «de Sobremunt», tot i que no sabem si es tractava del propietari o d'un arrendatari de la finca.

Malnom: «Ca sa Solera», «na Solera»

Transcripció fonètica: [ka sə so'lerə]

Tipologia: No definida. Ofici o llinatge.

Significat: «Soler» pot referir-se a la persona que fabrica, adoba o ven soles de sabata o d'espardenya. La sola és la part inferior del calçat, sobre la qual descansa el peu. Altrament, *Soler* és un cognom força habitual en terres de parla catalana.

Etimologia: El primer cas és un derivat per sufixació de «sola», procedent del llatí vulgar *sōlā, variant del clàssic SŌLĒA, part inferior del peu que en caminar reposa damunt del paviment.

El llinatge procedeix de l'arrel llatina SOLARIUM, derivat de SOLUM, «sòl».

Motivació: Desconeguda.

⁴⁰ Suposant que venia d'una forma «sobreasada», cosa impossible perquè la carn de l'embotit és crua i no «asada».

Comentaris: El fet que aquesta designació sigui formada amb l'article definit permet de pensar que, a «ca sa Solera», s'hi confeccionaven, s'adobaven o s'hi venien soles de sabates i espadenyes.

Malnom: «Can Soll», «Soll»

Transcripció fonètica: [kan 'soʎ][ʎsoʎ]

Tipologia: No definida.

Significat: Brutícia humida; matèria líquida, clara o fangosa que embruta. Conjunt de coses escampades per terra. Lloc tancat de paret on es tenen els porcs per engreixar-los.

Etimologia: És incerta. Segons el DCVB, «s'ha donat com a segur l'ètim SUILE, amb els mateixos significats, però l'evolució fonètica no resulta clara. S'ha parlat de la base gèl·lica *su-tege, combinada amb el basc *tso/a*, que té el mateix significat, tot i que aquest origen sembla més difícil que l'ètim SUILE».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Segons els informadors, es tracta d'un malnom d'origen molt antic. La forma femenina «solla» és documentada el 1685 a Manacor (Fuster 1946: 34).

Malnom: «Sa Sollerica»

Transcripció fonètica: [sə soʎə'rikə]

Tipologia: Origen geogràfic; gentilici.

Significat: Adj. nadiu o propi de la vila de Sóller, poble del nord-oest de Mallorca, limítrof amb Deià, Bunyola, Escorca i Fornalutx.

Etimologia: Derivat per sufixació de Sóller. Segons el DCVB, «la terminació -ic d'aquest gentilici sembla haver-se adoptat per analogia del topònim *Sollerica*». El topònim «Sóller» apareix documentat arran del repartiment àrab, pel fet de donar nom a un 'juz, amb les variants *Sulyar* i *Shulyar* (Bernat & Al. 1999: 6). És documentada la grafia *Suliar* en el *Llibre del Repartiment* de Mallorca i la forma «collum de Soillar» l'any 1324. El topònim, que presenta el sufix àton -er és clarament precatalà i fins i tot ha estat considerat per Coromines com a preromà. Tot i això, hom encara malda per trobar una explicació convincent de l'arrel i de l'origen del topònim.

Motivació: «Sa Sollerica» era originària de Sóller, on va néixer.

Comentaris: L'article determinat concreta el fet que de sollerica, a Esporles, només n'hi ha una, la coneguda amb el malnom derivat del gentilici. Generalment s'utilitza la forma «madò», seguit de l'antropònim i l'àlies.

És un malnom comú, també localitzat a Consell (Guasp 2005: 104), a Felanitx (Xamena 1995: 179), a Montuïri (Miralles 1996: 21), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 198), a Campos (Reus 1998: 208), a Sant Llorenç (Quina 2005: 293), a Selva (Ramis de P. 1990: 23) i a Llorito (Ramis 1997: 154).

Referències històriques: El topònim «Sóller» es detecta com a sobrenom a la contribució general de 1818, AME 1057, Joan Canyelles i Vicenç Bujosa «Sóller».

Malnom: «(de) Can Sopa», «Sopa»

Transcripció fonètica: [kan 'sopə]['sopə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Tros de pa xop en un líquid. Menja feta de pa tallat a llesques o a trossets, bullit o escaldat amb brou o amb un altre líquid. Menja feta d'arròs o d'altre cereal, llegum o pasta de farina, abundant de suc, que se sol servir com a primer plat del dinar o del sopar.

Etimologia: Pres del germànic SÜPPA, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Com comenten Llinàs & Martí (1996: 41), «madò Sopa» va quedar immortalitzada en una dita popular. Durant la processó del Ram, la madoneta va cridar «Viva Déu», en comptes de dir «Viva Cristo Rei», com era la usança. La feta no va passar inadvertida per a la resta de la gent i d'aquesta situació anecdòtica en sorgí la dita «Viva Déu!», va dir madò Sopa». D'aquesta manera, l'àlies entrà en l'àmbit de les tradicions i expressions fetes.

Documentat a Campos (Reus 1998: 208) i a Manacor (Fuster 1946: 34; Pastor 2004: 25). El malnom també es documenta a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 131), aplicat a una persona concreta que, segons sembla, quan es va retirar de l'ofici no tenia altra feina que llescar sopes.

Referències històriques: Malnom documentat a la vila almenys des del segle XVIII. A les contribucions de 1773 apareix Antoni Mas «Sopa» (AME 1018, f. 65v). A l'Apeo de 1818 es detecta un altre Antoni Mas, possiblement fill de l'anterior (AME 1019, f. 78). A la contribució general de 1820, AME 1057, hi és citat Antoni Mas «Sopa».

Malnom: «Es Sordet»

Transcripció fonètica: [ət sor'ðət]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars, socials.

Significat: Privat del sentit de l'oïda, que no percep els sons.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «sord», procedent del llatí SŪRDUS, amb el mateix significat.

Motivació: El portador d'aquest sobrenom era sord.

Comentaris: Paral·lelament a tants altres casos, la forma diminutiva aporta a la denominació un valor afectiu.

A Campos es detecta la forma femenina «sordeta» (Reus 1998: 209). Localitzat a Bunyola (Palou 1972: 72), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 198) i a Manacor (Pastor 2004: 60), amb la forma primitiva, no derivada. Igualment es documenta a Llorito (Ramis 1997: 155).

Malnom: «(de) Ca sa Sova», «Cas Sou»

Transcripció fonètica: [ka sə 'sovə] [kat 'sow]

Tipologia: No definida.

Significat: «Sou» era la «moneda antiga que valia dotze diners de billó i que era la vuitena part de la lliura. Els sous encara s'usaven molt a les Balears en el segle XIX, i fins i tot s'hi comptava a principis de segle XX. Remuneració periòdica assignada a algú per un càrrec que exerceix o per un servei que presta» (DCVB).

Etimologia: Del llatí SŌLĪDU, «moneda sòlida o sencera».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Segons els informadors, aquest malnom és també molt antic. Un avantpassat de «sa Sova» era de «cas Sou». Aquesta informació permet de suposar la hipòtesi que «sa Sova» sigui la feminització del malnom primitiu «Sou», pres com a base a partir del qual se'n fa la flexió de gènere, cosa que provoca el pas de la -u semivocàlica final a consonant labiodental intervocàlica. També caldria tenir present el fet que se n'ha conservat l'article determinat, la qual cosa podria fer pensar en la possibilitat que originàriament a «cas Sou» s'hi pagàs la remuneració que es rebia per alguna feina.

Malnom: «Cas Suro», «Suro», «sa mestressa Sura»

Transcripció fonètica: [kat 'suro] ['suro] [sə məs'trəsə 'surə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Teixit produït pel fel·logen de l'alzina surera. Peça o tros del dit teixit, especialment el que serveix per mantenir en surada els ormeigs de pescar. Figuradament, molt insensible o curt d'enteniment.

Etimologia: Del llatí SŪBĒRE.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: L'única informació proporcionada sobre aquesta designació n'és l'origen força antic, en tant que la generació actual és la tercera generació, almenys, que és coneguda així.

Documentat per Llinàs & Martí (1996: 78). A Ciutadella es detecta la forma diminutiva «es Suret» (Mascaró 1982: 33).

Malnom: «(de) Cas Sutro», «Sutro»

Transcripció fonètica: [kat 'sutro]['sutro]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Manacor (Pastor 2004: 60) i a Montuïri (sgons informacions orals de Joan Miralles).

Referències històriques: Antoni Marimon «Sutro» i Francina Ripoll «Sutro», esmentats a la contribució general de 1818, AME 1057.

T

Malnom: «(de) Can Tallades», «na Tallades»

Transcripció fonètica: [kaŋ te'aðəs][te'aðəs]

Tipologia: No definida.

Significat: Acció de tallar (penetrar un instrument de vora prima dins d'un cos destruït-ne la continuïtat). Lloc del bosc on es talla llenya. Tros tallat d'una cosa, sobretot de carn o de peix o d'una fruita carnososa. Figuradament, porció d'una propietat, de béns, d'un benefici, adjudicada o adquirida en un repartiment.

Etimologia: Derivat de «tall», paraula derivada postverbal del llatí vulgar talĕāre, derivat de TALĚA, «branca tallada per a trasplantar».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cal destacar el fenomen fonètic pel qual la lateral palatal [ʎ] intervocàlica ha ioditzat, en primer lloc, en [j] semivocàlica. Aquest fet ha provocat la inflexió de la vocal neutra pretònica [ə], que ha tancat en [e].

Malnom: «Madò Tana»

Transcripció fonètica: [mə'do 'tanə]

Tipologia: No definida. Hipocorístic de *Sebastiana*?

Significat: Sense cap altra consideració, el mot «Tana» pot tenir diferents significats. 1. Tabac que es conrea en el Pirineu, sobretot a Andorra, i que és en picadura i sense elaborar. 2. Tupada, pallissa. 3. a) Reducció del nom «Gaietana»; b) figuradament, dona beneïta, curta d'enteniment.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Ca na Teia»

Transcripció fonètica: [ka nə 'təjə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: La part interior del pi i d'altres arbres, molt saturada de resina i que per això crema molt fàcilment. Estella o tros de fusta resinosa usat per a fer claror o per encendre foc. Figuradament, grosseria d'enteniment o d'esperit.

Etimologia: Del llatí TAEDA, amb el mateix significat primer.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom documentat per Llinàs & Martí (1996: 54).

Malnom: «Des Teléfono»

Transcripció fonètica: [d̪əʃ təˈfɛfɒno]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: El telèfon és un «aparell per a comunicar-se oralment a distància, que consta d'un dispositiu per a seleccionar el destinatari, d'un transmissor i d'un receptor que permeten establir una comunicació dúplex».

Etimologia: Aquest mot és un compost de dues arrels, la primera llatina (TELE) i la segona grega (φωνος), que vol dir «que sona lluny».

Motivació: Na Bàrbara «des Teléfono» era l'encarregada de l'única centraleta de telèfon que hi havia al poble durant els primers anys de funcionament d'aquest aparell a la vila.⁴¹ Era, per tant, l'encarregada de la línia telefònica.

Comentaris: Es pot comprovar com, novament, l'instrument que defineix una professió o una tasca serveix de punt de referència per a la creació del malnom, introduït per un complement preposicional. Cal observar com la pronúncia de l'objecte es fa seguint la fonètica castellana. Es tracta d'un cas evident d'interferència lingüística: tot allò nou i innovador que arriba a Mallorca a partir de la dècada dels quarantes i cinquantes del segle xx es fa passant pel sedaç de la llengua interferidora, la castellana en aquest cas. No s'ha produït l'adaptació morfològica que hom podria esperar en una situació de normalitat lingüística. En certa manera, el malnom reflecteix fenòmens que van més enllà de la simple denominació popular.

La mateixa motivació dóna lloc a l'ús de l'àlies a Consell (Guasp 2005: 106) i a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 199). A Selva (Ramis de P. 1990: 68) existeix el malnom «des Teléfonos».

Malnom: «Can Terreta», «Terreta»

Transcripció fonètica: [kən tərətə][kən tərətə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Diminutiu de «terra». Especialment a) terra d'escudelles; b) nom d'un joc infantil.⁴² Topònim d'una petita comarca situada a la Noguera Ribagorçana.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «terra», de l'arrel llatina TERRA.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: És un sobrenom localitzat a Campos (Reus 1998: 216). Segons Planas és un àlies que s'atribuí a la família Aguiló en el s. xix i es vinculà a la família Bonnín des del s. xvi (2003: 109, 145).

⁴¹ A Esporles fou possible comunicar per telèfon amb Palma a partir de 1952 (revista *Horizontes*, IX, pàg. 96).

⁴² Nom d'un joc infantil en el qual es tapen amb un muntet de terra algunes penyores, com agulles, monedes, etc. i els jugadors han de procurar destapar-les, sigui pegant amb la mà sobre el munt, sigui tirant-hi una pedra.

Malnom: «Ses Terroles»

Transcripció fonètica: [səʃ təˈrɔləs]

Tipologia: No definida.

Significat: 1) Ocell de la família de les alànides, espècie *Alauda Arvensis* (alosa). Ocell de l'espècie *Calandrella brachydactyla*. 2) a) En el joc de juli,⁴³ fer un salt, acotar-se i repetir-ho. b) Joc de nines consistent en un ball en què només toquen a terra amb les puntes dels peus i fan botets mig acotades, pegant-se amb les mans una vegada a les anques i una mamballeta a davant mentre canten.

Etimologia: Del llatí TERREŎLA, diminutiu de TERRĔA, «de la terra». Les formes «terrol·les» i «turròl·lera» presenten una duplicació de la consonant lateral i un increment -era produïts segurament per analogia dels mots dialectals baleàrics com «guàtlera», «sól·lera»...

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: La forma singular «Terrola» és documentada a Campos (Reus 1998: 217). La forma assimilada «torrola» és recollida a Ciutadella (Mascaró 1982: 19).

Malnom: «Sa Teta»

Transcripció fonètica: [sa ˈtətə]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Nina o dona que serva infants; mainadera.

Etimologia: Segons el DCVB, es tracta d'una «imitació del llenguatge infantil de pronunciar les paraules "mameta", "germaneta"».

Motivació: «Sa teta» era la dona que, de jove, tenia l'ofici de tenir cura dels infants de ca n'Arboç.

Malnom: «En Tetuan»

Transcripció fonètica: [ən tetuˈan]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom d'una ciutat africana, situada al nord del Marroc, a 10 km. de la Mediterrània i a 60 km. de la ciutat de Tànger. Ha estat escenari de diverses batalles amb l'estat espanyol. El 1913 fou ocupada per Espanya, cosa que implicà que es convertís en capital del protectorat espanyol del Marroc fins a la desaparició del protectorat esmentat l'any 1956.

⁴³ Joc de saltar a la corda.

Etimologia: L'ètim del topònim és *Titawin*, procedent del berber, i significa «font natural».⁴⁴

Motivació: En Llorenç «Tetuan» participà en les batalles dutes a terme per l'estat espanyol a la ciutat africana, anà a «les darreres guerres espanyoles» com diuen alguns dels nostres informadors.

Comentaris: Anar a la guerra i a una ciutat llunyana era un fet força destacat en la vida d'un membre del poble, cosa que provocà que l'esdeveniment quedàs marcat en la designació popular. El fet d'anar a la guerra i a l'estranger, com passà en moltes d'altres poblacions illenques, motivà la creació d'una determinada designació per als protagonistes dels esdeveniments.

Malnom: «De sa Teulera»

Transcripció fonètica: [də sə təw'lerə]

Tipologia: Establiments comercials.

Significat: Obrador on es fabriquen teules, és a dir, peces de terra cuita, generalment corbada i formant una canal un poc més ampla d'un cap que de l'altre, que posada en línia escalonada amb moltes peces iguals serveix per formar la coberta exterior dels edificis.

Etimologia: Derivat per sufixació de «teula», procedent de l'arrel llatina TĒGŪLA, amb el mateix significat.

Motivació: La família «de sa Teulera» tenien l'obrador on, en temps passat, s'hi fabricaven teules.

Comentaris: Com ha passat amb «sa Serradora», «sa Teulera» ha esdevingut topònim del poble, de manera que una determinada zona de la Vila Vella, precisament allà on es localitzava aquest establiment, és coneguda amb aquest nom.

Amb la mateixa motivació, aquest malnom es troba a Selva (Ramis de P. 1990: 79).

Malnom: «En Tiana», «Na Tiana»

Transcripció fonètica: [ən ti'anə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Hipocorístic. Reducció de l'antropònim «Sebastiana».

Etimologia: Del llatí (d'origen grec) SEBASTIĀNUS.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom existent a Bunyola (Palou 1972: 71) i a Montuïri (Miralles 1996: 21).

Referències històriques: A la Llista de Contribuents de 1730, AME 1055, és citat Antoni Llabrés «Tiana». A les talles de 1738 es detecta, a Establiments Nous, Antoni Llabrés «Tiana», AME 976.

⁴⁴ <http://www.ugr.es/~ghailan/tetuan.html>

Malnom: «En Tianete»

Transcripció fonètica: [ən tia'nete]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Hipocorístic de Sebastià, nom propi d'home.

Etimologia: Vegeu l'entrada anterior.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 37). Hipocorístic diminutiu que és creat sobre la base castellana *Sebastianete*, segurament com a nom afectuós. La procedència castellana es reflecteix en la pronúncia, no adaptada a la fonètica catalana.

La forma «Tianet» és existent a Consell (Guasp 2005: 106) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 14).

Malnom: «Can Tianons»

Transcripció fonètica: [kan tiə'nons]

Tipologia: Noms i cognoms. Antropònims.

Significat: Derivat diminutiu de Sebastià (Vegeu «En Tianete»).

Etimologia: Vegeu «en Tiana».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Cas anàleg als comentats de «ses Betons» o «en Quelons». La morfologia del mot permet presentar la hipòtesi que es tracti d'un derivat diminutiu de l'hipocorístic «Tià», procedent de l'antropònim «Sebastià». Es tractaria, com en la hipòtesi proposada per als casos anteriors, d'un sufix que aportaria a la base un significat afectiu. Arran d'aquesta consideració hem representat la vocal neutra del sobrenom amb la grafia «a», partint del mot «Tià» com a possible ètim.

Malnom: «(de) Cas Tinent»

Transcripció fonètica: [kas ti'nent]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Oficial immediatament inferior al capità. Qui té o posseeix una cosa, especialment, qui té el lloc o càrrec que pròpiament és d'un altre; qui està o obra en lloc i representació d'un altre.

Etimologia: Del llatí TENENTE, literalment «que té».

Motivació: La persona així coneguda havia estat tinent militar.

Malnom: «Sa Titina», «en Titina»

Transcripció fonètica: [sə ti'tinə]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Ocell del gènere *Motacilla*.

Etimologia: Segons el DCVB, es tracta de «l'onomatopeia del caminar lleuger i elegant d'aquests ocells».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 57). Recollit a Montuïri per Miralles (1996: 22).

Malnom: «Cas Tixedor», «Tixedor», «Cas Teixidor»

Transcripció fonètica: [kaʃ tiʃə'ðo][tiʃə'ðo]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Que teixeix. Que té per ofici teixir.

Etimologia: Forma arcaitzant. Derivat de «teixir» amb el sufix -dor (del llatí -TORE). La variant formal «tixedor» pot ser efecte d'una metàtesi vocàlica, però també pot ser una derivació normal de «tíxer», variant arcaica de «teixir».

Motivació: Un dels avantpassats de «cas Tixedor» es dedicava a teixir, tenia l'ofici que motivà el malnom.

Comentaris: Destaca la pronúncia d'aquest mot, que bé pot ser per metàtesi, bé per influència del mot arcaic. L'especificitat de l'ofici es remarca amb l'article determinat. Forma documentada a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Bunyola (Palou 1972: 71), a Consell (Guasp 2005: 107), a Felanitx (Xamena 1995: 183), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 199), i a Campos (Reus 1998: 214).

Malnom: «En Toiet»

Transcripció fonètica: [əŋ toj'ət]

Tipologia: No definida.

Significat: Adj. diminutiu de toi, toia, amb un significat semblant al de «beneitó».

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Llorito (Ramis 1997: 157).

Malnom: «Na Tomasseta»

Transcripció fonètica: [nə tomə'sətə]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: Forma femenina diminutiva de l'antropònim «Tomàs», nom propi i cognom en un bon nombre de poblacions de parla catalana.

Etimologia: Antropònim derivat del llatí bíblic THOMAS.

Motivació: «Na Tomasseta» és filla d'una dona que nomia Tomassa. El nom de la mare en la forma diminutiva es converteix en el motiu de creació del malnom per a la filla.

Referències històriques: El diminutiu de «Tomàs» fa temps que és un malnom. Ho demostra la forma Pere Sastre «Tomasset», AME 976 Talles, any 1738. Malgrat que la motivació devia ser totalment diferent a l'actual, hem introduït el malnom antic en aquesta entrada per l'etimologia coincident de la designació popular.

Malnom: «Na Torrada»

Transcripció fonètica: [nə to'radə]

Tipologia: No definida.

Significat: Acció i efecte de torrar. Llesca de pa torrat. Gran glaçada que crema les plantes. Gatera. Adj. cremat superficialment, escalfat fins a canviar de color. De matís semblant al d'un tros de carn torrada o de pa torrat. Figuradament, malmès de salut, deteriorat.

Etimologia: Derivat per sufixació del verb «torrar», d'una arrel llatina vulgar *torrare, variant del clàssic TORRĒRE amb canvi del tipus de conjugació produït per analogia de verbs de significat similar com ASSARE, CREMARE...

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Campos (Reus 1998: 219) i a Montuiri (informació de Joan Miralles).

Malnom: «Na Torretes»

Transcripció fonètica: [nə to'rətəs]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: «Torres» és un llinatge molt estès arreu del territori de parla catalana.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de «torre», procedent de l'arrel llatina TŪRRIS. Es troba documentat des d'antic tant com *torre* com *tor*, que era la forma arcaica. Sembla que des de l'any 1300 la forma *torre* és la que s'estén arreu del domini català, excepte a la zona del Rosselló, i es generalitza a partir del s. xv.

Motivació: El llinatge de la família de «na Torretes» era Torres. El sufix diminutiu respon a una qüestió afectiva.

Comentaris: Documentat a Manacor (Pastor 2004: 29). La forma «Torres», sense derivar, existeix com a malnom a Sant Llorenç (Quina 2005: 305).

Malnom: «De Son Tries»

Transcripció fonètica: [də sɔŋ ˈtries]

Significat: Possessió del terme d'Esporles documentada històricament des de 1254 (Albertí & Al. 2003: 51).

Etimologia: Del llatí TRĪCHĪLA, amb el significat de «tancat fet de fullam i brancatge de plantes enfiladisses sostingut per pals ficats en terra».

Motivació: Malnom amb el qual passaren a ser coneguts els amos de l'esmentada possessió.

Malnom: «En Trinxet»

Transcripció fonètica: [ən trɪŋˈʃət]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Petit ganivet de sabater. Ganivet de fulla molt corbada a la qual s'adapta un mànec també corbat i giratori de manera que es pot dur dins la butxaca sense perill de ferides ni de foradar la roba. A Manacor designava cadascun dels dos ferros tallants que té l'arada de ferro, al costat de la rella i que serveixen per tallar les herbes. Metafòricament, i també a Manacor, volia dir «persona egoista que ho vol tot per a ell, que procura arreplegar molta cosa».

Etimologia: Del francès *tranchet*, amb el mateix significat inicial exposat.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Cas Tudó», «Tudó»

Transcripció fonètica: [kaʃ tuˈðo][tuˈðo]

Tipologia: Origen animal.

Significat: Ocell de la família *Columba palumbus*, de color cendrós fosc i blavenc, moradenc en el pit, amb taques blanques a les ales i al coll, de costums poc sociables, que viu gairebé sempre als boscos, sobretot en alzinars i pinedes.

Etimologia: Del llatí vulgar **titōne*, derivat de TITUS. La forma catalana primitiva devia ser «tedó», i es convertí en «todó» per assimilació vocàlica. Això no obstant, Moll (1982: 88) considera que la forma «Tudó» com a llinatge era probablement una forma dialectal de «Todor», referit a l'antropònim «Teodor».

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Aquesta designació ja es documentava l'any 1818 a la contribució general: Pere Andreu Fernández «Tudó», AME 1057.

V

Malnom: «De Son Valentí»

Transcripció fonètica: [də sɒŋ vətən'ti]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom d'una possessió de Banyalbufar, situada entre ses Mosqueres, la font des Biscains, Son Balagueret i el camí des Pescadors. Segons Castells & Al. (2001: 45), des de l'edat mitjana pertanyia a la família dels Valentí, que donà nom a la possessió.

Etimologia: Procedent de l'adjectiu VALENS, -NTIS, vol dir «fort», «sa». Com a cognom, sembla que s'ha de situar-ne l'arribada en el s. xiii, quan es documenta Valentí Sestorres, un dels cofundadors dels convents de Sant Francesc i de Santa Clara de Palma (Planas 2003: 446).

Motivació: La família coneguda com de «son Valentí» eren els amos de dita possessió.

Malnom: «(de) Can Vedell», «Vedell»

Transcripció fonètica: [kan və'deʎ][və'deʎ]

Tipologia: Origen animal. Antoponímia.

Significat: Bèstia bovina jove de menys d'un any d'edat. Cuiro de la dita bèstia emprat per fer peces com bosses, sabates...

Etimologia: Del llatí VITĒLLU.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 105). Localitzat a Campos (Reus 1998: 225) i a Montuiri (Miralles 1996: 22).

Referències històriques: Documentat en el s. xix. Bartomeu Sbert «Vadell», AME 1018, anys 1826-1832.

Malnom: «De ses Veles»

Transcripció fonètica: [də sɛz vɐ'ʎɛs]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Nom d'una possessió situada al terme de Palma, entre Son Blai, es Redol, Son Ripoll i a l'altra banda de can Moreno.

Literalment, una «vela» és un tros de tela forta, feta ordinàriament de diverses parts cosides que, fermat a un arbre, antena o verga d'una embarcació serveix per a rebre del vent la impulsió i comunicar-la al vaixell. Tros de tela resistent que es posa per fer ombra, protegir de la intempèrie o cloure un espai. Altrament, gaia o tros de terra llarguer i d'angles desiguals.

Etimologia: Forma plural de la paraula «vela». Del llatí VĒLA, plural del neutre VĒLUM, «vel».

Motivació: La família «de ses Veles» habitaren una llarga tempporada aquesta finca, hi visqueren uns anys.

Malnom: «(de) Can Verd», «Verd»

Transcripció fonètica: [kan̩ 'vərt]['vərt]

Tipologia: Colors. Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Del color de l'herba tendra, resultat de la mescla dels colors fonamentals blau i groc. Que encara no és sec o no és madur. Figuradament, 1) propi de la joventut, del temps en què una persona o una cosa encara no està acabada de desenvolupar. 2) Llicenciós, referent clarament a coses sexuals.

Etimologia: De l'arrel llatina VĪRĪDE, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: A Establiments existeix el carrer de «ca na Verda». Planas (2003: 331) vincula aquest apel·latiu amb la família Martí, a la qual se li atribueix durant els segles XVII i XVIII.

Referències històriques: A la talla general de 1764 (AME 876) es detecta Bartomeu Llaneres «Verd».

Malnom: «En Vergerí»; «Na Vergerina»

Transcripció fonètica: [ən̩ vərʒə'ri] [nə vərʒə'rina]

Tipologia: Noms i cognoms.

Significat: La definició del DCVB és la següent: «malnom existent a Esporles (Mallorca). Hi ha també la forma femenina *Vergerina*».

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació del llinatge *Verger*, provinent de l'arrel llatina vulgar *vīridiariū, variant del clàssic VĪRIDARIŪM, que vol dir «arbreda, bosquet, hort amb varietat de flors i arbres fruiters».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: És un altre dels casos de sobrenoms que Mn. Alcover va arregar en la visita al poble. Com en la cas de «can Ramellí», aquest fet permet de situar l'existència de l'àlies almenys des de principis de s. xx.

Referències històriques: En la documentació es detecta la forma no derivada de «verger» amb Guillem Terrassa «del Verger», AME 1018, 1826-1832.

Malnom: «(de) Can Vermell»

Transcripció fonètica: [kam vər'məʎ]

Tipologia: Colors.

Significat: Del color de la sang arterial o de les roselles. Color extrem de l'espectre solar, tocant el color taronja. Pintura o matèria colorant del dit color. Rovell de l'ou.

Etimologia: Del llatí vulgar VERMICLU, variant del clàssic VERMICŪLUM, mateix significat que el primer (pròpiament, «cuquet», perquè el colorant vermell es treia sovint dels quermes i altres insectes).

Motivació: La façana de la casa on vivia «en Vermell» era d'aquest color, era d'un color més fosc i destacat que el de la resta de cases veïnes. Suposadament per a alguns informadors, aquest fou l'origen del malnom.

Comentaris: Com a àlies es documenta aquesta forma a Felanitx, des de 1608 (Xamena 1995: 196), a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), en el Capdellà (Servera 1998: 46), a Campos (Reus 1998: 229), a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 201), a Llorito (Ramis 1997: 160), a Manacor (Pastor 2004: 47), a Montuiri (Miralles 1996: 22) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 16). És un apel·latiu aplicat també a alguns membres de la comunitat xueta illenca (Planas 2003: 46).

Malnom: «De Son Vic»

Transcripció fonètica: [də sɔŋ 'vik]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Son Vic és una de les possessions més emblemàtiques de la vall de Superna i Puigpunyent, tant per l'extensió dels terrenys com pel fet d'haver pertangut a una de les famílies nobles més importants de Mallorca, la dels Vic. Cal cercar els seus orígens en l'alqueria dita Biniarxac. Segons Castell & Al. (2001: 80), ha fet partió històricament amb sa Granja, Son Valentí, Son Sanutges (i posteriorment s'Arboçar), Planícia, Son Noguera, Son Nadal i es Verger.

Etimologia: Del llatí VĪCUS, poble petit.

Motivació: Els amos de la possessió passaren a rebre aquesta denominació.

Referències històriques: Bernat Sastre «de Son Vic», citat a AME 1018, 1826-1832.

Malnom: «En Vidalgata»

Transcripció fonètica: [əm viðal'ɣatə]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «(de) Can Vinagre»

Transcripció fonètica: [kam vi'naɾə]

Tipologia: Eines, menges, vestiments i objectes materials.

Significat: Líquid que prové de la fermentació acètica del vi o d'altres productes alcohòlics (sidra, cervesa, etc.), compost principalment d'aigua i d'àcid acètic, emprat com a condiment, preservatiu, etc.

Etimologia: Del llatí VĪNUM ACRE, «vi agre».

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat a Manacor (Fuster 1946: 37; Pastor 2004: 25).

Malnom: «En Viudeta»

Transcripció fonètica: [ən viw'ðətə]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Diminutiu de «viuda», dona que ha perdut per mort el seu marit.

Etimologia: Del llatí VĪDŪA, amb el mateix significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: És destacable el fet que es tracti d'un diminutiu femení aplicat a un home. Se'n desconeixen els motius, encara que es pot detectar un cert matís afectiu en el tractament diminutiu.

X

Malnom: «Ca na Xana», «En Xa»

Transcripció fonètica: [ka nə 'ʃanə] [ən 'ʃa]

Tipologia: No definida.

Significat: 1. Nom per cridar les cabres (Camp de Tarragona). 2. Truja, femella del porc. 3. Reina de les abelles. «Xano / Xana» és també un adjectiu que, concretament a Lloseta, volia dir «ingenu, una mica curt d'enteniment».

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Antigament es documentava a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 202) i a Campos (Reus 1998: 238). Segons Fuster (1946: 16), es documentava a Manacor l'any 1750.

Referències històriques: La forma masculina «xa» es detecta a AME 1057, 1818, relacionat amb Vicenç Rosselló.

Malnom: «Na Xaparrita»

Transcripció fonètica: [nə ʃapa'rita]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Els nostres informadors recorden que l'expressió «xaparrita» començà a utilitzar-se com a malnom a partir del dia de les noces d'aquesta dona, tot i que abans ja havien sentit dir aquest expressió a l'estimat de la dona en qüestió. Així, quan na «Xaparrita» arribà a l'església el dia del casament, el nuvi li digué «Ai, Xaparrita mia!», cosa que sorprengué la gent que hi havia al portal major. Féu tanta de gràcia que a partir d'aquell moment la núvia fou coneguda, a la vila, com «na Xaparrita».

Comentaris: És destacable que es tracti d'un mot pronunciat segons la fonètica castellana, encara que s'ha adaptat a la fonètica catalana la consonant fricativa prepalatal [ʃ]. Aquest aspecte fa pensar en la possibilitat que es tracti d'un mot o expressió de procedència forana. Podria provenir de la marca d'una beguda gasosa «Chaparrita»? Tot i que ens situam en un pla purament hipotètic, no deixa de ser curiosa l'existència d'un àlies «Chaparro» a Campos (Reus 1998: 57), la base del qual podria tenir una certa vinculació amb el malnom esporlerí. «Chaparrito» seria un derivat diminutiu ben possible segons la morfologia castellana, a partir del qual se'n faria la flexió femenina. En aquella llengua, *chaparro* té el mateix significat que el «revell» català, és a dir, «arbre o arbust (sobretot mata o alzina) que ha crescut poc i té la rama molt espessa». A més a més, també pot significar «persona rechoncha» (DRAE).

Malnom: «Na Xarpa»

Transcripció fonètica: [nə 'ʃarpə]

Tipologia: No definida. Hipotèticament, eines i objectes materials o característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Faixa o corretja que es porta penjada a l'espatlla i en sentit transversal sobre els pits, sigui per portar-hi armes o com a insígnia d'un càrrec o dignitat. Mocador que es porta penjat a l'espatlla davant el pit per descansar-hi un braç o una mà que ha pres mal. Figuradament i segons el DCVB, a Estellencs té el significat de «(dona) beneita, curta d'enteniment».

Etimologia: Per als dos primers significats, el francès *écharpe*. Desconeguda quant al darrer significat.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Documentat per Llinàs & Martí (1996: 58). Recollit per Miralles (1996: 22) a Montuïri.

Malnom: «(de) Cas Xato»

Transcripció fonètica: [kat 'ʃato]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Camús, és a dir, que té el nas curt i aplanat. Figuradament, beneïtot, curt d'enteniment.

Etimologia: Castellanisme. Pres talment del castellà *chato*, del llatí *plattus*, «aplanat», que alhora prové de l'ètim grec πλατύς.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Malnom també localitzat a Ciutadella (Mascaró 1982: 17).

Malnom: «Can Xaves», «Xaves»

Transcripció fonètica: [kan 'ʃavəs][ʃavəs]

Tipologia: Delocutiu.

Significat: Mala pronúncia del mot plural «faves», és a dir, del llegum produït per la *Vicia faba*, i que es compon d'una beina llarguera que conté diferents bessons o grans ovalats.

Etimologia: Del llatí *FABA*, amb el mateix significat.

Motivació: El padrí de «can Xaves» no sabia pronunciar correctament la fricativa sorda i, com el padrí de «can Xigues», menjava «xaves» en comptes de «faves».

Malnom: «(de) Can Xemeneia»

Transcripció fonètica: [kan ʃiməˈneə]

Tipologia: Toponímia.

Significat: Conducte per on surt el fum d'un forn, d'una llar o d'un altre centre de combustió; per extensió, el mateix lloc on es fa el foc i d'on parteix el dit conducte.

Etimologia: Del francès *cheminée*, amb el mateix significat.

Motivació: «Can Xemeneia» és el nom d'una possessió ubicada a la vall de Superna, els habitants de la qual són coneguts amb el mateix nom de la casa. Els informadors consultats desconeixen per què dita possessió rep aquest nom.

Comentaris: Destaca la dissimilació fonètica de la vocal inicial i la inflexió de [ə] en [i] a causa de la consonant prepalatal fricativa [ʃ]

És un malnom detectat antigament a Sant Joan (Canuto & Al. 1996: 202).

Malnom: «Madò Xereca», «Na Xerequeta»

Transcripció fonètica: [məˈðo ʃəˈreka] [na ʃərəˈkəta]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Segons el DCVB, figa flor (primerenca) produïda per una figuera que no en sol fer, de figues primerenques. Figa oberta, assecada i tornada a cloure.

Femení de l'adjectiu «xerec»: magre, sec. Malaltís o indispost de salut. Dolent, mancat de bondat, tant física com moral.

Etimologia: De l'àrab *xariha*, amb el mateix significat primer.

Adjectivació de «xereca». De la idea de «figa seca, acopada», es va passar a la de «sec, magre» i a la de «malaltís i dolent» (DCVB, citant Coromines, BDL, XXIV, 16).

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Es Xeremier»

Transcripció fonètica: [ətʃərəmiˈe] però també [ətʃirimiˈe]

Tipologia: Oficis, càrrecs i similars.

Significat: Sonador de xeremies.

Etimologia: Derivat per sufixació de «xeremia», que segons el DCVB prové del francès *chalemie*, «flauta de canya».

Motivació: Aquest malnom fa referència a l'afecció que tenia el seu portador de tocar la xeremia.

Malnom: «En Xeroi»

Transcripció fonètica: [əŋ ʃə'roi]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Adj. Mancat d'una orella o d'un tros d'orella. Com explica Miralles (1996: 18) tallar les orelles als condemnats era un dels turments habituals infligits en èpoques passades.

Etimologia: Forma arcaitzant. Derivat postverbal de «xoroïar», deformació dialectal de «eixorellar», tallar una orella o les orelles.

Motivació: Desconeguda. No es pot establir, per tant, si el significat del malnom era literal (responent a un tret físic) o metafòric.

Comentaris: Destaca des del punt de vista lingüístic la dissimilació vocàlica que es produeix en relació amb el mot documentat al DCVB «xoroïar». A Llorito, «Xoroï» es documenta des de 1779 (Ramis 1997: 163). És recollit també a Bunyola per Palou (1972: 71). Apareix a la llista de xuetes mallorquins de Planas (2003: 46).

Referències històriques: És citat Miquel Tomàs «Xoroï», l'any 1818 a AME 1019, f. 301.

Malnom: «Can Xeruvia», «Xeruvia»

Transcripció fonètica: [kaŋ ʃəru'via][ʃəru'via][ʃiri'viə] i fins i tot [ʃuru'viə]

Tipologia: Origen vegetal.

Significat: Planta umbel·lífera de l'espècie *Pastinaca Sativa*, de tronc angulós i solcat, fulles pinnatífides, flors grogues i fruit ovalat amb les costelles prominents. Es conrea per aprofitar la seva arrel, carnosa, cònica i comestible.

Etimologia: De l'àrab *Jiriwiya*, «pastanaga», segons Miguel Asin (Al-Andalus, IX, 28) però Corominas (DECast) considera que l'origen de «xirivia» és incert i que probablement ve de l'àrab *Karawiya*, nom d'una planta similar, amb la K [k] inicial canviada per X, [ʃ], per encreuament amb algun altre mot, com el llatí SISER.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: L'únic aspecte que és possible de comentar es refereix a la dissimilació vocàlica que es produeix habitualment. Si bé la forma documentada al DCVB és «xirivia», a Esporles és freqüent sentir a dir la forma dissimilada. No tan habitual és la darrera forma fonètica que presentem, en la qual es produeix una assimilació a la vocal velar pretònica.

Malnom documentat també a Banyalbufar a principis del segle XIX (Vibot 2004: 29).

Malnom: «Can Xigues»

Transcripció fonètica: [kan 'ʃixəs]

Tipologia: Delocutiu.

Significat: Deformació fonètica de la paraula «figues», fruit de l'arbre *Ficus carica*, del qual hi ha nombroses varietats que es distingeixen principalment pel color de la pell i per la forma més o menys llarguera.

Etimologia: Palatalització de la consonant inicial de la paraula «figues». El mot base, «figa» prové del llatí vulgar *fīca*, variant del clàssic *FĪCUS*.

Motivació: A «can Xigues» hi tenien una figuera. Quan un dels avantpassats era petit, collia les figues d'aquell arbre. Cada cop que ho feia li deia a sa mare: «ma mare, me'n vaig a collir *xigues*», perquè no era capaç de pronunciar bé el so fricatiu sord [f] de la paraula «figues». D'aquest defecte de pronunciació en nasqué el malnom.

Malnom: «Can Xindà», «Na Xindana», «es Xindàs»⁴⁵

Transcripció fonètica: [kan ʃiŋ'da] [ka nə ʃiŋdanə] [əz ʃiŋ'das]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Es Xino»

Transcripció fonètica: [ət ʃi'no]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Nadiu o propi de la Xina, país de l'Àsia oriental i central.

Etimologia: Castellanisme. Del castellà *chino*, amb el mateix significat.

Motivació: Fou la mare de l'home així conegut qui li atorgà aquest apel·latiu quan ell era petit. Segons la progenitora, el seu fill tenia els ulls ametllats i la cara petita i rodona com la tenen els xinesos, de manera que semblava un «xino».

Comentaris: Es tracta d'un nou cas de semblança física en què la paraula que es converteix en sobrenom és de procedència castellana.

A Selva (Ramis de P. 1990: 102) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 35) es detecta la forma diminutiva «Xinet».

⁴⁵ Forma de plural.

Malnom: «Can Xiròfol»

Transcripció fonètica: [kan ʃiˈrɔfɔl]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Referències històriques: Resta inscrit a AME 1018, 1826-1832, Tomàs Sastre «Xiròfol».

Malnom: «En Xorrigo»

Transcripció fonètica: [ən ʃuˈriɣo]

Tipologia: No definida.

Significat: Desconegut.

Etimologia: Desconeguda.

Motivació: Desconeguda.

Comentaris: Nom d'una possessió del terme de Palma, que fa partió amb Algaida. També, possessió del terme de Felanitx.

Malnom: «En Xorquet», «N'Eixorquet»

Transcripció fonètica: [ən ʃorˈkət]

Tipologia: Característiques físiques, psicològiques, familiars o socials.

Significat: Eixorc: estèril, infecund.

Etimologia: Derivat diminutiu per sufixació de la paraula base «eixorc». Com en tants d'altres casos, el sufix aportaria un cert matís valoratiu-apreciatiu. L'etimologia d' «eixorc» és incerta segons el DCVB. Alguns etimologistes, com Spitzer (Kat. Etym. 17, citat pel DCVB), creuen que s'ha de considerar aquest mot com una derivació del llatí ORCUS, «infern». En canvi Meyer-Lübke descarta aquesta possibilitat. Segons Wartburg, citat pel DCVB, és preferible relacionar «eixorc» amb el gèl·lic *jorcos.

Motivació: L'explicació més immediata per a aquesta designació és que «En Xorquet» no podia tenir fills. El malnom, per tant, responia a una característica biològica d'aquest home.

Comentaris: A nivell lingüístic destaca l'afèresi de la vocal inicial, així com la utilització del sufix diminutiu -et, que matisa apreciativament el contingut semàntic de la paraula base.

Existent a Binissalem (Pol Marcús 2001: 29), a Manacor (Fuster 1946: 37; Pastor 2004: 42) i a Selva (Ramis de P. 1990: 61). Documentat a Campos, on conviu amb «Xorc» (Reus 1998: 239). La forma sense derivar existeix

documentada a Felanitx des de 1625 (Xamena 1995: 203), a Montuïri (Miralles 1996: 22) i a Ciutadella (Mascaró 1982: 35). Segons Ramis (1997: 60) el malnom «Eixorc» era documentat a Llorito el 1792 i actualment hi és desaparegut.

Referències històriques: S'ha localitzat per primer cop a principis del segle XIX, tot i que sense derivar. Als registres de la contribució de 1826 apareix relacionat el cap de la família Bosc amb el malnom de «Xorc» (Guillem Bosc «Xorc», AME 1018).

Malnom: «En Xot»

Transcripció fonètica: [əŋ 'ʃot]

Tipologia: Origen animal

Significat: Cabrit que encara mama. Moltó, mascle de l'ovella encara que sigui adult.

Etimologia: Onomatopeia del soroll que fan els cabrits i anyells en mamar.

Motivació: La motivació d'aquest sobrenom es deu al fet que un dia en «Xot» va prendre precisament un animal d'aquests a un veí seu.

Comentaris: El malnom es troba documentat a Binissalem (Pol Marcús 2001: 30), a Felanitx (Xamena 1995: 204) i a Campos (Reus 1998: 239). En plural es localitza a Manacor (Pastor 2004: 18). La forma diminutiva «Xotet» és recollida per Planas (2003: 46) com a malnom xueta.

APÈNDIX: UN COP D'ULL ALS SOBRENOMS DE CREACIÓ MÉS RECENT

El que ara són simples malnoms de colla, reduïts a l'àmbit del grup d'amics, poden esdevenir autèntics àlies, com ha passat històricament. Aquests sobrenoms de nova aparició són ben vitencs i en molts de casos, sobretot d'origen relativament recent, encara se'n coneix la motivació. És per això que hem considerat oportú de fer-ne un primer tast, documentar-los però especialment indicar-ne els motius que els han originat i que permeten de comprovar d'una banda, com la producció de sobrenoms no respon a unes normes preestablertes i, d'altra banda, com la interferència lingüística castellana (i en molt menor mesura anglesa) es fa palesa en la malnomia de les darreres generacions.

Hem optat per reduir a tres els camps de les fitxes: sovint el significat s'explica per la motivació, la qual cosa suposava que, si no modificàvem la fitxa, haviem de repetir molta d'informació. És per això que presentam sota el camp «motivació» el significat, l'etimologia i la motivació *strictu sensu*.

Les dades que oferim són, per tant, una primera aproximació a l'estat actual de la qüestió, a uns àlies que no tenen més de vint anys d'existència.

Aquest apartat no hauria estat possible sense la intervenció directa d'un grup d'informadors que coneixen perfectament aquests malnoms. Hi han col·laborat Maria del Mar i Miquel Cabot, Marcel Font, Salvador Llompart, José Manuel Manrique i Arnau i Pere Trias.

Índex de malnoms

A

1. Americà

B

2. Bacallà
3. Barraca
4. Beni
5. Beta
6. Bezo
7. Boll
8. Bollot
9. Bubu
10. Busqui

C

11. Caballo
12. Cabra
13. Cafetera
14. Capi
15. Caqui
16. Caracol
17. Carri
18. Coca
19. Conejo
20. Conga
21. Copi
22. Corea

D

23. Depor
24. Dumbo

E

25. Ebri
26. Efe

F

27. Filo
28. Flores

G

29. Gall
30. Gasparó
31. Gatxi

- 32. Gitano
- 33. Glòria
- 34. Gominola
- 35. Gota infinita
- 36. Güevo
- 37. Guimi
- 38. Gufi
- 39. Guti

H

- 40. Heavy

J

- 41. Josi

L

- 42. Linita
- 43. Lluïсот

M

- 44. Maqui
- 45. Mara
- 46. Marguis
- 47. Melon
- 48. Mè
- 49. Mima
- 50. Mic Mic
- 51. Mopi

N

- 52. Nando
- 53. Negre
- 54. Nena
- 55. Norris

O

- 56. Oliva
- 57. Operari

P

- 58. Pa eixut
- 59. Paines
- 60. Panxo
- 61. Pelu
- 62. Pira

- 63. Pit
- 64. Pitu
- 65. Pixa
- 66. Placer
- 67. Pollito
- 68. Pollo
- 69. Porc
- 70. Poti
- 71. Puça

Q

- 72. Na Quiqui
- 73. En Quinqui

R

- 74. Rata
- 75. Rossa

S

- 76. Sabata
- 77. Sapo
- 78. Segó
- 79. Sopa
- 80. Sparco
- 81. Sutro

T

- 82. Tarradellas
- 83. Teca
- 84. Tibetano
- 85. Terra
- 86. Tic
- 87. Tit
- 88. Titi
- 89. Titos
- 90. Tope
- 91. Totxo
- 92. Trepà
- 93. Trusqui
- 94. Tupé
- 95. Tuti

U

- 96. Uri

x

- 97. Xeta
- 98. Xenxet
- 99. Xetxu
- 100. Xof
- 101. Xufo
- 102. Xumi
- 103. Xúster
- 104. Xuten
- 105. Xuquin
- 106. Xuxu

A

Malnom: «S' Americà»

Transcripció fonètica: [səmeri'ka]

Motivació: Desconeguda.

B

Malnom: «En Bacallà»

Transcripció fonètica: [ən bəkə'la]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Barraca»

Transcripció fonètica: [ən bə'rakə]

Motivació: A «can Barraca» tenien unes cortines o uns llençols amb les inicials F. B. La colla d'amics va atribuir a «en Barraca» aquest àlies per un canvi en les inicials, que passaren a ser M.A i d'aquí, *M. A. Barracus*, nom d'un personatge d'una popular sèrie televisiva dels anys vuitantes del s. xx.

Malnom: «En Benny»

Transcripció fonètica: [ən 'beni]

Motivació: Desconeguda. Pot tenir relació amb el personatge còmic de televisió *Benny Hill*.

Malnom: «En Beta»

Transcripció fonètica: [ən 'beta]

Motivació: Va comprar una moto de la marca *Beta*.

Malnom: «Na Bezo»

Transcripció fonètica: [nə 'βeʒo]

Motivació: Prové de la família de «ses Bessones», paraula a partir de la qual, per escurçament i modificació fonètica, es crea «Bezo».

Malnom: «En Boll»

Transcripció fonètica: [ən 'boʎ]

Motivació: L'origen d'aquest àlies rau en el cognom Ripoll, del seu portador. El cognom s'ha escurçat per afèresi i se n'ha fet la sonorització de l'oclusiva sorda: Ripoll > Poll > Boll.

Malnom: «En Bollot»

Transcripció fonètica: [ən bo'ʎot]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Bubu»

Transcripció fonètica: [əm 'bubu]

Motivació: «En Bubu» és el germà d'en «Josi». D'aquest segon àlies es recorre a «Iogui», popular personatge d'uns dibuixos animats televisius. El germà de l'ós Iogui era en Bubu, d'on es treu aquesta denominació.

Malnom: «En Busqui»

Transcripció fonètica: [əm 'buski]

Motivació: Reducció hipocorística del cognom «Busquets».

C

Malnom: «Es Caballo»

Transcripció fonètica: [əs ka'βaʎo]

Motivació: Les dents una mica prominents, semblants a les d'un cavall, originaren el sorgiment d'aquest apel·latiu, que és clarament un castellanisme.

Malnom: «Sa Cabra»

Transcripció fonètica: [sə 'kaβrə]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Sa Cafetera»

Transcripció fonètica: [sə kəfə'terə]

Motivació: Vegeu «en Trusqui».

Malnom: «En Capi»

Transcripció fonètica: [əŋ 'kapi]

Motivació: El fet de tenir el cap una mica més gros de l'habitual motivà el sorgiment d'aquest àlies.

Malnom: «Es Caqui»

Transcripció fonètica: [əs 'kɛki]

Motivació: El fet que el seu padrí fos avesat a anar collir caquis quan n'era la temporada va provocar que el nét fos conegut, metonímicament, amb el nom de la fruita.

Malnom: «En Caracol»

Transcripció fonètica: [əŋ kara'kol]

Motivació: Desconeguda

Malnom: «Na Carri»

Transcripció fonètica: [nə 'kari]

Motivació: Forma escurçada i castellanitzada del cognom «Carrió».

Malnom: «En Coca»

Transcripció fonètica: [əŋ 'kokə]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Conejo»

Transcripció fonètica: [əŋ ko'neχo]

Motivació: Castellanisme. Les dents foren en aquesta ocasió el motiu que el diferenciava i que propicià l'aparició del sobrenom.

Malnom: «Na Conga»

Transcripció fonètica: [nə 'kɔŋgə]

Motivació: Na «Conga» era tan morena de pell que semblava un «Conguito», castellanisme derivat de «Congo», la llaaminadura feta de cacauets amb xocolata. A partir de l'arrel «Congo» se'n va fer la forma femenina.

Malnom: «En Copi»

Transcripció fonètica: [əŋ 'kopi]

Motivació: La pell blanca i el cabell ros d'aquesta persona recordaven el goril·la albi «Floquet de Neu», «Copito de Nieve» en castellà, d'on deriva per escurçament «Copi».

Malnom: «En Corea»

Transcripció fonètica: [əŋ ko'reə]

Motivació: El fet d'haver viscut al barri palmesà conegut popularment com «Corea» en motivà el malnom.

D

Malnom: «En Depor»

Transcripció fonètica: [əŋ 'depor]

Motivació: És fill de la família que regenta el bar *Deportiu*. Per apòcope d'aquest mot se n'ha creat l'àlies.

Malnom: «En Dumbo»

Transcripció fonètica: [əŋ 'dumbo]

Motivació: Com que tenia les orelles una mica grosses, que el caracteritzaven, hom el relacionava amb l'elefantet *Dumbo* de la factoria Disney, que de tant grosses com tenia les orelles les podia fer servir per volar.

E

Malnom: «N'Ebri»

Transcripció fonètica: ['neβri]

Motivació: Hipocorístic creat per elisió i metàtesi de l'antropònim «Gabriel».

Malnom: «N'Efe»

Transcripció fonètica: [ˈnefe]

Motivació: En Bernat «Efe» és del barri palmès de can Pastilla, substantiu a partir del qual, gairebé crípticament, se n'ha creat l'àlies. De les «pastilles efervescentes», se n'ha pres la part «efervescent», i d'aquest mot, per afèresi, n'ha sorgit l'expressió *efe*.

F

Malnom: «En Filo»

Transcripció fonètica: [ən ˈfilo]

Motivació: El nom del portador és Filomeno; s'ha creat el malnom fet per reducció segons el sistema morfològic castellà.

Malnom: «En Flores»

Transcripció fonètica: [ən ˈflores]

Motivació: Desconeguda.

G

Malnom: «Es Gall»

Transcripció fonètica: [əz ˈgaʎ]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Gasparó»

Transcripció fonètica: [ən ɡəspəˈro]

Motivació: Diminutiu de l'antropònim masculí «Gaspar». El fet que el seu padrí fos baix d'estatura provocà que el nét rebés, dels seus amics, aquesta designació afectivodiminutiva.

Malnom: «Es Gatxi»

Transcripció fonètica: [əz ˈɡatʃi]

Motivació: L'abreujament i posterior modificació fonètica del llinatge del portador, «Garcia», és l'origen de l'àlies.

Malnom: «Es Gitano»

Transcripció fonètica: [əz ʒiˈtano]

Motivació: El fet de passejar-se contínuament per amunt i per avall amb peces de cotxe, com fan els gitanos, fou la base de creació d'aquest àlies.

Malnom: «La Glòria»

Transcripció fonètica: [la ɣlɔɾiə]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Gominola»

Transcripció fonètica: [əŋ gominola]

Motivació: Quan era nin, son pare el pentinava amb llimona, en comptes de *gomina*,⁴⁶ per fixar-li els cabells. A partir d'aquest fet, i per la relació fonètica i semàntica, es va recórrer al nom castellà de la llepolia «gominola» per crear l'àlies.

Malnom: «En Gota infinita»

Transcripció fonètica: [əŋ gotɪŋfi'niɾə]

Motivació: Just davall el nas tenia un gra que feia que semblàs que sempre hi tengués una gota.

Malnom: «En Güevo»

Transcripció fonètica: [əŋ 'gwevo]

Motivació: Forma mal pronunciada del castellà «huevo»; la forma ovalada del cap determinà la creació de l'àlies.

Malnom: «En Guimi»

Transcripció fonètica: [əŋ 'gimi]

Motivació: Derivat de «Guillem», antropònim del portador.

Malnom: «En Gufi»

Transcripció fonètica: [əŋ 'gufi]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Guti»

Transcripció fonètica: [əŋ 'guti]

Motivació: Hipocorístic format per apòcope del cognom castellà «Gutiérrez».

H

Malnom: «En Heavy»

Transcripció fonètica: [əŋ 'χevi]

Motivació: Malnom que res té a veure amb el significat de la paraula anglesa. El portador d'aquest àlies nom Xavier. De Xavier, s'ha passat a la forma castellana Javier i d'aquest antropònim, per semblança fonètica, s'ha fet derivar a «heavy».

⁴⁶ Forma castellana derivada de «goma» amb el sufix diminutiu -ina, que vol dir «substància per fixar els cabells».

J

Malnom: «En Josi»

Transcripció fonètica: [ən 'ʒosi]

Motivació: El nom d'un jugador de futbol va ser l'origen del sobrenom. No hem pogut esbrinar si va ser per semblança física o per afecció personal.

L

Malnom: «Na Linita»

Transcripció fonètica: [nə li'ni'ta]

Motivació: De l'antropònim «Catalina» s'ha fet la forma hipocorística «Lina», que posteriorment ha patit un procés de sufixació, amb el sufix diminutiu castellà -ita.

Malnom: «En Lluïset»

Transcripció fonètica: [ən luj'sot]

Motivació: «En Lluïset» nomia Lluís i de petit era molt gran i gros, d'aquí que es recorregué a la derivació augmentativa per fer referència a aquesta característica física.

M

Malnom: «En Maquí»

Transcripció fonètica: [əm 'maki]

Motivació: Escurçament de «Maquinavaja», nom d'un personatge televisiu, a qui s'assemblava físicament el portador.

Malnom: «En Mara»

Transcripció fonètica: [əm 'mara]

Motivació: «En Mara» de petit era molt entremaliat i quan ell feia acte de presència, semblava que ho feia la «marabunta», un tipus de formiga migratòria que destrossa tot el que es troba pel mig. Per escurçament de «marabunta» se'n féu «mara».

Malnom: «Na Marguis»

Transcripció fonètica: [nə 'marvis]

Motivació: Forma hipocorística, gens tradicional, de l'antropònim femení «Margalida».

Malnom: «En Melon»

Transcripció fonètica: [əm me'lon]

Motivació: Sembla que l'origen és l'escurçament del nom d'un jugador de futbol.

Malnom: «Na Mè»

Transcripció fonètica: [nə 'mɛ]

Motivació: Reducció hipocorística per afèresi del cognom «Amer», llinatge de la persona coneguda amb aquest àlies.

Malnom: «Na Mima»

Transcripció fonètica: [nə 'mima]

Motivació: La portadora d'aquest àlies nom Maria del Mar, i aquest n'és l'origen: quan era nina, ella mateixa i els seus cosins deien «Mima» en comptes del nom, amb tot un seguit de reduccions fòniques pròpies del llenguatge infantil.

Malnom: «En Mic Mic»

Transcripció fonètica: [əm mim'mik]

Motivació: Els cognoms d'aquest al·lot són Mir Mir. Per semblança fonètica, s'ha recorregut a l'onomatopeia d'un personatge de dibuixos animats televisius, que sempre corria fent «mic mic», com la botzina d'un cotxe.

Malnom: «En Mopi»

Transcripció fonètica: [əm 'mɔpi]

Motivació: Cal partir del fet que el llinatge d'aquesta persona és «Llopis». Aquest cognom té semblança amb «Mopis», d'on se n'ha tret el singular «Mopi».⁴⁷

N

Malnom: «En Nando»

Transcripció fonètica: [ən 'nandɔ]

Motivació: L'afecció al futbol fou el motiu de creació d'aquest sobrenom. En «Nando» jugava a aquest esport tan bé que semblava el jugador professional homònim.

Malnom: «Es Negre»

Transcripció fonètica: [ɛz 'nɛɾɐ]

Motivació: Novament, el color de la pell origina un sobrenom, en tant que aquesta persona era, de petita, molt morena.

Malnom: «Na Nena»

Transcripció fonètica: [nə 'nɛnə]

Motivació: Hipocorístic de l'antropònim femení «Magdalena», nom de la portadora.

⁴⁷ Una «mòpia», pronunciada «mopi» en bona part del dialecte mallorquí, és un «animal imaginari del qual es contenen coses a les persones beneïtes o als al·lots massa ingenus per tal de riure's d'ells ginyant-los a anar a caçar el dit animal».

Malnom: «Na Norris»

Transcripció fonètica: [nə 'nɔris]

Motivació: Una afecció personal es converteix en la base del sobrenom: era jugadora de bàsquet i això motivà que hom la identificàs amb el nom d'un jugador d'aquest esport.

O

Malnom: «Na Nita Oliva»

Transcripció fonètica: [nə nitu'livə]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «S'Operari»

Transcripció fonètica: [sope'rari]

Motivació: L'ofici d'aquesta persona motivà el sorgiment de l'àlies, en tant que era «operari» de l'Ajuntament d'Esporles.

P

Malnom: «En Pa eixut»

Transcripció fonètica: [əm pa'ʃut]

Motivació: No ha estat possible d'esbrinar el motiu de sorgiment de l'àlies. Aquest sobrenom està en desús: aquesta persona ha estat «batiada» com n'*Sparco*, per mor del primer cotxe que va tenir, que tenia ormetjos d'aquesta marca.

Malnom: «En Paines»

Transcripció fonètica: [əm 'pajnes]

Motivació: Forma reduïda del diminutiu «Gasparines», de l'antropònim «Gaspar».

Malnom: «En Panxo»

Transcripció fonètica: [əm 'panʃo]

Motivació: De petit, «en Panxo» tenia un bon panxó, tenia la panxa rodona. Del diminutiu masculinitzat de «panxa» es passà a la forma «panxo».

Malnom: «En Pelu»

Transcripció fonètica: [əm 'pelu]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Pira»

Transcripció fonètica: [əm 'pira]

Motivació: S'assembla físicament a «Piranya», el personatge de la sèrie televisiva dels anys vuitantes *Verano azul*.

Malnom: «En Pit»

Transcripció fonètica: [əm 'pit]

Motivació: De «Llorençet petit», en va sortir com a forma modificada i apocopada «en Pit».

Malnom: «En Pitu»

Transcripció fonètica: [əm 'pitu]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Pixa»

Transcripció fonètica: [əm 'piʃə]

Motivació: El cognom del portador d'aquest àlies és Riutort. El llinatge s'ha descompost en les dues unitats que el constitueixen: «riu tort». S'ha extrapolat l'expressió «fer un riu» com a sinònim de «pixar» a la primera forma descomposta del cognom. En pla jocós, s'ha fet equivaler «riu tort» a «pixa tort», i d'aquí n'ha sorgit «en Pixa».

Malnom: «Es Placer»

Transcripció fonètica: [əs plə'se]

Motivació: a Cas Placer tenien un bar a sa plaça que precisament era el bar «sa Plaça».

Malnom: «En Pollito»

Transcripció fonètica: [əm po'li.to]

Motivació: En «Pollito» és «Ripoll» de cognom. D'aquesta forma antroponímica s'ha creat per afèresi la forma «Poll». El sufix diminutiu castellà afectiu -ito, que el marca més afectuosament, ve motivat perquè de nin era molt magrel·lis.

Malnom: «Es Pollo»

Transcripció fonètica: [əs 'po.ʎo]

Motivació: Aquesta forma de malnomia afecta dues persones, encara que la motivació és diferent. En un cas, es refereix al fet que «pollo» era el nom que rebien els reclutes quan feien el servei militar. En l'altre cas, el fet de tenir una granja de pollastres motivà aquesta denominació.

Malnom: «En Porc»

Transcripció fonètica: [əm 'pɔrk]

Motivació: «En Porc» era camús, tenia un nas tan xato que semblava el d'un porcellí.

Malnom: «En Poti»

Transcripció fonètica: [əm 'poti]

Motivació: Quan era adolescent, «en Poti» s'engatava quan sortia de gresca amb els companys, la qual cosa els recordava l'apotecari del poble, que també tenia tendència a beure de demés. «Poti» prové de «potecari», «apotecari».

Malnom: «En Puça»

Transcripció fonètica: [ən 'pusə]

Motivació: Quan era infant, «en Puça» era molt petit, característica que provocà el sobrenom.

Q

Malnom: «Na Quiqui»

Transcripció fonètica: [nə 'kiki]

Motivació: Quan era petita, cantava o li cantaven una cançó que imitava una gallina i feia el so onomatopèic de «quiquiriqui».

Malnom: «En Quinqui»

Transcripció fonètica: [ən 'kiŋki]

Motivació: Les enormes patilles que es deixava a banda i banda de la cara feia que semblàs un *quinqui*.⁴⁸

R

Malnom: «En Rata»

Transcripció fonètica: [ən 'ratə]

Motivació: El significat figurat d'aquest mot és el que es pren en la creació del sobrenom, en tant que era una persona un poc avara.

Malnom: «Sa Rossa»

Transcripció fonètica: [sa 'rosə]

Motivació: Un tret físic és, novament, el que motiva l'aparició d'un sobrenom. Sa Rossa es tenyeix els cabells d'aquest color.

S

Malnom: «En Sabata»

Transcripció fonètica: [ən sə'βatə]

Motivació: A partir del cognom del portador, «Sabater», se n'ha creat el sobrenom.

Malnom: «Na Sapo»

Transcripció fonètica: [nə 'sapo]

⁴⁸ Castellanismes que designa una persona que pertany a un grup social marginat de la societat per la seva manera de viure.

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Sego»

Transcripció fonètica: [ən 'seɣo]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Sopa»

Transcripció fonètica: [ən 'sopə]

Motivació: A diferència del sobrenom «Sopa» tradicional, que com es pot comprovar es documentat des d'antic, la motivació del malnom actual ve donada per la dificultat que té el seu portador de pronunciar la sibil·lant S.

Malnom: «N'Sparco»

Transcripció fonètica: [nəs'parko]

Motivació: Vegeu «en Pa eixut».

Malnom: «En Sutro»

Transcripció fonètica: [ən 'sutro]

Motivació: La seva família va llogar la casa on antigament vivia «es Sutro». És ben destacat aquest cas perquè permet de comprovar de quina manera un malnom pot passar d'un portador a un altre, hi hagi o no un vincle familiar. Així mateix, s'ha d'advertir el canvi d'ús en l'article, que ha passat de ser determinat en el malnom tradicional a personal en el cas actual.

T

Malnom: «En Tarradellas»

Transcripció fonètica: [ən tara'deʎas]

Motivació: Desconeguda. És un llinatge català, conegut popularment en els darrers anys, en difondre's arreu com a marca comercial de productes alimentaris.

Malnom: «Es Teca»

Transcripció fonètica: [əs 'tekə]

Motivació: Com que duia una camiseta de propaganda de la casa *Teka*, passà a ser designat amb aquesta marca.

Malnom: «En Terra»

Transcripció fonètica: [ən 'terə]

Motivació: El cognom «Terrassa» del seu portador ha estat reduït per apòcope.

Malnom: «Es Tibetano»

Transcripció fonètica: [əs tiβe'tano]

Motivació: La persona coneguda amb aquest àlies viu en el Verger. El fet, per tant, de viure en una zona muntanyosa i allunyada del nucli urbà propicià que se'l comparàs a un habitant de la regió del Tibet.

Malnom: «En Tic»

Transcripció fonètica: [əŋ 'tik]

Motivació: El tic nerviós que l'afectava ha provocat el sorgiment de l'àlies.

Malnom: «Es Tit»

Transcripció fonètica: [əs 'tit]

Motivació: «Es Tit» té una germana anomenada habitualment amb l'hipocòrístic «Tita». A partir d'aquesta forma se n'ha fet la masculinització eliminant la -a final, presa com si fos un sufix.

Malnom: «En Titi»

Transcripció fonètica: [əŋ 'titi]

Motivació: Com ja s'ha vist, un costum lingüístic pot ser un motiu perfecte de creació malnomística. El pare d'en «Titi» sempre responia «Sí titi»⁴⁹ quan l'esposa li manava alguna feina. En «Titi» imitava son pare en aquest costum i d'aquí que els amics de l'al·lot ho prenguessin com a manera per anomenar-lo.

Malnom: «En Titos»

Transcripció fonètica: [əŋ 'titos]

Motivació: Hipocòrístic de l'antropònim diminutiu «Vicentitos».

Malnom: «Es Tope»

Transcripció fonètica: [əs 'tope]

Motivació: Els referents de la moda tèxtil s'han convertit en motiu de malnomia. En aquest cas, el portador del sobrenom sempre vestia «tope Nike», amb roba de la marca Nike.

Malnom: «En Totxo»

Transcripció fonètica: [əŋ 'totʃo]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Trepà»

Transcripció fonètica: [əŋ trə'pa]

Motivació: Malnom sorgit pel fet que l'únic que deia aquesta persona era «entrepà».

Malnom: «En Trusquí»

Transcripció fonètica: [əŋ 'truski]

Motivació: Segons un company de la colla, en «Trusquí» tenia certa semblança amb un ca, i d'aquí que passàs a ser denominat amb un nom típicament caní. Això no obstant, aquest sobrenom conviu amb el de «sa Cafetera», perquè la moto del portador del sobrenom feia molt de renou, semblant al d'una cafetera. És conegut, indistintament, amb ambdós malnoms.

⁴⁹ Forma castellana, molt col·loquial, que serveix per referir-se apel·lativament a una persona i, especialment, a una dona jove.

Malnom: «En Tupé»

Transcripció fonètica: [əŋ tu'pe]

Motivació: Quan era nin, «en Tupé» duia una ona als cabells, com el que en castellà s'anomena «tupé».

Malnom: «En Tuti»

Transcripció fonètica: [əŋ 'tuti]

Motivació: Aquest cas demostra com l'origen dels malnoms pot arribar a ser realment envitricollat. Segons els nostres informadors, «en Tuti» duia els cabells tallats en forma de casc, de tal manera que recordava l'emperadriu egípcia Cleopatra. Un dia, a l'escola es va llegir un poema que deia, en castellà, «*Cleopatra tu tia*»: del final d'aquest vers «tu tia» se'n féu «tuti». La relació entre el pentinat i na Cleopatra es va fer palesa amb aquesta designació.

U

Malnom: «N'Uri»

Transcripció fonètica: ['nuri]

Motivació: Derivat per truncació del mot «orinal». D'una banda, és una forma que té certa semblança fonètica amb l'antropònim del seu portador, «Arnau»; d'altra banda, el tall dels cabells torna a tenir alguna cosa a veure en l'origen del malnom, perquè el pentinat que duia recordava un orinal invertit.

X

Malnom: «Sa Xeta»

Transcripció fonètica: [sə 'ʃəta]

Motivació: Forma sorgida per l'afèresi de la paraula «moixeta». Aquesta al·lota festejava amb un jove de la família dels «Pastilla»: imitava el renou que fan les pastilles efervescentes quan es dissolen amb aigua, onomatopeia que alhora s'assemblava al soroll que es fa per cridar els moixos. D'aquí en sorgí «moixeta» i per reducció «xeta».

Malnom: «En Xenxet»

Transcripció fonètica: [əŋ ʃəŋ'ʃət]

Motivació: Derivat de «Vixenxet», masculí creat a partir del nom «Vixenxeta», procedent del personatge televisiu «la Vicenteta».

Malnom: «En Xetxu»

Transcripció fonètica: [əŋ 'ʃetʃu]

Motivació: «Xetxu» era el nom d'un jugador futbol, al qual s'assemblava físicament la persona coneguda amb aquest sobrenom.

Malnom: «En Xof»

Transcripció fonètica: [əŋ 'ʃɔf]

Motivació: Diuen que «en Xof» s'assembla físicament al polític rus Mikhaïl Gorbaxov. Per afèresi, s'ha fet la forma hipocorística d'aquest cognom i s'ha convertit en àlies.

Malnom: «En Xufo»

Transcripció fonètica: [əŋ 'xufo]

Motivació: Quan era petit, en «Xufo» tenia el nas com un «enxufe», forma castellana equivalent a la catalana «endoll». D'«enxufe», «xufo».

Malnom: «En Xumi»

Transcripció fonètica: [əŋ 'xumi]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «En Xuten»

Transcripció fonètica: [əŋ 'xuten]

Motivació: Derivat de «franxuten», forma despectiva de «francès». La designació fou motivada per l'estada a França que va fer el seu portador.

Malnom: «En Xúster»

Transcripció fonètica: [əŋ 'xuster]

Motivació: Desconeguda. Segurament, té relació amb el jugador de futbol Ben Xúster.

Malnom: «En Xuquin»

Transcripció fonètica: [əŋ 'xukin]

Motivació: Desconeguda.

Malnom: «Na Xuxu»

Transcripció fonètica: [nə 'xuʃu]

Motivació: Desconeguda.

Conclusions

S'ha recollit un total de 402 malnoms tradicionals i 106 de recents, el que fa un total de 508 sobrenoms. Per tipologia, els malnoms que hem qualificat com a tradicionals es distribueixen de la manera següent:⁵⁰

1. Origen animal o vegetal: 37
2. Oficis, càrrecs i similars: 68
3. Noms i cognoms: 46
4. Origen geogràfic: 15
5. Característiques físiques, psicològiques, familiars i socials: 42
6. Delocutius: 5
7. Toponímia: 35
8. Eines, menges, vestiments i objectes materials: 33
9. Afecció personal: 4
10. Fet puntual: 2
11. Món eclesiàstic: 6
12. Colors: 4
13. Establiments comercials: 10
14. Parts o elements del cos: 7
15. Deformacions fonètiques: 3
16. Numerals: 1
17. Elements naturals: 1
18. No definida: 81

El gruix de la classificació l'encapçala l'entrada «No definida», la qual cosa vol dir que en bona part dels casos ja no es coneixen els referents immediats que motivaren l'aparició dels sobrenoms.

Es pot comprovar com un altre gran grup de malnoms sorgeix a partir de l'ofici i ocupacions en general. És freqüent el procés de feminització de l'ofici de l'espòs, procés pel qual el sobrenom és atribuït a la dona. En aquest sentit, el procés morfològic més habitual és el derivacional, generalment per sufixació.

Un altre procés morfològic productiu en la creació d'àlies per atribució d'ofici és la metonímia, en què es pren com a base del sobrenom l'objecte que identifica o que serveix de referent de l'ofici (en Guillem de «s'Aigua», na Bàrbara «des Teléfono», en «Senalles»). Es fa palès com bona part dels oficis referits amb els sobrenoms ja han desaparegut o no s'han mantingut, pels canvis que la modernor ha provocat en la vida quotidiana. En canvi, han perviscut per mitjà de la malnomia: «cas calessen», «cas Selleter», «cas Lleter», «des Càrritx».

Altrament, sovint el fet d'haver exercit les tasques de majoral en una possessió de la contrada provoca que la designació que es pren popularment faci referència al nom concret de la finca on s'exercí la tasca: «de Bellavista», «des Badaluc», «de ses Mosqueres», en són només alguns exemples. L'estructura més freqüent és la d'antropònim + prep. «de» + topònim (En Miquel «des Badaluc», en Pere «de ses Mosqueres»).

Morfològicament, la derivació especialment per sufixació és un procés usual en la creació de malnoms. Hom pot comprovar com ben sovint s'utilitza la forma diminutiva amb un valor afectiu i / o apreciatiu, que matisa el significat

⁵⁰ Cal tenir present que alguns han estat inclosos en dues (o fins i tot tres) categories diferents, que s'han tengut en compte a l'hora de fer-ne el còmput final. Així mateix, en aquest recompte per tipologia no s'inclouen els sobrenoms de creació recent, en tant que no han estat objecte de classificació.

del lexema. Cal advertir com en la rondallística tradicional, un altre camp propi de l'oralitat, resta palès aquest ús valoratiu dels diminutius.

Dins els processos de derivació també tenen un lloc destacat les formes hipocorístiques, fetes per truncació. La majoria responen al sistema propi de la morfologia catalana, tot i que es detecten alguns casos, de creació més recent, interferits per la morfologia castellana.

Un aspecte destacat és el referit a la flexió de gènere i nombre. No hi ha cap regla sistemàtica que determini que a una persona li hagi de correspondre una forma singular i corresponentment en masculí si és home o femení si és dona. Això no obstant, és bastant sistemàtic que els àlies atribuïts a les dones responguin a la flexió habitual femenina. Igualment, és habitual però no sistemàtica la forma singular del sobrenom quan es refereix a una única persona, mentre que si es refereix a un col·lectiu apareix el plural. En canvi, són freqüents els antropònims femenins aplicats a homes: «En Beneta», «en Tiana».

Quant a l'article que determina els apel·latius, queda palesa una fluctuació en la utilització de les formes pròpies de l'article literari, de l'article salat i de l'article personal. Es donen les formes pròpies de l'article determinat en la variant derivada dels demostratius llatins IPSUM-IPSAM / IPSOS-IPSAS, evolucionades en les formes catalanes *es*, *sa*, *so* i els corresponents plurals *es* (*ets*)-*ses*-*sos*. En els casos en què apareixen aquestes variants de l'article, preval el caràcter especificador, generalment utilitzat en les ocasions en què el malnom no inclou el nom de la persona designada: «sa Sova» o «ses Betons» però «na Bel Betons». Es pot comprovar com de vegades apareix l'article personal (*en* / *na*) tot acompanyant un sobrenom amb el qual no s'especifica el nom: «na Barberisca», «na Pilotes», «na Sobrassada». Cal observar com en tots els casos en què el malnom és un gentilici l'article emprat és el determinat salat («s'Andritxola», «sa Cubana», «sa Deianenca», «es Eivissencs»).

L'anàlisi dels malnoms permet observar com en determinades ocasions els articles utilitzats responen a la forma literària procedent del llatí ILLU-ILLA / ILLOS-ILLAS, pel fet de tractar-se d'expressions que remeten a conceptes relacionats amb l'àmbit eclesiàstic («Cal bon Jesús», «La Bernadeta») o amb fets de certa transcendència («Ca les Pipes»). Quan el malnom s'ha creat a partir d'un referent cultural castellà, s'han observat dos fenòmens: o bé la utilització de l'article derivat de ILLU, com a forma pròpia de la llengua castellana («la Landa», «el Cordobés») o bé la utilització de l'article personal, en aquells casos en què es tracta d'un cognom castellà («en Romanones», «en Santana»).

Fonèticament, són nombrosos els casos que demostren la neutralització de la vocal velar –o pretònica en –u a causa d'una –i (o excepcionalment una altra –u) tònica. Es manté marcadament la diferenciació entre la bilabial oclusiva sonora [b] (o l'aproximant corresponent [β]) i la labiodental fricativa sonora [v]. Queda igualment palès l'emmudiment sistemàtic de la bategant alveolar [r] a final de mot. Cal destacar el fenomen de la iodització pel qual els grups romànics –C'L, –P'L, –T'L, –G'L– i –LY– s'han resolt en [j] en comptes de palatalitzar en [ʎ]. Caldria tenir present, finalment, aquells casos de malnoms que han estat fruit d'una deformació en la pronúncia («can Catotxe», «can Xigues»).

Semànticament, queda reflectit com en un bon nombre de casos, especialment els classificats com d'origen animal o vegetal o referits a eines i colors, els malnoms responen a un significat figurat i no literal que presenten aquests conceptes. En una ocasió, el significat del mot és exclusiu d'Esporles o no és recollit per cap font escrita («can Planiol»).

La relació dels sobrenoms que utilitzen els joves esporlerins per identificar-se posa de manifest com els processos creatius estan interferits per sistemes lingüístics externs al català. Malgrat tot, es fa palès com, a diferència d'altres generacions, que recorrien al cognom com a forma d'identificació, la malnomia perdura en les generacions joves. La majoria són de nova creació, relacionats amb referents culturals de tota mena, mentre que d'altres són una

continuació dels malnoms familiars, encara que transformats o modificats. Això no obstant, aquests sobrenoms de recent creació reflecteixen els canvis en els referents culturals: ara ja no es cull càrritx, no es manxa l'orgue de l'església ni es fan calesses. Sí, emperò, que es porten diverses marques comercials o prevalen els àlies de referents castellans televisius.

Dels 398 malnoms de l'aplec, com a mínim un total de 104 són documentats antigament. S'han transmès de generació en generació: en alguns casos ha afectat sempre la mateixa família («can Bruno») i en altres ocasions el mateix apel·latiu s'ha aplicat a famílies diferents («des Badaluc»). En la resta de casos, pot passar que restin inclosos en altres documents o que, senzillament, no estiguin recollits en cap font escrita.

La comparació del nostre aplec amb algunes mostres de malnoms recollits en diferents viles illenques permet d'observar, d'entrada, com hi ha un seguit d'apel·latius que són comuns a bona part de les viles indicades; segonament, un altre grup és únic i exclusiu d'Esporles i, en tercer lloc, els sobrenoms més antics es relacionen amb apel·latius d'una o més poblacions mallorquines. Aquest primer tast comparatiu permet d'observar com hi ha una mena d'espai comú entre les designacions documentades més antigament.

Amb l'aproximació als malnoms esporlerins s'ha posat en relleu, en definitiva, una de les característiques definidores d'una comunitat lingüística: la capacitat de crear denominacions especificatives per a cada membre, a partir d'elements existents o no en la llengua i del sistema establert de creació de mots. Els sobrenoms fan part de la memòria col·lectiva, són de domini col·lectiu i esdevenen un tret definidor –i per tant, diferenciador– del poble que els crea. Al cap i a la fi, són formes lèxiques que permeten conèixer més concretament la història quotidiana de la gent, la manera de veure el món i d'interpretar-lo per mitjà de la llengua heretada de generació en generació.

Glossari

Bona part de la terminologia emprada en aquest aplec pot ser del tot estranya per al lector sense coneixements de filologia. Per facilitar la lectura, incloem un petit glossari⁵¹ dels termes lingüístics usats més freqüentment.

Afèresi: Pèrdua d'un fonema o d'una síl·laba, ambdós àtons, en posició inicial de mot.

Afix: Unit o afegit a una cosa. En gramàtica, element derivatiu o flexional que s'afegeix a un radical per a crear un nou lexema. Si precedeix l'arrel s'anomena prefix, si la segueix, sufix, i si l'afix s'insereix entre el prefix i l'arrel o l'arrel i el sufix, s'anomena infix.

Antropònim: Nom propi de persona.

Apòcope: Pèrdua d'una o més síl·labes o sons àtons situats en posició final de mot.

Arrel: En gramàtica, allò que resta d'un mot despullat dels sufixos, els prefixos i les modificacions flexionals; mot primitiu d'on deriven altres mots.

Assimilació: Procés degut a l'economia evolutiva de cada llengua en virtut del qual un fonema exerceix la seva influència articulatòria i acústica sobre un altre.

Delocutiu: Sobrenom creat a partir d'una expressió que deia el portador o bé li deien.

Derivat: Mot derivat d'un altre.

Dissimilació: Procés pel qual dos sons semblants tendeixen a diferenciar-se.

Epèntesi: Inserció en un mot d'un so no etimològic o no especificat en l'estructura fonològica subjacent.

Ètim: Forma originària d'un mot.

Gentilici: Relatiu o pertanyent a un poble, a una família o a una nissaga. Que denota la nació o la pàtria d'una persona.

Haplologia: Supressió d'una síl·laba que apareix al costat d'una altra síl·laba igual o semblant en la mateixa paraula.

Hipocorístic: Dit del morfema derivatiu que dona a un mot el valor d'expressió d'afecte, de simpatia o de familiaritat. Mot usat com a apel·latiu afectuós, familiar o eufemístic. Per exemple, *Tomeu* és la forma hipocorística de *Bartomeu*.

Iodització: Fenomen propi del català oriental, viu a les Balears i a les comarques nord-orientals i centrals fins al nord del Barcelonès, consistent a pronunciar [i] el resultat de l'evolució dels grups C'L, G'L, T'L i LY del llatí vulgar.

Lexema: Morfema que vehicula la significació primària d'un mot. Representació abstracta d'un mot, amb independència dels aspectes flexius o de formació. Unitat lexicogràfica simple.

Metàtesi: Inversió de dos fonemes o de dues síl·labes, generalment contigus, en una cadena fònica.

Metonímia: Figura de pensament que consisteix a designar una noció amb el nom d'una altra, prenent l'efecte per la causa, el contingut pel continent, etc., o viceversa.

Morfema: Unitat lingüística significativa que no es pot descompondre en unitats significatives menors.

Morfologia: Branca de la lingüística que estudia les regles que regeixen l'estructura interna dels mots.

⁵¹ Totes les definicions presentades en aquest apartat són transcrites literalment del DIEC.

Onomatopeia: Formació de mots a partir de significants estretament vinculats a la percepció acústica de sons naturals. Unitat lèxica que resulta d'una onomatopeia com a procés de formació de mots.

Prefix: vegeu *afix*.

Síncope: Elisió de sons a l'interior d'un mot.

Sufix: vegeu *afix*.

Sufixació: Procés d'adhesió d'un sufix al lexema.

Topònim: Nom propi de lloc.

Truncació: Reducció asistemàtica d'un mot a un segment que funciona autònomament o bé en combinació amb d'altres segments o mots per a crear una nova unitat lèxica.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALBERTÍ, Jaume & AL. (2000), *Guia dels pobles de Mallorca: Banyalbufar*, núm. 22. Palma, Hora Nova.
- ALBERTÍ, Jaume & AL. (2003), *Guia dels pobles de Mallorca: Esporles*, núm. 48. Palma, Hora Nova
- ALCOVER I SUREDA, Antoni, (1902-1936), *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLC). Volum XIII. Palma.
- AMENGUAL, Maties & AL. (2002), *Guia dels pobles de Mallorca: Bunyola*, núm. 44. Palma, Hora Nova.
- AULÍ, Antoni & Bartomeu GARAU, (1998), *La Banda de Música d'Esporles. Més de cent anys d'història*. Ajuntament d'Esporles i Govern Balear.
- BADIA I MARGARIT, Antoni (coord). (2004) *Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra*. Institut d'Estudis Catalans. Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística, IX. Barcelona.
- BERNAT, Catalina & AL. (1999) *Guia dels pobles de Mallorca: Sóller*, núm. 9. Palma, Hora Nova.
- CAMPINS LLABRÉS, Bernat & Catalina RAMIS SAMPOL (1989), «Esporles», dins *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. V, pàg. 76-91. Palma.
- CANUTO, Francesc & AL. (1996), *Els malnoms de Sant Joan: segles XIV-XX*. Sant Joan. Monografies santjoaneres, 5.
- CAPELLÀ, Llorenç (1989) *Diccionari Vermell* Ed. Moll. Palma.
- CASTELLS, Margalida & AL. (2001), *Guia dels pobles de Mallorca: Puigpunyent*, núm. 33. Palma, Hora Nova.
- CORBERA, Jaume (director), (2003), *Arxiu audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears: antologia*. Palma, Càtedra Alcover-Moll-Villangómez.
- ENSENYAT, Josep F. & AL. (2003), *Guia dels pobles de Mallorca: Deià*, núm. 52. Palma, Hora Nova.
- ESTEVA, Maria Magdalena & AL. (2001), *Guia dels pobles de Mallorca: Artà*, núm. 35. Palma, Hora Nova.
- FUSTER, Gabriel, (1946), *Introducción a un estudio de los apodos manacorenses: datos para la historia de Manacor*. Separata del semanari *Arriba* de Manacor.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, (1999), *Aplicació al català dels principis de transcripció de l'Associació Fonètica Internacional*. Edició de l'opuscle a cura de Joaquim Rafel, membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.
- JUNYENT, Carme, (1996), *Contra la planificació*. Barcelona, Empúries.
- HILLGARTH, Jocelyn N. (1964), «Some Notes on Lullian Hermits in Majorca Saec. XIII-XVII». *Studia Monastica* 6 (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat) p. 299-328
- HILLGARTH, Jocelyn N (1991), *Readers and Books in Majorca, 1229-1550*. 2 vol. París: Centre National de la Recherche Scientifique.
- LLINÀS, Bartomeu & Caterina MARTÍ, (1996), *Llegendes i tradicions d'Esporles. Besllums d'antany*. Leonard Muntaner editor. Presentació de Pere Trias i Aulí. Palma, Llibres de la Nostra Terra, 22.
- MASCARÓ PONS, Jaume, (1982), *Els malnoms de Ciutadella*. Quaderns de Folklore, 9. Col·lectiu Folklòric Ciutadella. Menorca.
- MIRALLES I MONTSERRAT, Joan, (1996), *Onomàstica i Literatura*. Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- MIRALLES I MONTSERRAT, Joan (1997), *Corpus d'antropònims mallorquins del s. XIV*. Institut d'Estudis Catalans. Repertoris de la secció filològica III. Barcelona
- MIRALLES I MONTSERRAT, Joan, (2003), *Estudis d'Onomàstica*. Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MOLL, Francesc de Borja, (1982), *Els llinatges catalans. Assaig de divulgació lingüística*. Segona edició, molt augmentada. Mallorca, El treballs i els dies, 23.
- MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep (1995) *Estudis d'onomàstica catalana*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Serra d'Or. Barcelona.
- MOREU-REY, Enric, (1980), «Reflexions sobre els malnoms de Mallorca, Menorca i Eivissa». *Randa*, 10, pàg. 51-61.
- MOREU-REY, Enric, (1981), *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Barcelona, Millà.
- MORRO MARCÉ, Mateu (2004), «Sobre l'etimologia de Bunyola», a *Sobre onomàstica. Jornades d'Antroponímia i Toponímia (1993-2002)*. Edició a cura d'Hermínia Planísi i Margalida Rosselló. Palma: UIB, 2004.
- ORDINAS GARAU, Antoni & AL., (2000), *Guia dels pobles de Mallorca: Campanet*, núm. 13. Palma, Hora Nova.
- ORDINAS MARCÉ, Gabriel, (2003), *Guia dels pobles de Mallorca: Estellencs*, núm. 49. Palma, Hora Nova.
- PALOU, Joan, (1972), «Recopilació més o menys sistemàtica d'es mal noms de Bunyola». *Bunyola: Es Castellet*, 41, maig de 1972.
- PASTOR, Cristòfol, (2004), *Malnoms manacorins del segle XX*. Ajuntament de Manacor.
- PLANAS, Rosa, (2003), *Els malnoms dels xuetes de Mallorca*. Palma, Lleonard Muntaner Editor.
- POL MARCÚS, Antoni, (2001), «Noms, cognoms i malnoms a Binissalem». *Lluc*, 823, jul.-ag. 2001.
- QUINA, Pau, (2005), *Els malnoms de Sant Llorenç*. Ajuntament de Sant Llorenç.
- RAMIS, Andreu, (1997), *Malnoms a Llorito. Segles XIV-XX. Àlies. Estratègies de nominació comunitària*. Col. L'Espigó, Di7 Comunicació, amb col·laboració amb l'Ajuntament de Llorito.
- RAMIS DE PLANDOLIT, Esperança, (1990), *Malnoms de Selva*. Ajuntament de Selva.
- REUS, Gabriel, (1998), *Els malnoms a Campos*. Publicacions de la Parròquia de Campos.
- RIBES, Enric, (2005), *La supervivència de la toponímia precatalana d'Eivissa i Formentera i l'«Onomasticon Cataloniae»*. Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- RULLAN I SALAMANCA, Onofre, (1984), *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia*. Tesi de llicenciatura. Dirigida per Bmeu. Barceló Pons, catedràtic de Geografia. Palma, Universitat de les Illes Balears.
- SERVERA, Catalina, (1998), *Malnoms des Capdellà*. Ajuntament de Calvià.
- VIBOT, Tomàs, (1999), *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*. Palma, Quaderns de Muntanya 2.
- VIBOT, Tomàs, (1999), *Son Bunyola, una mar de noms. Història i toponímia d'una possessió de mar*. Conèixer Banyalbufar, 2. Associació cultural Bany-al-Bahar.
- VIBOT, Tomàs, (2004), *Crims, infàmies i immortalitats a Esporles i Banyalbufar: segles XVII-XIX*. Palma, El Moixet Demagog.
- XAMENA, Pere, (1995), *Els malnoms de Felanitx. S. XVI-1948*. Ajuntament de Felanitx.

DICCIONARIS

DCVB = ALCOVER, Antoni M. & Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Ed. Moll, DL 1988-1993. 20 volums. Consultable en xarxa a <http://dcvb.iecat.net/>

DECLLC = COROMINES, Joan (1985), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Amb la col·laboració de J. Gulsoy i M. Cahner. Barcelona. Curial, Edicions catalanes i caixa de pensions "la Caixa". 9 volums.

COROMINAS, Joan & José A. PASQUAL (1992), *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Madrid: Gredos. 6 volums.

DIEC = *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona, Palma: Enciclopèdia Catalana. Edicions 62, Moll, DL 1995-2000. Consultable en xarxa a <http://pdl.iec.es/entrada/diec.asp>

DRAE = *Diccionario de la lengua española*. Madrid, Real Academia Española, 2003. Consultable a <http://www.rae.es>

Gran diccionari de la llengua catalana. Barcelona, Enciclopèdia catalana, DL 1998. En xarxa: www.grec.net/hom/cel/dicc.htm

GEC = *Gran Enciclopèdia Catalana* Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1973-1993. 21 volums. En xarxa: <http://www.enciclopedia.cat>

GEM = *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Miquel Dolç, director. Promomallorca, Palma, 1989-1997.

